

Aruküla Vaba Waldorfkooli

ÕPPEKAVA

veebruar 2017

Sisukord

I ÜLDOSA	4
1.1. Kooli koht haridusmaastikul	4
1.2. Õppekava ülesanded.....	4
1.3. Inimeseõpetus waldorfpedagoogika õppe-ja kasvatustöö alusena	4
1.4. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	5
1.5. Üldised õpetus- ja kasvatusprintsüübid lähtudes inimese arengu perioodidest	5
1.6. Õpetuse ja kasvatus eesmärgid.....	6
1.7. Õpetuse ja kasvatus põhimõtted	6
1.8. Õpetuse ja kasvatus korraldus	11
1.9. Õpetajad	16
1.10. Õpilased.....	17
1.10.1. Õpilaste vastuvõtt.....	17
1.10.2. Üldpädevused ja nende saavutamine	17
1.10.4 Hindamine	19
1.10.3. Tunnistused põhikoolis.....	32
1.10.4. Klassikursuse lõpetamine/klassikursuse kordama jätmise.....	32
1.10.5. Põhikooli lõpetamine.....	32
1.10.6. Aastatöö (loovtöö).....	33
1.10.7. Õpilaste juhendamise ja HEV õpilaste õppekorralduse põhimõtted.....	40
1.10.8. Õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus.....	21
1.11. Õppekava läbivad teemad	22
1.12. Õppeainete lõimimine	23
1.13. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	23
1.14. Kirjandust waldorfüppekavaalaseks ettevalmistuseks ja enesetäiendamiseks.....	24
1.15. Waldorfpedagoogika põhimõisteid	25
1.16. Kooli juhtimine	26

II AINEKAVAD.....	28
Horisontaalne õppekava.....	28
Õppeainete loend ja mahud.....	39
EESTI KEEL JA KIRJANDUS.....	41
MATEMAATIKA	79
VORMIJOONISTAMINE.....	93
VÕÕRKEEL.....	97
LOODUSÕPETUS	114
GEOGRAAFIA.....	129
BIOLOOGIA.....	145
FÜÜSIKA.....	155
KEEMIA.....	169
AJALUGU.....	177
ÜHISKONNAÕPETUS.....	186
INIMESEÕPETUS	198
RELIGIOONIÕPETUS	211
KUNSTIAINED.....	219
TÖÖÕPETUS	259
KEHALINE KASVATUS	277
EURÜTMIA	293
DRAAMAÕPETUS.....	300

I ÜLDOSA

Vastavalt Põhikooli Riikliku õppekava § 15 lg 6-le juhindub Aruküla Vaba Waldorfkool oma tegevuses Steiner-Waldorfhariduse Euroopa Nõukogu kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldab sellest tulenevalt õpet viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava õppeastme lõpuks. Vastavad erisused määratakse kooli õppekavas ning kooli õppekava kooskõlastatakse Eestis waldorfhariduse põhimõtteid järgivaid koole ühendava organisatsiooniga, mille eesmärgiks on waldorfpedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine ning waldorfpedagoogika lähem tutvustamine ja edasiarendamine.

1.1. Kooli koht haridusmaastikul

Aruküla Vaba Waldorfkool on waldorfpedagoogika põhimõtteid järgiv põhikool. Kooli pidajaks on MTÜ Aruküla Vabakooli Selts. Oma tegevuses tugineb kool Eesti Vabariigi seadusandlusele ning lähtub ühtsuskooli printsiibist.

1.2. Õppekava ülesanded

Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekava on koolis toimuva õpetus- ja kasvatustegevuse alusdokument. Õppekava määratleb koolis antava õpetuse ja kasvatuse eesmärgid ning sisu, õpetus- ning kasvatustegevuse üldise korralduse ja metoodilised põhimõtted. Õppekava koostamisel on lähtutud Eesti ning teiste riikide waldorfkoolide pikaajalisest pedagoogilisest kogemusest.

Õppekava arvestab põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava nõuete ning Eesti waldorfkoolide avatud tuumõppekava põhimõtetega.

1.3. Inimeseõpetus waldorfpedagoogika õppe-ja kasvatustöö alusena

Antroposoofiline inimeseõpetus moodustab waldorfpedagoogika üldise aluse. Inimeseõpetus kirjeldab inimese füüsilist, hingelist ja vaimset olemust ning nende olemusosade arengut ja omavahelisi seoseid. Selle alusel on võimalik koostada inimarengust lähtuv õppekava, mis toetab lapse arengut nii ainesisude kui metoodiliste printsiipidega.

1.4. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine

Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid.

Õpilast suunatakse:

- teadvustama oma huve, võimeid ja oskusi;
- arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö- ja otsustamisoskusi ning teabega ümberkäimise oskusi;
- arendama oskust seada endale eesmärged ning tegutseda neid ellu viies süsteemselt;
- tutvuma erinevate ametite ja elukutsetega, nende arenguga minevikus ja tulevikus.

1.5. Üldised õpetus- ja kasvatusprintsüübid lähtudes inimese arengu perioodidest

Esimene seitseaastak

Kui laps sünnib maailma, pole ta kehaliselt, hingeliselt ega vaimselt välja arenenud. Füüsilise nabanööri läbilõikamise järel on lapse füüsiline keha iseseisev. Hingeliste ja vaimsete jõudude iseseisvumine toimub järk-järgult edasise arengu käigus. Kuni 7. eluaastani on laps oma ümbruse peegelpilt. Väikelaps õpib ümbrust väliselt matkides. Väikelapse kasvatus tähendab matkimisväärse keskkonna loomist tema ümber. Matkimisvõime kahanemine tähendab iseseisvumist elujõudude tasandil. Sellest annab märku ka hammaste vahetumine. Elujõud, mida laps vajab nii sisemiseks orgaaniliseks kui ka jäävhammaste ülesehitamiseks, saavad nüüd järk-järgult vabaks ning neid saab kasutada üleminekul matkivalt õppimiselt teadlikule õppimisele (kooliküpsus). Sundides last varasemas eas intellektuaalseks pingutuseks, võetakse talt elujõud, mis oleks pidanud lapsele andma terved hambad, tugeva kehaehituse ja kujundama tema siseorganeid.

Teine seitseaastak

Ajavahemik 7.-14. eluaastani on intensiivne hingejõudude arengu aeg. Laps vajab autoriteeti, keda sisemiselt jäljendada. Waldorfkoolis on selliseks inimeseks klassiõpetaja. Kuni 14. eluaastani mõjutab lapse hinge tasakaaluseisundit vanemate ja teiste kasvatajate hingeseisund, emotsionaalne vormisolek. Hingejõud – mõte, tunne, tahe – ei eksisteeri arenevas hinges veel eraldiseisvaina. Pedagoogika ülesandeks nimetatud vanuses on käsitleda õppeaineid ja tundide jaotust nii, et kõik kolm osa üksteisega dünaamiliselt seotuna rakendust leiaksid. Sellel põhineb waldorfpedagoogika meetoodika ja didaktika. Õpetust sellisel viisil rakendades saab ta harmooniliseks osaks inimtervikust. Murdeeaga iseseisvub noor inimene hingeliselt.

Kolmas seitseaastak

Aeg 14. – 21. eluaastani on eneseteadvuse ja Mina-jõudude küpsemise aeg. Õpilaste loomulik autoriteedivajadus lõpeb. Seda asendab vajadus iseseisva ja põhjendatud nägemuse järele. Noor inimene hindab õpetajat tema meisterlikkuse põhjal ühel või teisel alal. Iseseisvunud hinge erinevaid võimeid – mõtlemist, tundmist ja tahet – on võimalik käsitleda diferentseeritult. Haridus on suunatud eelkõige intellekti ja iseseisva otsustusvõime arendamisele. Seda täiendavad kunstilis-praktilised ained. 21. aasta vanust inimest võib õnnestunud kasvatus ja soodsa ümbruse koosmõjul nimetada täiskasvanuks, kes suudab vastutuse edasise elukäigu eest enda kanda võtta.

1.6. Õpetuse ja kasvatus eesmärgid

- Kasvava lapse kõikide jõudude ja võimete arengu soodustamine: maailmahuvi, loovus, terve moraalsus, kunstiline väljendusoskus, praktilised oskused, iseseisev mõtlemine, sotsiaalsed võimed, tahted.
- Üksikisiku sidumine ühiskonnaga: isikliku arengu ja ühiskonna teenimise ühendamine ja tasakaalustamine. Oma võimed ja isikupära välja arendanud inimene teenib parimal viisil ühiskonda.
- Kasvava ja areneva inimese eakohaste tunnetuslike, moraalsete ja kõlbeliste väärtuste kujunemise toetamine õpetuse ja kasvatus tiheda lõimumise abil.
- Õpetajate ja lapsevanemate koostöös loodavas eakohases, turvalises, harmoonilises ja esteetilisest õppekeskkonnas inimese arengu igakülgne mõtestatud ja läbi tunnetatud toetamine, mille tulemusena saab kasvada vaba, terviklik, isikupärane ja vastutusvõimeline inimene. Selle protsessi täiuslikuks viljaks on vabast tahtest tegutsev inimene, kes leiab oma ainulaadsed seosed maailmaga ning tegevuse sihi.
- Vahetu kogemise ja läbielamise võimaldamine võimalikult paljudes ainetes.
- Huvi äratamine võimalikult erinevate ja mitmekülgsete tegevuste vastu.
- Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimisele ja arengule kaasa aitamine läbi erilise tähelepanu, mis on suunatud eesti keele kasutamisele ja õppimisele (nt. kõnekujundustunnid õpetajatele ja õpilastele ja sagedased väikeste näitemängude lavastamised igas kooliastmes).

1.7. Õpetuse ja kasvatus põhimõtted

Inimese terviklikkus

Inimese terviklikkuse seisukohalt vajavad võrdset tähelepanu:

- selge mõtlemine
- tasakaalustatud tundeelu
- terve tahe

Need võimed arenevad omavahelises dünaamilises seoses, toetades ja tasakaalustades vastastikku üksteist. Erinevates vanuseastmetes suhestub nende võimete kasutamine erinevalt, liikudes kogemus- ja elamusõppelt mõtlemis- ning otsustusvõime arengu suunas. Tunniplaani sisaldab võrdväärseina nii intellektile suunatud kui ka kunstilis-praktilisi aineid. Pedagoogiline kolleegium väärtustab kõiki aineid võrdselt.

Õpetuse ja kasvatus ühtsus

Õpetus, selle viis ning kasvatus on tervik. Õpetus ja kasvatus koos kujundavad lapse väärtushinnanguid ja eetikat, austust kõige loodu – nii inimese, looduse kui ka asjade vastu. Õppe- ja kasvatustööga kõige laiemas mõistes tegeleb kogu täiskasvanud koolipere. Vahetuks eeskujuks õpilasele on klassiõpetaja, kes saadab, kasvatab ja õpetab last üldjuhul 1. – 9. klassini.

Õpetaja enesekasvatus

Eeskujuna on kasvatuses ja õpetuses samaväärne teadmiste vahendamise oskusega. Kõige paremini innustab last õppima ning käitumisideale järgima ise sellega tegelev pühendunud õpetaja. Ainealase töö ning klassi ja kooli sotsiaalse keskkonna kujundamise kõrval tegeleb õpetaja regulaarsete tagasivaadetega enda tegevusele, õpib tasakaalustama oma tundeid ning temperamendi ühekülgsusi. Õpetaja tunnistab tehtud vigu ning püüdleb ideaalide poole. Kuni murdeeni mõjutab kasvavat last vahetult õpetaja enda mõtte-, tunde- ja tahteelu tasakaalustatus, alates murdeest tugevneb õpetaja kõrgema Mina-teadvuse mõju.

Õppematerjal lapse arengu toetajana

Õppematerjali sisu ja selle vahendamise meetodika vastavad lapse hingelis-vaimsele arengule. Nii nagu füüsiline toit on füüsilise keha ülesehitusmaterjal, on õppeainete eakohane sisu toiduks arenevale hingelis-vaimsele inimesele. Waldorfkoolide õpetajad õpivad tundma ning arvestama lapse arengupsühholoogiat ning sellele vastavat õppemetoodikat ja didaktikat.

Õpetaja leiab lähtudes õppekavast ja konkreetsete laste vajadustest kõige sobilikumad õppematerjalid ja viisid nende kasutamiseks.

Lapsed loovad ise õppematerjale epohhivihikute näol, mis on ühtlasi nii õpikud kui ka vihikud. Nad kujundavad õpetaja juhendamisel valgete lehtedega vihikutesse algusest lõpuni kõik ise: vormid, tekstid, illustratsioonid, skeemid, katsete joonised, tabelid jne. Sellises protsessis saab tuge nii lapse loovus kui ka vastutustunne, mis väljendusvabadusega kaasneb.

Kunst on integreeritud igasse tundi, sest eesmärk on, et vihikud õppematerjalina oleksid selged ja korrektsed, väga ilusa käekirjaga ja tervikuna esteetiliselt nauditavad.

Lähtumine konkreetsest lapsest, klassist, olukorrast

Õppekava kehtestab üldised nõuded kõigile õpilastele ning annab õpetajale põhilised ainealased pidepunktid. Neid tundes kohtub õpetaja iga päev uute eluliste olukordade, uute väljakutsetega. Igal waldorfkooli õpetajal on kohustus olla pedagoogilise protsessi kaaslooja, lähtudes konkreetsest situatsioonist, konkreetsest klassist, konkreetsetest õpilastest. Waldorfpedagoogika ülesandeks on iga õpilast aidata ning talle väljakutseid esitada vastavalt tema võimetele ja vajadustele.

Kõikide õpilaste kaasamine

Õpilaste erinev võimekus intellektile suunatud ning kunstilis-praktilistes ainetes on loomulik. Isiksuse eripära ei deklareerita numbrilise hindamisega. Kõikide õpilaste kaasamist põhikoolieas võimaldavad:

- mõtlemist, tundeid ja tahtetegevust ühendav õppeprotsess
- jõukohased diferentseeritud ülesanded
- klassi tervikkoosseisu osalemine kunstiliste etteastete harjutamisel ja esitamisel (igakuised esinemised, kooli tähtpäevad, klassi näidendid).

Sotsiaalsus

Inimene on ühelt poolt sotsiaalsetes protsessides osaleja ja teiselt poolt nende kaaskujundaja. Kool on ühiskonna mudel. Individuaalsete võimete ja oskuste arendamise kõrval annab kool põhioskused ühiskonnas koos toimimiseks. Kooli- ja klassikollektiivis arendatakse sotsiaalsust, oskust igapäevast panusest lähtudes koos toimida ning tegutseda ühise eesmärgi nimel. Igas õppeaines leidub võimalusi sotsiaalse koostöö meetodeid kasutades õpetada. Sotsiaalset koostööd toetavad ja arendavad:

- tavapärase numbrilise hindamise puudumine. Selle asemel vaadeldakse sageli koos kogu klassi töid (maalid, vihikutööd, savivoolimise tööd jne.), märgatakse iga töö eripära ja leitakse ühiselt töö, mis on tunni või pikema tööperioodi alguses püstitatud eesmärgile kõige lähemal. Kõiki tunnustatakse ja innustatakse.
- klasside ühisesinemised, klassi ühistööd (näiteks mõne ülekooolilise sündmuse ühine korraldamine klassiga).
- matkad ja näidendid ning kasutatav metoodika soodustavad erinevate võimete pinnalt tekkivat koostööd.
- täiskasvanud koolipere on lastele sotsiaalse koostöö eeskujuks.

Meelte areng

Waldorfkoolid pööravad tähelepanu laste meelte arendamisele. Maailma terviklik tajumine on võimalik läbi meelte koostoime. Koolikeskkond peab mõjuma kõikidele meeltele harmoniseerivalt. Meelemuljeid on pigem vähem, aga need on kvaliteetsed. Esiplaanil on kõik loomulik – looduslikud materjalid, maitsed, inimhääle loomulik kõla, naturaalsed

muusikahelid, harmoonilised värvid jne. Ideaalis sisaldavad ka kõik koolitunnid meelte koostoime elemente. See lisab õppimisele tõelähedust. Meelte terve areng on tähtsamaid eeldusi inimese terviklikuks arenguks.

Temperamentitüüpide arvestamine

Waldorfpedagoogika arvestab erinevate temperamentitüüpide, nende eelduste ja vajadustega. Sellekohase ettevalmistuse annavad õpetajale waldorfpedagoogilised koolitused ja koostöö kooli arstiga. Õpetaja teeb teadlikult tööd oma temperamentitüübi tasakaalustamisega ning pöörab tunni ülesehituses tähelepanu erineva temperamentiga laste erinevale kohtlemisele.

Harmooniline tunniplaan

Waldorfkool töötab tunniplaani, mis on rütmiline, harmooniline ja tervislik. Perioodõppega alustatakse esimesest klassist, see võimaldab põhjalikumalt ainesse süvenemist nii õpilastele kui ka õpetajatele. Regulaarset harjutamist nõudvad ning kunstilis-praktilised ained esinevad iganädalaste ainetundidena. Tunniplaanis paigutatakse teoreetilised, uue materjali omandamist nõudvad õppeained päeva algusesse, kordavale harjutamisele ning tegevusele suunatud ained koolipäeva teise poolde. Kõikides vanuseastmetes on terviklikus proportsioonis nii intellektile suunatud kui ka kunstilis-praktilisi aineid. Waldorfkoolis on klassiõpetaja oma klassiga võimalikult tihedas koostöös ja õpetab võimalikult palju aineid 1.-9. klassini, seetõttu on ainete vaheline lõimumine väga loomulik ja tihe, aineõpetajatega koostöös viiakse läbi erinevaid projekte.

Õpihuvi säilitamine

Waldorfkool usaldab inimese loomulikku arengut ja õpihuvi ning teeb pidevalt tööd selle säilitamise nimel. Õpihuvi aitavad säilitada:

- kooli füüsiline keskkond
- õpetuse sobiv sisu
- eakohane metoodika
- õpetajate entusiasm, pühendumus ja pidev enesekasvatus
- tihe koostöö lapsevanematega
- hinneteta ja hirmuta õppimine
- pidev tunnustamine ja tagasiside
- kirjeldavad tunnistused ja tunnistussalvid

Koostöö põhimõtted

Kodu ja kooli koostöö

Waldorfkool eeldab kodu ja kooli tihedat koostööd. Selleks on waldorfkooli erinevates kooliastmetes kasutusel järgmised meetmed:

- kogu põhikooli ulatuses toimub vähemalt kord õppeveerandis klassi lastevanemate koosolek, kus vanematel on võimalik tutvuda waldorfpedagoogika põhimõtetega ning klassi ja õpilase hetkeolukorraga;
- lastevanemate koolitamiseks korraldatakse erinevate teemade kaupa tutvustavaid loenguid ja praktilisi töörühmi, mis on seotud waldorfpedagoogikaga;
- klassiõpetaja viib läbi arenguestlusi, kus soovitatavalt osalevad õpilase mõlemad vanemad;
- klassiõpetaja vahendab regulaarselt informatsiooni õpilase vanematele ja peab nendega vajadusel nõu;
- klassiõpetaja külastab kokkuleppel vanematega õpilase kodu lapse 1. kooliaasta jooksul, vajadusel kordab klassiõpetaja koduvisiiti ka vanemates klassides;
- vanemates klassides kandub rõhuasetus kooli ja kodu vaheliselt koostöölt arupidamisele õpilase endaga teda puudutavates küsimustes. Lisaks võtab õpetaja vastavalt vajadusele ühendust koduga;
- üks oluline koostöö vorm on ka õpilaste, õpetajate ja lastevanemate ühised peod (kooliaastas on kolm suuremat pidu: kooliaasta alguse- ja lõpupidu ning jõulupidu, kuhu on alati oodatud kõik vanemad ja vanavanemad) ja tähtpäevade tähistamised, õpilaste traditsioonilised igakuised kontsertesinemised ja ühised väljasõidud.

Kodu ja kooli koostöö printsiibid

Kodu ja kooli ühine eesmärk on luua õpilase kasvatamisele ja arenemisele turvaline ümbrus. Koostöö keskseks printsiibiks kodu ja kooli võimalike eriarvamuste korral on rääkida asjad selgeks täiskasvanute vahel. Loomulik lapsevanemaga läbirääkimise ja erinevate küsimuste üle otsustamise astmestik on: klassiõpetaja, kolleegiumi koosolek, kooli juhataja, kooli nõukogu, järelvalveorganid. Õpilaseeni probleem jõuda ei tohiks. Usaldamatuse tajumine kodu ja kooli vahel on lapse arengut takistav tegur.

Koostöö õpetajate vahel

Õpetuse ja kasvatuse terviklikkuse ning kvaliteedi tagab lisaks kooli ja kodu koostööle ka õpetajatevaheline pedagoogiline koostöö. Koostöö toimub vastavalt vajadusele, selle regulaarseteks vormideks on iganädalane pedagoogilise kolleegiumi koosolek, millest võtavad osa kõik klassiõpetajad ja aineõpetajad. Vajadusel moodustatakse väiksemaid töörühmi, mis tegelevad erinevate küsimuste lahendamiselega.

Vajadusel toimub klassikolleegiumi koosolek, kus ühe klassi õpilaste arengut vaatlevad ühiselt kõik õpetajad, kes selles klassis tunde annavad. Ühiselt leitakse parimad võimalused terve klassi ja iga üksiku õpilase edasiseks toetamiseks.

Õpetajad teevad pidevalt koostööd ainealaselt. Koostöö pikemas perspektiivis lepitakse kokku kooliaasta alguses, koostöö lühemas perspektiivis lepitakse kokku iganädalastel õpetajate kolleegiumi koosolekutel.

Koostöö teiste koolide ja organisatsioonidega

Vastastikuse huvi ja võimaluste korral tehakse koostööd teiste koolide, laste- ja noorteorganisatsioonidega, osaletakse üle-Eestilistes projektides, rahvusvahelistes projektides jne. Projektides osalemine ning selle kavandamine on kolleegiumi pädevuses, vajadusel kaasab kolleegium projekti ettevalmistusse juhatuse liikmeid ja lapsevanemaid.

Pidev koostöö toimub ka teiste Eesti waldorfkoolidega nii otse kui ka Eesti Vabade Waldorfkoolide- ja lasteaedade Ühenduse kaudu: vahetatakse õppematerjale, korraldatakse ühiseid waldorfpedagoogika alaseid koolitusi Eestis ja välismaal, kutsutakse välislektoreid rääkima waldorfpedagoogikast, töötatakse ühiselt waldorfkoolide tuumõppekava arendamise ja parendamisega, mentorluse korraldamisega Eesti Waldorfkoolides, waldorfalase kirjanduse tõlkimisega eesti keelde ning erinevate waldorfalaste materjalide ja kirjanduse ühise andmebaasi väljatöötamisega.

Tihe koostöö toimub Tartu Waldorfpedagoogilise Seminariga. Seminar korraldab kõikide Eesti Waldorfkoolide õpetajatele ja lapsevanematele aastaringselt kursusi, mis toimuvad erinevates waldorfkoolides.

Koostöö Eesti Antroposoofilise Seltsiga on samuti tihe, seltsi liikmed peavad sageli erinevates koolides loenguid.

1.8. Õpetuse ja kasvatus korraldus

Mõtlemise, tunde ja tahte kasvatus õppe- ja kasvatustöö korralduse alusena

Mõtlemine, tunne ja tahe on hinge kvaliteedid. Nende omavaheline tasakaalustamine on oluline pedagoogika valdkond, mis on seotud õppetööga erinevas vanuses lastega. Mõtlemist, tunnet ja tahtet arendavate meetodite mitmekülgne kasutamine arendab võrdväärset üldpädevusi.

Kaasaegne tunnetusteooria kinnitab, et mõtlemise areng rajaneb eelnevatele elamuslikele ja tegevuslikele kogemustele. Kui mõtlemine ja tunded toimivad viljakalt koos, lisandub mõtlemisse südamesoojus, tekib vaimustus ja tunnetamisrõõm. Kui tahe rakendub tegusal moel, on inimene võimeline looma midagi väärtuslikku. Harmoonilises koostöös annavad mõtlemine, tunded ja tahe inimesele võimaluse maailma sündmustes positiivselt osaleda.

Tahtekasvatus

Tahtekasvatuslik ehk tegevuslik aspekt domineerib 1.-3. klassi õppetöös.

Tegutsemine ning tegutsemise läbi õppimine on väikelapse- ja nooremas koolieas kõige loomulikum tahte avaldumise viis. Algklasside õpilasele pakub õppimine rahuldust siis, kui ta seeläbi midagi teha oskab.

Pedagoogiline ülesanne on viia lapse tahe, mis algselt on seotud tegutsemisega, järk-järgult seosesse mõtlemisprotsessidega. Tahtejõu rakendamine erinevates tegevustes tugevdab inimese mina-kogemust, ehitab üles identiteedi ja kujundab elutervet eneseusaldust. Selline mitmekülgne tegevust kaasav õpetus algklassides kujundab abstraktsele mõtlemisele vajaliku kogemusliku aluse. Tegutsevalt õppides jääb õpihuvi püsima.

Tahe areneb käsitöö- ja kunstiainete harjutavas õppimises, liikumistundides ja praktilisi töid sisaldavates õppeainetes, ühisprojektides ja matkadel, samuti kõikides õppetegevustes, mis nõuavad järjepidevat harjutamist ja mälu rakendamist. Noor inimene õpib tahet rakendama mitte otseseid tegutsemisimpulsse või tundemeelolusid järgides, vaid mõtlemisele toetudes.

Tundekasvatus

Arenenud tundeelu on üks inimeseks olemise, emotsionaalse intelligentsuse ning sotsiaalsuse aluseid. Väärtushinnangute lähtekohana on ta tuleviku ühiskondlike tingimuste kujundaja. Koolikasvatus peab eriliselt hoolitsema lapse tundeelu arengu eest, kuna selle arengu peamine aeg langeb põhikooliikka. Kunstiainete osakaal tunniplaanis jääb samaks kogu põhikooli jooksul, neis domineerib praktilis-tunnetuslik, mitte teoreetiline aspekt.

Kõik kunstiharjutused – värvide, vormide, helide ja kunstipärase sõna maailma sisseelamine – koolitavad ja arendavad tundeelu. Kunstilise õpetuse osakaal kõikides klassides on suhteliselt suur, seda nii iseseisvate kunstiliste ainete kui ka õppemeetodina. Uuemad pedagoogilised uurimused näitavad, et maalimine, musitseerimine, liikumiskunstid ja muud õpilast tervikuna kaasavad kunstilised tegevused aitavad märkimisväärselt kaasa nii tunnetuslike kui ka sotsiaalsete võimete arenemisele.

Kunstilise kasvatus eesmärk ei ole subjektiivsete tunnete väljaelamine, vaid erinevate tajuvõimete ning praktiliste oskuste koolitamine objektiivse täiuslikkuseni. Objektiivsus tundeelus on sotsiaalse käitumise alus. Võime teise inimese olukorda temast lähtuvalt ja subjektiivsetest huvidest sõltumata sisse elada on eetilise käitumise lähtekohaks. See omakorda on eelduseks rahustevahelisele sallivusele ja rahukasvatusele.

Tundekasvatuse valdkonda kuulub lisaks kunstiainetele ka pildiline õpetusmeetod, mis on keskne õpetusmeetod jutustavates ainetes kooliküpsuse ja murdeea vahelisel ajal. Praktikas tähendab pildiline õpetus elavaid, õpitavat iseloomustavaid ja kirjeldavaid jutustusi ning võrdpiltide kaudu õpetamist. Õpetaja töö on siin kunstniku töö sarnane: tal tuleb otsida õpetussisu olemust tabavaid sõnalisi pilte. Selline õppemeetod käivitab lapse fantaasia, ta muutub õppeprotsessi kaasloojaks. Kui lapses toimib fantaasia, liitub sellega alati tundekogemus. Nii puudutab pildiline õpetus eriliselt tundeelu ja kinnistab õpitava inimese pikaajasse mällu.

Selleks, et toetada lapse tundeelu väljakujunemist, õpib õpetaja tundma arengupsühholoogia seaduspärasusi ning tegeleb teadlikult ka enda tundeelu tasakaalustamisega. Õnnestunud tundekasvatuse tagasisideks on õpilase innukus ja õppimissoov. Tunnete mitmekülgne kaasamine õppeprotsessi kindlustab õpihuvi säilimise.

Mõtlemise koolitus

Inimesele loomuomase huvi ja teadmishimu säilitamiseks on vaja teoreetilisi teadmisi pakkuda viisil, mis vastab lapse erinevatele arenguetappidele. Waldorfpedagoogikas rajaneb mõtlemise areng eelnevatele tegevuslikele ja elamuslikele kogemustele. Kogu põhikooliea jooksul arendatakse mõtlemisoskust sellest lähtuvalt. Eesmärgiks on, et õpilased kooli lõpetades oskaksid rakendada kogu mõtlemise skaalat alates fantaasiarikkast kujundlikust mõtlemisest kuni puhtloogiliste järeldusteni.

Intellektuaalseid teadmisi vahendatakse esimesest klassist murdeea alguseni pildilise õpetusmeetodi, kunstilise ja tegevusliku printsiibi kaasabil. Pildilise õpetusmeetodiga vahendatakse nii erialaseid termineid, mõisteid kui ka kausaalseid seoseid. Eesmärgiks on esitada mõisteid elavana ja mitmekülgetes seostes. Nende tähenduse mõistmine toimub algselt konteksti ning õpetajapoolse intonatsiooni ning rõhuasetuste abil, järk-järgult lisandub mõisteline teadvustamisprotsess.

5.- 6. klassis lisanduvad ained, mis vastavad abstraktse ja kausaalse mõtlemise valmidusele: geograafia, ajalugu, füüsika. Murdeeas ärkab loomulik üldine huvi intellektuaalsete teadmiste vastu. Pildilise õppemeetodi (jutustavad ained) ja fenomenoloogiliste vaatlustega (loodusõpetus, füüsika) kaasnevad järgneva etapina mõisteline ja kausaalne analüüs. Areneb loodusteaduslik mõtteviis.

Kolmanda ja neljanda kooliastme intellektuaalne õpetus tuleb üles ehitada metoodiliselt mitmekesiselt ja atraktiivselt. Seotus elamusliku ja tegevusliku printsiibiga on endiselt oluline. Õpetaja aktiveerib õpilasi ise mõtlema ning läbi isikliku taipamise mõisteid moodustama. Õpetus peab olema mõtlemapanev, intrigeerivate küsimuste ja arutelude sütitaja.

Põhikooli õppekava sisaldab hariduse kõige üldisemaid aluseid. Põhjalikuma ja üksikasjalikuma teadusliku käsitluse ja mõistelist kujutlusvõimet arendava aineestiku raskuspunkt langeb vanematesse klassidesse.

Rütm koolielus

Kõik maailma eluavaldused toimuvad rütmiliselt. Inimese kõige tajutavam rütm on südametegevus. Inimese igapäevaelus on päevarütm see, mis aitab tal toimida efektiivselt ja tulemuslikult.

Põhitund ja selle rütm

Põhitund on perioodõppe aine tund, mis reeglina alustab koolipäeva ning kestab vähemalt kaks akadeemilist tundi. Järgnev rütmiline jaotus on toetavaks skeemiks, millele õpetaja konkreetsest klassist, laste vanusest, tunni ainekust ja teemast lähtuvalt loominguiliselt läheneb.

- Tunni alustamine ehk rütmiline osa (rütmilised harjutused, liikumist kaasavad muusika ja kõneharjutused) – aktiveerib, harmoniseerib ja koondab õpilasi.
- Kordamine. Eelnenud õppeprotsessi jätkamine, teadvustav osa (õpilased meenutavad ja jutustavad eelmisel korral käsitletud ainekku mälu piltide või kodutööde põhjal,

käsitletu kokkuvõtte vormistatakse ainevihikusse) – aktiveerib kujutlusvõimet, tegeleb mälu ja mõtlemisvõime arendamise ning teadvustamisega.

- Uue ainekogu tutvustamine (jutustavates ainetes õpetaja jutustab pildilisest õpetusmeetodist lähtuvalt, loodusõpetuses fenomenoloogilised vaatlused, matemaatikas küsimuse püstitamine) - aktiveerib tunde- ja tahteelu.
- Õpetatu süvendamine, praktiline osa (käsitletu töötatakse tegevuslikust printsiibist lähtuvalt läbi liikudes, joonistades, uusi oskusi harjutades jne) - rakendab mõtte ja tunde tegevusse, kujundab nendega seostuvalt tahet.
- Tunni lõpetamine, rahunemine (Õpilased viiakse harmooniliselt rahunemiseni, nt sobiva kõne või muusikaharjutuste kaudu või mõnel muul harjumuspärasel viisil. Ka jutustav osa, eriti esimesel kooliastmel, on selleks kohane.) – viib õppetunni ajal käivitunud protsessid rahu olukorda ja tekitab uut õppimisvalmidust.

Ülaltoodud õppetunni ülesehitus arvestab inimese keskendumisvõime iseloomulikku rütmi ja puudutab järk-järgult õpilast tervikuna. Intellektuaalset pingutust, tähelepanelikkust ja täpsust eeldav osa on tunni alguses. Järgmine, tundeelu puudutav osa pakub lastele tundeelamuse kaasamist läbi isikliku kujutlusvõime rakendamise. Praktiline ja seeläbi virgutav etapp on tunni lõpposas. Selline õppetund ei koorma õpilast ühekülgselt üle. Vahetund ei muutu kogunenud pingete väljajaelamise kohaks.

Lähtuvalt õpilaste vanusest omavad tunni osad erinevat kaalu. Kui algastmel on tunni algus- ja lõpuosal suurem osakaal ning ainekogu tulenev tööosa on laste jõudluse tõttu väiksem, siis järgnevatel kooliastmetel kasvab tööosa proportsionaalselt rütmilise sissejuhatusena ning tunni lõpuosa (kokkuvõtte või jutustav osa) vähenemisega. Sarnaselt põhitunnile saab rütmistada ka teisi tunde.

Õöpäeva rütm

Õppimisprotsess tervikuna on organiseeritud nii, et see mõjub õpilase teadlike kujutluspiltide tasandist sügavamale ja võtab arvesse ka une ajal toimuva küpsemise. Metoodiliselt jaguneb õppeprotsess kolme faasi:

- kogemine, vaatlus, eksperimenteerimine (tahte rakendamine);
- meenutamine, kirjeldamine, iseloomustamine, ülestähendamine (tahtega seotud tunne);
- läbitöötamine, analüüsimine, abstraherimine, teooriate loomine (tahtega seotud mõte).

Pärast kogemist ja kirjeldamist tuleb paus, mis võimaldab omandatust distantseeruda. Alles une ajal toimuva alateadvuses töötlemise järel viiakse õppeprotsess lõpule: eelmisel päeval tunde ja tegutsemise tasandil omandatud materjal tõstetakse mälu pildina teadvusesse. Järgmisel päeval käsitletakse sama materjali kinnistavalt, analüüsivalt. Seega arvestab waldorfpedagoogika une ja ärkveloleku polaarsust, kuna areng ei eelda mitte ainult kognitiivseid, vaid ka hingelisi võimeid, pinget õppimise ja unustamise, teadliku ja alateadliku, une ja ärkvelolemise vahel. Nii osaleb õppimisel inimene kui tervik.

Suuremat pingutust nõudvad ained, nagu põhiained ja võõrkeeled, püütakse paigutada hommikul esimesteks tundideks. Nendele järgnevad käsitöö ained ja kunstiained. Sporditunnid asetuvad koolipäeva viimasteks tundideks.

Nädala rütm

Õpetajate kolleegium tegutseb nädalarütmis. Igal nädalal toimival pedagoogilise kolleegiumi koosolekul tehakse tagasivaade olnule, analüüsitakse kogemusi, tegeletakse pedagoogiliste küsimustega sisuliselt ning planeeritakse tööd lühemas ja pikemaajalises perspektiivis.

Kuu rütm

Kuu rütmiga langeb suuremal või vähemal määral kokku peaaegu periood. Perioodõpe alates esimesest klassist võimaldab ühelt poolt süvenemist ning teiselt poolt teadlikku ümberkäimist mäluprotsessidega. Perioodõppe ainet mitte ei unustata pärast õppeperioodi lõppu, vaid talletatakse igakülgsest läbitöötatuna pikaajalises mälus.

Kuu rütmi saadavad kuupeod, kus klasside tervikkoosseisud esitavad kunstilises vormis seda, mis klassis kuu jooksul õpitud. Kuupidu on ka oluline sotsiaalse koostöö vorm.

Kooliaasta rütm

Koolielu korraldus võtab arvesse aastaegade vaheldumise ja kasutab ära vastavad sisemise ja välise töö võimalused.

Erinevate aastaegade pidusid tähistatakse ühiselt ja/või klassi kaupa. Siseelu aktiivsus on sügisel juba olemas ja süveneb talve lähenedes. Kevadel sisemine aktiivsus väheneb ja toimingud suunduvad väljapoole. Seetõttu toonitab septembris tähistatav Miikaelpäeva pidu isikliku sisemise aktiivsuse olulisust. Mardipäev oma lühiretkede ja esinemistega valmistab ette sügisese aktiivsuse süvenemist jõulude lähenedes. Advendipidu, advendiküünla süütamine ja sellele järgnev adventiaeg jõulupeo ning eriliste jõuluettevalmistustega süvendab inimlik-sotsiaalset rõhuasetust. Kolmekuningapäeva tähistamine lõpetab jõuluaja ning suunab jõulude poolt uuendatud meeled argistesse tööaskeldustesse. Kevad-talvel omandavad pidustused väljapoole suunatud iseloomu. Koolis korraldatakse vastlapidu. Ülestõusmispühadeks valmistatakse klassiti, nooremates klassides looduse ärkamise rõõmule keskendudes, vanemates klassides pühade kristlikku sisu puudutades. Kooliaasta lõpetatakse kevadpeoga.

Kooliaastas on kindel koht kooli, paikkonna ja riiklike pühade ning tähtpäevade tähistamisel. Aineperioodide järjekorda planeerides püütakse paigutada vaheldumisi loodusteaduslikud, matemaatilised ja humanitaaraineid ning panna need kokku kõlama aastaegade vaheldumisega.

Kooliruumidest väljaspool toimuv õppetöö

Kooliväliseks õpetuseks loetakse tutvumiskäigud, õpperetked, temaatilised päevad, näituste külastamine ja üksikud väljaspool kooli läbiviidavad õppetunnid. Väljaspool kooli antav õpetus korraldatakse kas õppeplaani kohaselt või õpetaja vabal algatusel vastavalt vajadusele.

Õppekavakohane väljaspool kooli antav õpetus on:

- 3.-4.kl kodulugu ja selles sisalduv vanade elukutsete tutvustamine;
- 5.–6.kl loodusõpetus ja geograafia, aiandus.

Sellele lisaks võib iga õpetaja korraldada õppetööd koolist väljaspool, kui see on pedagoogiliselt põhjendatud. Ettepaneku selliseks õpetuseks teeb õpetaja ja selle kiidab heaks kolleegium. Koolist väljaspool antava õpetuse puhul on võimalikud kõrvalekalded õpilaste tavapärasest nädalast, päevarütmist ja tööajast. Koolist väljaspool toimuvate tundide läbiviimisel on lapsevanemad eriti I ja II kooliastmel sageli kaasas.

Aine- ja huvialaringid

Koolis võib organiseerida ringe, mis toetavad õpetus- ja kasvatustegevust. Selleks on koolis pealelõunaring. Muusika- ja kunstiõpinguteks on võimalik astuda samas hoones tegutseva huvikooli „Pääsulind“ õppesse. Ringe juhendavad kooli õpetajad või selleks sobivad isikud.

1.9. Õpetajad

Kooli õppe- ja kasvatustööd teostab õpetajate kolleegium, kes toimib koostöoliselt ja professionaalselt, teadvustades endale, et lapsi kõige otsesemalt mõjutav kasvatustegur on täiskasvanu eeskuju.

Klassiõpetaja

Kõige vahetumalt mõjuvaks eeskujuks on klassiõpetaja, kes saadab, kasvatab ja õpetab last 1.–9. klassini. Klassiõpetaja võtab otsese vastutuse ühe klassi arengu eest, õpetab perioodõppe aineid ning oskuste piires mõnd ainetundi. Klassiõpetaja teadvustab oma vahetut sügavat mõju klassile ning igale õpilasele ja sellest tulenevat enesearendamise ja enesetäiendamise vajadust.

Õpetajate kolleegium

Kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas on õpetajate kolleegium. Pedagoogilised arutelud ja otsustamine toimuvad kollegiaalselt, konkreetset vastutusalad on jaotatud üksikinimeste või inimgruppide vahel. Kolleegiumi koosolek toimub regulaarselt kord nädalas, kus osaleb kogu kooli pedagoogiline personal.

Õppekava arendamise pidevaks vormiks on töö iganädalasel pedagoogilise kolleegiumi koosolekul, kus enne ja pärast ainetükleid annavad õpetajad ülevaate saabuva ainetüklis sisust ja eesmärkidest ning pärast selle lõppu tehakse kirjalik tagasisaade, kus analüüsitakse tulemusi. Traditsiooniliste ainetundidena õpetatavate ainete puhul toimub see vähemalt kord poolaastas. Selline tööviis hõlbustab ainetevahelist integratsiooni.

Õpetajate enesetäiendus ja täienduskoolitus

Õpetajate regulaarne enesetäiendus toimub läbi iganädalaste kolleegiumi koosolekute, individuaalse enesetäienduse ja –kasvatuse ning täienduskursustel osalemise.

Waldorfpedagoogiliste ainealaste koolitustega kaasnevad kunstilised kursused. Kunstide kaudu laiendab ka täiskasvanu oma tajupiire ning oskusi, laiemas plaanis on kunstiline koolitus tõhus ettevalmistus pedagoogika kui kunsti viljelemiseks.

Õpetaja töökava koostamise põhimõtted

Kooli õppekava on aluseks õpetajate töökavadele konkreetsetes klassides. Iga õpetaja koostab aasta alguses või enne ainetükli algust töökava. Õpetaja kasutab õppekava vastutustundlikult ja loovalt ning lähtub oma igapäevategevuses õppekava aluseks olevatest õpetuse ja kasvatuse põhimõtetest. Õpetajal on õigus õppematerjali vastavalt klasside vajadustele ja võimalustele kooliastme piires ümber jaotada. Õpetajate kogemused töökavade teostamisel on üheks aluseks kooli õppekava uuendamisel. Õppekava koostatakse perioodõppeainetes nädala – ainetundide puhul kuulõikes. Kirjeldatakse läbitavaid teemasid ja põhilisi meetodeid, mida kasutatakse.

1.10. Õpilased

1.10.1. Õpilaste vastuvõtt

Kooli vastuvõtmise eelduseks on lapsevanema sooviavaldus ning lapse kooliküpsus. Lapse vastu võtmise kooli otsustab kolleegiumi poolt määratud vastuvõtukomisjon lapse ja lapsevanemaga toimunud vestluse, lapse kooliküpsuse ja eelregistreerimise järjekorra alusel.

Ka vanematesse klassidesse vastuvõtmisel otsustab nii vastuvõtmise, kui ka selle, mitmendasse klassi laps võib õppima asuda, õpetajate kolleegiumi poolt moodustatud komisjon õpilase tervikliku arengu põhjal. Sealjuures arvestatakse kehalisi, psüühilisi, sotsiaalseid ja muid arengunäitajaid, mitte ainult intellektuaalseid näitajaid. Eelkõige on määravaks lapse tegelik vanus. Iga õpilase jaoks on esmatähtis sotsiaalne keskkond, kus tal on võimalus areneda.

1.10.2. Üldpädevused ja nende saavutamine

Üldpädevused

Pädevus tähendab suutlikkust teatud valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevuse mõiste hõlmab teoreetiliste teadmiste kõrval ka nende rakenduslikku aspekti, väärtustades seega teadmiste elulisust. Pädevus põhineb teadmistel, oskustel ja väärtustel.

Riiklikus õppekavas saavutatavad pädevused on fikseeritud kooliastmeti. Pädevuste puhul on tegu valdkonnaga, kus kõik on pidevas muutumises ning lineaarset põhjust-tagajärg-seost pole võimalik rakendada.

Waldorfkooli õppeprotsess kaasab järgnevate põhipädevuste astmelise loomise põhikooli jooksul:

Õpipädevus – tähendab eelkõige õppimist armastusest ja huvist maailma vastu. Suutlikkus kasutada erinevaid tõhusaid õpistrateegiaid, kohandades neid vastavalt individuaalsele õpistiilile. Oskus end õppimisele häälestada, huvi ja avatuse seisundi olemasolu, objektiivne hinnang olemasolevatele teadmistele, uue teabe otsimine ja selle suhtestamine olemasolevaga. Olemasoleva teadmise pinnalt uue teadmise loomine. Õpipädevus samastub inimese vaimse aktiivsusega. Seda toetavad eakohane metoodika ja õppeainete mitmekülgne käsitus põhikoolieas.

Tegevuspädevus – tähendab eelkõige võimet mõttega haaratud ideid praktiliselt teostada. Suutlikkus näha probleeme ja neid lahendada, oskus tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja valida sobivaid vahendeid, vajadusel kaasata nõu ja jõuga sobivaid inimesi. Oma tegevuse tulemuste hindamine. Tegevuspädevust toetavad õpetuse metoodika (tegevuslik printsiip), 8. aastatööde planeerimine ja teostus, klassi ja kooli ühisprojektid.

Väärtuspädevus – tähendab nii tegude, tunnete kui ka mõtte tasandil seoste omamist kaasinimeste ja maailmaga. Väärtuspädevus samastub inimese eetikaga. Väärtuspädevuse kujunemist mõjutavad kõige otsesemalt kogu kooli keskkond ja täiskasvanud koolipere väärtushinnangud.

Enesemääratluspädevus – tähendab inimese kõikide olemusosade harmoonilise väljakujunemise kaudu tekkivat eneseteadvust (Mina-teadvust). Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumisi ühiskonnas, kujundada end isiksusena. Enesemääratluspädevuse teenistuses on kogu õppeprotsess ning õpetajate ja kasvatajate eeskuju.

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast; leida ja säilitada infot, osaleda digitaalses siseloomes, olla teadlik digikeskkonna ohtudest.

Pädevuste saavutamine

Õpetaja kujundab endale üldpildi klassist kui tervikust ja igast üksikust õpilasest selle terviku taustal. Võimalus selleks on vaatlemine ning selle põhjal märkmete tegemine või vaatluspäeviku pidamine. Õpetajal on vaja kõvasti töötada, et harjutada end omama elavat pilti iga lapse arengust: kui palju on laps aastaga kasvanud, kas nägu ja miimika on muutunud, kas on muutusi tema kehaehituses, hääles, kõneviisis, on ta kõhnunud või tüsenenud, kuidas on muutunud tema kombed, milliseid iseloomulikke kirjavigu ta teeb, millist osa korrutustabelist ta tõesti teab. Ühte klassi õpetavad õpetajad töötavad koos. Nii toetatakse üksteist pädevuste kujundamise protsessis ja omandatakse laiem pilt nii klassist tervikuna kui üksikutest lastest.

1.10.3 Hindamine

ARUKÜLA VABA WALDORFKOOLI HINDAMISE JUHEND

Käesolev hindamise juhend on Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekava osa (AVW põhikooli õppekava Lisa 2 Hindamise juhend) ning on avalikustatud avaliku teabe seaduse alusel kooli tegevuse kajastamiseks peetaval kodulehel.

1. Hindamise alus

- (1) Hindamise aluseks Aruküla Vabas Waldorfkoolis (edaspidi AVW) on põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 29 ja § 30 ning Põhikooli Riikliku õppekava § 19-23.
- (2) Hindamisel AVW-s lähtutakse riiklikest õppekavast ja nende alusel koostatud AVW õppekavast.
- (3) Käitumise ja hoolsuse hindamisel lähtutakse AVW õppekavast ja kodukorra nõuetest.
- (4) Põhikooli loovtöid hinnatakse vastavalt loovtöö koostamise juhendile. Juhend on leitav kooli kodulehel.
- (5) Individuaalse õppekava järgi õppiva õpilase hindamisel arvestatakse õpilase erisusi.

2. Hindamise eesmärk

(1) Hindamise eesmärk on:

- 1) toetada õpilase arengut,
- 2) anda tagasisidet õpilase õppe edukuse kohta,
- 3) innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima,
- 4) suunata ja toetada õpilase enesehinnangu kujunemist ning suunata teda edasise haridustee valikul,
- 5) suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamiseks,
- 6) anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

(2) Käitumise ja hoolsuse hindamise eesmärk on:

1) suunata õpilast järgima üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täitma kooli kodukorra nõudeid,

2) motiveerida õpilast täitma õpiülesandeid võimetekohaselt.

3. Hindamisest teavitamine

(1) Õpilasel ja lapsevanemal on õigus saada teavet hindamise korralduse ning saadud hinnete ja hinnangute kohta klassiõpetajalt ja aineõpetajalt. Õpilasel on õigus teada, milline hinne või hinnang, on aluseks kokkuvõtvale hindele ja hinnangule. Õpetaja teavitab õpilast hinnete kohta kas kirjalikult (tagastatud kirjalike tööde, õpilaspäeviku vms kaudu) või suuliselt.

(2) Kooli hindamise juhendis sätestatud õpilaste hindamise põhimõtted ja kord on kättesaadavad lapsevanematele, õpilastele ja õpetajatele kooli kodulehel.

(3) Aineõpetaja tutvustab hindamise põhimõtteid õppeaasta alguses.

(4) Nõuded õpilase käitumisele ja hoolsusele esitatakse kooli kodukorras. Käitumise ja hoolsuse hindamise põhimõtteid ja korda tutvustab õpilastele klassiõpetaja õppeaasta alguses.

(5) Õpitulemuste, käitumise ja hoolsuse hindamise põhimõtteid ja korda tutvustatakse lapsevanematele klassi lastevanemate koosolekul, vajaduse või soovi korral individuaalselt.

4. Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

(1) AVW-s kasutatakse õpitulemustele tagasiside andmisel 1.-7. klassis kujundavat/sõnalist hinnangut, 8. klassis nii kujundavat/sõnalist kui ka numbrilist hindamist ning 9. klassis numbrilist hindamist.

(2) 8.-9. klassi õpilasi hinnatakse numbriliselt viiepalli süsteemis. Aineõpetaja võib oma aines kasutada kujundava hindamise elemente, olles eelnevalt teavitanud sellest kooli juhtkonda, klassiõpetajat, õpilasi ja lapsevanemaid ning selgitanud oma hindamis põhimõtteid kõikidele osapooltele. Hinded kantakse klassipäevikusse.

3. Hindamine viiepallisüsteemis

(1) Hindega „5“ („väga hea“) hinnatakse suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust (edaspidi õpitulemus), kui see on täiel määral õppekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel

kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „5“, kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

(2) Hindega „4“ („hea“) hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „4“, kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

(3) Hindega „3“ („rahuldav“) hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu ning saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel toime tulla ilma, et tal tekiks olulisi raskusi õppeaine edasisel omandamisel. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „3“, kui õpilane on saanud 50-74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

(4) Hindega „2“ („puudulik“) hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt õppekava nõuetele vastav ning selles esineb olulisi puudusi ja vigu. Õpilase areng on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta edasi õppida. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „2“, kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

(5) Hindega „1“ („nõrk“) hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta õppekava nõuetele või õpilase arengut ei ole toimunud. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „1“, kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust. Hindega „1“ hinnatakse õpitulemust õpilasel, kes osaleb tunnis, kuid ei täida või ei esita tähtajaliselt hindelist tööd või kui õpilane kasutab teadmiste kontrollimisel kõrvalist abi või kirjutab maha. Esitamata töö sooritamisel või töö uuesti sooritamisel ette nähtud järelevastamise aja piires (sätestatud AVW kodukorras) hinne „1“ kustutatakse ja asendatakse uue hindegaga.

(6) Õpetaja võib vajadusel muuta hindamisvahemike piire 5% ulatuses õpilase võimetest lähtuvalt.

(7) Hinde tugevust või nõrkust väljendab + (pluss) või – (miinus) märk. Märkide + ja – kasutamine on õpetajale vabatahtlik. Pluss ja miinusmärk ei muuda kokkuvõtvat hinnet.

6. Kokkuvõtva hindamise põhimõtted

(1) AVW on õppeaasta jagatud veeranditeks. Veerandite algus- ja lõpuajad on märgitud kooli kodulehel.

(2) Õppeainete veerandihinne pannakse välja protsessi- ning kokkuvõtlike tööde hinnete alusel klassipäevikusse.

(3) AVW-s jaguneb õpitulemuste numbriline hindamine neljaks:

1) Protsessihinne (tunnikontroll, rühmatöö, jutustamine, arutus jne) hõlmab väikesemahulist materjali, mille eesmärk on õpitulemuste vahehindamine. Protsessihindega hinnatavast tööst ei pea õpilast eelnevalt teavitama.

2) Kokkuvõtliku töö hinne (kontrolltöö, kirjand, projekt, ettekanne jne) hõlmab mahukat materjali, mille eesmärk on hinnata õpitulemuste saavutamist. Ühel koolipäeval võib õpilasel olla üks kokkuvõtlik suuremahuline töö, mille aineõpetaja kooskõlastab vastava klassi klassiõpetajaga.

3) Veerandihinne pannakse välja vähemalt kolme hindelise töö põhjal.

4) Aastahinne pannakse välja veerandihinnete põhjal.

4.1 1.-7. (8) klassi õpilaste õpitulemustele antakse kokkuvõttev kujundav/sõnaline hinnang õppeaasta lõpus.

4.2 8.-9. klassi aastahinded pannakse välja viiepallisüsteemis.

4.3 9. klassi õpilastele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist.

(4) Kui õppeperioodi keskel on õppeaine veerandihinne või hinnang jäänud andmata ja õpilane ei ole kasutanud antud veerandi sees võimalust järele vastata ning on jätnud kasutamata kooli poolt pakutud tugisüsteemid ja abi, hinnatakse aastahinde

väljapanekul vastaval perioodil omandatud teadmised ja oskused vastavaks hindele „1“ („nõrk“) või antakse tulemustele samaväärne sõnaline hinnang.

(4) Veerandi hinne on protsessihinne ning seda ei saa pärast antud veerandi lõppu parandada.

(5) Kui õpilast on hinnatud hindega „puudulik“, „nõrk“ või õpilase töö on õigeaegselt esitamata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise võimalust võib õpilane kasutada üldjuhul kahel korral. Erandjuhtumil võib õpetaja juhtkonna nõusolekul pikendada järelevastamise perioodi veerandi või õppeperioodi lõpuni (kooli juhataja otsuse alusel).

7. Käitumise ja hoolsuse hindamine

(1) Õpilase käitumise hindamise aluseks on kooli kodukorra täitmine ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine koolis.

(2) Käitumise ja hoolsuse sõnalise hinnangu paneb välja klassiõpetaja võttes arvesse aineõpetajate tähelepanekud.

(3) Käitumishindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilast, kellele üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine on harjumuspärane igas olukorras, kes täidab kooli kodukorra nõudeid eeskujulikult ja järjepidevalt, on kaaslastele positiivseks eeskujuks.

(4) Käitumishindega „hea“ hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täidab kooli kodukorra nõudeid, kuid käitumismuster ei ole kujunenud veel harjumuspäraseks.

(5) Käitumishindega „rahuldav“ hinnatakse õpilast, kes üldiselt järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täidab kooli kodukorra nõudeid, kuid kellel on esinenud eksimusi.

(6) Käitumishindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilast, kes ei täida kooli kodukorra nõudeid ega järgi üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme. Õpilase käitumise aastahinde „mitterahuldav“ otsustab Õpetajate Kolleegium.

(7) Veerandi käitumishinne on protsessi hinnang ja seda ei saa parandada.

(8) Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppetöösse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus ning võimetekohasus õppeülesannete täitmisel.

(9) Hindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilase hoolsust, kui õpilane suhtub õppetöösse alati kohusetundlikult, õpib kõiki õppeaineid ning pingutab võimetekohaselt, on õppeülesannete täitmisel töökas ja järjekindel, ilmutab omaalgatust ja viib alustatud töö lõpuni. Õpilase töövahendid on tööks alati valmis ja kaasas.

(10) Hindega „hea“ hinnatakse õpilase hoolsust, kui õpilane suhtub õppetöösse kohusetundlikult, on töökas ja järjekindel õppeülesannete täitmisel, on hoolikas ning õpib võimetekohaselt. Õpilase töövahendid on kaasas.

(11) Hindega „rahuldav“ hinnatakse õpilase hoolsust, kui õpilane üldjuhul täidab oma õppeülesandeid, kuid vajab korduvalt meeldetuletusi ja õppetöös puudub järjekindlus. Õpilase töövahendid puuduvad sageli.

(12) Hindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilase hoolsust, kui õpilane suhtub õppeülesannetesse vastutustundetult, ei täida kooli kodukorra reegleid. Õpilasel puuduvad töövahendid üldse või ta keeldub neid kasutamast.

8. Kujundav hindamine/õppimist toetav hindamine

(1) Kujundava/sõnalise hindamisena mõistetakse õppe kestel ning õppeaasta lõpus toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämiste kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja meetodid. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja saavutusi ning edusamme ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut.

(2) Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme õppe- ja kasvatusesmärkide ja läbivate teemade) kohta. Kogu õppepäeva vältel annavad õpetajad ja teised õppe- ja kasvatusalal töötavad

isikud õpilasele tagasisidet, et toetada õpilase käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute kujunemist. AVW reageerib juhtumitele, mis on vastuolus üldtunnustatud väärtuste ning heade tavadega.

(3) Kujundava/sõnalise hindamise eesmärgiks on tõsta õpilase õpimotivatsiooni paremate tulemuste saavutamiseks. Õpilane kaasatakse enesehindamisse, et arendada tema oskust eesmärke seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

(4) Numbriliste hinnete asemel:

1) võib õpetaja anda õppeprotsessi kestel suulist või kirjalikku tagasisidet õpilaste õpitulemustele, märkida ära õpilase tugevused, juhtida õpilase tähelepanu vigadele ja puudustele ning anda juhised, kuidas õpitulemusi parandada,

2) võib õpetaja õpilase töödele märkida ära weakohad, punktisumma või protsendid - info, et õpilasel oleks võimalus enda tööd analüüsida ja tulemust parandada,

3) võib õpetaja anda hinnangu õpilase tööle õpilaspäevikus ja tehtavatel töödel vms,

4) võib õpilane ennast hinnata suuliste ja kirjalike eneseanalüüsides kaudu.

(6) Kujundava/sõnalise hinnangu põhimõtted:

1) hinnangud toovad välja õpilase tugevused, suunavad õpilast probleemi lahendusele ja näitavad kätte suuna, kuidas enda õpitulemusi parandada,

2) hinnatakse õpilase personaalset arengut, võrreldes tema õpitulemusi varasematega,

3) hinnangu andmisel lähtutakse õpilase individuaalsetest võimetest,

4) hinnangu andmisel arvestatakse õpilase õpioskusi, sotsiaalseid võimeid, omandatud teadmisi ja oskusi, suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust, vastuste õigsust ja vigade arvu, loovust ja loogilist mõtlemist, käitumist ja hoolsust, motivatsiooni, suhtumist õppetöösse ja õpihuvi.

(7) Õppeaasta hinnangu aluseks on kooli õppekavas kirjeldatud vastava klassiastme oodatavad õpitulemused.

(8) Kirjeldavad sõnalised hinnangud kantakse 1.-7. (8) klassis õppeaastas lõpus õpilase tunnistusele. Tunnistus kirjeldab õpilase arengut, pädevuste ja õpioskuste kujunemist, teadmiste ja oskuste omandamist ning õpitulemusi. 1.-4. klassini suunatakse tunnistus õpilase vanematele ja alates 5. klassist õpilasele endale.

9. Kirjeldavad tähised klassipäevikus

(1) AVW-s on kasutusel klassipäevikus lisaks numbrilisele hindamisele 8.-9. klassis järgmised õppimist kirjeldavad tähised: „A“ arvestatud (minimaalne tulemus 50% sh), “MA” mitteamvestatud (tulemus alla 50%); - “X” esitamata töö.

(2) Tähis „X“ märgitakse kui:

- 1) õpilane osales tunnis, kuid keeldus töö tegemisest,
- 2) õpilane ei esitanud tööd nõutud tähtajaks,
- 3) õpilane puudus ning hindeline töö on esitamata.

(3) Tegemata töö, mis tuleb järele vastata, märgitakse tähisega “X”. Kümne tööpäeva möödudes muudetakse tähis “X” hindeks “1”. Töö sooritamise järel muudetakse hinne “1” sooritatud töö hindeks.

10. Järelevastamine ja konsultatsioonid

(1) Õpilastele on määratud kindel järelevastamiste kord, mis on sätestatud kooli kodukorras.

(2) Igal õpilasel on õigus ainealasele konsultatsioonile.

(3) Konsultatsioonid toimuvad õppetundide välisel ajal.

(4) Konsultatsiooniaja määrab aineõpetaja.

(5) Õpilasel on kohustus osaleda aineõpetaja poolt määratud konsultatsiooni/järeleaitamisetunnis, kui hindeline töö on sooritatud “puudulikule” või “nõrgale” hindele.

11. Erivajadustega õpilaste õppimise toetamine ja hindamine

(1) Haridusliku erivajadusega (edaspidi erivajadusega) õpilane on õpilane, kelle andekus, võimed, õpiraskused, tervise seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õpest eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppesisus, õppeprotsessis, õppeajas, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas.

(2) Üldist tuge vajavate (ajutise õpiraskusega õpilased, käitumisprobleemidega, sotsiaalsete ja kergemate psüühiliste probleemidega õpilased) õpilaste toetamise ja meetmete rakendamise otsustab kool.

(3) Erivajadusi märgatakse ja juhtumitega tegeletakse individuaalselt, lähtuvalt lapse eripäradest ja vajadustest. Iga õppeaasta alguses selgitavad õpetajad koostöös kooli tugispetsialistidega välja abivajavad õpilased. Konkreetse lapsega tehtav töö koolis sõltub lapse erivajadusest.

(4) Erivajadusega õpilasele koostatakse vastavalt vajadusele individuaalne õppekava. (Põhikooli riiklik õppekava § 17 lõige 4).

(5) Individuaalne õppekava on erivajadustega õpilaste jaoks koostatud õppekava, milles kirjeldatakse õpilasele vajalikke tingimusi võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks. Selle koostamisel kaasatakse lapsevanem ning klassiõpetaja, aineõpetajad ja tugispetsialistid.

(6) Erivajadusega õpilase hindamisel arvestatakse individuaalses õppekavas sätestatud erisusi. Õpilasele saab võimaldada järgmisi eritingimusi: õpetaja täiendav juhendamine, õppe diferentseerimine ja tugispetsialistide teenus.

(7) Erivajadustega õpilaste positiivsete õpitulemuste saavutamise toetamiseks on võimalus koostada individuaalne järelevastamise kava, mis annab võimaluse lähtuda konkreetse õpilase erisustest ja toetada teda pikema aja vältel.

(8) Kui õpilasel ilmneb vajadus saada õppimisel tuge, teavitatakse sellest lapsevanemat ning kool korraldab õpilase pedagoogilis-psühholoogilise hindamise. Vajadusel tehakse koostööd teiste valdkondade spetsialistidega ning soovitatakse lisauuringuid.

12. Loovtöö korraldus

(1) Põhikooli lõpetamise üheks tingimuseks on loovtöö sooritamine. Õpilane sooritab ja kaitses loovtöö üldjuhul 8. klassis.

(2) Loovtööd hinnatakse hindamiskriteeriumi numbrilise hindamise viiepalli süsteemi alusel.

(3) Loovtöö teema ja hinne kantakse põhikooli lõputunnistusele.

(4) Nõuded loovtööle sätestab loovtööde koostamise ja vormistamise juhend, mis on avalikustatud kooli kodulehel.

13. Tasemetööde sooritamine ja hindamine

(1) Tasemetööd viiakse läbi vastavalt Haridus- ja teadusministri määrusele.

(2) Üldiselt AVW esimese ja teise kooliastme õpilased tasemetöid ei soorita.

(3) Tasemetööde eesmärk on võimaldada õpilasel saada tagasisidet oma teadmiste taseme kohta. Tasemetöö on õpilase ja õpetaja jaoks enesehindamise vahend, mis annab ülevaate, milliste teemade või pädevustega on vaja koos õpilastega veel tööd teha ja millistes ollakse väga edukad.

(4) Tasemetöö eest ei panda õpilastele hindeid. Tasemetöö tulemus ei mõjuta veerandi- ega aastahinnet.

14. Hinde ja hinnangu vaidlustamine AVS-s

(1) Õpilasel või tema seaduslikul esindajal on õigus õpilase hindeid vaidlustada 10 tööpäeva jooksul pärast hinde avalikustamist klassipäevikus, õpilase tunnistusel vmt, esitades kooli juhatajale kirjalikult vastava taotluse koos põhjendustega.

(2) Kooli juhataja koostöös Õpetaja Kolleegiumiga teeb otsuse ja teavitab sellest taotluse esitajat kirjalikult 5 tööpäeva jooksul otsuse vastuvõtmise päevast arvates.

15. Täiendav õppetöö

(1) Täiendav õppetöö määratakse 1.-7. (8) klassi õpilasele õppeaines, mille õppekavas nõutavad teadmised ja oskused jäid õppeperioodi jooksul omandamata ning hinnatakse kujundava/sõnalise hinnanguga ebapiisavaks klassikursuse lõpetamise jaoks.

(2) Täiendav õppetöö määratakse 8.-9. klassi õpilasele õppeaines, mille õppekavas nõutavad teadmised ja oskused jäid õppeperioodi jooksul omandamata ning hinnatakse aastahindega „2“ („puudulik“) või „1“ („nõrk“).

(3) Täiendavale õppetööle jätmise otsustab kooli Õpetajate Kolleegium.

(4) Täiendav õppetöö viiakse läbi peale õppeperioodi lõppu 5-10 tööpäeva jooksul, maksimaalselt 5 õppetunni ulatuses päevas või enne uue õppeaasta algust.

(5) Täiendava õppetöö eel koostab aineõpetaja õpilasele omandamata jäänud materjali kohta plaani ning määrab aja, millal õpilasel on võimalik õppeülesandeid sooritada. Õpetaja juhendab õpilast ning kontrollib ja hindab õpitulemuste saavutamist. Täiendav õppetöö on sooritatud, kui õpilane on omandanud õpitulemused.

(6) Lapsevanemale (1.-4. klass) või õpilasele (5.-7. (8) klass) väljastatakse hinnanguline/sõnaline tunnistus pärast täiendava õppetöö sooritamist.

(7) Õppeaine aastahinne (8).-9. klassis pannakse välja pärast täiendava õppetöö lõppu, arvestades täiendava õppetöö tulemusi.

16. Klassikursuse kordamine

(1) Klassikursust võib jätta kordama õpilase, kellel on kolmes või enamal õppeaines aastahinne „2“ („puudulik“) või „1“ („nõrk“), kelle puhul täiendav õppetöö ei ole tulemusi andnud või õpilane on eemale hoidnud selles osalemisest ning õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks ei ole otstarbekas rakendada individuaalset õppekava või muid koolis rakendatavaid tugisüsteeme.

(2) Klassikursuse kordama jätmise otsustab Õpetajate Kolleegium enne uue õppeaasta algust, kaasates õpilase vanema või tema seadusliku esindaja otsustusprotsessi. Õpetajate Kolleegium kuulab ära osapoolte põhjendused ja võtab vastu otsuse. Otsuses peavad olema välja toodud kaalutlused, millest tulenevalt leitakse, et õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks on otstarbekas jätta õpilane klassikursust kordama. Üldjuhul õpilasi Aruküla Vabas Waldorfkoolis klassikursust kordama ei jäeta.

17. Õpilase üleviimine järgmisesse klassi

(1) 1.–7. (8) klassi õpilane, keda on hinnatud kujundavalt/sõnaliselt, viiakse õppeaasta lõpul üle järgmisesse klassi, kui tema õppeedukus ja areng on aineõpetajate kokkuvõtvate sõnaliste hinnangute kohaselt õppekava nõuetele vastav.

(2) (8).–9. klassi õpilane viiakse üle järgmisesse klassi, kui tema aastahinne on kõigis õppeainetes vähemalt „3“ („rahuldav“).

(3) Õpilane, kelle käitumise aastahinne on „mitterahuldav“, viiakse üle järgmisesse klassi, kui ta õppeedukus on vähemalt „rahuldav“.

(4) Õpilase järgmisesse klassi üleviimise otsustab Õpetajate Kolleegium.

(5) Õpilane, keda ei ole jäetud täiendavale õppetööle, viiakse järgmisesse klassi üle peale 4. veerandit. Õpilane, kes jäeti täiendavale õppetööle, kuid keda ei jäeta klassikursust kordama, viiakse järgmisesse klassi enne uue õppeaasta algust.

(6) Lapsevanema soovil koduõppelt ja välisriigist tulnud õpilase valmisoleku jätkata õpinguid põhikooli riikliku õppekava alusel otsustab Õpetajate Kolleegium. Otsusest teavitatakse lapsevanemat kirjalikul kujul.

(7) Individuaalse õppekava järgi õppiv põhikooli õpilane viiakse üle järgmisesse klassi vastavalt tema õpitulemustele.

18. Koolist väljaarvamine

(1) Eesti Vabariigis kehtib koolikohustus vastavalt Haridus- ja teadusministri määrusele. Mittekoolikohuslased omavad õigust õppida ja põhiharidust omandada õhtust- või kaugõppevormi pakkuvates üldhariduskoolides.

(2) Kooli õppetööst eemale hoidev õpilane on koolikohustuse mittetäitja, kelle juhtumit lahendatakse individuaalselt.

(3) 1.-8. klassi õpilane arvatakse koolist välja lapsevanema avalduse alusel. Avaldusse märgitakse kool, kuhu laps õppima asub.

19. Kooli lõpetamine

(1) Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava järgi põhihariduse omandanud õpilasele, kelle õppeainete aastahinded on vähemalt rahuldavad ning kes on kõik lõpueksamid sooritanud positiivselt, antakse Õpetajate Kolleegiumi otsusega põhikooli lõputunnistus.

(2) Põhikooli lõpetanuks võib õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega pidada ning põhikooli lõputunnistuse anda õpilasele:

1) kellel on üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne,

2) kellel on kahes õppeaines kummaski üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne.

Kinnitatud Õpetajate Kolleegiumis 18.06.2020.a.

Kooli õppe- ja kasvatustöö lähtub seisukohast, et iga laps on individuaalsus, kellel on nii oma tugevad kui ka nõrgad küljed. Lapse õppe- ja kasvatusjärgimise eesmärgiks pole mitte õpilaste klassifitseerimine võimekuse alusel, vaid lapse igakülgse arengu toetav suunamine.

Numbrilist hindamist ja üksikteadmisi mõõtvaid teste waldorfkoolides üldjuhul ei kasutata. Selle aluseks on humanistlik psühholoogia ja Eesti kooliuenduslik traditsioon (Johannes

Käis). Tagasisidet õpilase pädevuste ja teadmiste kohta saab õpetaja igapäevase vaatluse ja erinevates vormides suuliste ning kirjalike tööde kaudu. Õpetaja jälgib lapse arengut pidevalt, tehes selle kohta tähelepanekuid ja märkmeid ning pidades nõu teiste õpetajate, terapeutide ja lapse hooldajatega.

Nii klassi- kui ka aineõpetaja on õpilase vanematega regulaarselt ühenduses ja vahendab neile lapse arengut puudutavaid tähelepanekuid alati, kui selleks on põhjust. Õpilase arengu toetamiseks rakendatakse erinevaid vorme: lapsevaatlus (klassi või kooli kolleegiumis), arenguvestlus. Kõikides klassides antakse tagasisidet õpilaste arengu kohta regulaarselt toimuvatel klassi lapsevanemate koosolekutel.

Hinnangul on kasvatav ja innustav rõhuasetus. Õpilase koolitööd ja selle tulemusi erinevates õppeainetes hinnatakse tema enda võimetega suhestatuna. Hinnang võib sisaldada ka tööviise ja õpingute rõhuasetusi puudutavaid tähelepanekuid ja soovitusi ning on oma iseloomult konstateeriv. Käitumist ja hoolsust puudutavad tähelepanekud liidetakse ühe osana õppeaineid puudutavatesse hinnangutesse.

1.10.3. Tunnistused põhikoolis

Õpilase üldarengule, koolitööle ning käitumisele antakse numbrilise tunnistuse asemel kirjalik-iseloomustav hinnang. Pedagoogiline kolleegium otsustab, kui tihti õppeaasta jooksul selline hinnang antakse või millises vanuses saab kirjalik-iseloomustava hinnangu enda kätte lapsevanem, millal õpilane. Pedagoogilise kolleegiumi otsuse kohaselt võib laps saada ka õpetaja poolt kunstiliselt kujundatud tunnistuse õpilasele mõeldud salmi, luuletuse või mõtteteraga.

Tunnistusel märgitakse ära põhiline õppesisu ja iseloomustatakse ja antakse hinnang õpilase üldarengule, koolitööle ning käitumisele. Õpilane võib saada ka õpetaja poolt kunstiliselt kujundatud tunnistuse õpilasele mõeldud salmi, luuletuse või mõtteteraga.

Kirjalik-iseloomustav hinnang sisaldab:

- lapse füüsilise, emotsionaalse, vaimse ja sotsiaalse arengu kirjelduse,
- ülevaate õpilase õpihuvi ja ainetelaste saavutuste kohta,
- üldinformatsiooni kooliaasta jooksul toimunud,
- läbitud õppeainete temaatika.

1.10.4. Klassikursuse lõpetamine/ klassikursuse kordama jätmine

Õpilasi ei jäeta üldjuhul klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev, võib õpilase siiski ümber paigutada vanemasse või nooremasse klassi. Väga kiire intellektuaalne areng või õpiraskus üksi ei saa põhjustada taolist ümberpaigutamist. Selline protseduur on erand, mis saab tuleneda õpetajaskonna ja lapsevanema või hooldaja ühisnägemusest.

Kui õpilane ei ole läbinud ainet rahuldavate teadmistega, jäetakse ta täiendavale suvisele õppetööle. Õpetajate kolleegium teeb vastava otsuse mitte hiljem kui 20. mail.

1.10.5. Põhikooli lõpetamine

Praeguses haridussituatsioonis lõpetavad waldorfkoolide õpilased põhikooli riiklike eksamite ja tunnistusega. Samal ajal väärtustavad waldorfkoolid kõiki põhipädevusi ning rakendavad haridusuuendusliku impulsina 8. klassi aastatöid (tegevuspädevus).

1.10.6. Aastatöö (loovtöö)

Aastatöö on individuaalne või kollektiivne uurimuslik või kunstilis-praktiline töö, mille esitlemine toimub avalikult. Aastatöö eesmärgiks on õppida iseseisvalt töö planeerimist ja teostamise oskust. Sellise vormiga väärtustab waldorfkool kõiki põhipädevusi ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele teoreetilistele eksamitele. Oma individuaalsete huvide ning võimete kogemine laseb õpilasel küpseda eneseusul ja –tunnetusel, annab panuse isiksuse kujunemisesse ja laseb heita pilku eluteele.

Õpilane saab aastatööd tehes väljendada oma individuaalseid huvisid ning oskusi, pannes proovile võime tegeleda ühe konkreetse ülesandega järjest pikema perioodi jooksul.

Aastatöö teema valib õpilane ja kooskõlastab selle juhendajaga. Igale tööle määratakse kooli poolt juhendaja ning vajadusel ka eksperdid väljaspool kooli.

Aastatöö võib koosneda kirjalikust, suulisest ja praktilis-kunstilisest osast. Töö peab ühendama intellektuaalse, kunstilise ja praktilise osa.

Formaalselt võib töö teostada teaduslike nõuete järgi, metoodiliselt on raskuspunkt isiklikul kogemusel ja iseseisval otsusel põhineval temaga tegelemisel.

Reeglina tehakse aastatöö 8. klassis. 8. klassi lõputööks on klassinäidend.

ARUKÜLA VABA WALDORFKOOLI LOOVTÖÖ JUHEND

Käesolev loovtöö juhend on Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekava osa (AVW põhikooli õppekava Lisa 1 Loovtöö juhend) ning on avalikustatud avaliku teabe seaduse alusel kooli tegevuse kajastamiseks peetaval kodulehel.

1. Sissejuhatus

- (1) Põhikooli üheks lõpetamise tingimuseks on kolmandas kooliastmes sooritatud loovtöö (Põhikooli riiklik õppekava §23 lõige 1), mis lähtub läbivatest teemadest ja/või on õppeaineid lõimiv (Põhikooli riiklik õppekava §14 lõige 3 punkt 4).
- (2) Loovtöö on juhendatud õppeprotsess, mille käigus õpilane rakendab iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatud.
- (3) Loovtöö teostavad kõik 8. klassi õpilased.
- (4) Kujundav/sõnaline hinnang kantakse 8. klassi tunnistusele. Loovtöö teema ja hinne märgitakse põhikooli lõputunnistusele.
- (5) Loovtöö liigid võivad olla uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline töö.
- (6) Loovtöö eesmärgiks on pakkuda õpilasele võimetekohast ning huvidest lähtuvat eneseteostuse võimalust ning samas toetada:
 - 1) õpilase tervikliku maailmapildi ja loomingulise algatusvõime ja loova eneseväljendusoskuse kujunemist ning aidata kaasa uute ideede tekkimisele ja teostamisele õppeainete lõimumise ja loovtöö protsessi kaudu,
 - 2) eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemise kujunemist,
 - 3) õpilase kujunemist loovaks ning mitmekülgeks isiksuseks,
 - 4) üldpädevuste (iseseisev ja rühmas töötamine, probleemide lahendamine, kriitiline mõtlemine, argumenteerimis-, eneseväljendus- ja esinemisoskus, töö allikate ja andmetega; tegevuse kavandamine ning kavandatu järgimine, tegevuse ja töö analüüsimise oskus, loovtöö vormistamine, IKT vahendite kasutamine jne) kujunemist.
 - 5) õpilast tema võimete paremal tundmaõppimisel, mis aitaks teha valikuid järgnevateks õpinguteks.
- (7) Vastavalt Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekavale on aastatöö ehk loovtöö individuaalne või kollektiivne uurimuslik või kunstilis-praktiline töö, mille esitlemine toimub avalikult. Loovtöö eesmärgiks on õppida iseseisvalt töö planeerimist ja teostamise oskust. Sellise vormiga väärtustab waldorfkool kõiki põhipädevusi ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele teoreetilistele eksamitele. Oma individuaalsete huvidest ja võimete kogemine laseb õpilasel küpseda eneseusul ja –tunnetusel, annab panuse isiksuse kujunemisse ja laseb heita pilku eluteele.

- (8) Õpilane saab loovtööd tehes väljendada oma individuaalseid huvisid ning oskusi, pannes proovile võime tegeleda ühe konkreetse ülesandega järjest pikema perioodi jooksul.
- (9) Loovtöö teema valib õpilane ja kooskõlastab selle juhendajaga. Juhendajaks võib olla õpetaja, lapsevanem või ka ekspert väljaspool kooli. Õpetajate kolleegium kinnitab teemad ja juhendajad jooksva õppeaasta septembrikuu lõpuks.
- (10) Loovtöö võib koosneda kirjalikust, suulisest ja praktilis-kunstilisest osast. Töö peab ühendama intellektuaalse, kunstilise ja praktilise osa.
- (11) Formaaletelt võib töö teostada teaduslike nõuete järgi, metoodiliselt on raskuspunkt isiklikul kogemusel ja iseseisval otsusel põhineval teemaga tegelemisel.

2. Loovtöö liigid ja vormistamise nõuded

(1) Uurimustöö

- 1) Uurimustöö on kirjalik tekst, kus õpilane keskendub mingile uurimisprobleemile.
- 2) Töö kirjutamine annab õpilastele esimese iseseisva uurimustöö kogemuse ning võimaluse tegeleda huvipakkuvate teemade ja probleemidega kas individuaalselt või koostöös kaasõpilastega. Uurimuse eesmärgiks on saada täpsemat teavet uuritava teema kohta ning leida teema olulistele küsimustele vastuseid. Samuti aitab uurimustöö kaasa oskusele oma mõtteid edasi anda loogiliselt nii kõnes kui kirjas.
- 3) Uurimustöö peaks olema valdavalt analüüsiva iseloomuga, olulisel kohal on töö autori järeldused, tõlgendused ja üldistused.

(2) Uurimustöö koostamise etapid õpilasele:

- 1) valib valdkonna või õppeaine ning esialgse teema,
- 2) koostab koos juhendajaga töö koostamise ajakava,
- 3) tutvub juhendaja poolt soovitatud kirjandusega
- 4) sõnastab juhendaja abiga probleemi
- 5) kogub andmeid
- 6) kirjutab vastavalt nõuetele uurimustöö/teksti,

- 7) õpilane esitleb oma tööd hindamiskomisjonile.
- (3) Õpilase uurimustöö ülesehitus koosneb järgmistest osadest:
- 1) tiitelleht,
 - 2) sisukord,
 - 3) sissejuhatus,
 - 4) töö põhiosa (peatükid ja alapeatükid),
 - 5) kokkuvõte, sh enesehinnang,
 - 6) kasutatud kirjanduse loetelu,
 - 7) lisad (vajadusel).
- (4) Kirjalik loovtöö sisaldab ka õpilase enesehinnangut eesmärkide ja tegevuskava täitmise kohta.
- (5) Õpilane märgib loovtöö alustamise ja valmimise kuupäeva, koostamisele kulunud aja tundides ning lisab oma allkirja.

(6) Projekt

- 1) Projekt on kindla eesmärgi ja ulatusega terviklik töö(ülesanne) vm ettevõtmine.
 - 2) Projekt pakub hea võimaluse valitud teemadel viia ellu oma ideid üksi või koos kaaslastega. Projekt annab korraldamise kogemust, juhtimis- ja meeskonnatöökogemust, algteadmisi eelarve koostamisest ja veel palju teisi elus toimetulekuks tarvilikke kogemusi.
 - 3) Projekti võib kaasata ka erinevaid loovtöö liike olenevalt projekti teemast, näiteks lühiuurimust, erinevaid õpilaste esinemisi, esitlusi, näituste korraldamist jm.
- (7) projekti ülesehitus koosneb järgmistest osadest:
- 1) tiitelleht,
 - 2) sisukord,
 - 3) sissejuhatus,
 - 4) töö põhiosa (peatükid ja alapeatükid),
 - 5) kokkuvõte, sh enesehinnangkasutatud kirjanduse loetelu (millest lähtuvalt on oma projekt ülesehitatud),
 - 6) lisad (vajadusel).

(8) Projekti kirjalik osa sisaldab ka õpilase enesehinnangut eesmärkide ja tegevuskava täitmise kohta.

(9) Õpilane märgib loovtöö alustamise ja valmimise kuupäeva, koostamisele kulunud aja tundides ning lisab oma allkirja.

(7) Loovtöö kui muusikateos või kunstitöö

1) Loovtöö muusikateose või kunstitööna kätkeb endas uudseid, innovaatilisi ideid ning on eneseteostusrõõmu pakkuv ja silmaringi avardav. Loovtöö võib olla nii praktiline töö kui ka vaimse idee kandja.

2) Juhul, kui loovtöös kasutatakse fragmente teiste autorite loomingust, tuleb autorikaitse seadusest lähtudes viidata kasutatud teose autorile.

3) Loovtöö muusikateosena võib olla õpilase omalooming aga ka muusikateose esitamine.

4) Kunstitöö teostamise tehnikaks võib olla maal, joonistus, graafika, skulptuur, keraamika, videofilm, animatsioon, performance jne.

5) Kunsti- ja projektitöö puhul koostab õpilane ka kirjaliku osa, mis vormistatakse vastavalt kooli poolt kehtestatud nõuetele.

(8) Kunsti- ja projektitöö kirjaliku osa ülesehitus:

1) tiitelleht,

2) sisukord,

3) sissejuhatus,

4) töö põhiosa, mis kätkeb endas nii tutvustavat teooriaosa vastavalt valitud teemale, kui ka kunsti- ja projektitöö käigu kirjeldust,

5) kokkuvõte, sh enesehinnang tööle,

6) kasutatud kirjandus.

(9) Kirjalik loovtöö sisaldab ka õpilase enesehinnangut eesmärkide ja tegevuskava täitmise kohta.

(10) Õpilane märgib loovtöö alustamise ja valmimise kuupäeva, koostamisele kulunud aja tundides ning lisab oma allkirja.

2. Loovtöö vormistamise nõuded

- (1) Töö maht on orienteeruvalt 14-16 lehekülge uurimistöö puhul ja 8-10 lehekülge praktilise töö puhul. Loovtöö vormistatakse arvutil lehe ühele küljele, kasutades paberi formaati A4.
- (2) Kirja tüüp on Times New Roman, tähesuurus 12 punkti, reavahe 1,5.
- (3) Kõikide peatükkide, sissejuhatuse, kokkuvõtte, kasutatu kirjanduse pealkirjad kirjutatakse suurtähtedega ja tähesuurusega 16 punkti.
- (4) Alapeatükkide, alapunktide pealkirjad kirjutatakse väiketähtedega, (v.a suur algustäht) tähesuurusega 14 ja 12 punkti.
- (5) Peatükkide ja teiste alljaotuste järele punkti ei panda. Pealkirjade puhul on ühtlase tulemuse saamiseks soovitatav kasutada automaatvormistust ehk rakendada selleks laade/stiile.
- (6) Kõiki peatükke ja töö iseseisvaid struktuuriosasid (nt sissejuhatus, kokkuvõte) alustatakse uult lehelt.
- (7) Lehe üla- ja alaservast jäetakse tühjaks 3 cm, lehe paremast servast 2 cm, vasakust servast 4 cm. Tekst paigutatakse leheküljele ühtlaselt, lehekülje parempoolne serv jääb sirge reastusega – reastus servast-serva.
- (8) Kõik leheküljed töös nummerdatakse, number trükitakse lehe paremasse alaserva. Lehekülgi arvestatakse alates tiitellehest, kuid lehekülje numbrit sellel ei kirjutata.
- (9) Töö esitatakse ühes eksemplaris köidetuna kiirkõitja vahele.

3. Loovtööde juhendamine

- (1) Loovtöö juhendamise põhimõteteks on:
 - 1) juhendaja ja õpilane lepivad kokku millal ja mitu korda toimub juhendamine. Näiteks võiks juhendamine toimuda üle nädala, kaks korda kuus;
 - 2) loovtööde koostamine ja juhendamine on soovitatav korraldada veerandite kaupa;
 - 3) ühele juhendajale ei tohi langeda liiga suur koormus, seetõttu võib juhendajal olla maksimaalselt 4 õpilast või 3 rühma;
 - 4) loovtöö juhendamine võib toimuda individuaalselt või ka rühmas. Juhendaja kohtub juhendatava(te)ga vähemalt neli korda.

- 5) juhendaja roll on suunav, ta aitab õpilast teema valikul ja tegevusplaani koostamisel, soovib vajadusel kirjandust ja annab suuniseid info leidmisel, jälgib töö vastavust sisulistele ja vormistamise nõuetele ning jälgib ajakava täitmist. Nõustab õpilast esitluse edukaks läbiviimiseks, aitab täpsustada rühmatöös liikmete tööpanuse ja nõustab õpilast loovtöö esitlemise vormi valikul.

4. Loovtööde esitlemine

- (1) Loovtöö esitlemisele pääseb õpilane, kui ta on kokkulepitud ajaks esitanud juhendajale ja hindamiskomisjonile oma uurimis- või praktilise töö (kunsti- või projektitöö, vm) koos korrektselt vormistatud kirjaliku osaga.
- (2) Loovtöö esitlemise korralduse põhimõtted:
 - 1) loovtöö esitus võib toimuda nii koolis kui kokkuleppel hindamiskomisjoniga väljaspool kooli,
 - 2) esitus võib toimuda koolis ka teatud teema või ainenädala raames, näiteks muusika- ja kunstinädalal, loodusainete nädalal, kus muuhulgas saavad õpilased üles astuda nt kontserdil või näitusel vastaval teemal koostatud loovtööga jm,
 - 3) mitme autori puhul osalevad loovtöö esitusel kõik rühma liikmed,
 - 4) loovtööd esitleb õpilane suulise ettekandena 10 minuti jooksul,
 - 5) ettekanne on õpilasel kirjaliku tekstina ettevalmistatud,
 - 6) esitlust on soovitatav näitlikustada stendiettekande, multimeedia, audiovisuaalsete vm vahenditega.
- (3) Loovtöö esitlemisel õpilane:
 - 1) selgitab töö eesmärgi ja põhjendab teema valikut,
 - 2) tutvustab kasutatud meeto(dit)deid,
 - 3) esitab töö kokkuvõtte: milleni jõuti, kas eesmärk täideti.

5. Loovtöö hindamine

- (1) Loovtöö hindamise eesmärgiks on:

- 1) kirjeldada loovtööle seatud eesmärkide täideviimist ning anda seeläbi tagasisidet loovtöö kui terviku kohta,
 - 2) kujundada kriitilist suhtumist oma töösse, julgustada õpilast järgmisteks loovtöödeks ning toetada seeläbi isiksuse arengut. Rühmatöö puhul antakse hinnang iga liikme töö panusele.
- (2) Hinnang antakse:
- 1) töö sisule: töö vastavus teemale, seatud eesmärkide saavutamine, meetodite valik ja rakendus; terminite ja keele korrektne kasutamine, töö ülesehitus; kunstitöö ning omaloomingulise muusikateose puhul hinnatakse teose ideed, originaalsust ja selle teostumist, samuti uute seoste loomise oskust; muusikateose esitamise puhul hinnatakse kunstilist teostust,
 - 2) loovtöö protsessile: õpilase algatusvõimet ja initsiatiivi loovtöö teema valimisel, ajakava järgimine, kokkulepetest kinnipidamine, ideede rohkust, suhtlemisoskust.
 - 3) loovtöö vormistamisele: teksti, jooniste, graafikute ja tabelite korrektne vormistamine; viitamine.
 - 4) loovtöö esitlemisele: esitluse ülesehitus, kõne tempo, esitluse näitlikustamine, kontakt kuulajatega.

Kinnitas Aruküla Vaba Waldorfkooli juhataja Kristin Meigas 07.11.2019.a.

Muudatused kinnitas Aruküla Vaba Waldorfkooli juhataja Kristin Meigas 18.06.2020.a.

1.10.7. Õpilaste juhendamise ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted

Tugiõpe

Tugiõpet võib kõigis vanuseastmetes anda õpilastele, kellel puudumise tõttu või muudel põhjustel on õppetöös vajakajäämisi.

Tugiõpetusele eraldatakse vajadusel vähemalt 1 tund nädalas iga klassiõpetaja kohta. Lisatugiõpet peale ülaltoodu korraldatakse vastavalt vajadusele. Seda võib teostada ka mõni teine sobiv õpetaja (kas regulaarselt või ajutiselt). Tugiõpet korraldatakse vastavalt vajadusele erinevates ainetes kas ajutiselt, perioodidena või läbi õppeaasta.

Eriõpe

Eriõpetust vajavad klassitööle lisaks või ühe osana sellest õpilased, kes kõne-, lugemis-, õppimis-, kohanemiskeskuste või muude erivajaduste tõttu vajavad lisaõpetust ja/või teraapiat. Klassi töötaja sees ja sellele lisaks pakutavale eriõpetusele ei kinnitata spetsiaalset õppekava, see järgib kooli üldist õppekava. Eriõpetusega püütakse seda vajavatel õpilastel luua alus klassiõpetusega toime tulemiseks.

Eriõpet viib läbi eripedagoog, ravipedagoog, ravieurütmist, logopeed või muu sobiv isik. Erivajadustega laste õpetamisel võib vajadusel kasutada ka individuaalseid õppeplaanid, mis tagavad õpetuse ning kasvatuse korrigeeriva suunitluse.

Individuaalne õppekava ja selle koostamine

Individuaalõppekava koostatakse mistahes klassis õppivale õpilasele, kelle võimed ja oskused erinevad oluliselt kaasõpilastest ning kes vajavad erinevat õppesisu ja /või tingimusi ühes või mitmes õppeaines.

IÕK koostatakse õpetajate ja lapsevanema (vajadusel ka teiste spetsialistide, nt. ravipedagoog) koostöös. Kirja pannakse muu hulgas lapse arengu kirjeldus ja jälgimine, võimalikult täpsed lühi- ja pikaajalised eesmärgid ning kuidas plaani järgitakse.

Vajadusel luuakse kooli juurde väikeklass, kus on võimalik õppida väikeses rühmas (maksimaalselt 4 õpilast), et õpetaja saaks kõiki õpilasi individuaalselt juhendada ja abistada.

1.10.8. Õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

- Õpilasel ja vanemal on õigus saada koolist teavet ja selgitusi koolikorralduse ning õpilase õiguste ja kohustuste kohta. Kool on kohustatud võimaldama statsionaarses õppes õppiva õpilase vanemale juurdepääsu kooli valduses olevale teabele selle õpilase kohta. Vanema juurdepääsu teabele selle kohta, kas õpilane on kooli õpilaste nimekirjas või mitte, võib keelata vaid mõjuva põhjuse esinemisel.
- Kool avalikustab kooli vastuvõtu tingimused ja korra ning kooli üle riiklikku järelevalvet teostavate asutuste kontaktandmed oma veebilehel.
- Õppeveerandi jooksul läbitavatest peamistest teemadest, vajalikest õppevahenditest, hindamise korraldusest ja planeeritavatest üritustest teavitatakse õpilast ja vanemat õppeveerandi algul. Kool loob statsionaarses õppes õppivate õpilaste vanematele võimalused sellekohase teabega tutvumiseks.
- Õpilasele ja statsionaarses õppes õppiva õpilase vanemale tehakse kooli kodukorras sätestatud korras teatavaks õpilasele kohalduv osa kooli päevakavast.

- Kool teavitab vanemat õpilase edasijõudmisest õppeperioodi vältel. Õpetaja annab tagasisidet õpilasele tema õppeedukusest perioodiõppe lõpus, lapsevanematele koosolekul ja individuaalsete arenguevestluste käigus. Õppeaasta lõpus väljastatakse õpilase arengut kirjeldav tunnistus, v.a 9. klass, kes saab iga veerandi lõpus hindelise tunnistuse.
- Waldorfkoolid ei kasuta e-kooli süsteemi, et kasvatada vastutustunnet ja hoida pidevat elavat kontakti vanematega.

1.11. Õppekava läbivad teemad

Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekava läbivad riiklikus õppekavas seatud kohustuslikud teemad:

- elukestev õpe ja karjääri planeerimine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid;
- keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
- kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;
- kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;
- teabekeskond – taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi;
- tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas; (III kooliastmes)
- tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;
- väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja

väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.12. Õppeainete lõiming

Õpetuse terviklikkuse tagamiseks on soovitatav, et õpetaja seoks omalt poolt õpetatavat ainet teiste ainetega, kui õpetatava aine sisu selliseid võimalusi pakub.

Eesti keel sisaldub kõikide klasside põhitunni ainete õpetuses (nt. vihikutöö, rohke deklameerimis-, näitlemis- ja jutustamisainestik, tekstide koostamine).

Vormijoonistamine seob endasse eesti keele lugemis- ja kirjutamisõpetust, geomeetria algteadmisi, elemente ajaloo ja taimeõpetusest ning tugineb ise joonistamisele.

Matemaatikal on esimeses kooliastmes tugev seos loodusõpetuse ja kodulooga. Teemad, mida matemaatika tunnis arvutamise õppimisel käsitletakse saavad oma ainese ümbritsevast loodusest.

Geomeetria on vormijoonistamise jätk ja on tihedalt seotud matemaatikaga ruumilise mõtlemise kujundamisel.

Kodulugu seob endasse käsi- ja puidutöö, ajaloo, geograafia ja loodusõpetuse alased teemad.

Käsitöö õpetamine on seotud põhitunni teemaga ja annab tihti võimaluse õpitut praktiliselt teostada.

Kodundust on võimalik praktiseerida klassiõhtutel, kuupidudel ja laatadel koostöös lastevanematega.

Aiandus on tihedalt seotud loodusõpetusega ning kodundusega.

Puidutöö on seotud taimeõpetusega 5. ja 6. klassis.

Kunstiõpetus on tihedalt seotud eesti keele, religiooniõpetuse ja loodusõpetusega.

Kujutav kunst on integreeritud kõikide klasside põhiaine õpetusse vihikute kujundamise näol.

Draamakasvatus on tihedalt seotud eesti keele põhitunniga ning täidab olulist osa erinevate sotsiaalsete oskuste arendamisel.

Muusika on lõimitud kõikide klasside põhitunni rütmilisse ossa.

Kehaline kasvatus rütmilise liikumise näol on lõimitud eriti I, aga ka vanemates kooliastmetes põhitunni rütmilisse ossa.

Võõrkeeled on lõimitud kõikide klasside põhitunni rütmilisse ossa. Rütmilised laulud ja luuletused on väga teretulnud materjal hommikusse tervitusse ja võõrkeele kinnistamiseks.

Teises ja kolmandas kooliastmes võib õpetuse osadena kasutada ka infotehnoloogia ja meedia abi, kui õpetaja seda vajalikuks peab.

1.13. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Õppekava arendamise pidevaks vormiks on töö iganädalasel pedagoogilise kolleegiumi koosolekul. Enne ja pärast ainetsükleid annavad õpetajad ülevaate saabuva ainetsükli sisust, eesmärkidest ning pärast tsükli lõppu tehakse vastav tagasisaade, kus analüüsitakse tulemusi.

Traditsiooniliste ainetundidena õpetatavate ainete puhul antakse ülevaade vähemalt kord poolaastas. Selline tööviis hõlbustab ainetevahelist integratsiooni. Õppekavasse muudatuste sisseviimise otsustab kolleegium ning need kinnitatakse kooli pidaja poolt vastavalt kooli põhikirjas sätestatud korrale.

1.14. Kirjandust waldorfõppekavaalaseks ettevalmistuseks ja enesetäienduseks

- Carlgren, F., Vabaduskasvatus, Eesti Õppekirjanduse Keskus 1992
- Fränkl-Lundborg, O., Mis on antroposoofia? EAS kirjastusgrupp, Tln. 1992
- Eisen, F., Koolile pühendatud elu. Johannes Käis 1885-1950, Tln. Valgus 1985
- Glöckler, M; Goebel, W. Laps. Meditsiinilis-pedagoogiline nõuandja. Premark, EVWÜ 2002
- Heydebrand, C. von, Vaba Waldorfkooli õppeplaani, EVWÜ 1998
- Kranich, E.-M., Vabad Waldorfkoolid, Tallinn 1991
- Käis, J., Kooliraamat, Tartu Ilmamaa 1996
- Lievegoed, B., Lapse arengufaasid, EAS kirjastusgrupp
- Lindenberg, Ch., Waldorfkoolid; hirmuta õppida, eneseteadlikult tegutseda, Tln.1993
- Richter, T., Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid, EVWÜ 1998
- Steiner, R., Inimolevuse mõistmisest lähtuv kasvatus kunst, GA 311 EVWÜ
- Steiner, R., Kasvatuskunst. Metoodilisi ja didaktilisi nõuandeid, GA 294 Tln 1994
- Steiner, R., Lapsekasvatus vaimuteaduse seisukohast, Tln. 2000
- Steiner, R., Pedagoogilis-didaktilise kunsti uuendamine vaimuteaduse kaudu GA301 EVWÜ 2000
- Steiner, R., Seminarikõnelused ja õppeplaani loengud GA 295 EVWÜ 1999
- Steiner, R., Üldine inimõpetus kui pedagoogika alus GA 293 EVWÜ 2003

- Stockmeyer, E.K.A., Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuse kohta EVWÜ 1998
- Wilkinson, R., Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi Tln. 2006
- Õppetöö kujundamiseks Waldorf-/ Steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani, EVWÜ 2000

1.15. Waldorfpedagoogika põhimõisteid

Antroposoofia

1. Loodusteaduslike tunnetusmeetodite täpsusega vaimset maailma uuriv ning kirjeldav teadus. Ülemeelelise vaatluse kui teadusharu väljaarendaja oli dr. Rudolf Steiner.
2. Vaimuteaduslike uuringute tulemused kui täiendus loodusteadustele, ajaloole ja teistele teadustele.
3. Vaimuteaduslike uuringute tulemuste rakendamine ühiskonna ja üksikisiku elus (nt pedagoogikas, meditsiinis, ravipedagoogikas, farmaatsias, põllumajanduses, sotsioloogias jne).

Inimeseõpetus – antroposoofia osa, kirjeldab inimest tema erinevate olemusosade ning nendevaheliste seoste kaudu.

Klassiõpetaja – õpetaja, kes võtab otsese vastutuse ühe klassi arengu eest 1. – 6./8. klassini. Klassiõpetaja kujundab klassi kui tervikut ning õpetab perioodõppe aineid ja oskuste piires mõnda võõrkeelt, liikumis- või kunstiainet. Klassiõpetaja teadvustab oma vahetat mõju klassile ning sellest tulenevat enesekasvatuse ja enesetäienduse vajadust. Õpetajate kolleegium* otsustab klassiõpetajasüsteemilt aineõpetajate süsteemile ülemineku aja ja viisi iga konkreetse klassi ja klassiõpetaja puhul eraldi.

Õpetajate/pedagoogiline kolleegium – kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas, kooli süda. Pedagoogilised arutelud ja otsustamine toimuvad kollegiaalselt, konkreetsed vastutusosalad on jaotatud üksikinimeste või inimgruppide vahel. Regulaarse koostöö vormiks on kolleegiumi koosolek.

Kolleegiumi koosolek –kooli pedagoogilise juhtimise vorm. Toimub regulaarselt kord nädalas, tegeleb sisulise tööga. Koosolekul osalevad kõik tegevõpetajad.

Perioodõpe – aine süvendatud käsitlemine määratud perioodi (keskmiselt neli

nädalat) jooksul. Perioodõppe tund hõlmab koolipäevast põhitunni osa, st kaks akadeemilist tundi. Waldorfkoolides algab perioodõpe esimesest klassist. Perioodõppe aineid vt õppeainete loendist

Põhitund – topelttund, tavaliselt päeva alguses, käsitleb perioodõppe ainet.

Põhitunni struktuur - vt tunni rütm

Rütmiline osa – põhitunni* või tunni struktuuri osa, tavaliselt tunni alguses.

Erinevate rütmiliste tegevuste – kehakoordinatsioon, laul, retsiteerimine, pillimäng jms – kaudu mobiliseerib tahet, valmistab tunniks ette. Rütmiline osa on mahukam ja struktureeritum nooremates klassides.

Pildiline õpetusmeetod – õpetamise meetod jutustavates ainetes 1. – 8. klassis, osaliselt ka hiljem. Elav, kujundlik, kirjeldav sõna äratab lapse fantaasia ja sisemise pildiloo (sisemine aktiivsus). Loob vastukaalu tänapäeval välismaailmast tulvavatele valmis piltidele (sisemine passiivsus).

Vt ka tunde kasvatus

Jutustav osa – põhitunni* lõpetav osa, pildilise õpetuse liik. Sisaldab eakohast jutustust, mida õpetaja jutustab.

Ainevihik – aineõpetuse käigus õpilase poolt valmistatav töövihik – õpik. Sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, vastavaid illustratsioone ja skeeme, iseseisvaid töid, loovtöid jms.

Kuupidu – tavaliselt kuu lõpul toimuv kooli avatud ühisüritus, kus klassid tervikkoosseisus esitavad valitud ja kunstiliselt vormistatud teemasid kuu jooksul õpitust. Üks sotsiaalse koostöö vormidest.

8. klassi lõputöö – klassiõpetaja*-aja lõppu ning iseseisvat töö planeerimise ja teostamise oskust tähistav individuaalne uurimuslik või kunstilis-praktiline aastatöö.

Lõputööde esitlemine toimub kevadel kooli avatud üritusel. Lõputööde kaudu väärtustab waldorfkool kõiki põhipädevusi ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele teoreetilistele eksamitele. 8. kollektiivseks lõputööks on klassi näidend (vt Draamaõpetus)

1.16. Kooli juhtimine

Aruküla Vaba Waldorfkooli juriidiliseks pidajaks on mittetulundusühing Aruküla Vabakooli Selts. Seltsi võivad kuuluda kooli lapsevanemad, kooli töötajad ja toetajaliikmed.

Kooli kompleksne toimimine jaguneb kolmeks iseseisvaks valdkonnaks:

- pedagoogiline,
- administratiivne,
- majanduslik tegevus.

Pedagoogilise tegevuse eest hoolitseb õpetajate kolleegium;

administratiivse ja majandusliku poole eest vastutab MTÜ juhatus, luues toimimiseks vastavad organid.

Valdkondade otsustuspädevus on määratud MTÜ ja kooli põhikirjadega. Kõige üldisemates MTÜ tegevust puudutavates otsustes on sõnaõigus üldkoosolekul.

Waldorfkooli juhitakse kollegiaalselt. Strateegilisi küsimusi arutatakse ja otsuseid võetakse vastu kollegiaalselt, praktilised vastutusosalad jaotatakse konkreetselt üksikisikute või gruppide vahel.

II AINEKAVAD

Horisontaalne õppekava

Horisontaalne õppekava näitab seoseid erinevate õppeainete ja õpilase arengu vahel klassiastmeti. Tabelis on välja toodud põhilised teemad, üldeesmärgid ja motiivid iga vanuse- ja klassiastme jaoks õppeaineti. Taotletav lõimumine erinevate ainete vahel on osalt otsene, st temaatiline, osalt erinevatest aspektidest lapse vastava ea arengut toetav.

	1. klass	2. klass	3. klass
Eesmärgid	<p>Lapse viimine formaalse õppimise juurde, toetudes lapse loomupärastele matkimisjõududele.</p> <p>Tervikust lähtuv pildipärane ja kunstiline õpetus.</p> <p>Ilu ja harmoonia taotlus. Erinevate kogemuste pakkumine: vormid, helid, tähtede ja arvude sümbolid.</p> <p>Heade harjumuste kujundamine klassis.</p> <p>Aukartuse kujundamine looduse, keskkonna suhtes. Austuse kujundamine teiste vastu.</p> <p>Huvi tekitamine ja usalduse toetamine maailma suhtes. Sotsiaalsuse arendamine.</p>	<p>1. klassis kujundatud harjumuste, oskuste ning hoiakute süvendamine. Vastandite käsitlemine, nt pühakute elulood, loomamuinasjutud, valmid. Sotsiaalsuse jätkuv arendamine.</p>	<p>Omandatud kirjutamis- ning arvutamisoskuste rakendamine praktilises tegevuses.</p> <p>Seose loomine maaga ühise praktilise töö kogemuse kaudu. Vanad ametid.</p> <p>Klass kui sotsiaalne tervik. Selged käitumisjuhised, autoriteedi kogemine, nt Vana Testamendi lood.</p>

Eesti keel	<p>Muinasjutud. Kuulamisoskuse arendamine.</p> <p>Ühine retsiteerimine. Pildipärane täheõpetus.</p> <p>Vokaalide ja konsonantide erinev olemus. Täheaabitsa loomine, kasutades vahakriite.</p>	<p>Pühakute elulood, loomamuinasjutud, valmid.</p> <p>Väikesed trükitähed. Varemõpitud salmide kirjutamine. Raamatukese kirjutamine, kujundamine ja lugemine. Lugemisoskuse arendamine.</p> <p>Luuletuste retsiteerimine. Lühinäidendid.</p>	<p>Loomis- ja rahvapärimeste kuulamine ja jutustamine.</p> <p>Kõnekeele korrigeerimine ja harjutamine erinevates suhtlussituatsioonides. Erinevate lausetüüpidega kaasneva kõnemeloodia tundepärane kogemine.</p> <p>Sõna- ja lauseliigid. Kuulamisele toetuva õigekirja arendamine. Lihtsamate grammatiliste reeglite leidmine kogetu põhjal. Üleminek seotud kirjale. Kirjelduste koostamine.</p> <p>Lühinäidendid.</p>
Võõrkeel	<p>Huvi loomine keele vastu. Keele kõla tajumine.</p> <p>Kuulamisoskuse arendamine.</p> <p>Ühine retsiteerimine. Salmid ja laulud koos liikumisega. Tegutsemine lihtsate korralduste järgi.</p> <p>Vastamine lihtsamatele küsimustele.</p> <p>Sõnavara omandamine rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes.</p>	<p>Peamiste keelestruktuuride õppimine kuulamise ja matkimise kaudu ilma neid teadvustamata.</p> <p>Kuulamisoskuse arendamine.</p> <p>Ühine retsiteerimine. Salmid ja laulud koos liikumisega. Lihtsate lausete moodustamine. Lihtsate lugude mõistmine.</p> <p>Sõnavara omandamine rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes.</p>	<p>Omandatud keelestruktuuride iseseisvam kasutamine.</p> <p>Kõneoskuse aktiivsem kasutamine.</p> <p>Täheõpetus. Täheaabitsa loomine. Lihtsamad kirjaharjutused.</p>

Matemaatika	<p>Tervikust lähtumine. Arvud ja nende olemus.</p> <p>Hulkade võrdlemine.</p> <p>Nelja põhitehte erinev olemus.</p> <p>Analüütiline ja sünteetiline arvutamine.</p> <p>Korrutustabel rütmilise liikumise kaudu.</p> <p>Pildipärane ühetehteliste ülesannete koostamine ja lahendamine.</p> <p>Matemaatilised mängud.</p>	<p>Nelja põhitehte harjutamine.</p> <p>Tekstülesanded.</p> <p>Korrutustabel.</p> <p>Matemaatilised mängud.</p> <p>Rütmi- ja koordinaatsiooniharjutused.</p>	<p>Inimesega seotud vanade mõõtühikute tundmaõppimine ja kasutamine praktilises tegevuses. Tänapäevased mõõtühikud. Arvuruumi laiendamine. Kirjalik arvutamine nelja põhitehtega.</p> <p>Tekstülesanded.</p> <p>Korrutustabel.</p> <p>Matemaatilised mängud.</p> <p>Rütmi- ja koordinaatsiooniharjutused.</p>
Muusika	<p>Muusikaline pilt, milles põimuvad ühine liikumine, mäng, laul, pillimäng ja improvisatsioon.</p> <p>Kvindimeeleolu (pentatoonika)</p> <p>Kuulamisharjutused.</p> <p>Flöödimäng ja laulmine, lähtudes matkimisprintsibist.</p>	<p>Muusikaline pilt, milles põimuvad ühine liikumine, mäng, laul, pillimäng ja improvisatsioon.</p> <p>Kvindimeeleolu (pentatoonika).</p> <p>Kuulamisharjutused.</p> <p>Flöödimäng ja laulmine, lähtudes matkimisprintsibist.</p>	<p>Kirikutonaalsus (kvart-kvint intervallid). Diatoonika.</p> <p>Noodiõpetus. Meetrum.</p> <p>Varajane mitmehäälsus.</p> <p>Diatoonilise sopranflöödi õppimine. Mažoori ja minoori kogemine.</p>
Kunstiained	<p>Tööoskuste kujundamine. Maalimine akvarellidega.</p> <p>Harjutused põhivärvidega. Vaatlusülesanded.</p> <p>Vahakriitidega muinasjutupiltide loomine.</p> <p>Voolimine mesilasvahast.</p>	<p>Tunniks häälestumine värvilugude abil.</p> <p>Tööoskuste teadlik kasutamine. Maalimine akvarellidega. Harjutused põhi- ja sekundaarvärvidega.</p> <p>Tööde vaatlemine.</p> <p>Vahakriitidega piltide loomine kuulud legendide ja valmide põhjal. Vormiharjutused saviga.</p>	<p>Maalimine akvarellidega. Harjutused põhi- ja sekundaarvärvidega. Koostöömaalid.</p> <p>Vahakriitidega piltide loomine Vana Testamendi lugude põhjal.</p> <p>Vormiharjutused saviga.</p>

Eurütmia	Ring kui tervik. Loomulike matkimis- ja liikumisjõudude tugevdamine ja korrastamine. Pildipärane vormide ja žestide arendamine ruumis.	Ring kui tervik. Keerulisemate vormide ja žestide ruumiline kujutamine. Kvindimeeleolu toetamine. Loomajuttudest lähtuv liikumine. Koordinatsiooniharjutused	Kesksel kohal koordinatsiooniharjutused. Keerulisemad vormid ja žestid ruumis. Diatooniline meeleolu.
Geomeetria Vormijoonistamine	Sirge ja kaar, neist lähtuvad erinevad vormid. Vormiline ruumitunnetus liikumise kaudu. Eelharjutused kirjutamiseks.	Peegel- ja neliksümmeetria. Vormiline ruumitunnetus liikumise kaudu. Orienteerumine ruumis ja koordinatsiooniharjutused. Eelharjutused kirjutamiseks.	Kolmiksümmeetria. Vaba kujundus etteantud vormielementidega. Harmooniatunnetuse arendamine. Dünaamilised vormiharjutused.
Liikumine	Ring kui tervik. Sotsiaalsed liikumis- ning osavusmängud. Koordinatsiooniharjutused . Orienteerumine ruumis. Rütmiline kõne.	Ring kui tervik. Sotsiaalsed liikumis- ning osavusmängud loomajuttude põhjal. Koordinatsiooniharjutused . Orienteerumine ruumis.	Üksikmängija osatähtsuse suurenemine grupimängudes. Sotsiaalse printsiibi teadlikum arvestamine. Paarisharjutused ja meeskonnamängud. Teadlik vahendite kasutamine. Võimlemine.
Käsitöö	Iseseisva tööharjumuse kujundamine. Kahe käe koostöö. Kudumine. Näpuharjutused.	Ühe käe osavuse arendamine. Heegeldamine. Näpuharjutused. Tikkimine.	Varemõpitu kordamine ja kinnistamine. Kudumine. Heegeldamine. Villatööd. Linatööd. Kodulooga lõimuvad projektitööd.

Religioon	Aastaringi meeleoludest lähtuvad muinasjutupildid, mis toetavad moraalist arengut, usaldust, austust, tänulikkust ja tõetunnetust. Aukartuse äratamine ümbritseva maailma ja Inimese suhtes.	Legendid ja lood pühakutest. Legendid ja muinasjutud. Vastandpoolused inimeses. Püüd täiuslikkuse poole.	Vana Testamendi lood. Hea ja kuri. Autoriteet. Käitumisjuhised. Austav suhe võõraksmuutuvas maailmas.
Kodulugu	—	—	Tutvumine vanade ametitega praktilise tegevuse kaudu. Tekkemuistendite kuulamine ja jutustamine. Taimede ja loomade kirjeldamine.

	4.klass	5.klass	6. klass
Eesmärgid	Lapses tekkinud tugeva tegutsemistahte positiivne suunamine. Iseseisva tööharjumuse kujundamine. Seose loomine ümbritseva keskkonnaga nii sotsiaalselt kui geograafiliselt. Individuaalsuse-sotsiaalsuse erinevuse teadvustamine.	Ümbritseva keskkonnaga loodud seose laiendamine ja süvendamine. Ilu- ja harmooniatunde arendamine. Üleminek müüdit ajaloole.	Orientatsiooni laiendamine välismaailmale. Tärgkava kriitilisuse suunamine loodusmaailma vaatlemisele teaduslikust vaatepunktist. Kausaalse (põhjusliku) mõtteviisi arendamine. Uue sotsiaalse suhte loomine omavahel ning täiskasvanutega. Kokkulepped ja seadused. Nõudlikkuse arendamine oma töö suhtes.
Eesti keel	Tegusõnade pööramine, ajad. Otsekõne. Põhjamaade mütoloogia. Eepos "Kalevipoeg".	Käänamine. Lauseliikmed. Heksameetriselised tekstid (Ilias, Odüsseia.)	Sidesõnad. Otse- ja kaudkõne. Vana-Rooma ja keskaja lood. Ballaadid. Ajaleht.

Võõrkeel	Tähestiku kirjutamine. Esimesed kirjutamisharjutused. Üleminek omakirjutatud tekstilt trükitud tekstile.Sõnavara	Esimene lugemik.Sõnavara õppimine. Grammatika. Ajad. Dialoogide õppimine. Jutustamine. Näidendite õppimine.	Tekstide lugemine, tõlkimine ja jutustamine. Sõnavara täiendamine. Suuline vestlemine. Ajavormide õppimine. Lugude kirjutamine.
Matemaatika	Harilikud murrud.	Kümnendmurrud.	Protsentiarvutus. Laen ja intress.
Muusika	Meetrum ja rütm. Taktimõõdu olemus. Polüfoonilised kaanonid.	Harmooniline mitmehäälsus. Liittaktimõõt. Duuri ja molli polaarsus. Eesti vanem ja uuem rahvalaul. Läänemere rahvaste laulud.	Euroopa rahvaste muusika ja muusikakultuuri suurkujude (Mozart, Beethoven) looming. Intervalliõpetus. Paralleelsed helistikud.
Kunstiained	Valgus ja vari. Motiivmaalis.	Loodusmotiivid.	Valgus ja vari. Must ja valge. Monokroomsed värviharjutused.
Eurütmia	Kiirus- ja osavusharjutused. C-duur. Alliteratsioon.	Vana-Kreeka tekstid retsitatsiooni ja liikumisega. Lemniskaat. Harmooniline kaheksa. Viisnurk. Duur ja moll.	Sauaharjutused. Geomeetrilised vormimuutused. Grammatilised vormielemendid. Intervallid.
Geomeetria Vormijoonistamine	Põimumine. Sõlmed ja sõlmumine. Põimornamendid.	Vabakäeline ringigeomeetria.	Ringjoon. Ring. Kolmnurk. Täpne konstrueerimine, omadused, vaatlemine, seostamine, sõnastamine.
Kodulugu	Kodukoha ajalugu. Tekkemuistendid, legendid. Plaani joonistamine. Ilmakaared.		

Taimeõpetus	—	Eluslooduse vaatlus. Taimeriik.	Õistaimed.
Loomaõpetus	Inimene ja loom.	Linnud. Lihasööjad loomad. Rohusööjad loomad.	
Ajalugu	—	Vanad Idamaad. Vana-Kreeka.	Vana-Rooma. Keskaja algus.
	—	Eesti. Läänemeremaad. Inimene ja loodus.	Euroopa. Inimene ja loodus.
Liikumine	Jooksumängud. Ringvõimlemine. Rütmilised harjutused. Rahvatantsud.	Pildipärase mängu üleminek harjutusteks. Teatejooksud. Vana-Kreeka stiilis olümpiamängud.	Osavuse treenimine. Süstemaatilise harjutamise algus kergejõustikus. Pinge ja lõdvestumine.
Kivimiõpetus			Kivimid ja mineraalid. Sette-, tard- ja moondekivimid.
Käsitöö	Ristpiste. Sümmeetria. Ornament.	Viie vardaga kudumine. Sokikudumine.	Looma ja nuku õmblemine.
Füüsika			Akustika. Optika. Soojusõpetus. Staatiline elekter. Magnetism.
Religioon	Vana Testamendi legendid. Rahvajuhid, rahvas, maa.	Inimese sünn ja lapsepõlv. Kristlikus pärimuses esinevad sünnilood, nende ajalooline ja kultuuriline taust.	Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma keisririigis. Eluloolised motiivid. Positiivsed eeskujud, kangelased. Mina ja maailm.
Tööõpetus, puidutöö	—	Puidu voolimine ja vestmine.	Igapäevased tarbeesemed, liikuvad mänguasjad.

	7.klass	8.klass	9. klass
Eesmärgid	<p>Tähelepanu suunamine välismaailmale.</p> <p>Abstraktsete ja loogiliste ideede mõistmine.</p> <p>Iseseisvate otsuste langetamine.</p> <p>Enese tajumine maailmakodaniku ja sotsiaalse vastutusega indiviidina. Tolerantsuse arendamine.</p>	<p>Õpitust mõtestatud maailmapildi loomine, milles kesksel kohal on arenev eetiline indiviid.</p> <p>Aastatöö kui kõiki põhipädevusi hõlmav iseseisev töö.</p> <p>Klassi lõpunäidend kui sotsiaalse koostöö ja ühise vastutuse kogemine.</p>	<p>Motiveeritud huvi maailma vastu, teadmiste omandamine sellest, mis neid huvitab, iseseisev mõtlemine; mõtlemise struktureeritus ja loogiliste, põhjuslikke järelduste tegemine; tundeotsuselt (8.kl) liikumine vaatlustel ning arusaamisel põhineva otsustamiseni.</p> <p>Oskus minna üle ideelt ideaalile, ja ideaalilt rakendatud praktikale ning avastuselt 7.-8.kl loomisele ja leiutamisele. (ma ei saa aru sellest lausest)</p> <p>Mõistma tehnoloogia rolli tänapäeva maailmas ning (siin ei pea kriipsu vahel olema, lause läheb edasi)</p>

			<p>inimese ja tehnoloogia suhet.</p> <p>Polaarsuste vaheliste üleminekute mõistmine erinevatel elualadel ja eriti kunstis.</p> <p>Arusaam, et kunst ja teadus peegeldavad ajaloolisi muutusi kultuuriteadvuses ja et kunstnikud ja teadlased väljendavad maailmavaadet oma töös õppima töötama ja olema Töötama õppimine, töö läbi õppimine. Praktiliste elualade kogemine.</p> <p>Meeskonnana töötamine ja koos probleemide lahendamine.</p>
Eesti keel	Verb. Pööramine. Arv. Aeg. Kõneviisid. Tegumood. -ma, -da infinitiivid. Tegusõna käändelised vormid.	Süntaks. Kirjavahemärgid. Lauseõpetus. Stiil.	Stiil. Ortograafia põhireeglid.
Kirjandus	Rahvaluule liigid. Eepika. Lüürika.	Kirjandusžanrid.	Eesti kirjandus.
Võõrkeel	Maadeavastused. Biograafiad. Lauseõpetus.	Vastavat keelt kõnelevate maade ajalugu ning maiskonnalugu. Lauseõpetus. Otse \ja kaudkõne.	Kaasaegne kirjandus. Referaat ja ettekanne. Kordav põhikooli grammatika.
Matemaatika	Positiivsed ja negatiivsed arvud. Astendamine. Tehted astmetega. Sissejuhatus algebrasse. Lineaarvõrrand. Võrrandite koostamine.	Algebra. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteem. Võrrandite ja võrrandisüsteemide koostamine.	Ruutvõrrand. Murdvõrrand. Võrdelise seose graafik, lineaarfunktsioon, ruutfunktsioon. Tehted algebraliste murdudega.

Muusika	Mitmehäälnelaulmine. (renessanss- ja barokkmuusika). Erinevate rahvaste laulud, rahvushümnid. Harmooniaõpetus. Ballaadivorm. Muusikalise otsustusvõime kujundamine.	Laulud surmast, ajastukriitilised laulud. Rõhutatud rütmiga laulud. Muusikaline lauseehitus. Variatsioonivorm. Referaadid heliloojatest.	Muusikateooria kordamine. Isamaalised laulud. Suurvormid. Biograafiad, võimalik võrdlus..
Kunst	Kehade läbistumine, perspektiiv.	7. klassis õpitud tehniliste oskuste kunstipärane rakendamine.	Must-valge joonistamine.
Eurütmia	Grammatika ja draama, geomeetriselised harjutused. Koordinatsiooniharjutused.	Ballaadid, humoreskid, helilaadid, helistikud.	Kõne dünaamika, iseseisev harjutuste kujundamine.
Liikumine	Akrobaatika. Pionierpall. Saalihoki. Suusatamine.	Jooksu- ja hüppetehnika. Tõkke- ja takistusjooks.	Korvpall. Võrkpall. Käsipall. Võistlusmängud uiskudel. Seltskonnatantsud.
Geomeetria	Hulknurk. Hulknurga pindala. Pythagorase teoreem pindalade tõestusega.	Pythagorase teoreem. Ring. Ringjoon. Thalese teoreem. Sirgete paralleelsus. Kuldlõige. Prisma ja püramiid.	Kiirteteoreem. Hulknurkade sarnasus. Täisnurkne kolmnurk. Pythagorase teoreem. Eukleidese teoreem. Seosed täisnurkse kolmnurga nurkade ja külgede vahel. Pöördkehad.
Bioloogia	Selgroogsed loomad. Lüliljalgsed.	Selgrootud loomad.	Pärilikkus. Evolutsioon. Ökoloogia
Ühiskonnaõpetus	—	—	Riigi toimimine. Seadused.

Ajalugu	Keskaeg. Eesti keskajal. Maadeavastused.	Uusaeg. Suur Prantsuse revolutsioon. Tööstuslik pööre. Ameerika iseseisvumine. Eesti uusajal.	XX sajand.
Geograafia	Vana Maailm. Aafrika. Aasia. Loodus. Kultuurigeograafia.	Uus Maailm. Põhja-Ameerika. Lõuna-Ameerika. Austraalia ja Okeania. Antarktika. Loodus ja kultuurigeograafia.	Laamtektoonika. Mäestike teke. Vulkanism. Kivimid ja mineraalid. Eesti geograafia.
Astronoomia	Geo- ja heliotsentriline maailmapilt.		
Füüsika	Mehaanika, elekter.	Liikuv ja seisev vesi ning õhk, rõhk, üleslükkejõud.	
Keemia	Põlemine. Alused. Happed. Soolad.	Suhkur. Tärklis. Valgud, õlid, rasvad.	Käärimine. Õhk. Süsinik ja süsinikuühendid. Metallid (7.-9.kl).
Inimeseõpetus	Toitumisõpetus. Elundkonnad. Terviseõpetus.	Luustik. Silm. Kõrv.	Luustik. Liigesed. Lihaskond. Kõri. Hammastik. Meeleelundid.
Käsitöö	Käsitsi õmblemine. Viltimine.	Masinaga õmblemine.	
Puidutöö	Õõnesvormid, hõõveldamine	Lihtsamad mööbliesemed.	Tappimine.
Religioon	Uue Testamendi lood	Kolgata sündmus	Apostlite lood

Õppeainete loend ja mahud

1. Perioodõppe ained:	2. Regulaarsed ainetunnid:
Eesti keel ja kirjandus	Inglise keel
Matemaatika	Vene keel
Vormijoonistamine	Muusikaõpetus
Loodusõpetus	Kunstiõpetus
Bioloogia	Kehaline kasvatus
Kodulugu	Tööõpetus
Ajalugu	Eurütmia
Geograafia	Religiooniõpetus
Füüsika	Draamaõpetus
Keemia	
Ühiskonnaõpetus	

Õppeainete mahud: perioodõppe ainetes nädalates (ühe aineperioodi pikkus on 3 – 4 nädalat, perioodõppe tund hõlmab tavaliselt põhitunni aja, st kaks akadeemilist tundi).

Lisaks põhitundidele käsitletakse osa perioodõppe ainete mahust iganädalastes harjutustundides.

Perioodõppe ained tundides

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Eesti keel ja kirjandus	7	6	6	3	3	3	2	2	2
Matemaatika	3	3	4	4	4	5	4	4	5
Vormi- joonistamine				1	1				
Loodusõpetus	1	1	1	2	2	3			
Geograafia							1	2	2
Bioloogia							1	2	2

Füüsika							1	1	2
Keemia							1	1	2
Ajalugu					1	2	2	2	2

Regulaarsete ainetundidena õpetatavad ained põhikoolis (tunde nädalas):

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Inglise	1	1	1	2	2	2	3	3	3
Vene keel	1	1	1	1	2	2	3	3	3
Muusikaõpetus	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1,5	2	1	1	1	1	1	1
Tööõpetus	1	1,5	2	2	2	1	1	2	2
Kehaline kasvatus	2	3	3	3	3	2	2	2	2
Inimeseõpetus		1	1	1	1		1	1	
Ühiskonnaõpetus						1		1	1
Religiooniõpetus		1	1	1	1	1	1	1	
Eurütmia	1	1	1	1	1	1	1	1	

EESTI KEEL JA KIRJANDUS

1-4.klassini õpetatakse eesti keelt ja kirjandust lõimituna, alates 5.klassist eraldi ainetena. Tunnid toimuvad perioodõppena. Perioodõppe tunnid on reeglina paigutatud põhitunnina päeva algusesse. Põhitunni ülesehitus on sarnane kõikide ainete puhul:

- rütmiline osa
- tööosa
- jutustav osa.

Põhitunni eriline vorm kindlustab selle, et nii keelearendusele kui ka kõnekasvatusele pööratakse esimesest klassist alates pidevat tähelepanu. Rütmilises ja jutustavas osas harjutatakse emakeele kõnelemis- ja kuulamisoskust igapäevaselt kogu õppeaasta vältel, olenemata perioodõppe aineist. Rütmilises osas vahelduvad luuletuste retsiteerimine ja kõneharjutused lühikeste muusikaliste harjutustega. Jutustavas osas on algastme teemaks muinasjutud, legendid, pärimuslood. Alates teisest kooliastmest seostab klassiõpetaja võimalusel jutustava aine ökonoomselt perioodõppe aine (nt ajalugu) sisuga. Põhitunni töösas kujundavad õpilased õpetaja juhendamisel ainevihiku, mis täidab waldorfkoolis õpiku rolli. Ainevihiku valmistamine on ühtlasi kirjaharjutus.

Emakeele ja kirjanduse perioodidele lisanduvad vastavalt kooli tunnijaotusplaanile ja klassi vajadustele harjutustunnid konkreetsete oskuste kinnistamiseks.

Kolme põhikooli astme peamised metoodilised printsiibid on järgmised:

matkimine ja läbielamine - terviku teadvustamata kogemine;

harjutamine ja õppimine – teadvustamise tee;

seoste avastamine - terviku teadvustatud kogemine.

Keeles elab kaks valdkonda, mis näiliselt vastandlikena moodustavad keeleterviku. Ühelt poolt elav keel, mis kõige ürgsemas vormis väljendub vanas rahvapärimeses ning kõige filigraansemlt luules ja ilukirjanduses. Teiselt poolt grammatika ehk keele ehituse seaduspärasused, milles avaldub rahva kui keelekasutaja suhe maailmaga. Nende kahe valdkonna vastas- ja koosmõju toimetel saab tekkida tasakaal, millel baseerub inimese suhtlemisvõime, tema keeleline enesekehtestamine.

Elav keel toidab lapse hinge, annab öeldavale sisu ning kujundab sõnavaralise rikkuse, grammatika õppimine on analüütilist mõtlemist arendav teadvustamisprotsess ja loob kindlustunde - ma räägin ja kirjutan õigesti.

Waldorfpedagoogika kujundab mõlemaid keelepoolusi. Esimestest koolipäevadest peale püüab õpetaja võimalikult mitmekesisel viisil arendada ja harjutada keele kunstiliste aspektide, keele ilu tunnetust. See sünnib keelt üheskoos kunstilistes vormides harjutades. Tähtis on rõõm, mida laps kogeb nii erinevatest häälikutest, keele rütmist ja meloodiast kui ka sisust. Grammatika elab algklassides veel varjatuna elavas rõõmsas keelekasutuses. Alates

kolmandast klassist algab grammatika teadvustamise protsess, mis viib põhikooli lõpuks keeletehniku tajumiseni ja selle pinnalt tekkiva individuaalse keelekasutuseeni. Muud oskused ja võimed – võime jutustada, laialdase sõnavara valdamine, lugemisvõime, kindlus õigekirja osas – arenevad nimetatud kahe pooluse, kunstiliselt kujundatud keele ning grammatika vahel, olles kord ühest, kord teisest tugevamini määratletud.

Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine – nii peen- kui ka jämemotoorika – mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Waldorfpedagoogika seostab keeleõppe liikumise ja kõnežestide kasutamisega. Alklassides rikkalikult kasutatav väline kõnežest muutub murdega saadud rohkem sisemiseks hingevaliteediks.

Kirjandusõpetuse kaudu toetatakse lapse imaginatiivset võimet luua kujutluspilte. Seeläbi kujuneb hingerikkus, millele noor inimene toetub oma väärtushinnangute loomisel. Kirjandusõpetus kujundab maailmapilti, esteetilisi ning eetilisi tõekspidamisi. Kirjandus vahendab kunstilises vormis kogu maailma vaimuvara. Erinevatest ajastutest ning kultuurikontekstidest pärinevate kirjanduslike tekstide käsitlemine on kunstilise tunnetuse, mõistmise ja tõlgendamise protsess, mis tugineb lugeja fantaasiale, sisemisele pildiloomisvõimele ning eeldab seega kaasaloomist ja kaasaelamist.

Kirjanduse vahendamine toimub esimesel kooliastmel eelkõige õpetaja poolt valitud ja põhitunni jutustavas osas esitatud lugude põhjal. Sellesse kirjandusvaramusse kuuluvad muinasjutud ja rahvajutud, legendid ja muistendid, jutustused vanemast ja uuemast ajaloost. Ilukirjandusteoste lugemine põhineb õpetaja-õpilase valikul. Lugemiseks ja tunnis käsitlemiseks valitakse teoseid, mis on eakohased ja temaatikalt õpilasele huvitavad.

Teisel ja kolmandal kooliastmel suureneb iseseisva lugemise maht. Lektüürina ja kirjandusloo õpetamiseks käsitletav kirjandus on autorite valikult avar, žanriliselt ja temaatiliselt mitmekülgne, eri ajastuid, kirjandusvoole, paikkondlikku eripära (nt murdetekstid) ning õpilase eakohaseid huve arvestav. Võimalusel rikastab lektüüri valik loodusainetes ning ajaloos käsitletavat ainesisu.

Kirjanduse kui sõnakunsti kogemine võimaldab nautida erinevat keelekasutust ning kirjakeele abil taasloodavaid pilte. Kirjandusõpetust elavdab luule deklameerimine, proosapalade, näidendite ja omaloomingu esitamine.

Eeskujuna on oluline õpetaja töö selle nimel, et tema enda keelekasutus oleks elav ja korrektne, sõnavara mitmekülgne.

Üldpädevuste kujundamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Seda tehakse erinevate tekstide lugemise, reflekteerimise ja kirjutamise kaudu ning kasutades mitmesuguseid koostöövorme (ühisarutelud, projektid jne). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes, arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega loob sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kirjandusõpetuses on peamine rõhk kõlbeliste ja esteetilisemotsionaalsete väärtuste ning kultuuriväärtuste kujundamisel ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütleva, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetiliselt ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õpetegevuse ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased kõikides õppeainetes vajalikku suulist ja kirjalikku väljendus- ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes sõnavara ning avardavad maailmapilti; õpivad kirjutama eri tüüpi tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja õpitud termineid ning sobivat stiili; õpivad koostama ja vormistama uurimistöid, kasutama allikaid ja viitama neile; harjuvad kasutama eri liiki sõna- ja käsiraamatuid. Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse nii keele ja kirjanduse valdkonna kui ka teiste ainete õppes, töötades sisult erinevate tekstidega, samuti diskussioonide ja väitluste kaudu. Lõimingut toetab elementaarsete õigekirjanõuete järgimine teiste ainevaldkondade tundides.

Võõrkeeled. Eesti keele õpetuse kaudu arendatakse õpilaste kirjalikku ja suulist eneseväljendus- ning arutlusoskust, oskust luua tekste ning neist aru saada. Võõrkeelte õppimisel on abiks eesti keele tundides omandatud keelemõisted. Omandatud võõrsõnad toetavad võõrkeelte õppimist. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu. Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi selle keele maa ja kultuuri ning ka kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.

Loodusained. Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutluspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.

Sotsiaalsained. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskonnaelu probleemide ja inimsuhete mõistmist. Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õigekirja norme, mida ajaloo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete varal.

Kunstiained. Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustatsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus.

Kehaline kasvatus. Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageeritakse tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi.

Tehnoloogia. Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnemaid võimalusi ja ohte, kasutada eetilisel nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Läbivad teemad

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainetes eesmärkide seadmisel, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja

loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõttesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus).

Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tervis ja ohutus. Teemakohaste tekstide varal, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnateadlikeks, vastutustundlikeks ning tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlese kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Projektides osalemine aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.

Kultuuriline identiteet. Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre). Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

Teabekeskond. Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstiloome eelduseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.

Väärtused ja kõlblus. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad väärtusnorme ja üldinimlikke põhimõtteid. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärtete tegude ja hoiakute vastu.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaines seatud eesmärkidest, taotletavatest õpitulemustest ja õppesisust ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja põhiteemadega;
- 2) taotletakse, et õpilaste õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas ja jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt, nii et jääb piisavalt aega ka puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 3) võimaldatakse õpilastel õppida üksi ja koos teistega (paaris- ja rühmatööd), et toetada nende kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) arvestatakse õpilaste individuaalseid iseärasusi ning kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste võimaldavad sobiva pingutusega õppida;
- 5) kasutatakse mitmekesist õppemetoodikat, sealhulgas aktiivõpet (rollimäng, loovtöö, arutelu, väitlus, õpimapi ja uurimistöö koostamine, omaloomingu esitamine jne);
- 6) laiendatakse traditsioonilist õpikeskkonda (arvutiklass, muuseum, näitus, raamatukogu,

ettevõtted, loodus jne);

7) rakendatakse õppetegevust toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (ekskursioonid kirjanikega seotud paikadesse ning keele ja kirjandusega seotud asutustesse, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, loomekonkursid, konkurssideks valmistumine, projektõpe jne), pidades oluliseks sotsiaalse kompetentsuse saavutamist;

8) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid.

Õppesisu käsitlemisel teeb aineõpetaja valiku arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkondlikud ning ainepädevused on saavutatavad

Hindamine

I kooliastmes hinnatakse õpilasi eelkõige tunnitegevuste põhjal. 1.–3. klassi õpilased saavad pidevat suulist tagasisidet õppetundides või mõne muu õppetegevuse käigus, vanematele kirjeldatakse laste edasijõudmist õppeaasta jooksul toimuvatel klassi lastevanemate õhtutel või arenguveestlustel. Õppeaasta lõpus saab õpilane kirjaliku sõnalise kokkuvõtte oma tugevustest ja nõrkustest, omandatud teadmistest ja oskustest, väärtustest ja hoiakutest ning aasta jooksul toimunud arengust.

II kooliastmes saavad õpilased pidevat suulist tagasisidet õppetundides või mõne muu õppetegevuse käigus, nende vanemad aga õppeaasta jooksul toimuvatel vanemateõhtutel, kokkuleppel vanemaga toimuvad individuaalsed arenguveestlused. Õppeaasta lõpus saab 4. klassi õpilane kirjaliku sõnalise ülevaate toimunud arengust, teadmistest ja oskustest, tugevustest ja nõrkustest ning hoiakutest ja väärtustest. 5.-6. klassi õpilased ja lapsevanemad saavad lisaks suulisele tagasisidele iga õppeveerandi lõpus kirjaliku sõnalise tunnistuse, milles antakse ülevaade tunniaktiivsusest, õppevahendite korrashoiust, koduste tööde tegemisest, kirjalikest töödest ning suulisest vastamisest ja üldistest hoiakutest.

III kooliastmes saavad õpilased pidevat suulist tagasisidet õppetundides või mõne muu õppetegevuse käigus, nende vanemad aga õppeaasta jooksul toimuvatel vanemateõhtutel, kokkuleppel vanemaga toimuvad individuaalsed arenguveestlused. Õpilased ja lapsevanemad saavad lisaks suulisele tagasisidele iga õppeveerandi lõpus kirjaliku sõnalise tunnistuse, milles antakse ülevaade tunniaktiivsusest, õppevahendite korrashoiust, koduste tööde tegemisest, kirjalikest töödest ning suulisest vastamisest ja üldistest hoiakutest. 9. klassis võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist. Kokkuvõttev hinne lisatakse kirjeldavale tunnistusele.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli aineõpetusega taotletakse, et õpilane

- väärtustab eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- tajub keeleoskust õpioskuste alusena ning oma identiteedi olulise osana;
- on omandanud põhiteadmised keelest ning õigekirjaoskuse;
- on keeleteadlik, väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris väljakujunenud keelekasutustavasid;
- kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;

- kasutab asjakohaselt eri suhtluskanaleid; suudab leida, kriitiliselt hinnata ning kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;
- tunneb ja väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahvuslikku pärimuskultuuri kui ka kodumaa kultuuritraditsioone ning kultuurilist mitmekesisust;
- on lugenud eakohast väärtkirjandust, kujundanud kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastanud mõtte- ja tundemaailma, arenenud isiksusena;
- tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab teose sisu ning hindab selle kunstilisi väärtusi;
- suudab kujundada ja väljendada oma isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- väärtustab ausust ja õiglust ning inimväärikat ja vastutustundelist käitumist;
- oskab õppida, hangib teavet eri allikatest ning kasutab sõnaraamatuid ja käsiraamatuid.

1. klass

Juhtmotiivid

Esimese klassi õpilasele on maailm tervik. Sellest lähtuvalt on ka keeleõpetus tervik. Põhitähelepanu on elaval, ilusal, mõtestatud keelekasutusel. Põhitunni rütmilises osas on tähtis koht ühisel retsiteerimisel, laulu- ja ringmängudel, nn. keeleväänajatel (täpne artikulatsioon) ja ruumitunnetusharjutustel (keha koordinatsioon, vasak-parem, üleval-all, ees-taga). Rütmilise osa harjutused on seotud liikumise ja keeležestide kasutamisega. Õpetaja kasutab laste matkimisvõimet – lapsed teevad rõõmuga järele seda, mida õpetaja ees teeb, imiteerides ka kõne rütmi, häälikuid, intonatsiooni. Kui klass on rütmilise osaga ühtsesse rütmi ja töömeeleollu viidud, järgneb tööosa, mille kestel omandatakse/harjutatakse uut ainesisu.

Esimeses klassis arendatakse kuulmismeelt. Kuulatakse ümbrust, õpitakse kuulama õpetajat ja kaasõpilasi. Tähelepanelik kuulamine on pildilise õpetuse alus, mis võimaldab sisemise aktiivsusega luua kuuldu põhjal elavaid kujutluspilte. Selline sisemist aktiivsust ärgitav kuulamine loob teadlikult vastukaalu tänapäeva meediast tulenevale passiivsele pilditarbimisele. Põhitundi lõpetav jutustav osa kuulub samuti õpetaja jutustuse tähelepanelikule kuulamisele. Esimeses klassis on jutustusaineks valdavalt muinasjutud.

Esimese klassi vestlusteemad lähtuvad loomulikest suhtlemisolukordadest: muljete jagamisest õpetaja ja klassikaaslastega, küsimustele vastamisest, mängudest, eelmisel päeval õpetaja poolt jutustatu meenutamisest.

Esimese klassi täheõpetus käsitleb joonistähti. Täht kui abstraktsioon seostatakse kujutluspildiga, mis tekib õpetaja loodud täheleost. Tähed maalikse kriitidega suureformaadilistesse ainevihikutesse. Tehakse joonistähedega kirjaharjutusi. Harjutatakse sõnavahe hoidmist ja lause tunnetust, teksti paigutamist, ära kirja tahvlilt.

Alates esimesest klassist harjutavad lapsed otstarbeliste lühitekstide kirjutamist: sünnipäevaõnnitlused, teated koju, kutsed.

Emakeeles õpitud luuletusi esitatakse koos klassiga kooli kuupeol. Koos esinemine annab vajaliku turvatunde ning kasvatab esinemisjulgust.

Õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- oskab tähelepanelikult kuulata sõna, lauset, pikemat teksti;
- oskab oma sõnadega ümber jutustada pikemat teksti (nt muinasjuttu);
- oskab kuuldu põhjal joonistada pilti;
- oskab lugeda suurte trükitähedega kirjutatut;
- oskab esitada luuletust üksi ja koos teistega;
- oskab vestelda päevakohastel teemadel;
- oskab kirjutada suurte trükitähedega nii kuulamise järgi kui ka tahvlilt ära kirja tehes; eristab häälikuid sõnas, sõnu lauses ja lauseid tekstis; teab, et lauset lõpetab punkt;
- oskab esitada küsimust ja sellele vastata; teab, et küsilause lõpeb küsimärgiga ja hüüdlause hüüumärgiga;
- oskab dikteerimise järgi kirjutada lihtlauseid suurte kirjatähedega

Õppesisu

Keel oma loomulikes, traditsioonilistes avaldumisvormides: jutud ja muinasjutud, rahvajutud, laulud, mängud, laulumängud, luuletused ja salmid, mõistatused, vanasõnad, korrektne kõnekeel.

Artikulationiharjutused.

Ruumitunnetusharjutused.

Kuulamisharjutused.

Ühisretsitatsioonid.

Rütmiline, kehalist tegevust kaasav silbitamine.

Täis- ja kaashäälikud, joonistähed ja tähestik.

Aabits (õpilase kujundatud ainevihik).

Kirjaharjutused (ära kirja tahvlilt).

Teksti paigutus.

Sõnavahe, lause lõpp, punkt.

Õnnitlus, kutse, teade.

2. klass

Juhtmotiivid

Õpetaja elav, korrektne, mõtestatud keelekasutus on endiselt tähtsaim osa õpetusest. Jutustava osa muinasjuttudele lisanduvad valmid, loomamuinasjutud ja legendid, jutustused loodusest. Õpetaja võib jutustamisteesid varieerida lähtuvalt klassi eelistustest ja vajadustest. Õpetaja harjutab fantaasiat ka enda loodud jutukestega või siis kasvatuslikel eesmärkidel kasutatavate lookestega, kus õpetaja annab jutustuse vormi klassis toimunud reaalsele sündmusele ning püüab leida sellele rahuldava lahenduse. Jutustava osa sisu kaudu toimub mälu arendamine: põhitunni jutustavas osas kuuldu palub õpetaja lastel järgmisel päeval meenutada.

Kirjutamisel toimub üleminek väikestele trükitähtedele. Ka neid kirjutatakse suureformaadilistesse ainevihikutesse, pöörates nüüd erilist tähelepanu tähtede proportsioonidele. Harjutatakse ära kirja tahvlilt, teksti paigutust paberil, suurt algustähte lause alguses. Esimeseks kirjutamismaterjaliks on suulisest varamust tuttavad lood – luuletused. Iseseisvate kirjajarjutuste kohaks saab päevik, kuhu laps kodus päeva kohta ülestähendusi teeb. Enda kirjutatut peab oskama teistele arusaadavalt ette lugeda. Klassis harjutatakse nii oma vihiku kui raamatutekstide lugemist: arusaadav häälega lugemine, jälgiv lugemine, lausekaupa lugemine, lõigu lugemine. Õpilaste erinevat võimekust arvestab õpetaja kodulektüüri valikul. Abiks lugemisrõõmu ja –huvi säilitamisele on hoolikalt valitud klassi raamatukogu, raamatute tutvustamine, teemakäsitus lapsevanematega.

Õpitud tähtede abil hakkab laps tasapisi jutustusi üles kirjutama ning hiljem koostama loodusteemalisi lühikesi kirjeldusi õpitu kohta.

Hääliku ja häälikupikkuse tajumist harjutatakse mitmesuguste keelemängude ja toetavate kehaliste liigutustega.

Õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- oskab kuulatud juttu ümber jutustada ja selle põhjal pilti joonistada;
- oskab jutustada oma kodust, perest, sündmustest;
- oskab kuulata kaasõpilasi;
- oskab esitada küsimusi kuuldu või loetu kohta;
- oskab vastata küsimustele kuuldu teksti põhjal;
- tunneb ja oskab kirjutada kõiki suuri ja väikseid trükitähti;
- oskab tahvlilt vigadeta maha kirjutada (trükitähtedes);
- oskab kirjutades hoida rea- ja sõnavahet;
- teab, et lause ja nimed algavad suure tähega;
- teab, et pikk häälik kirjutatakse kahe tähega ja lühike ühega;
- oskab iseseisvalt kirjutada tuttavaid nimesid ja sõnu;

- saab hakkama oma sõnumi kirja panemisega nii, et see on mõistetav;
- eristab kuulmise järgi kõiki häälikuid;
- viib kokku hääliku ja tähemärgi;
- oskab lugeda lühikest teksti;
- oskab esitada peast luuletusi ja tekstikatkeid nii koos klassiga kui üksi

Õppesisu

Keel loomulikes, traditsioonilistes avaldumisvormides.

Väikesed trükitähed, nn raamatutähed.

Tuttavate lugude, luuletuste kirjutamine.

Ainevihiku koostamine.

Ärakiri tahvlilt.

Etteütlemise järgi sõnade kirjutamine.

Oma kirjutamisvea parandamine, kui sellele on osutatud.

Väikesed loovtööd vahetult kogetu põhjal.

Õnnitluse, kutse sisu ja vormistamine.

Teksti kompositsiooni esmane teadvustamine kirjutamisel: pealkiri, loo alustamine, sisu, lõpetus.

Teksti paigutamine vihikulehele

Suure algustähe kasutamine lause alguses, inimese- ja loomanimeses, kohanimedes.

Silbitamise õppimine kehalist tegevust kaasava rütmi abil ja alalõua liikumist tajudes.

Poolitamise kasutamine praktilisest vajadusest lähtuvalt, ainevihikusse kirjutamisel.

Häälikupikkuste diferentseerimine.

Vestlused igapäevaelu teemadel.

Ühisretsitatsioonid.

Kirjeldusharjutused.

Tunnistussalmide individuaalne esitamine

3.klass

Juhtmotiivid

Kolmandas klassis lisanduv jutustamismaterjal on seotud nii maailmakultuuri (loomislood) kui paikkondliku elu-olu ja rahvapärimusega (vana-aja elu, kombed, töö ja elukutsed). Viimases osas toimub lõimumine koduloo õpetamisega. Rahvatarkusi õpitakse tundma ka valmide kaudu.

Klassis tekkivad igapäevaolukorrad võimaldavad loomulikult viisil korrigeerida ja harjutada kõnelemist erinevates suhtlussituatsioonides: küsimine, vastamine, selgitamine, keeldumine, nõusolek, vabandamine jne.

Kirjutamisel toimub üleminek seotud kirjale. Harjutatakse mitmeid võimalusi ja tähtedevahelisi seoseid. Seotud kirjas kirjutamist harjutatakse päevikus ja/või ilmavaatluspäevikus ja/või lugemispäevikus, samuti teiste ainete ainevihikutes. Vahetult kogetu kirjeldamist harjutatakse ka etteantud sõnade järgi. Õigekirja õppimisel rõhutatakse

selle sotsiaalset aspekti, st õigekiri kui inimestevaheline kokkulepe, mis kergendab üksteisest arusaamist. Kirjatöodes väärtustatakse eelkõige sisu ja püütakse säilitada loomis- ja kirjutamisrõõmu.

Aineks sobivad muinasjutud, värss-näidendid, valmid jms. Näidendit käsitletakse perioodõppe raamis toimuva projektina, mis arendab mitmekülgset keele- ja väljendusoskust.

Grammatika algsel õpetamisel 3. klassis on oluline, et õpetaja seostaks õpitava lapse tahte ja tunde. Tegusõnaga seostuv tehakse koos mänguliselt läbi. Tundepäraselt kogetakse erinevate lausetüüpidega – küsi-, hüüd- ja jutustava lausega – kaasnevat kõnemeloodiat. Käänd- ja pöördvorme teadvustatakse küsimuse ja vastuse läbi. Heaks vahendiks selle tarvis on mõistatused. Üksikuid õpitavaid vorme ei seota veel grammatikaterminitega. Kõik kokkuleppelistesse grammatikareeglitesse puutuv selgitatakse lastele vastavate kujutluspiltide, luuletuste jms toel. Selliseks algseks grammatikaõpetuseks kasutab klassiõpetaja oma loovat pedagoogilist fantaasiat. Õpitu omandatakse ümbritseva ja keele kohta tähelepanekuid ning õpetaja autoriteedile toetudes. Harjutamise käigus jõutakse mõiste sisuni ja sõnastatakse reegel.

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- oskab kuulata jutustamist koos sisemiselt aktiivse pildiloommega;
- loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ja sobiva intonatsiooniga;
- mõistab valjult ja endamisi lugedes teksti sisu, oskab seda ümber jutustada, vastata teemakohastele küsimustele; oskab töötada eakohase tekstiga õpetaja poolt antud juhiste alusel;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi; muinasjutu, mõistatuse, vanasõna;
- on lugenud vastavalt individuaalsele võimekusele lastekirjandust, oskab loetud teostest kõnelda; oskab moodustada küsimusi ja neile vastata loetud teksti kohta;
- oskab mõnda luuletust peast esitada;
- oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida;
- oskab klassiga koos rütmiliselt astudes ja/või plaksutades sõnu silbitada;
- oskab kuulata eakohast teksti ja toimida saadud sõnumi kohaselt;
- oskab küsimuste toel arusaadavalt edasi anda õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, teatrietenduse sisu;
- oskab kõnes ja kirjas kasutada terviklauseid;
- oskab koostada kutset, õnnitlust, teadet;
- oskab arusaadavalt jutustada läbielatud sündmustest;
- oskab end arusaadavalt väljendada suhtlusolukordades: palumine, küsimine, selgita-mine, keeldumine, vabandamine, tänamine;
- teab peast tähestikku;
- eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, liitsõna, lauset;
- paneb tähele häälikupikkuseid ja püüab neid kirjajarjutustes õigesti märkida;
- oskab kirjutada omasõnade algusse k, p, t, tuntumate võõrsõnade algusse g, b, d;
- oskab kirjas õigesti kirjutada käändsõna mitmuse nimetava lõppu ja tegusõna pöördelõppe;

- oskab kirjas õigesti kirjutada ainsuse sisseütleva, ilmaütleva ja kaasaütleva käände lõppu;
- oskab piiritleda lauset ja panna lauselõpumärke;
- oskab asesõnu õigesti kirjutada;
- oskab kasutada suurt algustähte lause alguses, inimese- ja loomanimeses ning tuntumates kohanimedes;
- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;
- oskab tahvlilt ja kirjalikust tekstist ära kirja teha;
- oskab teksti vihikusse paigutada

Õppesisu

- Seotud kiri.
- Väikeste ja suurte kirjatähtede õppimine, õiged tähekujud ja seosed, ühtlane kirjarida. Tahvlisse, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus. Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitus.
- Ärakiri tahvlilt või raamatust. Tähestik (lisa: võõrtähed). Loovtööd.
- Ümberjutustused tuttavate tekstide põhjal. Väit-, küsi- ja hüüdlause. Lauselõpumärgid.
- Nimi-, omadus- ja tegusõnade äratundmine ja nimetamine.
- Küsisõnad, käändsõna ja pöörsõna vormide moodustamine küsisõna abil (mõistatuste esitamine: kellel on...?)
- Asesõnad.
- Õigekiri.
- Häälilik, silp, sõna, lause, tekst. Täis- ja kaashäälilid. Tähed ja tähestik, tähestiku järjekord.
- Hääliku pikkuse ja häälikuühendi märkimine kirjas. *i* ja *j* õigekiri (v.a võõrsõnad ja tegijanimi); *h* sõna alguses; sulghäälilik oma- ja võõrsõnade alguses; *k*, *p*, *t* s-i ja *h* kõrval.
- *b*, *d*, *g* kirjutamine tuntumate võõrsõnade alguses. Kaashäälikuühendi põhireegel.
- Ainsuse ja mitmus.
- Sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände õigekiri. Pöördelõppude õigekiri.
- Vestlus päevakohastel teemadel. Küsimused ja vastused.
- Kõnelemine mitmesugustes olukordades: palumine, küsimine, tänamine, selgitamine, keeldumine, vabandamine (klassis, koolis, bussis), suhtlus sõbraga ja täiskasvanuga.

- Sõnavara arendamine: sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine; lähedase ja vastandtähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.
- Mõtete väljendamine tervliklausetena. Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi ja etteantud teema põhjal. Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine. Ühisretsitatsioonid.
- Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks.
- Näitemängud, valmid, värvid või stseenid.
- Jutustava ja kirjeldava teksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse) lugemine. Üksikute tingmärkide lugemine.
- Tekstide ettelugemine klassikaaslastele, lugemise järjepidev harjutamine. Loetu mõistmine: ümberjutustamine.
- Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste aluse. Oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine.
- Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.
- Kodulektüür, 3 raamatut.
- Loomislugude ja kodulooliste lugude kuulamine iga peatunni lõpus.

Suuline keelekasutus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ja lühivastuseid;
- 2) annab küsimustele toetudes arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu;
- 3) avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta, märkab erinevusi ja sarnasusi ning kirjeldab neid;
- 4) leiab väljendumiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu;
- 5) oskab suhtlusolukordades küsida, paluda, selgitada, keelduda, vabandust paluda, tänada;
- 6) mõtleb loole alguse ja lõpu;
- 7) esitab peast luuletuse või lühiteksti.

Õppesisu

Helide ja häälte ning häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas). Hääliku pikkuse eristamine.

Täis- ja kaashäälikud. Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni

esiletoomine ettelugemisel, dramatiseeringus jm esituses.

Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslaste

ettelugemise kuulamine. Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine
Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.
Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).

Kuuldud jutu (muinasjutt, lühijutt lapse elust jne) ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ning nende ütlustele.

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine vastavalt olukorrale. Selge häälduse jälgimine teksti esitades.

Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid.

Sõnavara arendamine: sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.

Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste esitamine ning neile vastamine. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal. Aheljutustamine.

Sündmuse, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil.

Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) peast esitamine.

Enese ja teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine.

Lugemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb nii häälega kui ka endamisi ladusalt ja teksti mõistes;
- 2) loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
- 3) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 4) vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
- 5) eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku ja keeldu;
- 6) tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna ja kirja;
- 7) mõistab tabeleid ja tingmärke;
- 8) on lugenud läbi vähemalt 10 eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatutest;
- 9) teab nimetada mõnd lastekirjanikku.

Õppesisu

Silpidest sõnade moodustamine. Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse jm).

Lugemistehniliselt raskete sõnade ning sõnaühendite lugema õppimine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine tahvlilt ja vihikust.

Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord jne) lugemine.

Sõna, lause ja teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine.

Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.

Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine.

Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.

Töö tekstiga: õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine.

Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine.

Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.

Loetud raamatust jutustamine ning loetule emotsionaalse hinnangu andmine. Vajaliku raamatuleidmine õpetaja abiga ja iseseisvalt.

Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri.

Tarbe- ja teabetekst: teade, tööjuhend, eeskiri, retsept, saatekava, sõnastik, sisukord, õpikutekst, teatmeteose tekst, ajalehe- ja ajakirja- ning muu meediatekst.

Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

Ilukirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.

Kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid õppekirjandusse ja vabalugemiseks valitakse eesti ja väliskirjanike loomingust, lähtudes vajadusest õpilaste keelekasutust rikastada ja kultuuritraditsioone edasi anda ning arvestades järgmisi teemavaldkondi.

Väärtused ja kõlblus. Ausus. Einevus teistest. Minu hobid ja huvid. Minu tervis. Rikkus ja vaesus.

Käitumine ja selle tagajärg

Kodus ja koolis. Perekond. Kodu turvalisus. Üksteisest hoolimine ja teiste aitamine. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus. Kodukoha elu ja pärimused. Kultuuride mitmekesisus

muinasjuttude ainetel

Mängiv inimene. Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Völumaaailm

Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng. Loodus minu ümber. Loomalood

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Minu kodumaa. Tavad ja pühad

Kirjutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti maha, paigutab teksti korrektselt paberile ning vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;
- 3) eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset;
- 4) eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid;
- 5) märgib kirjas õigesti häälikuid ja kaashäälikuühendit, käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ning tunnuseid;
- 6) kirjutab õigesti asesõnu;
- 7) kirjutab õige sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;
- 8) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;
- 9) piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- 10) kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ning kontrollib kirjutatut näidise põhjal (30–40 sõna);
- 11) koostab kutse, õnnitluse, teate ning kirjutab eakohase pikkusega ümberjutustusi ja teisi

loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava abil;

12) teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikjärjestuses.

Õppesisu

Väikeste ja suurte kirjatähtede õppimine, õiged tähekujud ning seosed, ühtlane kirjarida. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus ning kuupäeva kirjutamine. Teksti ära kiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine. Oma kirjavae parandamine. Etteütlemise

järgi sõnade ja lausete kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitus.

Sõna ja lause ladumine ning kirjutamine. Lausete moodustamine, laiendamine ja sidumine tekstiks. Ümberjutustuse kirjutamine. Jutu kirjutamine pildi täiendusena (pildiallkiri, tegelaskõne jne). Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi või kava abil, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus. Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.

Sündmusest ja loomast kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.

Häälik, silp, sõna, lause, tekst. Täis- ja kaashäälikud. Tähed ja tähestik, tähestikjärjestus.

Hääliku pikkuse ning häälikuühendi märkimine kirjas. Tähtede *i* ja *j* õigekiri (v.a võõrsõnad ning tegijanimi); *h*-täht sõna alguses; sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses; *k*, *p*, *t* *s*- ja *h*-tähe kõrval.

Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimeses ning tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade ja ilmakaarte nimetuses. Silbitamise ja poolitamise alused. Liitsõna.

Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel.

Mitmuse nimetava ning *sse*-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude ja *da*-vormi õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga *ase*- ja küsisõnad (*ma*, *sa*, *ta*, *me*, *te*, *nad*, *kes*, *kas*, *kus*).

Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma loetelus. Koma *et*, *sest*, *aga*, *kuid*, *siis* puhul. Sidesõnad, mis ei nõua koma

Sõnavara. Lähedase ja vastandtähendusega sõna.

Erisused riikliku õppekavaga I kooliastmes

Waldorfpedagoogika spetsiifikast tulenevalt

- ei kasuta õpilane I kooliastmel koolis IKT vahendeid;
- pööratakse proportsionaalselt rohkem tähelepanu kuulamisele ja suulisele kõnekasutusele;
- õpetaja esitab kuuldu ja loetu kohta suulisi (versus kirjalikke) küsimusi;
- tähtsustatakse klassi ühisretsiteerimist koos eakohaste peen- ja jämemotoorika liigutustega;
- jutustab ja kirjutab õpilane kuuldust, loetust ja läbielatud sündmustest peamiselt mälupõhiselt, valdavalt ei leia kasutamist pildiseeriad, skeemid, kavad;

- tugisõnade ja kava põhjal kirjutamise oskus saavutatakse II kooliastmel.

4.–6. klass

Juhtmotiivid

Kümnenda eluaasta paiku küpseb uus eneseteadvus. Kõik varasematel aastatel ühisvarana omandatu hakkab nüüd individualiseeruma, muutuma isiklikuks teadmiseks. Metoodiliselt tähendab see erinevaid töövorme, valikülesandeid, aine suuremat diferentseeritust lähtudes õpilase võimetest. Kunstiline ja tegevuslik printsiip õpetuses on endiselt olulised.

Selles vanuses õpilased huvituvad ümbritseva maailma nähtustest. Uue rõhuasetuse loob jutustamisaine: 4. klassis lood põhjamaade eepostest, 5. klassis hommikumaa kultuuride pärimused ja 6. klassis uuemat ajalugu ja geograafiat käsitlevad jutustused. Kirjanduse liike ning proosažanre saab käsitleda nii põhitunni sisuna („Kalevipoeg”, kreeka mütoloogia jt) kui põhitunni jutustavas osas.

Teisel kooliastmel jõuavad õpilased eelpuberteeti. Seoses õpilaste omavaheliste suhetega saab õpetaja ikka ja jälle kasutada situatsioonist lähtuvaid omaloodud kasvatuslikke lugusid, mida õpilased nüüd muidugi selgemalt läbi näevad, kuid mis kaudse kasvatusvahendina seda enam toimivad.

Lapse individualiseerumisele vastab ühisretsitatsioonide uus esitusviis – ühisosa kõrval on tekstist lähtuvalt ka individuaalse esituse kohad. Samal printsiibil ehitatakse üles 5. klassi näidend. 5. klassile omast tugevat rütmilist mälu arvestades on näidend soovitatavalt värsivormis.

Kunstiliselt kujundatud kõne kõrval harjutatakse igapäevasituatsioonide, dialoogide ja lugemispalade põhjal korrektset kõnekeele kasutust. Tähtsal kohal on tekstitaju arendamine - neutraalse ja kujundliku, igapäevase ja kunstilise keelekasutuse eristamine, nende otstarbe mõistmine.

Tekstiõpetuseks annavad emakeele kõrval ainet ka teised aineperioodid, nt loodusõpetus, geograafia ja ajalugu. Õpitakse suulise teksti tähelepanelikku kuulamist, sellest kava põhjal või vabas vormis kokkuvõtte tegemist, selle suulist edasiandmist. 6. klassi esimene füüsikaperiood annab ainet objektiivseteks katsekirjeldusteks. Seoses klassi ühisüritustega kasutatakse võimalust harjutada tarbetekstide koostamist: küsida informatsiooni ja sõlmida kokkuleppeid. Tekstiõpetus on suunatud sellele, et selgelt ja lakooniliselt esitada oma plaane ja soove, tugevdada ja arendada võimet ja valmidust tekstidest täpselt aru saada, koolitada ärksat vaatlusoskust. Tekstiõpetus teisel kooliastmel vahendab seost elupraktikaga, elamustel ja fantaasial põhinevad kirjandid jäävad kolmanda kooliastme lõppu.

Selles vanuses on võimalik emakeele ülesehitusliku eripära teadlik käsitlemine. Teadvustamisprotsessi iseloomustab järk-järguline ülesehitus. Kui 3. klassis käsitleti vaatlvalt nii nimi- kui tegusõnu koos vastavate küsimustega (nt mõistatuste läbi), siis 4. klassis tegeldakse tegusõna ja 5. klassis nimisõna muutevormidega vastavalt nende

erinevatele funktsioonidele. Kehtib nõue, et nimetused-terminid võetakse kasutusele siis, kui grammatilised fenomenid on kogemuslikult tuttavaks saanud. Niipalju kui on mõttekas, kaasab õpetaja nimetuste otsinguil ka laste ettepanekuid. Keeleteadmised avarduvad, kuid jäävad rakenduslikuks. Õpitud keelematerjalist tuletatud grammatikareeglid on soovitatav kirjutada eraldi reeglitevihikusse, mis leiab kasutamist ka järgnevatel aastatel.

4. klass

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- oskab retsiteerida õpitud luulet, eeposekatkeid jm tekste;
- oskab kirjas õigesti märkida häälikupikkust, i ja j õigekirja, sõnaalguse h-d;
- oskab rakendada kaashäälikuühendi põhireeglit;
- tunneb kaashäälikuühendi erandreeglit liitsõna ja -gi, -ki liite puhul;
- oskab sõnu poolitada;
- oskab nimisõna kokku- ja lahkukirjutust tüüpjuhtumel;
- oskab kasutada suurt algustähte nimedes, teoste ja perioodiliste väljaannete pealkirja-des, ajaloosündmuste, rahvuste, keelte ja kalendripühade märkimisel;
- oskab otsekõnet kirjavahemärgistada;
- oskab jutustada ja kirjutada sündmusest;
- oskab edastada teavet selgelt ja ühemõtteliselt, eristada tõepärast fantaasiast;
- oskab tekstiga iseseisvalt töötada: esitada teksti kohta küsimusi, küsimustele teksti põhjal vastata;
- oskab koostada kirja, vormistada ümbrikku;
- oskab nimetada lastekirjanikke ning nende teoseid;
- oskab leida raamatukogust soovitud raamatut;
- vormistab kirjalikud tööd korrektselt

Õppesisu

Õigekeelsus

- Tegusõna pööramine, ajad (olevik, minevik, täisminevik, enneminevik). Pöördsõna lõppude õigekiri.
- Ärakiri tahvlilt, raamatust.
- i ja j õigekiri, h sõna alguses. Sõnade poolitamine.
- Liitsõna.

- Häälikupikkuse ja kaashäälikühendi märkimine kirjas. Kaashäälikühendi. Erandlik kasutamine liitsõnades. Ülipika sulghääliku kirjutamine täishäälikuühendi järel. b, d, g, f, š, ž tuntumates võõrsõnades.
- Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Eitav ja jaatav kõne.
- Otsene kõne, kirjavahemärgid.

Tekstiõpetus

- Vahetu suulise esituse kuulamine.
- Proosa-, luule- tarbe- ja teabetekstide lugemine, mõistmine. Etteütled.
- Tegevuse aega ja isikut muutev ümberjutustus. Kirjalik tekst õpetaja jutustuse põhjal.
- Jutustav ja kirjeldav tekst tugisõnade abil, loovtööna. Kava koostamine, kava järgi kirjutamine.
- Tarbetekstide koostamine: kiri, lühisõnum, seletuskiri, kuulutus, avaldus, õnnitlus, kutse.

Kirjandus

- Põhjamaade eeposed.
- „Kalevipoeg“. Rahvaluule rütmiline retsiteerimine. Kujundiline keel.
- Alliteratsiooni ja assonantsi sisaldavate tekstide lugemine, murdekeelne luule. Erineva temaatika, rütmi ja riimidega luule.
- Klassi- ja kodulektüür. Raamatukogu kasutamine.

5. klass

Õppesisu

Õigekeelsus

- Sõnaliigid: nimi-, omadus-, arv-, ase- ja tegusõna.
- Käänamine, ainsus ja mitmus, käändsõnavormide moodustamine küsimuste alusel, mitmuse nimetava ja -sse- lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus.
- Küsivad asesõnad, asesõnade erandite õigekirjutus, asesõnade käänamine. Liitsõna.
- Ülipikk s, l, m, n jne. kaashäälikühendis. Omadussõna võrdlusastmed, kõige-ülivõrre.
- Omadussõna käänamine, omadus- ja nimisõna ühildumine. Nimisõnade kokku-lahku kirjutamine.
- Kaashäälikuühendi erandreeglid.

- Lauseliikmed: alus, öeldis, sihitis, määrus, täiend. Süntaks: lihtlause, liitlause, koondlause.
- Koma (sest, et, aga, siis, kuid ja küsivate asesõnade ees). Lühendid.
- Sõnavara: sünonüümid, antonüümid.
- Suur ja väike algustäht kohanimedes, ajaloolistes sündmustes, rahvuste ja keele märkimisel.

Tekstiõpetus

- Vahtu suulise esituse kuulamine (jutustamine, lugemine).
- Heksameeter Vana-Kreeka eepostes. Heksameetrilise värsimõõduga tekstide esitamine koos liikumisega.
- Vestluse kuulamine.
- Olulise ja ebaolulise teabe eristamine ja esitamine vestluses.
- Kirjeldava, jutustava, iseloomustava teksti kirjutamine tugisõnade või kava abil, ümberjutustus
- (seotus ajaloo, geograafia, taime- ja loomaõpetusega).
- Isikliku kirja kirjutamine. Ümbriku vormistamine. Tekstide viimistlemine.
- Teabetekstide kirjutamine: seletuskiri, palve, teade.
- Teksti kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõppsõna. Teksti sisu ja pealkiri.
- Teksti vormistamise harjutamine.
- Teabetekst: teatmeteosed, sõnastikud, tabelid.
- Juhendi lugemine ja selles sisalduva teabe mõistmine, lõimuvalt teiste õppeainetega. Mõisted: kiri, kirjeldus, jutustus, iseloomustus, juhend, lühisõnum.

Kirjandus

- Vana-Ida kirjanduse näited (integreeritult ajalooaga).
- Vana-Kreeka mütoloogia, eeposed (integreeritult ajalooaga). Tõepärasus ja fantaasia. Mütoloogia ja ajaloolised jutustused. Rahvaluule.
- Draama: näidend. Klassi- ja kodulektüür.

6. klass

Õppesisu

Õigekeelsus

- b, d, g, f, š, ž võõrsõnades, etümoloogia, kreeka ja ladina keelest tuletatud sõnad nende tähendus. Sõnaraamatute (ÕS, VSL) käsitlemine: sõna tähendus ja õigekiri.

- Suur ja väike algustäht koha- ja isikunimedes, perioodilistes väljaannetes, teoste pealkirjades, keelte ja rahvuste nimetuses, kalendri tähtpäevade kirjutamisel, ajaloosündmuste märkimisel.
- Käändsõna kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhtumid: nimisõna + nimisõna, nimisõna + omadussõna, kohanimede kokku- ja lahkukirjutamine.
- Arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Käändsõna käänamine ja kasutamisevõimalused. Käändsõna veakriitilised vormid, ühildumine.
- Otse- ja kaudkõne mõistmine ja kasutamine, otsekõne ja selle kirjavahemärgid. Üte. Süntaksiõpetus: lauseliikmed – alus, öeldis, sihtis, määrus, täiend (öeldistäide). Kirjavahemärkide kasutamine loetelus ja liitlauses järjestikuse asetusega osalause puhul. Sidesõnad (ja, ning, ega, ehk, või, kui ka) mille puhul koma ei tarvitata.
- Sidesõnad (sest, et, aga, kuid, vaid, küsivad asesõnad), mida kasutatakse koos komaga. Omadussõna võrdlusastmed, i-ülivõrre.

Tekstiõpetus

- Vahetu suulise esituse kuulamine.
- Jutustava, kirjeldava, iseloomustava, võrdleva teksti kirjutamine tugisõnade ja kava abil (oskust arendatakse kõigi jutustavate ainete tundides).
- Ärikirjad, blanketid, ankeedid ja nende täitmine. Dialoogi kirjutamine.
- Teksti põhjal alguse või lõpu lisamine.
- Teksti eesmärgistamine, kavandamine, eeltöö kirjutamine, viimistlemine ja vormistamine. Meediatekst: uudis, kuulutus, ajalehetekst.
- Fakti ja arvamuse eristamine. Projekt: klassi ajalehe väljaandmine.
- Mõisted: kirjeldus, iseloomustus, dialoog, monoloog, juhend, teatmeteos, tabel, kuulutus, uudis. Sõnavara: antonüümid, sünonüümid, homonüümid.
- Teemakohase materjali leidmine teatmeteostest, raamatukogust.

Kirjandus

- Proosa: muinasjutt, muistend, valm, ajalooline jutustus, eepos, fantaasiajutt, seiklusjutt, kriminaaljutt, loomajutt; humoresk, anekdoot, naljand.
- Klassi- ja kodulektüür.

Taotletavad õpitulemused II kooliastmes

6. klassi lõpetamisel õpilane:

- oskab retsiteerida õpitud luulet, eeposkatkeid jm tekste;
- oskab kirjas õigesti märkida häälikupikkust, i ja j õigekirja, sõnaalguse h-d;
- oskab rakendada kaashäälikuühendi põhireeglit;

- tunneb kaashäälikuühendi erandreeglit liitsõna ja –gi, -ki liite puhul;
- oskab sõnu poolitada;
- oskab nimisõna kokku- ja lahkukirjutust tüüpjuhtumel;
- oskab kasutada suurt algustähte nimedes, teoste ja perioodiliste väljaannete pealkirjades, ajaloosündmuste, rahvuste, keelte ja kalendripühade märkimisel;
- oskab kasutada tavalühendeid;
- teab või oskab vajadusel sõnastikust leida oma- ja võõrsõnade tähendust ja õigekirjutust;
- oskab leida sünonüüme ja neid tekstis korduste vältimiseks kasutada;
- tunneb tekstist ära nimi-, omadus-, arv-, ase- ning tegusõnad; oskab õigesti kasutada käände- ja pöördvorme, ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;
- oskab kasutada omadussõnade keskvõrret ja kõige-ülivõrret, i-ülivõrret;
- oskab moodustada ja kirjavahemärgistada lihtlauseid, sh koondlauseid ning lihtsamaid liitlauseid;
- oskab lauses siduvaid sõnu kasutada;
- oskab otsekõnet ja ütet kirjavahemärgistada;
- oskab jutustada ja kirjutada sündmusest; kirjeldada; edastada teavet selgelt ja ühemõtteliselt;
- eristada tõepärast fantaasiast;
- oskab koostada kirja; vormistada ümbriku;
- oskab vestlust alustada, kaasvestlejat kuulata ja keskustelu sobivalt jätkata;
- oskab loetust ja kuuldust olulist leida, seda oma sõnadega edasi anda ning saadud teavet kasutada;
- oskab tekstiga iseseisvalt töötada: esitada teksti kohta küsimusi, küsimustele teksti põhjal vastata;
- oskab lugemispala kavastada;
- oskab teksti ette lugeda, jutustada tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult;
- oskab lihtsa tabeli sisu sõnadega kokku võtta;
- oskab nimetada lastekirjanikke, nende teoseid;
- tunneb ära muinasjutu, muistendi, kõnekäanu, valmi, seiklusjutu;
- oskab eristada kirjandusliike: proosa, luule, draama;
- oskab esitada luuletust või proosakatkendit; esineda dialoogis;
- vormistab kirjalikud tööd korrektselt;

- oskab leida raamatukogust soovitud raamatut

Erinevused riiklikust õppekavast

4. klassis on teemaks põhjamaade eepostega („Kalevipoeg“, „Kalevala“ või „Edda“) süvitsi tutvumine. Retsiteeritakse katkendeid eepostest, pööratakse tähelepanu alliteratsioonile. 5. klassis tutvutakse põhjalt Vana-Ida mütoloogiaga, Vana-Kreeka mütoloogia ja eepostega („Ilias“ ja „Odüsseia“). Retsiteeritakse katkendeid eepostest, tegeletakse heksameetriga. 6. klassis on jutustamisaineseks rüütlilood („Kuningas Arturi lood“). Arutlevate kirjutiste asemel on rõhk kirjeldavatel lugudel. Arvutit õppetöös ei kasutata. Ametlike kirjade vormistamist harjutatakse paberil, mitte e-keskkonnas.

Vastavalt põhikooli riikliku õppekava § 15 Õppe ja kasvatuse korralduse alustest (7): Kooli hoolekogu nõusolekul võib põhikool oma tegevuses juhinduda Steineri-Waldorfi hariduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education*) kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldada sellest tulenevalt õpet viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava kooliastme lõpuks.

7.–9. klass

Juhtmotiivid

Puberteedieas noored on sisemiselt äärmiselt tundlikud. Maailma poole suunatud suletud või robustse võitu hoiak on nii mask kui ka kaitse, mida sisemine ümberehitus sel ajal vajab. Kui klassiõpetaja on eelnenud aastail loonud õpilastega usaldusliku suhte, toetab see noori ka puberteediea kriisis. On oluline, et põhitundide rütmilises osas ei unustataks luulet kogu tema mitmekesisuses, kuni kaasajani välja. Vormiliselt on tegu endiselt ühisretsitatsiooniga, milles sisust ja kompositsioonist lähtuvalt üha enam domineerivad individuaalselt esitatud värssid/repliigid/salmid. Ühistöö tulemust esitletakse kuupeol.

Murdeas otsitakse tõe ja ideaale. Emakeele õpetuse ülesanne on toetada noorte ideaale ja võimaldada samaaegselt reaalsuses orienteerumist. Puberteediea hingelise ebastabiilsuse kõrval käsitleb keeleõpetus midagi kindlat ja objektiivset – grammatikat. Jutustamisainena käsitleb klassiõpetaja 7. klassis lugusid maailma rahvaste elust-olust, maadeavastustest ja leiutistest, biograafiaid.

Üks suuremaid klassi ühisprojekte kolmandal kooliastmel on 8. klassi näidend. Aineks on draamakirjanduse klassika, eesmärgiks etenduse väljatoomine. Projekti võib kaasata nii käsitöö (kostüümid), puidutöö (rekvisiidid) kui kunstained (lavakujundus, muusika).

Noorte jõudmisega 9. klassi lõpeb kaheksa-aastane orienteerumine klassiõpetaja isiksusele. Tema asemele tulevad nüüd aineõpetajad, kelle ainekäsitus ja materjali sisu arvestavad noore inimese vanusega. Ärkav mõtlemisjõud ja otsustusvõime saavad mõistuse ja loogika tugevdatud koolituse läbi nüüd paraja koormuse.

9. klassi eesti keele ja kirjanduse perioodides käsitletakse aineid, teemasid ja motiive, mis tugevdavad ning jaatavad noorte ärkavaid idealistlikke jõude. Õpilastele esitatakse olemasolevat ja näiliselt lahendamatu maailma vastandlikkust, mis võib olla nii traagiline kui ka koomiline. Selles väljenduvad naer ja nutt, huumor ja traagika, vastandite pingeväli.

Teadlik ümberkäimine kirjutatud ja loetud sõnaga peab andma noore inimese spontaanselt ja impulsiiv-subjektiivsele tundeelule suuna ning kaasa aitama maailma mõistmisele.

Lisaks praktilisele tegelemisele luule ja ilukirjandusega toimub perioodide vältel ka oma keele väljaarendamine ja hooldamine. Korratakse ja kinnistatakse grammatikat, võimalusel seoses võõrkeeleõpetusega ja arvestades ortograafiat ning interpunktsiooni, samuti diferentseeritud väljendusoskust sõnakasutuses ja süntaksis. Subjektiivselt jutustavat, objektiivselt kirjeldavat ning üldiselt arutlevat kirjandivormi harjutatakse võrdselt (sisukokkuvõte, tekstide ja õppevestluste kokkuvõtted, protokollid, pildi- ja katsekirjeldused, ümberjutustused, meeleolupildid). Võib ümber teha kirjanduslikke eeskujusid. Stiilitunnet arendatakse tekste võrreldes ja luues. On hea, kui üks klass kolmandal kooliastmel toimetab kooli ajalehte.

Teemakeskne vestlus, dialoog ja mõttevahetus tundides annavad üha enam tooni. Periood- ja aineõppe tundide võimalike töövormide hulka kuuluvad mitmesugused individuaalse töö vormid koos tulemuste esitlemisega.

7. klass

Õppesisu

Eesti keel

Õigekeelsus ja keelehoole

- Pöörsõna ja pöörsõnavormistik: ajad, kõneviisid, tegumood, jaatav ja eitav kõne. Pöörsõna kokku- ja lahkukirjutamine.
- Tüvemuutused ja astmevaheldused nii käänd- kui pöörsõnades, soovitatavad i - mitmuse vormid.
- Omadussõna võrdlusastmed, i – ülivõrde vormid. Kõneviisid (kindel, käskiv, tingiv, kaudne), tegumood. Omadussõna kokku- ja lahkukirjutamine.
- Muutumatu sõnade (määrsõna, kaassõna) kokku- ja lahkukirjutamine.
- Ortograafia põhireeglid, sh kaashäälikuühendi põhireegel ja erandreeglid. ÕS ja selle käsitlemine.
- Hääliküsteemi, sõnaliikide, sõnavormide peajooned. Keelendite stiiliväärtus.
- Võõrsõnad.

Teksti vastuvõtt

- Suulise teksti elavas esituses kuulamine. Proosa-, luule-, draamateksti kuulamine, lugemine.
- Teabetekst: ülevaade, kokkuvõte, ideeskeem, teabeteksti eesmärk ja eripära. Lugu, kirjeldus, referaat. Erinevate tekstide kasutusvõimalused.

Tekstiloome

- Suulise teksti elavas esituses ümberjutustamine. Proosa- , luule-, draamateksti esitamine.
- Teabetekst: ülevaade, kokkuvõte, ideeskeem, teabeteksti eesmärk ja eripära. Lugu, kirjeldus, referaat.
- Kirjutamine tugisõnade, kava abil ja loovtöödena. Omalooming.
- Teksti vastavus teemale ja eesmärgile.
- Teksti kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus, teksti vormistus, esitus. Jutustuse, muinasjutu, muistendi ülesehituslik omapära, võrdlemine, kirjutamine.

Suuline ja kirjalik suhtlus

- Suhtluse algatamine, arendamine, tõrjumine ja katkestamine. Oma seisukohtade väljendamine, põhjendamine, eriarvamuse sõnastamine.
- Kuuldu ja loetu kohta kohta küsimuste esitamine, järelduste ja kokkuvõtete tegemine ning hinnangute andmine suuliselt ja kirjalikult.

Kirjandus

- Rahvaluule liigid: regivärss, naljand, anekdoot, pajatus, muistend, muinasjutt. Eepika: ajalooline jutustus, memuaarid, reisikiri.
- Lüürika: ballaad.
- Mõisted: lüürika, eepika, draama; nendega seotult käsitletavat mõistet.
- Lektüür: ilukirjandus (vähemalt 4 teost) võimalikult laias žanrivalikus, et tekiks mõistmine eripärasuse suhtes. Raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine ning erinevate teoste omavaheline võrdlemine.
- Kirjandusteose analüüs ja tõlgendus. Erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste ning seisukohtade mõistmine ja aktsepteerimine. Erinevate ideede ja kujutamiskiiside väärtustamine.

8. klass

Õppesisu

Eesti keel

Õigekeelsus ja keelehoole

- Lause tähendusosad ja lauseliikmed. Lihtlause, koondlause.
- Liitlause: rind- ja põimlause. Lauseehituse peajooned.
- Lauseühend, selle kasutamine sõnastuse rikastamisel. Lisandi kasutamine.

- Ülevaade kirjavahemärkide kasutamisest erinevates lausetüüpides. Otse- ja kaudkõne, kirjavahemärkide kasutamine.
- Sõnavara: sünonüümid, homonüümid, antonüümid, paronüümid, termin ja mõiste. Sõnavormide tüvi, liide, tunnuse lõpp.
- Olulisemad keelekäsiraamatud. Õigekeelsusabi veebiallikatest, arvuti õigekirjakorrektor. Ortograafia põhireeglid (etteütlused). Võõrsõnade õigekirjutus.

Teksti vastuvõtt

- Suulise teksti elavas ettekandes kuulamine.
- Biograafiad. Õpetaja jutustusena; kodulektüürina, kokkuvõttena klassikaaslastele jutustamiseks. Draamatekst. Draamateksti liigendus: vaatus, stseen, dialoog, repliik.
- Infotöö raamatukogus.

Tekstiloome

- Oma kodulektüürist kokkuvõtte tegemine ja klassikaaslastele jutustamine.
- Stiiliõpetus. Suulise ja kirjaliku eneseväljenduse eripära, stiili ja sõnavara erinevused. Tarbetekst: avaldus, elulookirjeldus, seletuskiri, protokoll, referaat.
- Jutustava, kirjeldava, võrdleva teksti koostamine (integreeritult ajaloo ja loodusainetega). Kõne, lühiettekanne. Diktsioon, kõne selgus. Kõne kirjutamine ja esitamine.
- Jutustava kirjandi kompositsioon: sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus, vormistus.

Suuline ja kirjalik suhtlus

- Suhtluskanali valik. Telefonivestlus, kirja- ja meilivahetus.
- Probleemülesannete lahendamine rühmas suuliselt ja kirjalikult.
- Meediatekst: juhtkiri, intervjuu, reportaaž, arvamus, tele- ja raadiotekstid, veebilehekülg, meediateksti vastavus teemale ja eesmärgile. Arvamuse ja fakti eristamine. Eetikaküsimused meedias.

Kirjandus

- Paikkonna kirjanduse ja kultuuriloo tuntumad esindajad.
- Eepika võimalikult laias žanrivalikus: müüt, legend, eepos; romaan, novell, miniatuur. Žanrimääratlus.
- Romantism, realism.
- Draamaatika: tragöödia, komöödia, draama. Lüürika: vabavärss, sonett. Värsimõõt.
- Mõisted: komöödia, tragöödia, draama; eepika, lüürika. Kõnekujundid: epiteet, isikustamine, metafoor, võrdlus, kordus. Lektüür: ilukirjandus laias žanrivalikus.
- Lektüür: vähemalt 4 teost. Jutustamine, järgides teose sisu ja kompositsiooni. Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine.

Projektitöö

Klassi näidend.

9. klass

Õppesisu

Õigekeelsus ja keelehoole

- Kirjakeel ja kõnekeel, argikeel, murre.
- Ülevaade keele muutumisest ja arenemisest. Grammatika ülevaade.
- Eesti keel teiste (Euroopa) keelte hulgas. Keelte erinevused. Keele tajumine. Tõlkimine.
- Sõnade lahku- ja kokkukirjutamine olenevalt tähenduse- ja vormipõhimõttest. Käänamise veakriitilised reksioonid.
- Ortograafia põhireeglid.
- Võõrsõnade õigekirjutuse põhilised erijooned.
- Suur ja väike algustäht asutuste, ettevõtete, organisatsioonide nimedes ja nimetustes. Kirjavahemärgid.
- Lühendid ja lühendamine.
- Sõnavara: antonüümid, sünonüümid, homonüümid.

Teksti vastuvõtt

- Ilukirjanduslikud näidistekstid. Funktsionaalstiilid. Tekstide erinevus sõltuvalt teksti kasutusvaldkonnast, liigist, autorist.
- Tekst ja seda toetav tabel, pilt ja heli.
- Tekstide võrdlemine, küsimuste esitamine, vahendamine, kokkuvõtmine, kommenteerimine, vastuväidete esitamine, tõlgendamine. Teksti seostamine oma kogemuste ja mõtetega.

Tekstiloome

- Lausete seostamine lõiguks, tekstiks.
- Kirjaliku eneseväljenduse sõnavara ja stiili eripära arvestamine.
- Referaadi kirjutamine: teemakohase info kogumine, süstematiseerimine, refereerimine, allikatele viitamine, allikaloetelu koostamine, sõnastus, vormistamine (integreeritult ajaloo ja loodusõpetusega).
- Tarbe-, teabe-, meediatekstide koostamine ja vormistamine. Elulookirjeldus. Jutustava, kirjeldava, arutleva teksti kirjutamine.

- Tarbekirjade koostamine (volitus, seletuskiri, elulookirjeldus jm).

Suuline ja kirjalik suhtlus

- Kõne, lühiettekanne, diskussioon. Oma arvamuse esitamine ja põhjendamine. Kunstiteoste meeleoludest ja kujunditest kõnelemine (integreeritult kunstiajalooa). Teksti analüüsimine ja tõlgendamine, oma arvamuse esitamine.

Kirjandus

- Kirjandusvoolud ja –žanrid. Žanri määratlus.
- Eesti ja Euroopa kirjandusloo tuntumad esindajad, kirjanduslikud näited.
- Realism ja romantism, nende tunnused ja tuntumad esindajad eesti ja väliskirjanduses. Huumor kirjanduses.
- Filmistsenaarium.
- Mõisted: kirjandusvool, žanr; lüürika, eepika ja draama ning nendega seostuvad mõisted. Lektüür: ilukirjandus laias žanrivalikus, vähemalt 4 teost.
- Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse harjutamine.

Õpitulemused III kooliastmes

Eesti keel

Põhikooli lõpetaja:

- △ mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- △ tuleb toime eesti kirjakeelega isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides;
- △ järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- △ suhtleb eesmärgipäraselt, valib konteksti sobiva suhtluskanali;
- △ väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ja selgelt;
- △ osaleb diskussioonides ja rühmatöös, avaldab oma arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- △ kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; vahendab loetut ja kuuldu suuliselt ning kirjalikult;
- △ leiab asjakohast teavet meediast ja internetist, hindab seda kriitiliselt ning kasutab sihipäraselt;
- △ tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt valmistuda eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks;
- △ kirjutab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;

- △ kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi veebiallikatest.

Suuline ja kirjalik suhtlus

Põhikooli lõpetaja:

- △ oskab valida suhtluskanalit; peab sobivalt telefonivestlusi ning asjalikku kirja- ja meilivahetust;
- △ käsitleb koos partneri või rühmaga sihipäraselt eakohaseid teemasid ning lahendab probleemülesandeid, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
- △ oskab algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada nii suhtlust kui ka teemasid; väljendab oma seisukohti ning sõnastab vajaduse korral oma eriarvamuse;
- △ esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
- △ võtab loetut ja kuuldut eesmärgipäraselt kokku ning vahendab nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Teksti vastuvõtt

Põhikooli lõpetaja:

- △ orienteerub tekstimaailmas: tunneb peamisi tekstiliike (tarbe-, teabe- ja meediažanre), nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- △ loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- △ teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;
- △ suudab teha järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust;
- △ teab peamisi mõjutusvahendeid;
- △ seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
- △ reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, osutab, mis tekstis on jäänud arusaamatuks, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;
- △ kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendades, tekste seostades ning tekstile reageerides.

Tekstiloom

Põhikooli lõpetaja:

- △ leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ning osutab nendele sobivas vormis;

- △ tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ning kohandab neid oma eesmärkidele;
- △ oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikest ettekannet ja kõnet);
- △ oskab eesmärgipäraselt kirjutada ning suuliselt esitada eri liiki tekste: referaati, kirjandit; kommentaare ja arvamused; elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; vormistab tekstid korrektselt;
- △ seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga ning teiste tekstidega; vahendab kuuldud ja loetud tekste sobiva pikkuse ning täpsusega, allikale viidates;
- △ põhjendab ning avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ning seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikus vormis;
- △ kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekstes luues kui ka seostades.

Õigekeelsus ja keelehoole

Põhikooli lõpetaja:

- △ väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; edastab võõrkeeles kuuldud ja loetud infot korrektses eesti keeles, arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavaid;
- △ tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides;
- △ järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- △ teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ning kasutada;
- △ teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust;
- △ leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi, kasutusviise ja mõistesuhteid;
- △ teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- △ teab eesti keele põlvnemist ja murdeid ning kirjakeele arengu põhietappe;
- △ rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekstide analüüsis ja hinnates.

KIRJANDUS

Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes, 5.-6-klassis.

Lugemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on lugenud läbi vähemalt kaheksa eakohast eri žanris väärtkirjandusteost;
- 2) loeb lodusalt ja ilmekalt;
- 3) väärtustab ilukirjanduse lugemist;
- 4) oskab tutvustada loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi ning kõnelda oma lugemiselamustest ja -kogemustest.

Õppesisu

Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.

Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.

Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.

Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.

Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisorõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.

Soovitatud tervikteoste kodulugemine ning ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Jutustamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade abil;
- 2) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;
- 3) jutustab piltteksti põhjal.

Õppesisu

Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade abil. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega.

Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.

Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur,) põhjal. Fantaasialoo jutustamine

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
- 2) vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnade või tekstinäitega
- 3) koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;
- 4) järjestab teksti põhjal sündmused ning määrab nende toimumise aja ja koha;
- 5) kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalnormidest, ning võrdleb ennast mõne tegelasega;
- 6) leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;
- 7) arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka igapäevaelust;

- 8) otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse;
- 9) tunneb ära ja kasutab tekstides tuntumaid kõnekujundeid;
- 10) seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust;
- 11) mõtestab luuletuse tähendust, tuginedes enda elamustele ja kogemustele;
- 12) seletab õpitud kõnekujundeid, rahvalaulu, muistendi ja muinasjutu olemust oma sõnadega.

Õppesisu

Teksti kui terviku mõistmine. Mälu- ehk faktiküsimuste ja loovküsimuste koostamine. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast.

Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausete ning märksõnadena.

Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine.

Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt tsitaadid, iseloomulikud detailid) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste ning lugemismuljete sõnastamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest ning oma sõnavara rikastamine.

Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ning tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine.

Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed.

Minajutustaja kui loo edastaja.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse, sh metakeele mõistmine. Mõisted: epiteet, võrdlus vanasõna, kõnekäänd, muinasjutt, muistend, algriim.

Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine.

Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade olemus, nende tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega.

Koomilise leidmine tekstist.

Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased ning tunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jm). Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused.

Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused, teema ja idee, probleem, pea- ja kõrvaltegelane, tüüptegelane.

Luuletuse vorm. Rahvalaulu olemus. Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. Animafilmi olemus.

Teksti esitus ja omalooming

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjutab erineva pikkusega erižanrilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavas ja jutustavas vormis;
- 2) esitab peast luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotledes esituse ladusust ja selgust ning tekstitäpsust.

Õppesisu

Esitamine. Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Õige hingamine ning kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Rollimäng, rolliteksti esitamine.

Omalooming. Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:

- 1) loomamuinasjutt, imemuinasjutt, tekke- või seletusmuistend, hiiu- või vägilasmuistend, seiklusvõi

fantaasiajutt, mälestuslugu;

- 2) jutuke vanasõnade või kõnekäändude põhjal, algustähekordustega naljalugu, luuletus etteantud

riimide põhjal või iseseisvalt samasisuline jutt luuletuse põhjal;

- 3) looduskirjeldus, loom- või kirjandusliku tegelase kirjeldus, teose või kujuteldava tegelase päevikulehekülg, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutus, loo sündmustiku edasiarendus, uus või jätkuv lõpp loole, tegelastevaheline dialoog, kiri mõnele teose tegelasele või tegelasrühmale.

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Eseme, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse ja tunnete kirjeldamine.

Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.

Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus.

Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine

Kirjandustekstide valik. II kooliastmes käsitletavat tekstid ja terviklikult loetavad kirjandusteosed valitakse arvestusega, et esindatud oleksid kõik järgmised teemavaldkonnad. *Väärtused ja kõlblus.* Enesehinnang. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ning teiste vajadused ja huvid. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiiduväärne ja taunitav. Erinevus teistes.

Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid.

Kohustused ja vastutus. Üksiolek ja hirmud

Kodus ja koolis. Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Armastus oma kodu ja koduste vastu.

Suhted vanemate, kasuvanemate ja vanavanematega. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Poiste ja tüdrukute suhted. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Abivajaja ning aitaja. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja võõra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus. Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale.

Matkamine kodukohas ning reisimine kauges maades. Kultuuride mitmekesisus. Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine erinevates kultuuriruumides. Külalislahkus.

Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse. Kultuurinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ja hoidjad

Mängiv inimene. Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Leidlik probleemide lahendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängult ja päriselt.

Põhjendatud ja põhjendamata riskid

Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng. Minu osa looduse hoidmisel. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse. Hädasolija aitamine. Lemmikloomad ning vastutus nende eest.

Aastaaegade omanäolisus

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Minu juured. Seos mineviku, oleviku ning tuleviku vahel. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhe keelesse. Kodupaiga keel. Suhted teiste rahvustega

Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon. Avastamisrõõm ja õppimiskogemused.

Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi avardaja ning infoallikas. Internet kui ohuallikas. Käitumine suhtlusportaalides. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad

Soovituslik loend teoste terviklikuks käsitlemiseks.

Harri Jõgisalu „Veskiratta Madis” või „Vennikese ja tema sõprade lood”, Andrus Kiviräha „Sirli, Siim ja saladused”, Aino Perviku „Arabella, mereröövli tütar”, Jaan Krossi „Mardileib”, Jaan Rannapi „Viimane valguslõik”, Eno Raua „Kalevipoeg” või „Roostevaba mõök”, Erich Kästneri „Veel üks Lotte”, James Krüssi „Timm Thaler ehk müüdnud naer”, Astrid Lindgreni „Vennad Lõvisüdamed” või „Röövlitütar Ronja”, Ferenc Molnári „Paltänava poisid”, Christine Nöstlinger, „Vahetuslaps”, Joanne Kathleen Rowlingi „Harry Potter ja tarkade kivi”, John Ronald Reuel Tolkieni „Kääbik”, Mark Twaini „Tom Sawyeri seiklused”, vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu, vähemalt üks paikkondliku autori proosa- või luuleteos.

Rahvaluuletekstid.

Rahvalaulud: töölaulud, laulud tarkusest ja rumalusest, maagilised laulud, loitsud. „Kalevala” lood. Looma- ja imemuinasjutud. Tekke- ja seletusmuistendid. Hiiu- ja vägilasmuistendid (Kalevipoeg, Suur Tõll). Piiblilood, erinevate rahvaste müüdid. Tarkuse-, õppimis- ja tööteemalised vanasõnad ning kõnekäänud ja muistendid.

Põhjalikumalt käsitletavat autorid.

Sissevaateid Friedrich Robert Faehlmanni, Harri Jõgisalu, Andrus Kiviräha, Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, Astrid Lindgreni ja Leelo Tungla ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku elu-, tegevus- ja loomingulukku

Õpitulemused kirjanduses III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- ♣ on lugenud eakohast erivanrulist väärtkirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
- ♣ väärtustab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
- ♣ tõlgendab, analüüsib ning mõistab kirjandusteost kui erinevate lugude ja inimsuhete, elamuste ja väärtuste allikat ning erinevate seisukohtade peegeldajat;
- ♣ mõistab ja aktsepteerib teose lugemisel tekkivate seisukohtade paljust, väärtustab erinevaid ideid ja kujutamisi viise;
- ♣ väljendab end korrektselt suuliselt ja kirjalikult, jutustab kokkuvõtvalt teoses toimunust, arutleb teoses kujutatut üle ning kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid;

- △ kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, nii teatmeteoseid kui ka interneti.

Lugemine

Põhikooli lõpetaja:

- △ on läbi lugenud vähemalt kaksteist eakohast eri žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut);
- △ loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist;
- △ tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega.

Jutustamine

Põhikooli lõpetaja:

- △ jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

Põhikooli lõpetaja:

- △ vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- △ kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ning tsitaate;
- △ kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määrab teose olulisemad sündmused ning arutleb põhjuse-tagajärje seoste üle;
- △ kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ning demokraatlikest väärtustest;
- △ arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- △ leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte ning kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- △ otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Põhikooli lõpetaja:

- △ tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;
- △ selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ning tähendust;

- △ mõtestab luuletuse tähendust iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Põhikooli lõpetaja:

- △ eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike ning nimetab nende tunnuseid;
- △ seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, valmi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.

Esitamine

Põhikooli lõpetaja:

- △ esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
- △ koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

Omalooming

Põhikooli lõpetaja:

- △ kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutt või muistend) teksti;
- △ kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse järgi ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Kirjandustekstide valik. III kooliastmes käsitletavat tekstid ja terviklikult loetavad kirjandusteosed valitakse arvestusega, et esindatud oleksid kõik järgmised teemavaldkonnad. *Väärtused ja kõlblus.* Enesehinnang, Eneseväärikus. Ausus enese ja teiste vastu. Iseenda ja teistevajadused ning huvid. Kirjutatud ja kirjutamata seadused. Arusaamine heast ja halvast. Õiglus ja ebaõiglus. Kiiduväärne ja taunitav. Erinevus teistest. Eesmärgid. Eneseotsingud. Minu hobid ja huvid. Minu tervis ja tulevik. Õnnelik olemine. Minu tugevad ja nõrgad küljed. Rikkuse ja vaesusega seotud probleemid *Kodus ja koolis.* Perekond. Kodu turvalisus. Vägivald kodus. Kodu toetav jõud. Armastus oma kodu ja koduste vastu. Suhted vanemate ja kasuvanematega. Eri põlvkondade ühised ja erinevad tõekspidamised. Suhted õdede, vendade, teiste lähisugulastega. Suhted eakaaslastega. Suhted õpetajatega. Poiste ja tüdrukute suhted. Esimene armastus. Ühised väärtused. Kohustused ja vastutus. Koostegutsemine ja üksiolek. Hirmud. Erinevad kooliprobleemid ja koolivägivald. Abivajaja ning aitaja. Sallivus teistsuguste inimeste suhtes. Mina grupi liikmena. Liidriks olek. Nohiklikkus ja tõrjutus. Piir oma ja võõra vahel. Piir lubatu ja lubamatu vahel *Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus.* Kultuuride mitmekesisus. Elu eri kultuurides. Rahvuskultuur. Regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jm kultuur. Sallivus erinevate

kultuurinähtuste suhtes. Matkamine kodukohas ning reisimine kaugetes maades. Erinevate rahvaste uskumused ja tavad. Käitumine erinevates kultuuriruumides. Külalislahkus. Lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse. Rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale. Rahvuskultuuri säilitajad ja arendajad. Kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ning hoidjad

Mängiv inimene. Ringmängud ja mängulust. Sõnamängud. Teatri võlumaailm. Mängulisus elus ja loomingus. Leidlik probleemide lahendamine. Loova mõtteviisi rakendamine. Iluelamused. Loominguline koostöö. Mängu ja elu piirid. Mängult ja päriselt. Põhjendatud ja põhjendamatariskid. Riskeerimisjulgus. Mõtlemisvabadus ja mõtlemiskohustus

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Roheline mõtteviis. Minu osa looduse hoidmisel. Üleilmsed loodushoiuprobleemid. Austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse. Hädasolija aitamine. Lemmikloomad ja vastutus nende eest. Tasakaal looduses. Aastaaegade omanäolisus. Loodus kui ilu allikas. Linna- ja maakeskkonna erinevus

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Mina Eesti ühiskonna liikmena. Minu juured. Seos mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. Ajaloomälu. Traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse. Suhe keelesse. Murdekeele omapära. Kodupaiga väärtustamine. Kangelaslikkus. Rahvusidentiteet. Suhted teiste rahvaste esindajatega. Eestlaste ja venelaste suhted. Rassismiprobleemid. Teistsuguste kultuuride austamine

Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon. Avastamisrõõm ja õppimiskogemused. Tänapäevased teabe otsimise ja edastamise võimalused. Internet kui silmaringi avardaja ja infoallikas. Internet kui ohuallikas. Keeleline mõjutamine. Käitumine suhtlusportaalides. Infoteadlik inimene. Film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad

Soovituslik loend teoste terviklikuks käsitlemiseks.

Eduard Bornhöhe „Tasuja” või „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad”, Oskar Lutsu „Kevade”, Sass Henno „Mina olin siin”, August Kitzbergi „Libahunt”, Albert Kivikase „Nimed marmortahvlil”, Andrus Kiviräha „Rehepapp”, Lydia Koidula „Säärane mulk”, Diana Leesalu „Mängult on päriselt”, Helga Nõu „Kuues sõrm”, „Pea suu!” või muu noorsooromaan, Katrin Reimuse „Haldjatants”, Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees”, Aidi Valliku „Kuidas elad, Ann?” või „Mis teha, Ann?” või „Mis sinuga juhtus, Ann?”, Eduard Vilde „Pisuhänd”, Paulo Coelho „Alkeemik”, William Goldingi „Kärbeste jumal”, George Orwelli „Loomade farm”, Antoine de Saint-Exupéry „Väike prints”, üks Terry Pratchetti romaan omal valikul, üks Agatha Christie või Arthur Conan Doyle'i romaan omal valikul, üks reisikiri omal valikul, vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu igal aastal, proosa- või luuleteos.

Rahvaluule tekstivalik. Eri liiki muistendid ja muinasjutud. Koha- ja ajaloolised muistendid, usundilised muistendid. Kaval-Antsu ja Vanapagana lood. Rahvalaulud (laulud sõprusest ja vaenlastest, mõistatuslaulud, pulma- ja armastuslaulud, kiidu- ja pilalaulud, tähtpäeva-, mängu- ja draamaelementidega laulud). Rahvanaljandid, anekdoodid. Piiblllood, erinevate rahvaste müüdid.

Sõpruseteemalised ja eetilisi hoiakuid kajastavad, aja, tähtpäevade ning kommetega seotud vanasõnad ja kõnekäänud. Eesti rahva mõistatusi ja muistendeid.

Põhjalikumalt käsitletavat autorid. Sissevaateid Fred Jüssi, Lydia Koidula, Juhan Liivi, Viivi Luige, Oskar Lutsu, Lennart Meri, Jüri Parijõe, Kristjan Jaak Petersoni, Hando Runneli, Anton Hansen Tammsaare ja Marie Underi elu-, tegevus- ja loominguloosse.

MATEMAATIKA

Õppeaine kirjeldus

Matemaatika õpetamine toimub waldorfkoolis perioodõppe vormis, matemaatikaalaste oskuste kinnistamiseks rakendab õpetaja vastavalt kooli tunniplaani harjutustunde.

1. - 5. klassini on matemaatika seotud lapse igapäeva elu tegevustega, mida laiendatakse sammhaaval. 6. - 9. klassini tuleb järk-järgult esiplaanile matemaatika praktilis-rakenduslik funktsioon. Osa matemaatika sisust ja keelest on sedavõrd juurdunud igapäeva ellu, et neid tundmata on inimesel raske ühiskonnas toime tulla.

Matemaatikatundides harjutatakse erinevate olukordade analüüsimist, püütakse jõuda loogiliste arutluste kaudu faktidest järeldusteni, õpitakse olulist eristama ebaolulisest, hüpoteesi püstitama, ümber lükkama või tõestama. Kõik need oskused tulevad kasuks ka teiste ainete õppimisel. Loogilise mõtlemise järkjärguline arendamine matemaatika kaudu on osa üldisest mõtlemisvõime arendamisest. Järjepidev harjutamine, mida matemaatika nõuab, on oluline element tahtekasvatases.

Matemaatika tunni- ja kodused tööd teeb õpilane ainevihikusse. Algastmes on ainevihik valgete lehtedega. Ülesannete lahendamiseks võib II kooliastmes kasutusele võtta ruudulised vihikud.

Matemaatikat õpetab põhikoolis klassiõpetaja või erialase ettevalmistusega aineõpetaja.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õpetusega kaht põhilist teed pidi. Ühelt poolt kujuneb õpilastel teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaamine matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega teisi ainevaldkondi toetavast ning lõimivast baasest. Teiselt poolt annab teistest ainevaldkondadest ja reaalsusest tulenevate ülesannete kasutamine matemaatikakursuses õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendusvõimalustest ning tihedast seotusest õpilasi ümbritseva maailmaga. Peale selle on ainete lõimimise vahenditeks kollegiaalses koostöös teiste ainete õpetajatega tehtavad õpilaste ühisprojektid, uurimistööd, õppekäigud ja muu ühistegevus. Kõige tihedamat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha loodusvaldkonna ainete õpetajatega. Niisuguse koostöö viljakus sõltub eelkõige matemaatikaõpetajate teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese ja seal kasutatava matemaatilise aparatuuri kohta ning teiste valdkondade õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektsel viisil kasutada.

Noodipikkuste ja taktimõõtude õppimine muusikaõpetuses on otseselt lõimitud harilike murdude õppimisega matemaatikas.

Matemaatika pakub lõimingut ka võõrkeelte ainevaldkonnaga. Matemaatikas kasutatakse rohkesti võõrkeelseid termineid, mille algkeelne tähendus tuleb õpilastele teadvustada. Lõimingut võõrkeeltega tugevdab õpilaste juhatamine erinevaid võõrkeelseid teatmeallikaid

kasutama. Nii võiks eesti ja inglise keele õpetajad õpilastele selgitada, et ingliskeelsel sõnal „number“ on eesti keeles kaks tähendust: arv ja number.

Läbivad teemad

Õppekava üldosas toodud läbivad teemad realiseeritakse põhikooli matemaatikaõpetuses eelkõige õppetegevuse sihipärase korraldamise ja käsitletava aine juures viidete tegemise kaudu. Näiteks seostub läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine“ matemaatika õppimisel järk-järgult kujundatava õppimise vajaduse tajumise ning iseseisva õppimise oskuse arendamise kaudu. Sama läbiv teema seondub näiteks ka matemaatikatundides hindamise kaudu antava hinnanguga õpilase võimele abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma tunnetusvõimete reaalne hindamine on aga üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise lähtetingimusi. Õpilast suunatakse arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi.

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ probleemistik jõuab matemaatikakursusesse eelkõige ülesannete kaudu, milles kasutatakse reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid andmeid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ning õpetatakse väärtustama elukeskkonda. Võimalikud on õuesõppetunnid. Klassiõpetaja eeskujul järgides õpivad õpilased võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama sellekohaseid väärtushinnanguid ja käitumisnorme. Kujundatakse kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust, hinnatakse kriitiliselt keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus, muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika ning statistika elemendid.

Teema „Kultuuriline identiteet“ seostamisel matemaatikaga on olulisel kohal matemaatika ajaloo elementide tutvustamine ning ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamine. Protsentarvutuse ja statistika abil saab kirjeldada ühiskonnas toimuvaid protsesse mitmekultuurilisuse teemaga seonduvalt (eri rahvused, erinevad usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).

Läbivat teemat „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitletakse eelkõige matemaatikat ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste (uurimistöode, rühmatööde, projektide jt) kaudu, millega arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste isikute tegevusviiside ja arvamuste suhtes. Sama teemaga seondub näiteks protsentarvutuse ja statistika elementide käsitlemine, mis võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.

Eriline tähendus matemaatika jaoks on läbival teemal „Tehnoloogia ja innovatsioon“. Matemaatikakursuse lõimingute kaudu tehnoloogia ja loodusainetega saavad õpilased ettekujutuse tehnoloogiliste protsesside kirjeldamise ning modelleerimise meetoditest, kus matemaatikal on tihti lausa olemuslik tähendus (ja osa). Õpilase jaoks avaneb see eelkõige tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates rakendatavate mõõtmiste ja arvutuste kaudu, lahendada probleeme ning tõhustada oma õppimist ja tööd. Matemaatika õpetus peaks pakkuma võimalusi ise avastada, märgata seaduspärasusi ning seeläbi aidata kaasa loovate inimeste kujunemisele.

Teema „Teabekeskond“ seondub eriti oma meediamanipulatsioonide käsitlevas osas tihedalt matemaatikakursuses käsitletavate statistiliste protseduuride ja protsentarvutusega. Õpilast juhatakse arendama kriitilise teabeanalüüsi oskusi.

Läbiv teema „Tervis ja ohutus“ realiseerub matemaatikakursuses ohutus- ja tervishoiualaseid reaalseid andmeid sisaldavate ülesannete kaudu (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, kuid riskitegureid käsitlevate andmetega protsentülesanded ja graafikud). Eriti tähtis on kiirusest tulenevate õnnetusjuhtumite põhjuste analüüs. Matemaatika sisemine loogika, meetod ja süsteemne ülesehitus on iseenesest olulised vaimselt tervet inimest kujundavad tegurid. Ka emotsionaalse tervise tagamisel on matemaatikaõpetusel kaalukas roll. Ahhaa-efektiga saadud probleemide lahendused, kaunid geomeetrised konstruktsioonid jms võivad pakkuda õpilasele palju meeldivaid emotsionaalseid kogemusi.

Matemaatika õppimine ja õpetamine peaksid pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone. Teema „Väärtused ja kõlblus“ külgneb eelkõige selle kõlblise komponendiga – korralikkuse, hoolsuse, süstemaatilisuse, järjekindluse, püsivuse ja aususe kasvatamisega. Õpetaja eeskujul on oluline roll tolerantse suhtumise kujunemisel erinevate võimete kaasklassidesse.

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- on eluliselt kompetentne matemaatikaga seotud eluvaldkondades;
- koolitatud matemaatiline mõtlemisvõime: üldistus- ja loogikavõime, analüüsivõime,
- omandab arenenud ruumikujutlusvõime,
- oskab ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerida;
- usaldab (oma) mõtlemist
- oskab arvutada peast, kirjalikult ja taskuarvutil;
- oskab reaalseid situatsioone matemaatiliselt kirjeldada, analüüsida, lahendada ning interpreteerida;
- tunneb põhilisi tasapinnalisi ning ruumilisi kujundeid;
- hindab enda teadmisi objektiivselt.

1. – 5. klass

Õppeaine kirjeldus (Juhtmotiivid)

Algastmes elab laps matemaatikasse sisse kogu oma läbielamisvõimega. Maailm on lapse jaoks tervik ja matemaatikaõpetus arvestab seda, liikudes tervikult osadeni. Lähtudes 1-st kuitervikust, saadakse kvalitatiivsel teel kõik teised arvud 1 -10-ni. Arv on midagi, mis esineb tervikus paljususena. Arvude kirjutamist võib alustada rooma numbritega, mis on vähem

abstraktsed kui araabia numbrid. Matemaatilised mõisted moodustuvad seoses konkreetse tajumusega. Märksõnadeks on konkreetsus, pildilisus, liikumine. Erinevate liikumisvormide läbi ning koordinaatsiooniharjutustega muutub arvutamine algklassides sisemiselt omaseks tegevuseks. Ainult sümbolilise esitusviisiga pole see saavutatav. Kvantitatiivsete arvukujutlustega vabalt ümberkäimise harjutamiseks kasutatakse rütmi. Selle näiteks on erinevad, peenmotoorikat või kogu keha liikumist haaravad loendamisrütmid. Rütmilisliigutuslikult õpitakse alguses ka korrutustabeli ridu.

Arengupsühholoogia viitab olulisele muutusele lapse üheksanda eluaasta paiku. Tema side maailmaga muutub distantseeritumaks. Varasem välismaailma ja hingemaailma kooskõla n.ö. murdub. Seda muutust hingelises läbielamises järgib ka matemaatika ainekava – 4. klassis hakatakse õpetama harilikke murde. Oluline on muuta murru tekkimine elamuseks. Murdude mõistmiseks ja murdarvudega arvutamiseks tuleb neid käsitleda kolmel viisil: tervikult osadeni, osalt tervikuni ja võrdluse teel. 5.klassis järgneb arvutamine kümnendmurdudega.

Esimesel kooliastmel on temati tugev seos loodusõpetuse ja kodulooga, kus esinevad analoogilised alateemad või samad mõisted, nt aja arvutamine kella ja kalendri abil.

Matemaatikat toetavaks õppeaineks on esimeses neljas klassis vormijoonistus, millest 5. klassis areneb välja geomeetria. Geomeetria eesmärk on kujutlusvõime arendamine. 5. klassi geomeetria on vabakäegeomeetria. See on üleminek vabakäe-vormijoonistuselt matemaatilise täpsusega geomeetria. Joonistamisrõõmust kujunevad hoolikus ja täpsus. Vabakäegeomeetrias harjutatakse proportsioonide ja suhete hindamist, püütakse saavutada suunatud liikumise kindlust. Õpilane peab üha rohkem õppima geomeetrisi seaduspärasusi tunnetama, mõttega haarama ja kasutama, et siis praktilis-joonistuslikult leida lahendus. Lisanduvad geomeetriaga seotud mõisted.

1. klass

Õppetegevused

- Peen- ja jämemotoorika harjutused, rütmi- ja koordinaatsiooniharjutused, ruumis
- orienteerumine. Arvude tajumine – harjutused erinevatele meeltele.
- Loendamine.
- Mälu arendamine.
- Rooma numbrite, araabia numbrite kirjutamine.
- Peastarvutamine, analüütiliselt ja sünteetiliselt harjutatud arvutustehete kirjapanek.
- Õpetaja jutustatud arvutamislöö kuulamine, kujutluspildi loomine, lahenduse otsimine, ühine
- ülesande vormistamine vihikusse.
- Erinevate abivahenditega arvutamine, matemaatilised mängud.

Õppesisu

- Arvud. Arvude olemus. Arv 0.
- Rooma numbrid. Araabia numbrid. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Ühe- ja
- mitmekohalised arvud.
- Arvude rida 1-110. Loendamine.80
- Hulkade võrdlemine. Seosed: suurem, väiksem, võrdne.
- Neli põhitehet. Tehtemärgid. Võrdus.
- Liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine 20 piires. Peastarvutamine. Liitmistabel.
- Korrutustabel rütmiliste ridadena (1 – 5, 9 ja 10). Paarisarvud ja paaritud arvud.
- Ühetehteliste tekstülesannete pildiline ja suuline koostamine ja lahendamine.

2. klass

Õppetegevused

- Peen- ja jämemotoorika harjutused, rütmi- ja koordineerimisharjutused, ruumis
- orienteerumine. Mälu treenimine.
- Peastarvutamine. Ahelülesanded. Kombineeritud ülesanded. Arvude omaduste vaatlev
- tundmaõppimine.
- Tekstülesannete lahendamine. Teksti lugemine, mõistmine, küsimuse esitamine.
- Matemaatilised mängud.

Õppesisu

- Arvuruumi laiendamine kuni 1100-ni. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Arvu asukoht
- arvureas. Arvude võrdlemine. Võrratuse märk. Korrutustabel 10-ni. Korrutustabeli pildiline
- kujutamine. Seaduspärasused arvuridades. Seosed arvuridade vahel.
- Arvude kvaliteedid. Arvu tegurid. Kordarv ja algarv. Täiuslikud arvud. Liitmise ja lahutamise
- ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. Peastarvutamine 100 piires.
- Kahe tehtega tekstülesannete koostamine ja lahendamine. Aja mõõtmine. Kell. Kalender.

3. klass

Õppetegevused

- Korrutustabeli omandamine. Mälu treenimine. Peastarvutamine. Maagiliste ruutude
- lahendamine. Kirjalik arvutamine.
- Tekstülesannete koostamine ja lahendamine.
- Inimese kehaga seotud pikkusmõõtude kasutamine. Erinevate suuruste praktiline mõõtmine, mõõtühikute kasutamine, teisendamine.
- Mõõtmisega seotud tegevused (poe mängimine, ruumi plaani joonistamine jne).
- Matemaatilised mängud, nuputamisülesannete lahendamine.
-

Õppesisu

- Arvuruumi laiendamine 1 000 000-ni.
- Arvude ehitus kümnendsüsteemis: arvu järk, järgühik, järkarv, järgühiku kordne, arvu esitamine järkarvude ja järgühikute kordsete summana.
- Mitmekohaliste arvude kirjalik liitmine ja lahutamine. Kirjalik korrutamine kahekohalise arvuga.
- 0 ja 1 korrutamistehtes. Kirjalik jagamine ühekohalise jagajaga.
- Peastarvutamine 100 piires.
- Arvavaldis. Tehete järjekord. Sulgude kasutamine.
- Korrutustabel. Ruutarvude rida 12-ni.
- Kahe ja enama tehtega tekstülesanded. Nende koostamine ja lahendamine.
- Suurus kui mõõtmise tulemus.
- Pikkuste mõõtmine. Vanad pikkusühikud.
- Millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter. Pikkusühikutevahelised seosed.
- Lõigu pikkuse mõõtmine. Murdjoone pikkus. Hulknurga übermõõdu mõõtmine ja arvutamine. Massi mõõtmine. Vanad massiühikud.
- Gramm, kilogramm, tsentner, tonn. Massiühikutevahelised seosed. Mahu mõõtmine. Vanad
- Mahumõõdud. Liiter.
- Väärtuste mõõtmine. Euro ja sent. Käibivad rahatähed ja mündid.
- Aja mõõtmine. Ajaühikud: sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand. Vanad mõõtühikud: süld, vaks, jalg, küünar.

- Ajaühikute vahelised seosed. Aja arvutamine kella ja kalendri abil. Suuruste võrdlemine.
- Nimega arvudega arvutamine (peast ja kirjalikult).

I kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- oskab lugeda ja kirjutada naturaalarve 1 000 000-ni;
- oskab arve võrrelda;
- oskab määrata arvu asukohta naturaalarvude reas;
- tunneb nelja matemaatika põhitehet;
- arvutab nelja põhitehte abil peast 100 piires;
- arvutab kirjalikult nelja põhitehte abil omandatud arvuruumis;
- oskab määrata tehete järjekorda arvavaldistes; oskab leida tehtes puuduvat komponenti;
- oskab peast korrutustabelit;
- oskab koostada ühetehtelisi tekstülesandeid;
- oskab analüüsida ja lahendada kahetehtelisi tekstülesandeid;
- tunneb õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid;
- oskab praktiliselt abivahendeid kasutades mõõta;
- oskab liita ja lahutada ühenimelisi arve;
- tunneb nelja aritmeetilise tehete komponentide ja resultaate nimetusi;
- tunneb kella ja kalendrit.

4. klass

Õppesisu

- Peastarvutamine. Ruutarvude rida 20-ni.
- Naturaalarvud miljonini. Põhitehted - liitmine, lahutamine, korrutamine, jagamine.
- Kirjalik korrutamine. Kirjalik jagamine kahe- ja kolmekohalise jagajaga. Jäägiga jagamine.
- 0 ja 1 jagamistehtes. Jagamine ja korrutamine 10, 100 ja 1000-ga. Harilik murd. Murdarvu kvalitatiivne sisu.
- Murdosade suuruste võrdlemine.

- Osa leidmine tervikust. Terviku leidmine osa järgi.
- Harilike murdude taandamine ja laiendamine. Liigmurru teisendamine segaarvuks ja vastupidi. Ühenimeliste ja lihtsamate erinimeliste murdude liitmine ja lahutamine.
- Korrutamine ja jagamine harilike murdudega. Tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

5. klass

Õppesisu

- Arvutamine. Peastarvutamine. Kirjalik arvutamine naturaalarvudega. Jaguvuse tunnused.
- Algarv, kordarv. Eratostenese sõel.
- Arvu lahutamine algteguriteks. Arvude ühistegurid. Suurim ühistegur. Arvude ühiskordsed.
- Väikseim ühiskordne.
- Harilik murd. Murru taandamine ja laiendamine. Arvutamine harilike murdudega. Harilike murdude võrdlemine. Pöördarv.
- Kümnnendmurd. Kümnnendmurdude võrdlemine. Kümnnendmurru ümardamine. Neli põhitehet
- kümnnendmurdudega. Korrutamine ja jagamine järguühikutega. Kümnnendmurru teisendamine
- harilikuks murruks.
- Mõõtühikud. Mõõtühikute teisendamine.
- Kolme ja enama tehtega tekstülesannete koostamine ja lahendamine.
- Vabakäegeomèetria
- Punkt. Sirglõik. Kiir. Sirge.
- Sirgete lõikumine. Ristuvad sirged. Paralleelsed sirged. Nurk. Nurkade liigid. Kõrvunurgad.
- Tippnurgad.
- Ring. Ringjoon. Kõõl. Diameeter. Sektor. Segment. Lõikaja. Puutuja. Kõõlhulknurgad.
- Kolmnurk. Võrdkülgne, võrdhaarne ja täisnurkne kolmnurk. Ruut. Ristkülik. Romb. Trapets.

6. – 8. klass

Õppeaine kirjeldus (Juhtmotiivid)

6. klassist alates on tähtsaimal kohal arvutamise praktiline rakendamine. Tehtav peab omama inimlikku tähendust. Raamatupidamise põhimõtteid, intress- ja protsentarvutust õpetades on võimalik toetada lapse arengut ning muuta mõistetavaks oluline osa tänapäevaelust. Kuni 12. eluaastani on mõistete moodustamine seotud tegevuse ja piltlikkusega, siit edasi on võimalik hakata omandatud loogikaga haarama ja korrastama. Algebras ilmneb see selgesti: arvutamisel minnakse üle arvutamisprotsesside vaatlemisele ja üldkehtivate seoste loomisele. Lapse arengus pannakse alus mõistelisele mõtlemisele. Seda perioodi iseloomustavad märksõnad: liigitamine, kirjeldamine, defineerimine, põhjendamine – vastuse leidmine küsimustele *miks?*, *millest järeldub?* Sobivate teemade juures viib õpetaja koos õpilastega läbi katseid ja vaatlusi, et avastada mõnd lihtsat matemaatilist tõde, saada kinnitust õpitud teooriale või koguda lähteandmeid praktiliste ülesannete lahendamiseks.

Matemaatikas valdava iseseisva töö kõrval kasutab õpetaja ka aktiivõppe vorme, rühmatööd, probleemõpet, projekte jne.

Kui laps läheneb suguküpsusele, avardub tundemaailm igas suunas. Matemaatika võib selles eas olulist tuge pakkuda. Siin ei küsita subjektiivseid arvamusi ja ettekujutusi, noor inimene õpib toetuma objektiivsele mõtlemisele. Matemaatika nõuab tähelepanu mitte ainult arvu- ja kujundimaterjali suhtes, vaid eelkõige oma mõtlemise suhtes. Kui õpilasel õnnestub harjutamisega saavutada kindlus matemaatiliste funktsioonide ja seadustega ümberkäimisel, leiab ta eneseusalduse. Selle õnnestudes on noor inimene teel matemaatikaõpetuse tähtsaima eesmärgi suunas: leida usaldus mõtlemise vastu.

6. klassi geomeetrias ei tulene joonistamise esteetiline kvaliteet mitte enam dünaamikast, vaid korrast. Selleks peab õpilane omandama sirkli, joonlaua, nurklaua ja malli asjakohase kasutusoskuse. Nende tööriistadega on seotud ka üks probleem: geomeetria muutub korraga abstraktseks ega puuduta enam niivõrd vahetut läbielamist. Seda ohtu tuleb näha ja sellele vastu astuda, võimaldades õpilastele ikka ja jälle imestamiselamust. Nii on esimene sirkligeomeetria 6. klassis täpse geomeetrilise joonise ilust tuleneva tundeelamusega (imistus) seotud. Et see õnnestuks, peab õpilane õppima täpselt joonestama. Seda, mida 6. klassis imestades läbi elatakse, tuleb 7.–8. klassis mõttega haarata. Otsitakse ja formuleeritakse geomeetrilisi seadusi.

Sellel kooliastmel on mõttekas lõimida geomeetria kunstiõpetuse ja käsitööga. Erinevad voltimisülesanded arendavad käelist osavust. Täpset ruumilist ettekujutust arendab perspektiivi joonistamine 7. klassis. Geomeetriliste kehade valgusest ja varjust lähtuv joonistamine, savist modelleerimine või paberist valmistamine 8. klassis lisab geomeetria kunstilise aspekti.

6. klass

Õppesisu

- Arvutamine
- Protsentiarvutus. Lihtsate majandusülesannete lahendamine, hoius, intress.
- Arvandmete kogumine ja korrastamine. Sagedustabel, andmete kujutamine diagrammina, aritmeetiline keskmine, kõige sagedamini esinev väärtus, suhteline sagedus.
- Algebra
- Algebraalne avaldis. Avaldise väärtuse leidmine etteantud muutujate väärtuste korral. Võrre.
- Geomeetria
- Sirkli, joonlaua, nurklaua ja malli käsitlemine geomeetrilistes konstruktsioonides. Punkt.
- Sirglõik. Kiir. Sirge. Tasand.
- Lõigu poolitamine. Lõigu keskristsirge. Antud sirgele ristsirge joonestamine. Nurk. Nurkade liigid. Nurgakraad. Nurkade mõõtmine. Nurga poolitamine. Sirgete vastastikused asendid.
- Sirgete lõikumine. Kõrvunurgad. Tippnurgad.
- Ringjoon. Ring.
- Arv π . Ringjoone pikkus. Ringi pindala. Kõõlhulknurgad. Puutujahulknurgad.
- Kolmnurk. Kolmnurga sisenurkade summa. Võrdhaarse ja võrdkülgse kolmnurga omadusi.
- Kolmnurga konstrueerimine kolme külje, kahe külje ja nendevahelise nurga ning ühe külje ja tema lähisnurkade järgi.
- Kolmnurga ümber- ja siseringjoon. Kolmnurkade võrdsuse tunnused.
- Ruudu übermõõt ja pindala. Ristküliku übermõõt ja pindala. Kolmnurga alus ja kõrgus.
- Kolmnurga pindala.

II kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane oskab:

- lugeda ja kirjutada naturaalarve, harilikke ja kümnendmurde;

- arvutada peast ja kirjalikult naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdudega ning rakendada neid oskusi tekstülesannete lahendamisel;
 - teisendada kümnendmurde harilikeks murdudeks ja vastupidi;
 - arvutada lihtsamate tähtvaldiste väärtusi; lahendada protsentülesannete põhitüüpe; kasutada mõõtühikuid;
 - käsitseda sirklit, joonlauda, nurklauda ja malli;
 - konstrueerida kolmnurka, joonestada antud sirgele ristsirget, poolitada lõiku ja nurka;
 - kolmnurki liigitada;
 - arvutada ruudu, ristküliku, kolmnurga ja ringi pindala ja übermõõtu;
 - joonestada kolmnurgale sise- ja ümberringjoont;
 - koostada lihtsamaid sagedustabeleid;
 - graafiku järgi nähtust kirjeldada;
- tunneb:
- raamatupidamise põhimõtteid;
 - raha hoiustamise mehhanismi, intressi arvutamise valemit;
 - kolmnurkade võrdsuse tunnuseid ja võrdhaarse kolmnurga omadusi.

7. klass

Õppesisu

- Arvutamine
- Positiivsed ja negatiivsed arvud. Arvu absoluutväärtus. Vastandarv. Ratsionaalarvu mõiste.
- Arvutamine positiivsete ja negatiivsete arvudega.
- Astendamine ja täisruutarvude juurimine kui arvutamisprotsess. Täisarvulise astendajaga
- aste. Tehted arvu astmetega. Arvu standardkuju.
- Algebra
- Üksliige. Tehted üksliikmetega.
- Hulkliige. Hulkliikmete liitmine ja lahutamine.
- Hulkliikme korrutamine ja jagamine üksliikmega. Hulkliikme tegurdamine. Hulkliikmete korrutamine. Kaksliikme ruudu ja ruutude vahe valemid.
- Võrdus. Ühe tundmatuga lineaarvõrrand. Võrratus. Ühe tundmatuga lineaarvõrratus.
- Võrrandi ja võrratuse kasutamine tekstülesannete lahendamisel.

- Geomeetria
- Hulknurk. Hulknurga sisenurkade summa.
- Hulknurga ümber- ja siseringjoon. Korrapäraste hulknurkade konstrueerimine ringjoone abil.
- Rööpkülik. Trapets. Omadused. Pindala arvutamine. Teisendused tasandil. Gnoomonfiguur.
- Täiendrööpkülik.
- Ring ja ringjoon. Kesknurk. Piirdenurk. Thalese teoreem. Ringjoone puutuja.

8. klass

Õppesisu

- Arvutamine
- Arvu ruutjuur. Põhitehted ruutjuurtega.
- Algebra
- Kuupide summa ja kuupide vahe. Kaksliikme kuup. Algebraalne murd.
- Algebraaliste murdude laiendamine ja taandamine.
- Algebraaliste murdude korrutamine ja jagamine. Algebraaliste murdude astendamine.
- Kahe tundmatuga lineaarvõrrand.
- Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteem.
- Lineaarvõrrandisüsteemi kasutamine tekstülesannete lahendamisel. Ruutvõrrand.
- Geomeetria
- Kahe sirge lõikamine kolmanda sirgega. Sirgete paralleelsus. Kolmnurga kesklõik. Trapetsi kesklõik.
- Kolmnurga välisnurkade omadus.
- Kolmnurga mediaan, kõrgus, külje- ja nurgapoolitaja. Euleri sirge. Geomeetriline koht.
- Pythagorase teoreem. Korrapärase hulknurga pindala.
- Kuldlõige. Platoonilised kehad.
- Prisma. Püramiid. Pindala ja ruumala arvutamine.

9. klass

Õppeaine kirjeldus (Juhtmotiivid)

Selles vanuseastmes saab matemaatilise aktiivsuse tuumaks probleemilahendus. Oluline on nii fantaasia (induktsioon) probleemilahenduse algstaadiumis kui loogiline järeldamine (deduktsioon) lõpptulemuse leidmisel. Õpilased saavad harjutada arvamist, proovimist ja varieerimist teooria püstitamisel, otsida lähtepunkte, viia süstemaatiliselt läbi uurimust ja tõestada tulemusi. Õpitakse nii analüüsima kui ka tingimusi ja eeldusi hindama.

Geomeetrias jätkatakse mõtlemise liikuvamaks ja avatumaks muutmist, harjutatakse mõttelisi muundumisi või muundumisprotsesse kolmemõõtmelises ruumis, erinevaid ruumilise tegelikkuse kujutamisi.

9. klass

Õppesisu

Arvutamine

- Ühismõõduta suurused. Irratsionaalsus. Reaalarv.

Võrrandid ja funktsioonid

- Mittetäielikud ruutvõrrandid.
- Taandatud ruutvõrrandi lahendite omadused. Ruutkolmliikme tegurdamine.
- Ruutvõrrandi kasutamine tekstülesannete lahendamisel.
- Võrdeline seos, pöördvõrdeline seos. Lineaarfunktsioon. Ruutfunktsioon. Nende graafikud ja omadused.
- Algebraaliste murdude teisendamine ühenimelisteks. Algebraaliste murdude liitmine ja lahutamine. Ratsionaalavaldisi lihtsustamine
- Murdvõrrand.
- Võrrandite koostamise ülesanded.

Geomeetria

- Kiirteteoreem.
- Kolmnurkade sarnasus. Pikkuste kaudne mõõtmine. Sarnased hulknurgad.
- Teoreem kolmnurga kõrgusest. Eukleidese teoreem.
- Teravnurga trigonomeetriselised funktsioonid. Trigonomeetria põhiseosed. Täisnurkse kolmnurga lahendamine.
- Pöördkehad. Pindala ja ruumala arvutamine. Koonuslõiked kui geomeetiline koht.

Õpitulemused põhikoolis

Põhikooli lõpetaja oskab:

o arvutada ratsionaalarvudega peast, kirjalikult ja taskuarvutil;

- o teisendada lihtsamaid ratsionaalavaldisi;
 - o lahendada ja ülesande andmete järgi koostada lineaar- ja ruutvõrrandeid, lihtsamaid murdvõrrandeid ja kahe tundmatuga võrrandisüsteeme;
 - o lahendada ühe tundmatuga lineaarvõrratusi;
 - o joonestada lihtsamate funktsionaalsete seoste graafikuid ja nende abil kirjeldada vastavate seoste omadusi;
 - o korrastada ja töödelda lihtsamaid statistilisi andmeid ning tõlgendada arvutatud karakteristikuid;
 - o arvutada õppekavakohaste tasandiliste kujundite pindalaid ning ruumiliste kehade pind- ja ruumalaid;
 - o defineerida lihtsamaid mõisteid, lihtsamatel juhtudel teha antud eeldustest loogilisi järeldusi;
- tunneb:
- o permutatsioone, kombinatsioone ja vastavaid valemeid; Pascali kolmnurka ja üldist binoomvalemit; kahendsüsteemi;
 - o lihtsamaid funktsionaalseid seoseid; tasandilisi ja ruumilisi kujundeid; matemaatika keelt; õppekavakohaseid tõestusi.

VORMIJOONISTAMINE

Vormijoonistamine 1. – 4. klassini

Vormijoonistamise õpetus toimub waldorfkoolis perioodõppe vormis. Vormijoonistamise õpetamine kuulub klassiõpetaja ülesannete hulka. Vormijoonistamine sisaldab elemente kirjakeelest, geomeetriast ja joonistamisest, õppeainena toetab ta mõtlemise, kujutlemise ja tahtetegevuse vaheliste seoste kujunemist.

Vormijoonistamise esmaseks ülesandeks on äratada lapses vormimeel. See on vajalik kirjutama ja lugema õppimiseks, hiljem võimaldab see mõista nii looduses kui ka inimese loodud asjades esinevaid vorme. Harjutatakse ruumis (kogu keha kaasav liikumine) ja tasapinnal (käeline tegevus) orienteerumist ja liikumist, see pakub eriti tuge võimalikele legasteenikutele. Joonistamisel kogetakse kvalitatiivset liikumiselementi: põhiharjutused sirgete ja kaarjate vormidega tuleb alguses kogu kehaga läbi teha (kõndimine, jooksmine, suured käsivarre- ja käeliigutused) ja vähehaaval joonistusteks rahuneda lasta. Selline harjutustee nõuab lapselt enda kontsentreeritud juhtimist valdkonnas, mis on talle omane - liikumises. Vormijoonistamise vormid on alguses tähenduseta – nad ei matki midagi välist. Joonistamisel õpib laps tajuma nende iseloomulikku erinevust: sirgjoone selge suund nõuab ja toetab kontsentratsiooni, mõttega juhitud tahet. Dünaamiline, ilma selge suunata kõverjoon võimaldab individuaalsemat ruumi, tahtetegevusega kaasneb tundeelamus. Kogemine tegevuse kaudu on esimese kolme kooliaasta üks põhimotiividest.

Vormijoonistamine on toetav vahend kirjutamaõppimiseks, selle eelvorm. Teisel-kolmandal kooliaastal lisanduvad põhiharjutustele nii sümmeetriaharjutused kui ka vaba kujundus etteantud vormielementidega. 5. klassis läheb vormijoonistamine üle vabakäegeomeetriaks (matemaatika), 6. klassis geomeetriaks.

Vormijoonistus nõuab suuri vabu pindu, teatud vormide puhul ruudukujulist paberit. Sellised ainevihikud võib õpetaja koostöös lapsevanematega ise valmistada.

Õppe-eesmärgid

- ruumiorientatsiooni saavutamine;
- geomeetriliste mõistete kujundamine;
- põhiliste tasandiliste kujundite ja nende elementide tundmaõppimine;
- tähekujude harjutamine erinevate vormiharjutuste läbi;
- kirjutamiseks vajaliku käeosavuse saavutamine;
- tahte koolitamine pideva harjutamise läbi.

1. klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Käsitleda joont kui liikumisjälge. See esineb kahe polaarse võimalusena: sirg- ja kõverjoonena. Joonistamisel peab laps tajuma nende mõlema iseloomulikku erinevust: sirgjoone selge suund nõuab ja toetab kontsentratsiooni, mõttega juhitud tahet. Dünaamiline, ilma selge suunata kõverjoon võimaldab individuaalset ruumi; tunne määrab tahet.

Õppesisu:

Joonistamise harjutamine eelneb kirjutamisele. Sirgete ja kõverate joonte vaheldumine erineval kujul ja suurusel võimaldab 1.klassis vähehaaval jõuda tähtsamate põhivormideni.

*harjutused sirge ja kaarega

Orienteerumine tasandil ja ruumis. Tutvumine erinevate geomeetriliste kujunditega, nende küljede, tipude ja nurkadega.

* harjutused põik- ja püstsirgetega, diagonaalidega, nurkadega (nürinurk, teravnurk, täisnurk), tähevormidega, kolmnurga-, nelinurga kolmnurga, nelinurga, viisnurga ja kuusnurgaga.

* harjutused kumerate ja nõgusate kõverjoontega, lainevormid, ring, ellips, spiraalid, lemniskaadid jm.

2. klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Vormijoonistamises — kui “pildipärase õppimise” (R. Steiner) ühes harus — tuleb tegeleda sisemise kaemusega nii, et mõtlemine võiks areneda ilma intellektuaalseks muutumata. Sellist sisemist vaadet saab arendada järgnevalt: lapsele antakse ainult pool sümmeetrilist vormi ja puuduva osa peab ta ise juurde otsima. Sealjuures peab laps olema sisemiselt ärgas ja etteantut tajuma “poolvalmina”. Eesmärgiks on niisiis ebatäiuslik kujutluses (ja loomulikult ka paberil) täiendada, täiuslikuks muuta.

Õppesisu

* harjutused vertikaalse keskteljega (võib olla ka kujutletav) peegeldatud ümarad ja nurgelised vormid Sirge ja kaare rütmiline vaheldumine. Dünaamilised vormid katkematu reana. Suletud vormide metamorfoos.

* jätkuna horisontaalse peegeldustasandiga vormimuundusharjutused: nurgelised sümmeetrilised vormid muutuvad ümarateks;

* harjutused diagonaalidega, hiljem kahe ristiasetseva sümmeetriateljega (vertikaal-horisontaal, diagonaali). Telgsümmeetria. Peegeldamine sirgest. Neliksümmeetria.

*Vormi tekkimine värvipinnast.

3. klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Telgsümmeetriliste harjutuste jätkuna tehakse vabasid, “asümmeetrilisi sümmeetriaid”. See arendab lastes stiilitunnet, küsimus on ju vastavuste vabas leidmises. Need harjutused sobivad ka sisemise ruumikujutluse loomiseks, mis aitab kvalitatiivselt ette valmistada geomeetrilist joonistamist.

Õppesisu

Dünaamilised vormid katkematu reana. Seotud kirja eelharjutused. Sümmeetria harjutused kahe ja enama teljega. Vertikaal- ja horisontaalpeegeldus. Etteantud pinna vaba kujundamine. Vormide harmoonia.

* sisevormile tuleb lisaks leida vastav välisvorm ja vastupidi. Lisaks muundumisharjutused: nurgelisele sisevormile leida lisaks ümar välisvorm (ja vastupidi).

* vormidega “tasakaaluharjutused”

* diferentseerimisharjutused ringis, kusjuures väline ringjoon on samuti ülesande osaks

Taotletavad õpitulemused

3. klassi õpilane:

o kasutab kirjutades õigeid tähekujuksid ja seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;

o oskab teksti ja joonistusi korrektselt paberile paigutada;

o oskab jälgida ja oma vihikusse joonistada õpetaja poolt tahvlile joonistatud vorme; oskab õpetaja poolt tehtud joonele või kujundile lisada peegelpildis joone või kujundi; tunneb põhilisi tasandilisi geomeetrilisi kujundeid ja oskab neid joonistada;

4. klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Ruumikujutlus kasvab edasi ja jõutakse eelnevalt harjutatu kokkuvõtmiseni kõrgemal tasemel. Joonte ristumine ja lõikumine nõuab tugevamat teadvustamist. See omakorda soodustab kontsentratsioonivõimet.

Õppesisu

Põimumine. Põimingud suletud vormina. Ornamendid ja põimmustrid.

* selle õppeaasta jutustav aines (Põhjamaade mütoloogia) pakub pidepunkte vormijoonistamiseks põimingute ja põimuvate ornamendi motiividega (sõle-, prossi-, käevõrugraveeringud; relva-, kiivri- ja laevaninakaunistused; keltide, karolingide ja langobardide põimingud). Uue elemendina tuleb "ees ja taga". Vormid ei lõiku ega ristunud enam võrdväärselt, vaid peavad olema "põimunud". Lisaks võib siduda ja joonistada ka meremehesõlme.

Õpitulemused

4. klassi õpilane:

- o oskab näidise järgi joonistada ornamente ja põimmustreid,
- o oskab joonistada ja sõlmida sõlmi,
- o omab ruumilist ettekujutust sellest, mis on ees- ja mis tagapool,
- o teostab tööd kunstipäraselt.

VÕÕRKEEL

Ainevaldkond „Võõrkeeled“

Valdkonna pädevus

Valdkonna pädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentses teiskeelses keskkonnas iseseisvalt toimida;
- 2) on võimeline osalema erinevates võõrkeelsetes projektides, jätkama õpinguid emakeelest erinevas keeles ning on konkurentsivõimeline tulevases tööelus;
- 3) mõistab oma ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- 4) omandab edasiseks õppimiseks vajalikud oskused, mis tõstavad enesekindlust võõrkeelte õppimisel ja võõrkeeltes suhtlemisel.

Valdkonna kirjeldus

Võõrkeeletõpetuse üks peamisi eesmärke tänapäeva maailmas on arendada positiivset ja eelarvamustevaba suhtumist teistesse kultuuridesse. Erinevate keelte läbi avaldub maailm erineval viisil. Kogedes maailma läbi võõrkeelte, omandavad õpilased samas uue teadlikuma suhte rahvuskultuuri ning emakeelega. Erinevate võõrkeelte valdamine loob aluse rahvusvaheliseks koostööks ning on ka rahva kultuuritaseme ja harituse näitaja.

Waldorfkoolis õpitakse juba esimeses klassis kaks võõrkeelt. Lapse kõneorganid on pehmed, vormitavad. Uuringud näitavad, et seoses kõneorganite järk-järgulise väljakujunemisega suudavad vaid vähesed inimesed peale 12. eluaastat võõrkeeltele ainuomaseid ja iseloomulikke häälikuid tõeliselt omandada. Hea hääldus, keele intonatsiooni ja meloodia tunnetus on omandatavad varasemas eas. Sel põhjusel algab kahe võõrkeele õpetus waldorfkoolides regulaarsete nädalatundidena 1. klassist.

Võõrkeele õppimine nooremal kooliastmel toimub sarnaselt emakeele omandamisele. Selle aluseks on emakeele omandamise positiivne kogemus lapseas: vanemate ilusa emakeele ja igapäevavõõrkeelte järeleaimamine ning ümbruse julgustav suhtumine. Võõrkeeleõpetaja esmane ülesanne on luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Esimesed kolm aastat toimub

võõrkeeledõpetus suulises keelekeskkonnas, ka hilisemates klassides kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi.

Võõrkeeled õppimine laiendab nii maailma mõistmist kui individuaalse väljenduse võimalusi. Keelega tööd tehes avarduvad meid maailmaga ühendavad tundepärased sidemed. Areneb mitte ainult õppija väljendusviis, vaid öeldu saab ka rikkama ja sügavama sisu.

Waldorfpedagoogika käsitleb keelt eraldiseisva olevusena/nähtusena, millegi universaalse ja samas sügavalt inimlikuna. Iga keel kannab vastava rahva hinge pitsarit. Iga omandatav võõrkeel pakub uue lähenemisviisi üldinimlikule.

Kolme põhikooli astme peamised metoodilised keeled õpetamise printsiibid on sarnased emakeelele:

- matkimine ja läbielamine;
- harjutamine ja õppimine;
- seoste avastamine.

Praktilises õppeprotsessis põimuvad need printsiibid kahel vanemal kooliastmel üksteisega.

Keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine - nii peen- kui jämemotoorika - omakorda mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Sellest lähtuvalt seostavad waldorfpedagoogika õppemeetodid ka keeledõppe mõtteka liikumise ja kõnežestide kasutamisega.

Võõrkeeled õpetus on tihedalt seotud põhitunni ainetsüklitega: eesti keeled, matemaatika, loodusõpetuse, geograafiaga jne. Grammatika õpetamine järgib emakeeled ainekava. Võõrkeeledõpetaja teeb koostööd klassiõpetajaga, et siduda võõrkeeledundide teemad põhitudide teemadega. Näiteks, kui on matemaatika epohh, siis on ka võõrkeeledunnis tegemist numbrite õppimisega.

Aruküla Vaba Waldorfkoolis õpitakse inglise keelt ja vene keelt alates 1.klassist, mõlemad on A-võõrkeeled.

Üldpädevuste kujundamine võõrkeeltes

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – **teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja käitumise** – õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist. Võõrkeeledõpetuse eesmärkides ja tulemustes sisalduvad keeledpädevus, kultuuridevaheline pädevus (väärtushinnangud, käitumine) ning õpioskused. Võõrkeeli õpetades kujundatakse kõiki üldpädevusi (väärtuspädevust, sotsiaalset pädevust, enesemääratluspädevust, õpipädevust, suhtluspädevust, matemaatika-,loodusteaduste ja , tehnoloogiapädevust, ettevõtlikkuspädevust) seotud eesmärkide, käsitletavate teemad ning erinevate õpimeetodite ja tegevuste kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse arengut toetatakse õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu. Õpitakse mõistma ja aktseptima erinevaid väärtussüsteeme, mis lähtuvad kultuurilisest eripärasest.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Igapäevastes suhtlussituatsioonides toimetulekuks on vaja teada õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid. Seetõttu on sotsiaalne ja kodanikupädevus tihedalt seotud väärtuspädevusega. Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa õpitava keelega seotud kultuuriprogrammid.

Enesemääratluspädevus areneb võõrkeeletunde kasutatavate teemade kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeletunnis käsitleda vestluste, arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni. Oma tugevate ja nõrkade külgede hindamine on tihedalt seotud õpipädevuse arenguga.

Õpipädevust kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine, II ja III kooliaste). Olulisel kohal on eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine (II ja III kooliaste).

Suhtluspädevus on võõrkeeletunde keskne. Võõrkeeletunde eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea eneseväljendusoskus, teksti mõistmine ja tekstiloomine on eduka suhtlemise eeldused võõrkeeltes. Koos suhtluspädevusega arendatakse õppijas oskust võrrelda oma ning võõra kultuuri sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevusega seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Esmalt õpitakse võõrkeeles nt arvutama ning seejärel vastavalt keeleoskuse arengule mõistma erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekste, sh teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekste luues, korrigeerides ja esitades (III kooliaste).

Ettevõtlikkuspädevus kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeletunde oskus. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu oma ideid ja eesmärgid ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega.

Võõrkeelte valdkonna lõiming teiste ainevaldkondadega

Võõrkeelte ainekavad arvestavad teadmisi, mida õpilane saab õpitava keele maa ja kultuuri kohta teiste ainevaldkondade kaudu. Võõrkeletunde kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelevahendid erinevate valdkondadega seonduvate teemade käsitlemiseks. Võõrkeelte omandamisel tuleks kasutada koostöös teiste ainevaldkondadega keeleoskuse integreeritud õppematerjale, s.o lõimitud

aine- ja keeleõpet . Võõrkeeleoskus võimaldab muu hulgas õppijale ligipääsu lisateabeallikaile (teatmeteostele, võõrkeelsele kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

Keel ja kirjandus. Võõrkeeltele on kõige otsesem seos keele ja kirjandusega, kuna võõrkeeleõppes rakendatakse emakeeles omandatud teadmisi: arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljendusoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saama. Kõik need teadmised ja oskused kantakse järgmist keelt õppides üle uude kultuurikonteksti.

Matemaatika. Matemaatikapädevuse arengut toetab numbrite tundmise ja arvutamise kõrval erinevates alustekstides leiduvate sümbolite, graafikute, tabelite ja diagrammide mõistmise ning tõlgendamise oskuse arendamine.

Loodus- ja sotsiaalsed. Lõiming kujundatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu. Võõrkeelte õppes juhitakse õpilasi muu hulgas väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; ära tundma kultuurilist eripära ja järgima üldtunnustatud käitumisreegleid; kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Kunstiained. Kunstipädevus on otseselt seotud võõrkeeleõppega 1.-9.klassini. Kunsti kaudu õpilased väljendavad oma tundeid, hingelist osa läbi aines õpitu. Selline meetod aitab kinnistada õpitut, aitab väljendada õpilase elamusi, hoiab rõõmsat ja positiivset õpihuvi, seob ja lõimib õppeaineid omavahel, kujundab läbi ainevihiku kindla struktuuri, korrektsuse ja eetilise õpilase moraali ja hingelist tasakaalu. Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust.

Tehnoloogia. Tehnoloogialalase pädevusega seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu õpitakse mõistma erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekste, sh teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekstes luues, korrigeerides ja esitades. Ühtlasi teavitatakse ka tehnoloogia kasutamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude üle.

Kehaline kasvatus. Kehakultuuripädevus seostub võõrkeeltes tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Tuleb sallivalt suhtuda kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning teha koostööd.

Läbivad teemad

Võõrkeelte õppe eesmärgid ja teemad toetavad erinevais kooliastmeis õpilase algatusvõimet, mõtteaktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid töömeetodeid. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

1) **elukestev õpe ja karjääri planeerimine:** „Õppimine ja töö”. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad ainevaldkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimisvõimalustega. Nii kujuneb oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;

2) **keskkond ja jätkusuutlik areng:** „Kodukoht Eesti”. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, keshoiab ja kaitseb keskkonda ning, väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele;

3) **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:** „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ja toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele;

4) **kultuuriline identiteet:** „Kodukoht Eesti”, „Riigid ja nende kultuur”. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast ning kes väärtustab oma kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on salliv ja koostööaldis;

5) **teabekeskond:** „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetika järgi;

6) **tehnoloogia ja innovatsioon:** „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

7) **tervis ja ohutus:** „Mina ja teised”, „Kodu ja lähiümbrus”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

8) **väärtused ja kõlblus:** „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppetegevused

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid (III kooliaste).

Hindamise alused

Õpitulemusi hinnates lähtutakse Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekavas kehtestatud korrast. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangutega ja 9. klassis sõnaliste hinnangute ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Füüsiline õppekeskkond

Kool korraldab õppe:

- 1) vajaduse korral rühmades;
- 2) klassis, kus on keeleõppe eesmärkide saavutamist toetav ruumikujundus koos vajaliku õppematerjali, sisustuse ja tehniliste abivahenditega.

Inglise ja vene keel I kooliastmes

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;

- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maast ja kultuurist;
- 5) suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;
- 6) kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist) võõrkeele õppimiseks;
- 7) oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.

Keeleoskuse hea tase 3.klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1
Vene keel	A1.1	A1.1	A1.1	A1.1

Õppesisu

Teemavaldkonnad:

- 1) „**Mina ja teised**“ – enese ja kaaslaste tutvustus;
- 2) „**Kodu ja lähiümbrus**“ – pereliikmed, kodu asukoht;
- 3) „**Kodukoht Eesti**“ – riik, pealinn, rahvused; aastaajad, kodukoha kirjeldus;
- 4) „**Igapäevaelu. Õppimine ja töö**“ – lihtsad tegevused kodus ja koolis ning nende tegevustega seotud vahendid;
- 5) „**Vaba aeg**“ – lemmiktegevused ja eelistused.

1.klass

Mina ja minu perekond. Minu kodu, lemmikloomad. lihtsad tegevused koolis ja kodus. Päike, maa, puud, lilled. Aastaajad. Värvid. Numbrid.

2.klass

Mina ja minu perekond. Kodu, koduümbrus. Loodus. Aastaajad, kuud. Nädalapäevad. Tegevused kodus ja koolis.

3.klass

Mina ja minu perekond. Enese ja kaaslaste tutvustus. Eesti, pealinn, sümbolid. Rahvused. Kodukohta kirjeldus. Kellaeg. Aastaajad. Lemmiktegevused .

Õppetegevus

I kooliastmes on oluline mängulisus, suur kaal on salmidel ja lauludel. Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Õpetus on põhiliselt rütmilis-tegevuslik. Esmane sõnavara omandatakse rütmiliste luuletuste, hääleharjutuste ja tegevuste kaudu. Suuliselt omandatu moodustab - sarnaselt emakeelele - baasi, millel põhineb hilisem kirjutama - ja lugemaõppimine ning keelestruktuuride õpetus. Suulisele tööle lisandub 3. klassis keeleomane täheõpetus, millega kaasnevad lihtsad kirjajarjutused. Kuna vene keele täheõpetus vajab rohkem aega, siis tavaliselt toimub see 3. klassis. Õpetaja valikul võib harjutada süvendatult kirjatähti ning jätta joonistähed 4. klassi teemaks. Koos täheaabitsa kirjutamisega teevad õpilased ka lihtsamaid kirjajarjutusi.

Esimeses kooliastmes sõnavara ei tõlgita. Lihtsad igapäevased esemed ja tegevused on näitlikustamise läbi niigi mõistetavad, muus osas harjutavad õpilased keeleterviku ja õpetaja intonatsiooni abil öeldu üldist mõistmist. Koos mõningate korraldustest tulenevate eranditega jääb õpetaja kogu tunniks võõrkeele rääkijaks.

Õpetaja julgustab õpilasi kasutama õpitud väljendeid ja lühilauseid kontekstis. Õpilased õpivad võõrkeele häälikuid eristama ning omandavad õige häälduse. Loetakse ja kirjutatakse seda, mis on suuliselt juba õpitud. Peamise õpistrateegiana kasutatakse õpitu matkimist, kordamist ning seostamist. Tunnis juhitakse õpilasi töötama nii paaris kui ka rühmas.

Õpetaja vahendab lapsele nii keelt kui kultuuri. Lastele tutvustatakse mitmekülgset teistele kultuurile iseloomulikku: folkloor, poesia, muusika, igapäevane elu-olu – harjumused, kombed, tüüpilised toidud.

Metoodilisi võtteid valides lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamiseks sobivad:

- 1) laulude kooslaulmine ja luuletuste kooris resiteerimine;
- 2) laulude ja luuletuste esitamine kuupidudel;
- 3) dialoogide õppimine ja kasutamine
- 3) ära kirja tegemine tahvlilt ainevihikusse
- 4) teemakohane joonistamine;
- 4) tähelepanellikku kuulamist nõudvate lugude kuulamine
- 5) mängude mängimine

Inglise ja vene keel II kooliastmes

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lauseist ja sageli kasutatavaist väljendeist;
- 2) mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 4) tuleb teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades toime õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga;
- 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ning oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2
Vene keel	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

Õppesisu

I kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal. Neile lisanduvad järgmised alateemad:

- 1) „**Mina ja teised**“ – iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ning lähikondsetega, ühised tegevused, viisakas käitumine;
- 2) „**Kodu ja lähiümbus**“ – kodu ja koduümbus, sugulased; pereliikmete ametid; igapäevased kodused tööd ja tegemised;
- 3) „**Kodukoht Eesti**“ – Eesti asukoht, sümboolika ning tähtpäevad; linn ja maa, Eesti loodus, ilm; käitumine looduses;
- 4) „**Riigid ja nende kultuur**“ – õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõningad tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid;
- 5) „**Igapäevaelu. Õppimine ja töö**“ – kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid

4.klass

Minu välimus, enesetunne. Viisakas käitumine. Kodu, koduümbrus. Igapäevased kodused tööd. Linn ja maa.

5.klass

Eesti asukoht, sümboolika, tähtpäevad. Ilm. Loodus. Käitumine looduses. Pereliikmete ametid. Ametid. Kodused toimingud. Poes käimine. Kool ja klass. Koolipäev.

6.klass

Suhted sõpradega. Tervis. Eesti naaberrigid. Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, ajalugu. Tähtpäevad, kombed. Söögikorrad. Hügieeniharjumused. Turvaline liiklemine. Tee küsimine ja juhatamine. Arsti juures käimine. Õppeained.

Õpetegevused

II kooliastmes julgustab õpetaja õpilast võõrkeeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus, sh õigekirjaoskuse ja loovuse süstemaatiline arendamine. Jätkub põhisonavara kiire laiendamine, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Oluline on arendada teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlusoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on tähtis tekstilooimeoskuse

arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid.

Õppetöö muutub alates 4.klassist individualiseeritumaks. 4. klassis õpivad õpilased ära tundma õpitud sõnavara kirja pildi järgi, kõigepealt õpitakse lugema enda kirjutatud teksti. 4.klassis õpitakse lihtsaid grammatilisi konstruktsioone- harjutatakse nimisõnu ning tegusõna algvormi, näitelauseid põhinevad klassis õpitud dialoogidel ning vestlustel. Tunnis on jätkuvalt oluline osa laulude, luuletuste ning vestluste õppimisel.

5.klassis pööratakse tähelepanu varemõpitud grammatiliste vormide kinnistamisele ning lihtsamate reeglite sõnastamisele. Sõnavara teadlik omandamine muutub oluliseks, uusi sõnu vahendatakse žestide, piltide, kirjeldavate seletuste, sünonüümide ja antonüümidega, soovitatavalt ühes keeles. Sõnavara omandatakse lugude kuulamise, mängu, kordava kooris ja üksikhaaval lugemisega. Lugemist harjutatakse lisaks enda kirjutatud tekstidele ka trükitud tekstide abil.

6. klassi lugemis- ja retsiteerimismaterjal põhineb enamasti kangelaslugudel või dramaatilistel tekstidel ning toetab põhiainetes õpitavat materjali. Kirjutamist harjutatakse kirjade, lühikokkuvõtete ning etteütluste näol.

Osaoskuste arendamiseks sobivad:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamine ja lugemine;
- 2) eri liiki etteütlused;
- 3) mudelkirjutamine (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);

- 4) järjestusülesanded (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 5) eakohased projektitööd;
- 6) näidendite mängimine
- 7) mängude mängimine (nt alias)
- 9) rollimängud;
- 10) õppesõnastike kasutamine.

Inglise ja vene keel III kooliastmes

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist;
- 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavalt teemal;
- 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtluses enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelset eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks teisteski valdkondades ja õppeainetes;
- 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Vene keel	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1

Õppesisu

Mina ja teised. Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine.

Kodu ja lähiümbrus. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine.

Kodukoht Eesti. Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ja maal; Eesti vaatamisväärsused.

Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimed, rahvad, keeled.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses, turvalisus; õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.

Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam.

7.klass

Viisakusreeglid. Koostöö ja teistega arvestamine. Tervislik eluviis, toitumine. Suhtlemine teeninduses. Turvalisus. Õpioskused ja harjumused. Kultuuriline mitmekesisus, kirjandus ja kunst. Sport.

8.klass

Võimed, tugevused ja nõrkused. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad. Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine. Keskkonnasäästlik käitumine. Elu linnas ja maal. Eesti vaatamisväärsused. Erinevad meediavahendid ja reklaam.

9.klass

Inimestevahelised suhted. Loodus ja looduskaitse. Õpitava riigi keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus. Riikide nimed, rahvad, keeled. Edasiõppimine ja kutsevalik. Töökohad.

Õppetegevused

III kooliastmes arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Olulisel kohal on sõnavara avardamine ja kinnistamine ning iseseisvate tööharjumuste väljakujundamine. Tunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Õpilast suunatakse õpitavat keelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilane õpib lisaks harjumuspärasele tööle õppevahenditega lugema lühemaid adapteerimata ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki loovtöid. Tähelepanu pööratakse loovuse arendamisele nii suuliselt kui ka kirjalikus väljendusoskuses. Õpilased hakkavad

lähemema keeleõppele analüüsivalt, õppides kõrvutama eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu.

Varasematel aastatel domineerinud õpetajapoolse kunstiliselt kujundatud õpetuse asemel saab keskseks märksõnaks huvi aine vastu. Lisaks ainealasele kompetentsusele on õpetajale abiks entusiasm, kaasaegne ning huvitunud ellusuhtumine. Võõrkeeles võivad käsitlust leida päevakohased teemad.

Temaatiline rõhuasetus on kultuurilistel, geograafilistel, ajaloolistel ja aktuaalsetel teemadel. Õigekeelsuse õppimisel on keskseks teemaks lauseõpetus. Tekstiõpetuses käsitletakse vastava võõrkeelse kultuuri tekste. Iseseisvad ja grupitööd omandavad suurema kaalu, frontaalse õpetuse osakaal on minimaalne.

Õpetaja hoolitseb selle eest, et nii materjalikogude, tökokkuvõtete kui aeg-ajalt tehtava tagasiside abil anda õpilasele selge ülevaade keeleoskuse arengust

Õpitakse mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama arvamust ning nägema ja arvestama erinevaid seisukohti.

Selleks sobivad näiteks:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamine ja lugemine, sh iseseisev lugemine;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (nt ajaleheartiklid, uudised, filmid);
- 3) loovtööd (nt luuletused, lühikirjand, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
- 4) lühireferaadid ja lihtsam uurimistöö;
- 5) projektitööd;
- 6) suulised ettekanded (nt projektitööde ja iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusmängud;
- 8) info otsimine erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt tõlkesõnaraamat, internet).

Keeleoskustasemed :A 1.1, A 2.2, B 1.1, B 1.2

Osaoskuste õpitulemused

A 1.1

KUULAMINE

Tunneb väga aeglaselt ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid; arusaamist toetab pildimaterjal. Reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, tööjuhised). Tunneb rahvusvaheliselt kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu (nt hamburger, film, takso, kohv).

LUGEMINE

Tunneb õpitava keele tähemärke. Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad (sh rahvusvaheliselt kasutatavad) ja fraasid. Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses; arusaamist võib toetada pildimaterjal.

RÄÄKIMINE

Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ning esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires. Vajab vestluskaaslase abi, võib toetuda emakeelele ja žestidele.

KIRJUTAMINE

Tunneb õpitava keele kirjatähti, valdab kirjutamist, oskab õpitud fraase ja lauseid ümber kirjutada (ärakiri). Oskab kirjutada isikuandmeid (nt vihiku peale). Koostab lühikesi lauseid õpitus mallide alusel.

GRAMMATIKA KORREKTUS

Kasutab üksikuid äraõpitatud tarindeid ja lausemalle, kuid neiski tuleb ette vigu.

A 2.2

KUULAMINE:

Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust (nt poes, bussis, hotellis, piletilevis). Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

LUGEMINE:

Loeb lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisalduvast infost. Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

RÄÄKIMINE:

Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest. Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega. Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi. Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi. Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu. Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

KIRJUTAMINE:

Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast. Koostab lihtsaid isiklikke kirju. Oskab kasutada sidesõnu *aga, sest, et* jt. Rakendab õpitud õigekirjareegleid (nt algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

GRAMMATIKA KORREKTSUS:

Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildumisel); siiski on enamasti selge, mida ta väljendada tahab.

B 1.1

KUULAMINE:

Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttavatel igapäevaeluga seotud teemal. Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti. Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

LUGEMINE:

Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (nt kirjad, veebiväljaanded, infovoldikud, kasutusjuhendid). Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut. Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist. Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

RÄÄKIMINE:

Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest. Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti. On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui

kõneaine on tuttav. Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti; spontaanses kõnes esineb vigu. Häälendus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

KIRJUTAMINE:

Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, ekiri, blogi). Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus). Suhtleb *on-line*-vestluses (nt MSN). Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus)

GRAMMATIKA KORREKTSUS:

Oskab üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle. Kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.

B 1.2

KUULAMINE:

Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudistes, spordireportaažides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

LUGEMINE:

Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutluskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid). Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist. Kogub teemakohast infot mitmest tekstist. Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine). Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

RÄÄKIMINE:

Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid. Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades. Kasutab põhisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti; keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu. Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi. Häälendus on selge,

intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust

KIRJUTAMINE:

Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest). Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust. Oskab isiklikus kirjas

vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi. Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi. Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist

GRAMMATIKA KORREKTSUS:

Oskab üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle. Kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.

LOODUSÕPETUS

Loodusainete õpetus põhikoolis hõlmab ümbritsevat maailma ja inimest selle sees kõige laiemas mõttes.

Esimesel kooliastmel esineb ta üldise loodusõpetusena, millele lisandub 3.-4.klassi kodulugu.

Teisel kooliastmel leiab käsitlust looma-, taime-, kivimiõpetuses ja geograafias.

Kolmandal kooliastmel on loodusõpetus geograafias, inimeseõpetuses inimese anatoomia ja füsioloogia tähenduses ning bioloogias.

1.-2. klass

Juhtmotiivid

1. ja 2. klassis kuulevad lapsed muinasjutte, kus loodus on veel isikustatud ning suhtleb inimesega vahetult. Õpetaja jutustab lugusid ja legende taimedest, tuues esile konkreetsele taimele iseloomuliku. Loomamuinasjuttudes ning valmides esinevad loomad lapsele tuttavate hingeomaduste kandjaina. Hingelisest arengust lähtuvalt mõistab 2. klassi õpilane suurepäraselt legende pühast Franciscusest, kes kõnetab kõiki ümbritseva maailma nähtusi oma õdede ja vendadena. Siinkohal pole veel tähtis teaduslik vaatenurk, vaid kaasaelamine ja -tundmine, mille laps looduse sellise käsitluse läbi saavutab. Õpetaja ülesanne on esitada looduse tõsiasju eakohases vormis, nii et laps saaks neid armastama hakata.

Sellelt aluselt sünnib tõeline loodushoid ning hilisem keskkonnateadlikkus.

Vastavalt kooli asupaigast tulenevatele võimalustele võib loodusõpetust 1. ja 2. klassis ka eraldi ainetundidena läbi viia. Õuesõpe on selleks kõige kohasem vorm. Koos tehakse retki lähiümbrusesse. Õpetaja jutustab lugusid retkel kogetud taimede, loomade ja loodusnähtuste kohta. Koos kogutud loodusmaterjali saab kasutada meisterdamiseks.

Esmased teadmised loodus-, tervis- ja keskkonnahoiust saadakse koolielu

igapäevasisituatsioonides: enda, klassi ja kooliümbruse korrashoid, prügi sorteerimine jne

.Õppesisu 1.- 2. klassis

- Aastaajad, nende vaheldumine looduses.
- Loodusvaatlused.
- Ilmastikunähtused.

- Inimese meeled, meeltega kogemine.
- Aeg. Nädalapäevad. Öö ja päeva vaheldumine. Kell.
- Kodupaik Eestis. Kodupaiga taimed ja loomad. Seened ja marjad.
- Loodustemaalised jutud, muinasjutud, mõistujutud, tekkemuistendid, legendid, mõistatused.
- Meisterdamine loodusmaterjalidest.
- Loodushoid, tervishoid, keskkonnahoid.

Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

- armastab loodust ja naudib õuesviibimist;
- tunneb kooli- ja koduümbruse loodust;
- nimetab taimi ja loomi;
- oskab juhendavate küsimuste põhjal teha tähelepanekuid looduse kohta;
- märkab ja oskab kirjeldada aastaajalisi muutusi looduses;
- oskab ise jutustada mõnda lugu või muinasjuttu loodusest;
- tunneb aastaaegu, kuid, nädalapäevi, kella
- oskab loodusmaterjali kasutada meisterdamiseks;
- tunneb tervishoiu algtõdesid
- teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses

Erisused põhikooli riikliku õppekavaga

- kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes – kuulub II kooliastme taime- ja kivimiõpetuse ainekavasse
- selgitab kompassi tööpõhimõtet, toetudes katsele magnetiga – kuulub II kooliastme koduloo ainekavasse
- teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel – kuulub III kooliastme füüsika ainekavasse
- kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta loodusest – kuulub II kooliastme taime- ja loomaõpetuse ainekavasse
- kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja -paiku – kuulub II kooliastme loomaõpetuse

ainekavasse

- eristab õistaime, okaspuu, sõnajalg- ja sammaltaime – kuulub II kooliastme

taimeõpetuse ainekavasse

- teemavaldkond *Plaan ja kaart* käsitletakse tervikuna II kooliastme koduloo ainekavas

KODULUGU

3.-4. klass

Juhtmotiivid

3. klassis kirjeldab klassiõpetaja poolt jutustatav Vana Testamendi loomislugu piltlikult maa, taimede, loomade ja inimese tekkimist. Koduloo ainenähted lisanduvad taimede ja loomade kirjeldused, jutukesed vanemast külaelust ja talutöödest, kohalikud tekkemuistendid ja legendid.

Üheksa-aastaselt toimub oluline murrang lapse suhetes maailmaga: ühtsest maailmast saab nüüd ümbritsev maailm, seda on võimalik mõistusega järk-järgult haarata. Laps seob ennast maailmaga kõige otsesemalt 3. ja 4. klassis põllu- ja talutööid tehes (maa kündmises, vilja külvamises ja koristamises, lamba pügamises, või valmistamises jne) ja ehitust planeerides ning teostades (majake, püstkoda, sild vms). Külastatakse mõnd vana ametit valdavat meistrit. Põllutööid tehakse võimalusel vanu tööriistu ning töövõtteid kasutades. Sel viisil muutub kodukoha ajalugu praktiliseks elamuseks.

4. klassi kodulugu on seotud geograafia ja ajalooaga. Käsitletakse seoseid pinnamoe, erinevate looduslike tegurite ja ajalooliste muutustega. Võimalusel korraldatakse uurimisretki ja väljasõite, näiteks matk veekogu lähedest suudmeni.

Kujundatakse ainevihik, mis sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, skeeme, pilte, luuletusi ja mõistatusi. Eraldi võib pidada ilmavaatlus- või praktiliste tööde päevikut. Harjutatakse esimeste ümbruskonna plaanide joonistamist, võib valmistada lähema ümbruse või maastikuvormide savimudeleid.

Kodulugu seostub ka iga õpilase perekonna looga. Lapsed uurivad oma perekonnapärimust.

3. klass

Õppesisu

- Inimene ja maa: talupoeg ja tema töö - kündmine (hobune ja hobuseriistad), äestamine, külvamine. Erinevad Eestis teraviljasordid. Viljakoristus, -pekumine, jahvatamine, küpsetamine.
- Piimakarjakasvatust.
- Ilm meie laiuskraadidel, ilmastikunähtused. Rahvakalender.
- Vanad ametid: nt karjus, jahimees, kalamees, puuraidur, metsavaht, söepõletaja, pagar, rätsep, kingsepp, pottsepp, turbalõikaja, kraavikaevaja, tisler, sadulsepp, nahaparkal, ketraja, kangur, sepp.

- Mõnede ametitega seonduvate tegevuste praktiline tundmaõppimine. Palgi koorimine, laudade naelutamine, mördi valmistamine (lubja kustutamine), telliste valmistamine (kuivatamine, põletamine), müüri ladumine, jms.vastavalt konkreetsele ehitusprojektile.
- Vanad mõõtühikud. Käibel olevad mõõtühikud.
- Kaalumine ja mõõtmine, sh temperatuuri mõõtmine.
- Inimese meeled ja avastamine.
- Elus ja eluta loodus.
- Asjad ja materjalid.
- Aastaaegade vaheldumine looduses seoses valguse ja soojuse muutustega.
- Taimed ja loomad ja seened eri aastaaegadel
- Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine.
- Hügieen kui tervist hoidev tegevus.
- Inimese elukeskkond.

Õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

Armastab loodust;

Naudib õuesviibimist;

Tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;

Hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;

Teab koduloomi;

Tunneb kooli ja koduümbruse loodust;

Märkab ja oskab kirjeldada aastaajalisi muutusi looduses;

Teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi

Tunneb lihtsaid põllutöid

Oskab ehitustööks vajalikke töövõtteid;

Tunneb vanu põllutööriistu ja teisi töö-ja majapidamisvahendeid,

Tunneb vanu elukutseid;

Tunneb vanu ja käibelolevaid mõõtühikuid.

Oskab kaaluda ja mõõta.

Oskab nimetada rahvakalendri tähtpäevi;

Oskab võrrelda inimeste elu maal ja linnas

Oskab ohutult käituda kodus, koolis, liikluses ja looduses;
Teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses.

4.klass

Õppesisu

- Ilmakaarte määramine päikese liikumise järgi.
- Kuu faasid ja nende seotus rahvakalendriga.
- Tuntumad tähtkujud. Rahvajutud kuust, päikesest, tähtedest.
- Eesti kaart. Tuntumad kõrgustikud, saared, poolsaared, järved, jõed ja asulad.
- Leppemärgid.
- Kodukoha (linn või küla) areng minevikust tänapäevani. Kooli lähema asukoha ajalooline areng. Kodukoha ümbruse geograafiline areng.
- Pealtvaates kooliümbruse või koolitee plaani joonistamine selle kasutamine. Tekkemuistendid, legendid.
- Päikesesüsteemi ehitus.
- Öö ja päeva vaheldumine Maal.
- Sugupuu. Perekond, perepärimus.

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

- oskab määrata ilmakaari päikese järgi
- leiab üles taevakaardil Suure Vankri ja Põhjaneela
- oskab jutustada oma kodukoha minevikust ning võrrelda, mis on muutunud
- saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- määrab kompassi järgi põhja- ja lõunasuuna;
- teab Päikesesüsteemi;
- põhjendab öö ja päeva vaheldumist;

LOOMAÕPETUS

Loomaõpetus on üks kolmest loodusvaldkonna õppeainest taime- ja kivimiõpetuse kõrval, mis riiklikus õppekavas kannavad üldnimetust *loodusõpetus*.

4.- 5. klass

Juhtmotiivid

Põhikooli teisel astmel lähtub loodusõpetus ainekäsitusel - looma-, taime- ja kivimiõpetus - printsibist "elusalt elutule". Loom kannab endas tunge ja instinkte. Elava looduse esindajana on loomariik loodusriikidest inimesele lähedasem. Õpetus algab inimese vaatlemisega. Inimese üldist füüsilist liigendatust - pea, kere, jäsemed - kohtame samuti loomariigis. Erinevalt inimesest areneb iga loomaliik spetsiifiliselt: domineerivad üksikud meeled, liikumisviis jne koos vastavate elundite ja elundsüsteemidega (silmad, haistmine, jäsemed). Kõik see on ka inimeses, kuid teiste võimetega tasakaalus. Õpetaja juhib õpilaste tähelepanu asjaolule, et igas üksikfunktsioonis on keegi loomariigi esindajatest, kes ületab inimese võimed mitmekordselt, kuid inimene on loomast siiski mitmekülgsem ning vaba ma otsustes.

Õpetaja valib tunnis käsitletavat loomariigi esindajat (nn tüüploomad) vastavalt nende eluviiside iseärasustele.

Õppetegevuse vormiks on pildiline, kirjeldav õpetus. Õpetaja jutustuse, hilisema meenutamise ning kirjaliku kokkuvõtte ja selle illustreerimise käigus omandavad õpilased uued mõisted ning loomade eluviisi ja keskkonnaga seotud sõnavara. Iseseisvaks tööks sobivad ettekanded loomadest. Aine käsitlemisel toimuvad õuesõppetunnid ja matkad loodusesse, et tekiks arusaam loodusest kui terviksüsteemist, inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest.

4. klass

Õppesisu

Loomaõpetus on seotud inimeseõpetusega. Inimese füüsiline kuju on loomariigi liigendamise lähtekoht ja alus. Loomad jagunevad tegutsemise ja suhtlemise järgi keskkonnaga kolme peamisse gruppi. Vaadeldakse omadusi, mis erinevate loomade puhul domineerivad. Vaadeldakse inimese ja looma jäsmeid, nende erinevusi ja sarnasusi, käsi ja jalgu, kui inimese vabaduse võrdpilti.

Meetodina kasutatakse käsitletavate loomade elupaika ja eluviise, toitumist, anatoomiat ja füsioloogiat piltlikult kirjeldavaid jutustusi.

Inimese üldine liigendus – pea, kere, jäsemed.

Organismi terviklikkus

Tervislikud eluviisid

Kaheksajalg

Eestimaa loomad, nende elupaik ja eluviis

Loomade omadused

Liigi mõiste

Inimese võrdlus õpitavate loomadega

Väike loodusteaduslik uurimus, nt lähedalasuva veekogu elustiku uurimine

Õpitulemused

4.klassi lõpetaja:

Armastab loodust.

Naudib õuesviibimist.

Tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu.

Kasutab julgelt loovust ja fantaasiat.

Hoolib elusolenditest ja nende vajadustest.

Omab ülevaadet inimese kehaehitusest ja tähtsamatest elundkondadest.

Tunneb kodumaa loomi ja oskab neid kava põhjal kirjeldada.

Nimetab õigesti lindude ja loomade kehaosi.

Oskab võrrelda inimest erinevate õpitud loomadega.

Mõistab looma kehaehituse, eluviisi ja elukeskkonna vahelisi seoseid.

5. klass

Õppesisu

Loomaõpetus on endiselt seotud inimesega. Lähtepunktiks on kolm erineva füsioloogia ja käitumisega loomariigi esindajat. Neid vaadeldakse kui jäsemete-seedeelundkonna, hingamise ja vereringe rütmilise süsteemi ning närvi-meelteelundkonna esindajaid. Valikuliselt minnakse üle teistele loomarühmadele. Vaadeldakse linde, nende seotust keskkonnaga ja rännet, kiskjaid, nende rütmilist süsteemi ja jäsemeid, taimetoidulisi loom sealhulgas kõrgmäestikuloomi. Käsitletakse keskkonna mõju loomadele ning kaitse all olevaid ja ohustatud loomaliike.

Kotkas, lõvi ja veis oma loomulikus elukeskkonnas;

Linnud : röövlinnud, laululinnud, vee-ja maalinnud;

Kiskjad: karu, kaslased, koerlased;

Rohusööjad. Kaljukits, jõehobu, siga, lehm;

Loomad nende loomulikus elukeskkonnas;

Kaitse all olevad ja ohustatud loomaliigid

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

- tunneb kodumaa loomi;
- oskab nimetada erinevaid loomi ja neid kava põhjal kirjeldada;
- teab taim- ja loomtoiduliste loomade iseärasusi;

- joonistab looma ja lindu õpetaja juhendamisel;
- oskab võrrelda inimese ja looma funktsioone;
- nimetab õigesti loomade - lindude kehaosi;
- loob seoseid looma ja keskkonna vahel;
- teab keskkonnamuutuste mõju looma- ja linnuliikidele;
- oskab nimetada kaitse all olevaid looma- ja linnuliike.

TAIMEÕPETUS

Taimeõpetus on üks kolmest loodusvaldkonna õppeainest looma- ja kivimiõpetuse kõrval, mis riiklikus õppekavas kannavad **üldnimetust loodusõpetus**.

5. -6. klass

Juhtmotiivid

Taimeõpetuses vaadeldakse taimede eluprotsesse aastaringis ja nende seoseid Maa ja Päikesega ning seost kogu maakera taimkattega. Vaatlused, küsimused ja järeldused on meetod taimemaailma tundmaõppimiseks. Taimeriiki vaadeldakse madalamatest eluvormidest (vetikad, eostaimed,) kõrgemateni (õistaimed). Taimeriigi arenguvorme vaadeldakse seoses lapse ja noore inimese arengustaadiumitega. Taimeõpetuse kesksed juhtmotiivid on evolutsiooniidee ja ökoloogiline aspekt, mis on esitatud eakohasel viisil.

6.klassis tulevad uued lähtekohad. Vaadeldakse taimede erinevat ehitust, elupaiku ja nende vegetatsiooniperoodi.

Praktilise ainaena lisandub 6. klassis aiandus. Praktiline töö maaga võimaldab jõuda loodusseoste mõistmiseni ning omab suurt väärtust tänapäeva elust tingitud võõrandumistunde ületamisel. Ühine tegevus arendab õpilaste sotsiaalsust.

Projektitöödest võib taimeõpetusega seostada ravimtaimede kogumise ja klassi ravimtaimeapteegi rajamise, herbariumi koostamise, mesila külastamise vms.

5.klass

Õppesisu

- Taime osad: juur, vars, leht, õis.
- Puude ja rohttaimede võrdlus.
- Taimede ja seente võrdlus.
- Taimete vaatlus ja mitmekesisus.
- Vetikad. Eostaimed.
- Samblikud.
- Seened
- Sõnajalad

- Rohhtaimed
- Leht-ja okaspuud

Õpitulemused

5.klassi õpilane

- oskab vaadelda taime;
- oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi;
- oskab nimetada taimede osi
- tunneb taimeriigi üldist klassifikatsiooni;
- oskab nimetada taimesugukondade esindajaid;
- oskab võrrelda puid ja rohhtaimi
- oskab võrrelda taimi ja seeni
- oskab joonistada õpetaja juhendamisel konkreetset taime tema eripära väljatoomisega;

6. klass

Õppesisu

- Sibullilled.
- Ristõielised, sarikõielised, korvõielised, huulõielised, roosõielised. Põhjalikumalt käsitletakse igast sugukonnast ühte esindajat. Erinevad õistaimed aastaringis.
- Õisi tolmeldavad putukad. Õie ehituse ja putukaliikide seosed. Mesilased. Mesi ja teised mesindussaadused.
- Puude õitsemine ja viljumine.
- Köögiviljad (lõimumine aiandusega).
- Eesti ravimtaimed, nende kasutamine.

Taotletavad õpitulemused II kooliastmes

6. klassi lõpetaja

- oskab vaadelda elavat taime
- oskab sõnastada oma tähelepanekuid, esitada küsimusi
- tunneb taimeriigi üldist klassifikatsiooni
- oskab nimetada taimesugukondade esindajaid
- oskab õpetaja juhendamisel joonistada konkreetset taime tema eripära väljatoomisega tunneb õistaimede klassifitseerimist õieehituse alusel

- oskab nimetada õisi tolmeldavaid putukaid
- tunneb mesindussaadusi ja nende kasutamist
- tunneb enamkasutatavaid ravimtaimi, teab mõne kasutusala

KIVIMIÕPETUS

Kivimiõpetus on üks kolmest loodusvaldkonna õppeainest taime- ja loomaõpetuse kõrval, mis riiklikus õppekavas kannavad üldnimetust *loodusõpetus*.

6. klass

Juhtmotiivid

Geograafia kõrval on iseseisva aina kivimiõpetus e mineraloogia. Kivimiõpetuses minnakse üle elusalt looduselt elutule. Põhjuse - tagajärje mõistmine on oluline kolme põhilise kivimigrupi - sette-, tard- ja moondekivimid - õpetamisel.

Kivimiõpetuse raames käiakse õppekäikudel või uuritakse kivimeid laboratoorse tööna. Õpitakse aru saama inimtegevusega kaasnevatest mõjudest keskkonnale. Iga paikkond võimaldab teha lihtsaid aluspinna vaatlusi. Õppetöö käigus valmib klassi kivimikollektsioon.

Õppesisu

- Mäestikke moodustavad kivimid. Mäestike jaotumine vanuse ja tekke järgi (lõimumine geograafiaga).
- Kivimite jaotus tekke järgi: sette-, tard- ja moondekivimid. Vulkaaniline tegevus. Vulkaani läbilõige.
- Eesti aluspõhi. Põhja- ja Lõuna-Eesti aluspõhja erinevus.
- Eesti levinumad kivimid: lubjakivi ja selle sugulased, liivakivi, savi. Rändrahnud. Graniidi koostisosad: põldpagu, kvarts ja vilgukivi. Fossiilid.
- Põlevkivi. Keskkond.
- Vääriskivid, poolvääriskivid, nende levikualad, töötlemine.

Õpitulemused

6.klassi lõpetaja

- * tunneb Eesti aluspinnalist ehitust;
- tunneb Eesti levinumaid kivimeid;
- teab, miks kaevandatakse põlevkivi ja sellega seonduvaid keskkonnaprobleeme;
- oskab nimetada graniidi koostisosi;
- teab rändrahnude päritolu;

- tunneb kivimite üldist jaotust nende tekke järgi;
- tunneb piltidel ära noore ja vana mäestiku;
- tunneb mõningaid vääriskiviliike.
- oskab nimetada Euroopa suuremaid mäestikke ning teab nende erinevaid tekkeviise.

Loodusõpetus II kooliastmel

Kogu II kooliastme õppesisu integreerub mitmete teiste ainetega.

Väärtused ja hoiakud

6. klassi lõpetaja:

tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;
 väärtustab uurimistegevust looduse tundmaõppimisel;
 väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;
 toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;
 märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes.

Uurimisoskused

6. klassi lõpetaja:

sõnastab uurimisküsimusi/probleeme ja kontrollib hüpoteese;
 kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid;
 teeb katseid, järgides praktilise töö juhendeid;
 arutleb loodusteadusliku uurimuse ja praktiliste tööde juhendite üle;
 kasutab ohutusnõudeid, järgides õigesti sobilikke mõõtevahendeid;
 analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uuringu tulemusi;
 leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning arutleb infoallika usaldusväärsuse üle;

oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust.

Üldised loodusteaduslikud teadmised

6.klassi lõpetaja:

- 1) tunneb igapäevaelus ära looduslikke teemasid, probleeme ja küsimusi;
- 2) saab aru loodusteaduslikust tekstist;
- 3) tuginedes loodusteaduslikele teadmistele, teeb tõendusmaterjalide põhjal järeldusi ja otsustusi
- 4) selgitab põhjuse-tagajärje seoseid
- 5) kasutab või koostab mudelit, et näidata arusaamist seostest, protsessidest ja süsteemidest;
- 6) kirjeldab ja võrdleb organismide, ainete või protsesside sarnasusi ning erinevusi;
- 7) selgitab organismide kohastumist õhus, vees või mullas kui elukeskkonnas ning põhjendab loodus – ja keskkonnakaitse vajalikkust;
- 8) saab aru inimtegevuse ja keskkonna vahelistest seostest kodukoha ning Eesti kontekstis.

LOODUSÕPETUS III kooliastmel

7.klass

Loodusõpetus 7.klassis on integreeritud **füüsikasse, keemiasse ja bioloogiasse**. 7.klassist alates õpitakse füüsikat, millega alustati juba 6.klassis, hiljem aga õpitakse iseseisva aina keemiat.

Väärtused ja hoiakud

7. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu, huvitub loodusteaduslikust ja tehnikaalasest karjäärist;
- 2) väärtustab uurimistegevust loodusnähtuste tundmaõppimisel, kasutab julgelt loovust;
- 3) usub oma võimetesse ning on enesekindel loodusnähtusi tundma õppides;
- 4) väärtustab katsetamisel korda, peab kinni kokkulepitud reeglitest ja hoiab katsevahendeid;
- 5) väärtustab eluta- ja eluslooduse mitmekesisust.

Uurimisoskused

7. klassi lõpetaja:

- 1) oskab vaadelda ja esitada loodusteaduslikke küsimusi;
- 2) sõnastab uurimisküsimuse või hüpoteesi, mida saab katse või vaatluse kaudu kontrollida;
- 3) oskab plaanida ja koostöös teiste õpilastega läbi viia uurimust, sh katset;
- 4) oskab välja pakkuda mõõdetavaid ja mittemõõdetavaid muutujaid;
- 5) eristab lihtsamas katses sõltumatu ja sõltuva muutuja;
- 6) analüüsib andmete usaldusväärsust, mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust ning kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- 7) esitab tulemusi tabelite ja diagrammidena;
- 8) oskab välja tuua seoseid nii graafiliselt kui ka mittegraafiliselt esitatud andmestikes;
- 9) teeb kogutud andmete põhjal järeldusi, selgitab ja ennustab tulemusi ning hindab

hüpoteeside paikapidavust;

- 10) esitab uurimuse tulemusi suuliselt ja kirjalikult ning visuaalselt arusaadavalt;
- 11) rakendab matemaatilisi teadmisi/oskusi loodusteaduslike probleeme lahendades;
- 12) järgib katseid tehes juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 13) põhjendab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust igapäevaelus.

Õppesisu

Füüsika:

Inimene uurib loodust. Loodusnähtused. Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse. Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus. Andmete graafiline esitamine. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees.

Mõisted: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, teepikkus, aeg, kiirus

Praktilised tööd:

- 1) Mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine;
- 2) Kiiruse mõõtmine
- 3) Energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemine ja jahtumine, graafiline kujutamine;
- 4) Keemilise energia muundamine elektrienergiaks;
- 5) Udu ja härmatise tekke uurimine.

Keemia: ainete ja kehade mitmekesisus. Loodusnähtused. Elus ja eluta looduse seosed. Ainete ja kehade koostis. Keemiline element. Liht- ja liitained. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused, keemiline reakstioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees.

Mõisted: puhas aine, segu, lahus, tihedus, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel, keemiline reakstioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees, süsinikuringe.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine;

- 2) erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus);
- 3) etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist;
- 4) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades;
- 5) erinevate ainete põlemise uurimine;
- 6) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda;
- 7) hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega.

Erinevused riiklikust õppekavast

Lisaks loodusõpetuse ainekava teemadele käsitletakse 7. klassi füüsika ja keemia ainekava teemasid, mis on täpsemalt lahti kirjutatud nende ainete õppesisu ja õpitulemuste juures. Aine tiheduse teemat käsitletakse 8. klassi füüsikas.

IKT vahendite ja audiovisuaalse materjali kasutamine – IKT vahendite kasutamine tunnis ei kuulu waldorf õppekavasse. IKT vahendeid kasutatakse peamiselt iseseisvate tööde (referaadid, kokkuvõtted) koostamiseks.

Õpitulemused III kooliastmes

Inimene uurib loodust

7. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus;
- 2) eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;
- 3) kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt;
- 4) mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi;
- 5) seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.

Ainete ja kehade mitmekesisus

- 1) teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest;
- 2) oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;
- 3) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
- 4) teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;
- 5) eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal;

- 6) mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
- 7) põhjendab aineosakeste vastasmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust;
- 8) teab vesiniku , hapniku ja süsiniku sümboleid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemeid;

Loodusnähtused

- 1) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nende vahelisi seoseid;
- 2) mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust;
- 3) toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses;
- 4) toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise;
- 5) liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusala-dega; seostab vee olekute muutused erinevate sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis);
- 6) selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat;
- 7) selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.

Elusa ja eluta looduse seosed

- 1) kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel;
- 2) põhjendab energiasäästu vajadust;
- 3) seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonaatingimustega;
- 18) esitab ideid materjalide taaskasutamiseks;
- 19) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.

GEOGRAAFIA

Geograafia ehk maateadus algab 5. klassist ning kestab 9. klassini. Geograafia ülesanne on anda lapsele teadlik suhe ruumilise maailmaga. Ta peab lapses maailma vastu huvi traditsioonidesse.

Geograafiaõpetusega rõhutatakse inimese ja looduse vahelistest seostest arusaamist ning süvendatakse õpilaste keskkonnateadmisi nii kohalikul kui ka globaaltasandil. Geograafia õppimise käigus areneb õpilaste kaardilugemisoskus. Õpilased õpivad kasutama tabeleid, graafikuid, diagramme ja jooniseid informatsiooni leidmiseks, protsesside või nähtuste kirjeldamiseks, seoste leidmiseks ja järelduste tegemiseks.

5. klassis õpitakse tundma Eesti geograafiat. 6. klassis laieneb geograafia Euroopa tundmaõppimiseks. 7.- 8. klassis käsitletakse maailmajagude ja mandrite geograafiat. Süvendatult vaadeldakse erinevate rahvaste iseloomu ja kultuuriolusid ning põhilisi tegevusalasid.

9. klassis võetakse kõik eelnevalt õpitu kokku ja süvendatult käsitletakse maailma kui tervikut – kliimat, loodusvööndeid, kliimavööndeid, geoloogilisi protsesse, vulkanismi maailmamerd, atmosfääri. Samal moel saab tervikuks ka kõik Eesti kohta varem õpitu. Lisaks käsitletakse nüüd Eesti majandusgeograafiat; põllumajandust ning toiduainetetööstust. Eesti majandussuhted Euroopaga, teenindus ja turism. geograafiat.

Geograafia õppimisel on oluline roll välitöödel, sh ekskursioonidel, matkadel, õppekäikudel. Nende käigus tehakse loodusvaatlusi ja kasutatakse lihtsamaid mõõtmisvahendeid. Õpitakse ühiselt probleeme nägema, kaardi järgi maastikul orienteeruma, vaatluste põhjal järeldusi tegema.

Õpitulemused põhikooli lõpuks

Põhikooli lõpetaja:

huvitub looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning saab aru loodus- ja sotsiaalteaduste tähtsusest ühiskonna arengus;

on omandanud ülevaate looduse ja ühiskonna olulisematest nähtustest ja protsessidest ning saab aru nende ruumilisest paiknemisest ja vastastikustest seostest;

suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades nii kodukoha, Eesti kui ka teiste maade loodust ja kultuuri ning säästva arengu põhimõtteid;

kasutab geograafiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit probleeme lahendades;

kasutab teabeallikaid geograafiainfo leidmiseks, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda looduses ja ühiskonnas toimuvate protsesside selgitamisel, nähtuste ja objektide kirjeldamisel ning probleemide lahendamisel;

on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest, hindab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi käärjäari planeerides ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

5. klass

5. klassis õpivad lapsed tundma Eestimaad. Maastikuline erinevus – saared, rannik, sisemaa, Põhja- ja Lõuna-Eesti – seostatakse inimese tegevusvaldkondade ja majandusega. Kodumaa lähem vaatlus laieneb kogu Euroopale.

Õppesisu

Eesti: Eesti asukoht kaardil ja gloobusel. Naaberriigid. Ilmakaared. Eesti kaart. Eesti maakonnad ja suuremad asulad. Põhja-, Lõuna-, Ida- ja Lääne-Eesti ning saared. Igale piirkonnale iseloomulikud maastikud, maavarad ja nendele vastavad inimtegevused.

Pinnavormid: künegas, nõgu, org, kõrgustikud ja madalikud. Eesti suuremad kõrgustikud ja madalikud.

Jões. Jõe osad. Jõgede osa looduses. Eesti suuremad jõed (lõimumine matemaatikaga), nende valgalad.

Järved. Järvede toitumine. Eesti järved, nende teke ja areng.

Soode teke ja levik (lõimumine taimeõpetusega). Elutingimused soos (lõimumine taime- ja loomaõpetusega). Soos leiduvad loodusvarad (lõimumine taime- ja kivimiõpetusega). Soode kaitse (lõimumine taime- ja loomaõpetusega).

Põhjavesi. Põhjavee teke ja kaitse.

Läänemeri, selle tähtsus ja kaitse.

Maakerge Eesti rannikul. Läänemere tähtsamad lahed ja väinad. Suuremad saared ja laiud.

Looduskaitse Eestis, kaitsealad (lõimumine taime- ja loomaõpetusega). Läänemeremaad.

Kompass, kaart (lõimumine kodulooga)

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- määrab Eesti asukoht kaardil ja gloobusel;
- nimetab ja näitab kaardil Eesti maakonnad, suuremad asulad, linnad;
 - tunneb Põhja-, Lõuna-, Ida- ja Lääne-Eestit ning saari;
 - Nimetab igale piirkonnale iseloomulikud maastikud;

- Nimetab maavarad ja nendele vastavad inimtegevused;
- tunneb ilmakaari;
- nimetab Eesti naaberriike;
- tunneb Eesti põhilisi pinnavorme ning iseloomustab neid;
- nimetab ja näitab kaartil Eesti suuremad kõrgustikud ja madalikud, Nimetab suuremad jõed ja järved;
- omab ülevaadet Eesti veestikust (sh põhjaveest) ja Läänemerest.

6. klass

6. klassis on geograafiaõpetuses kaks aspekti. Ühest küljest vaadeldakse Eestit kontinendi osana, millel ta asub. Teisalt Euroopa osana. Tehakse süstemaatiline võrdlev lühiülevaade kõikidest mandrites – rannajooned, mäestikud, kliima, taimestik. Põhjalikumalt käsitletakse Euroopa maailmajagu.

6. klassi geograafia annab süstemaatilise ülevaate Maa ehitusest, meredest ja mandritest. Geograafiaõpetusega seostub kivimi- ja taimeõpetuses räägitu. Võib valida välja Euroopa suuremaid piirkondi ja minna klassiga „reisile”. Seeläbi tuuakse lapseni maastiku ja inimtegevuse seosed. Jälgitakse vee, õhu, valguse, soojuse mõjutusi Euroopa erinevates piirkondades.

Polaarsus – näiteks madalmaade loodustingimuste võrdlus mõne Alpi regioonis asuva riigiga; täielikult sisemaal asuva riigi võrdlus merepiiri omava riigiga.

6.klassi ühe osana õpetatakse astronoomia algkurust. Astronoomiatundides räägitakse nähtavast öötaevast ja vaadeldakse tähtkujusid. Kirjeldatakse ka päikesesüsteemi planeete ja nende teekondi ning jälgitakse kuutsükleid.

Õppesisu

Euroopa:

- Mandrite ja ookeanide kuju ning asend. Hoovused. Tõus ja mõõn (lõimumine füüsikaga)
- Loodusvööndite sõltuvus päikese asendist ja kliimatingimustest. Maa orbiidist tulenev aastaegade vaheldumine (lõimumine loodus-, taime- ja loomaõpetusega)
- Euroopa üldiseloomustus

- Noored kurdmäestikud Alpide näitel
- Maailm kui tervik, keskkonnaprobleemid
- Maavarad ja nende kasutamine (lõimumine kivimiõpetusega)
- Suured jõed ja nende iseloomustus nt Rei, Doonau, Dnepr.
- Troopiline vihmamets, savann, Austraalia sisemaa;
- Soolakõrbed kui ökosüsteemid
- Haritava maa vaesustumine, metsaraie
- Tolmutormide teke koos tabavate näidetega pinnaseerosioonist
- Uued transporditeed (Trans-Siberi raudtee, Suessi ja Panama kanal)

Õpitulemused

6 klassi lõpetaja:

- oskab kirjeldada looduslikke objekte ja nähtusi;
- oskab looduses käituda;
- omab ettekujutust Maa siseehitusest ja maakoore ehitusest;
- omab teadmisi geoloogilistest protsessidest;
- teab kivimite klassifikatsiooni ja oskab tuua näiteid erineva tekkega kivimite kohta;
- teab Eestis leiduvaid maavarasid ja nende kasutusvõimalusi;
- omab ülevaadet Euroopa regionaalsetest erinevustest nii looduses kui ka majandustegevuses;
- oskab allikate põhjal koostada lihtsamaid ettekandeid;
- oskab kasutada lihtsamaid loodusteaduse uurimismeetodeid (vaatlus, mõõtmine);
- oskab kasutada kompassi;
- oskab koostada lihtsamaid plaane ja neid kasutada;
- oskab liikuda maastikul, määrata ilmakaari;
- mõistab elus ja eluta loodusi seoseid;
- mõistab looduses toimuvaid ajalisi muutusi;
- oskab kirjeldada Eesti regioonide loodust ja inimtegevust;

- oskab kirjeldada Eesti asustust ja levinumaid asulatüüpe;
- teab Eesti maakondi ja suuremaid linnu;
- tunneb Eesti põhilisi pinnavorme ja nende tekkimist;
- omab ülevaadet Eesti veestikust ja Läänemerest;
- tunneb loodus-ja keskkonnakaitse põhiprintsiipe.

Erisused riikliku õppekavaga

- leiab atlase kaardilt kohanimede registri järgi tundmatu koha – kuulub III kooliastme õppekavasse
- kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel – kuulub III kooliastme õppekavasse
- oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitab uurimistulemusi – kuulub III kooliastme õppekavasse
- IKT vahendite ja audiovisuaalse materjali kasutamine – IKT vahendeid kasutatakse 9.klassis lisavõimalusena uurimustööde materjalide leidmiseks, esitlusteks, projektideks.

III kooliaste

Kaardiõpetus

Õpitulemused

Õpilane:

- leiab vajaliku kaardi teatmeteosest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit;
- määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;
- mõõdab vahemaid kaardil erinevalt esitatud mõõtkava kasutades ning looduses sammupaari abil;
- määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha;
- määrab ajavõõndite kaardi abil kellaja erinevuse maakera eri kohtades;
- koostab lihtsa plaani etteantud kohast;

- kasutab trüki ja arvutikaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ja teha järeldusi

Õppesisu

Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja euroopa poliitiline kaart. Trüki ja arvutikaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid.

Geoloogia

Õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab jooniste abil Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimalustest;
- Iseloomustab ettentud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaalal esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist;
- Teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjust, näitab kaardil nende peamisi esinemipiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda;
- Toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;
- Selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette ja tardkivimite teket;
- Iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, põlevkivi ja kiviluuti ning toob näiteid nende kasutamise kohta;
- Mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.

Õppesisu

Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke.

Pinnamood

Õpitulemused

Õpilane:

- On omandanud ülevaate maailma mägise ja tasase reljeefiga piirkondadest, imeetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud):
- Iseloomustab suuremõõtkavalise kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;
- Iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;
- Kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;
- Toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumisest erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel;
- Toob näiteid inimeste elu majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevatest riskidest ning nende vältimise võimalustest.

Õppesisu

Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ka mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel, Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.

Rahvastik

Õpitulemused

Õpilane:

- iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit
- nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu;
- toon näiteid rahvatse kultuurilise mitmekesisuse kohta ning väärtustab eri rahvatse keelt ja traditsioone;
- leiab kaardilt ja nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning iseloomustab rahvastiku paiknemist etteantud riigis;
- iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist;
- kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.

Õppesisu

Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine.

Kliima

Õpitulemused

Õpilane:

- Teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat
- Leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust planeerides;
- Selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaegade vaheldumise põhjusi;
- Iseloomustab joonise järgi üldist õhuringlust;
- Selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;
- Leiab kliimavõtmete kaardil põhi-ja vahekliimavõtmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastav kliimavõtmega;
- Iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevute põhjusi;
- Toob näiteid ilma ja kliima mõjust inimtegevusele;
- Analüüsib jooniste põhjal kliima lühi-ja pikemaajalist muutumist ning selgitab eri tegurite, sh astronoomiliste tegurite rolli kliimamuutuses.

Õppesisu

Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal. Aastaegade kujunemine. Temperamendi ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavõtmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele.

Veestik

Õpitulemused

Õpilane:

- * seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutused kliimaga;
- * iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd ning toob esile erinevust põhjused;
- * iseloomustab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kuluvat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel;
- * iseloomustab veeringet, selgitab vee ja veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näieid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.

Õppesisu

Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, üleujutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse.

Loodusvööndid

Õpitulemused

Õpilane:

- * tunneb joonistel ja pildidel ära loodusvööndid ning iseloomusab kaardi järgi nende paiknemist
- * iseloomustab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid;
- * tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja pildidel maastiku, taimed, loomad ja mullad;
- * teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes;
- * selgitab liustike tekkepõhjusi ning iseloomustab nende paiknemist ja tähtsust;
- * toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastasmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes;
- * iseloomustab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi; geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimestikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nendevahelisi seoseid.

Õppesisu

Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, piinamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevate mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.

Euroopa ja Eesti geograafiline asend, piinamood ning geoloogia

Õpitulemused

Õpilane:

- * iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- * iseloomusab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi;
- * seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega;

- * iseloomustab kaardi järgi maavarade painemist Euroopas, sh Eestis;
- * iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis;
- * nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.

Õppesisu

Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises.

Euroopa ja Eesti kliima

Õpitulemused

Õpilane:

- * iseloomustab Euroopa , sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale;
- * iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg-või madalrõhuala, soe ka külmal front, sademed, tuuled);
- * mõistab kliimamuutuste uurimise olulisust ja toob näiteid tänapäevaste uurimivõimaluste kohta;
- * toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.

Õppesisu

Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas.

Euroopa ja Eesti veestik

Õpitulemused

Õpilane:

- * iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta;
- * kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike; pank-, laid- ja skäärrannikut;
- * selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis;
- * teab soode levikut Euroopas, sh Eestis ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;
- * iseloomustab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning nätab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari järvi, jõgesid.

Õppesisu

Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis.

Euroopa ja Eesti rahvastik

Õpitulemused

Õpilane:

- * leiab teabeallikatest infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta;
- * analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu, selle muutumist;
- * iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist;
- * toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevatest probleemidest Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta;
- * selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestis ja mujalt Euroopast;
- * iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.

Õppesisu

Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sündmuste, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.

Euroopa ja Eesti asustus

Õpitulemused

Õpilane:

- * analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;
- * analüüsib linnade tekke, asuoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;
- * nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja nende lahendamise võimalustest;
- * võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna-ja maaelu erinevusi;
- * nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.

Õppesisu

Rahvastiku paiknemine Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.

Euroopa ja Eesti majandus

Õpitulemused

Õpilane:

- * analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;
- * rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;
- * selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonaale;
- * analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ja puudusi elektrienergia toomisel;
- * analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energia tootmisel;
- * toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;
- * teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku tarbimist;
- * toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.

Õppesisu

Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.

Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetetööstus

Õpitulemused

Õpilane:

- * toob näiteid taime ja loomakasvatuse kohta;
- * iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ka põhjendab spetsialiseerumist;
- * iseloomustab mulda kui ressursi;
- * toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;

- * toob näiteid eri põllumajandusettevõtete kohta Euroopas , sh Eestis;
- * toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.

Õppesisu

Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.

Euroopa ja Eesti teenindus

Õpitulemused

Õpilane:

- * toob näiteid erinevate teenuste kohta;
- * iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;
- * toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus ja sotsiaalelule ning looduskekkonnale;
- * analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja erinevate kaupade veol;
- * toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;
- * iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti –sisestes sõitjate ja kauba vedudes;
- * toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonaasäästlikku transpordi kasutamist.

Õppesisu

Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismi liigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.

7. klass

7. klassis käsitletakse Vana Maailma: Aasiat ja Aafrikat. Oluline on maadeavastuste teema, mida saab seostada ajalooa. 7.klassi ajaloo õpitakse tundma avastuste ajastut, koloniseerimise algust ja orjakaubandust.

Tuutakse välja seoseid põllumajanduse ja töötleva tööstuse vahel. See omakorda seostub inimtegevusega erinevates kliima-ja loodusvööndites.

Käsitletakse vulkanismi, laamade liikumist.

Õppesisu

Aafrika:

- Iseloomustatakse Aafrika peamisi geograafilisi piirkondi, käsitledes kliimat, topograafiat, loodusvööndeid ja rahvastikku;
- Põhja- ja Lääne-Aafrika ning ekvatoriaalalad, Sahaara ja Sahel;
- Ida- ja Lõuna-Aafrika islamistliku ja Musta Aafrika eluviisid erinevates loodusvööndites (lõimumine ajaloo) nt pügmeed ja vihmametsade elanikud, karjused, samburud, masaid, põlluharijad ja plantaatorid, oaasielanikud ja mäetöölised;
- Erinevate religioonide ja traditsioonide püsimine Aafrika ühiskonnas (lõimumine religiooniõpetusega);
- Koloniaal- ja postkoloniaalajastu mõjutused Prantsusmaalt, Inglismaalt, Hollandist ja Saksamaalt. Vastuolud lääne maailmakäsitlusega. Arengumaade ja arenenud riikide majandussuhted.
- Tänapäeva majandushuvid ja traditsioonilise hõimueluviisi vahelised pinged Lääne-Aafrikas, Lõuna-Aafrika multikultuurne ühiskond, Somaalia poolsaare küsimused (lõimumine ajaloo)

Aasia:

- Peamised geograafilised piirkonnad: Himaalaja mäestik, Lõuna-Aasia (Hindustani poolsaar), Sise-Aasia (Tiibeti kiltmaa ja Mongoolia), Ida-Aasia (Jaapan, Korea, Ida-Hiina), Kagu-Aasia (Tai, Filipiinid, Indoneesia);
- Suurmaastikud oma kultuurilises ja geograafilises polaarsuses (nt budismi, hinduismi, islami ja kristluse mõjud);
- Aasia inimeste osa tänapäeva ühiskonna muutumises. Hiina ja vaikse ookeani riikide tulevik seoses globaliseeruva majandusega;
- Kagu-Aasia kui põhiliselt saarestikest koosnev mandriosa, Ida-Aasia tihe asustus;
- Vaikse ookeani ääres paiknevate riikide kiire areng ning Aasia majanduse osatähtsuse kasvamine maailmas.
- Kliima ja ilma mõju inimtegevusele (ja inimtegevuse mõju kliimale).
- Vihmametsade kasutamisega seonduv temaatika.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

* iseloomustab Aafrika peamisi geograafilise piirkondi, pinnamoodi, kliimat, sisevett, loodusvööndeid ja rahvastikku;

- teab ja nimetab Aafrika religioone (toetudes religiooniõpetusele) ja traditsioone ;
- teab koloniaal- ja postkoloniaalajastu mõjutusi Prantsusmaalt, Inglismaalt, Hollandist ja Saksamaalt;
- iseloomustab Aasia peamisi geograafilisi piirkondi ;
- mõistab ja kirjeldab eri piirkondade kultuurilises ja geograafilises vastandlikkust;
- oskab kasutada atlasit, leides infot erinevatelt teemakaartidelt, diagrammidelt;

8. klass

Nii nagu 8.klassi õpilased elavad üha tugevamalt sisse maailma, nii tekib neis vajadus tegeleda maailmaprobleemidega. Võib märgata ka vastupidist tendentsi: isiklikud probleemid omandavad sageli „maailmamõõtmel”. Sel põhjusel tuleb eriti geograafiatundides arvestada „mina” ja maailma vahelise vastasmõjuga. Tegelemine eri rahvaste eluga, nende kultuuride ja väärtustega, annab lastele ettekujutuse rahvaste eripäradest. See võib aidata noorukitel leida pidet nende endi hingelistes otsingutes. Tuua välja geograafilised polaarsused nii kliimavöötmel, loodusvööndite kui sademete hulga jaotumise alusel.

Kliima ja ilm. Ilmastikuga seotud kultuurilised ja majanduslikud aspektid erinevates loodus- ja kliimavöötmel elavatel inimestel.

Ameerika käsitlemisel tuuakse välja Põhja- ja Lõuna-Ameerika erinevused. See aitab arendada õpilaste kujutlusvõimet, mõista geopoliitilisi probleeme ja

Õppesisu

- Põhja- ja Lõuna-Ameerika, Austraalia ja Antarktilise pinnamoodi, kliima, siseveed, loodusvööndid ja rahvastik;
- Geoloogilised protsessid, laamade liikumine, inimgeograafia.
- Omapärane taimestik ja loomastik (loomade ja taime- ja loomaõpetusega)
- Andide näitel mandrilise ja merelise kliima kontrastid, kõrgusvööndilisus

- Põlisrahvaste olukord Ameerikas ja Austraalias (lõimumine ajalooa)
- Erinevad sotsiaalsed ja etnilised grupid Ameerikas. Rahvastik USA-s.(lõimumine ajalooa)
- Loodushoiuga seotud probleemid: vihmametsa, nende hävitamine.

Taotletavad õpitulemused

8. klassi lõpetaja

- iseloomustab Põhja- ja Lõuna-Ameerika, Austraalia ja Antarktise pinnamoodi, kliimat, loodusvööndeid ja rahvastikku;
- kirjeldab ja iseloomustab vastavate piirkondade taimestikku ja loomastikku:
 - oskab võrrelda erinevate piirkondade mõju inimtegevusele (inimgeograafia),
 - oskab leida temaatilistelt kaartidelt infot rahvastiku paiknemise, keeleliste ja kultuuriliste erinevuste kohta;
- teab ja kirjeldab põlisrahvaste olukord Ameerikas ja Austraalias;
- teab erinevaid sotsiaalseid ja etnilisi gruppe Ameerikas ja USA-s ;

9. klass

9. klassis võetakse kõik eelnevalt õpitu kokku. Süvendatult käsitletakse Eesti geograafiat-aluspõhja, pinnamoe kujunemist, kliimat, rahvastiku paiknemist, vananemist ja iibeprobleeme. Majanduses vaadeldakse erinevaid tööstusharusid, põllumajanduste Eestis ja kaubandussuhteid naaberriikidega. Võrreldakse Eesti ja Euroopa tööstuse, majanduse, põllumajanduse ja rahvastiku olukorda ja probleeme.

Õppesisu

- Mandrite ja ookeanide kuju ja jaotumine
- Noorte ja vanade mäestike morfoloogia ja teke (lõimumine kivimiõpetusega)
- Mandrite triivist laamtektoonikani. Vulkanism ja maavärinad (lõimumine

kivimiõpetusega)

- Mineraloogia ja kivimite jaotumine tekke järgi (lõimumine kivimiõpetusega)
- Kliima ja kliimat kujundavad tegurid (lõimumine füüsikaga)
- Ülevaade Maa geoloogilisest ajaloost. Eesti aluspõhja kujunemine
- Jääaeg, selle etapid, jää tegevuse tagajärjed Eesti näitel (lõimumine ajalooaga)
- Maastike kujunemine erinevate tegurite koosmõjul
- Inimtegevuse mõju loodusele
- Rahvastik ja selle põhimõisted. Muutused rahvastikus ja paigutuses.
- Majanduse struktuur
- Eesti geograafia
- Eesti majanduse olukord ja arenguperspektiivid
- Keskkonnaprobleemid

.BIOLOOGIA

7.-9.klass

Juhtmotiivid

III kooliastmes algav bioloogia jaguneb waldorfkooli traditsiooni kohaselt kaheks suureks valdkonnaks – inimeseõpetuseks ja üldbioloogiaks. Selliste nimetuste all kirjutatakse need ained ka tunnistusele. Mõlemat valdkonda hinnatakse 9. klassis eraldi ja lõputunnistusele pannakse nende koondhinne.

7.klassi õpilaste esmases huvifääris on kõik otseselt inimesega seonduv. Inimese anatoomia ja füsioloogia vastavad sellele huvile kõige kohasemalt ning annavad heitlikule tundeelule tasakaaluks reaalseid, objektiivseid teadmisi inimesest. Inimese skeleti, lihaste, meelelundite ja elundkondade käsitlemine seostatakse alati tervisega ning sellega, kuidas nii keskkond kui inimese enda käitumine tema tervist mõjutavad. Objektiivsetele faktidele tuginedes leiab käsitlemist mõnu- ja sõltuvusainete temaatika. Oma keha uuel mõistmisel saavutavad õpilased samaaegselt teadlikuma suhte sellesse ning saavad praktilist abi puberteediprobleemaatikas toimetulekuks. Inimese silma ja kõrva ehitust võib klassiõpetaja käsitleda ka füüsikaperiodi (optika, akustika) ajal. Skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsikalised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele lisab must-valge joonistamine kunstiõpetuses

(nt inimese kolju, labakäe luud vms) või savist modelleerimine (nt jäsemete peenenevad luud või selgroolülid) tunnetusliku tahu.

7.klassi bioloogias jätkatakse ka II kooliastme loodusõpetuse tundides alustatud eluslooduse süsteemset tundmaõppimist. Käsitletakse selgroogsete loomade erinevate elundkondade ehitust ja talitlust. Luuakse paralleele inimesega.

8.klassis algab põhjalikum tutvumine selgrootute loomadega. Samuti antakse ülevaade seentest ja mikroorganismidest. Kasutusele võetakse mikroskoop. Pikemalt puudutatakse organismide paljunemise ja arengu teemat.

9. klassi bioloogiaõpetus põhineb loodusõpetusest saadud teadmistel, oskustel ja hoiakutel ning jätkab ja täpsustab looduse tundmaõppimist. Olulised on varem omandatud oskused, sh oskus teha lihtsamaid loodusvaatlusi ja väljendada looduse kohta oma tähelepanekuid.

Füüsilise murdeea läbinud õpilases ärkab tunnetus- ja teadushuvi. Sisuliselt töötatakse edasi paljude 8. klassi teemadega, kuid nüüd rohkem süvendatult, teaduslikult. Inimese füsioloogiliste funktsioonide täpsest kirjeldusest jõutakse vastavate haiguste mõistmiseni. Inimesega seoses räägitakse ka pärilikkusest. Sobivate küsimuste puhul võib kaasata kooliarsti. Bioloogia hõlmab ka keskkonnaõpetuse.

Õppetegevus võimaldab erinevaid individuaalse ja grupitöö vorme, frontaalse õpetuse osakaal väheneb. Esmatähtsaks saab kõik iseseisvat mõtlemist ergutav – diskussioonid, probleemolukordade lahendused jms.

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Bioloogia ainekavas pööratakse tähelepanu enesejuhitud õppimise oskuste kujundamisele läbi uurimuslike tööde, rollimängude ja iseseisva töö veebimaterjalide ning teiste teabeallikatega. Erinevate teemadega seonduvalt tutvustatakse bioloogiaga seotud elukutseid ning edasiõppimise ja karjäärivõimalusi

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Bioloogial on kandev roll looduskeskkonna mitmekesisuse ja selles toimivate protsesside käsitlemisel. Eelkõige käsitletakse seda läbivat teemat 9. klassis seoses ainekava teemaga „Ökoloogia ja keskkonnakaitse“, kuid see leiab kajastamist ka organismide, nende elupaikade ja eluprotsesside mitmekesisust käsitledes kõigi teiste teemade raames.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkust arendatakse koos ettevõtlikkuspädevuse arendamisega mitmesuguste probleemide määratlemisel, lahendusstrateegiatega leidmisel ja lahendamisel. Lisaks sellele toetavad kodanikualgatuslikkust rollimängud, mille raames saab tegeleda dilemmadega ja tutvuda kehtiva seadusandlusega seoses eluslooduse kaitse ja kasutamise ning reeglite eiramise tuvastamisega oma kodukohas.

Kultuuriline identiteet. Bioloogia võimaldab omandada üldvaate eestlastele kui loodusrahvale omasest kultuurist. Nii pööratakse bioloogia õppimisel tähelepanu sellele, kuidas on ajast aega loodusväärtusi kasutatud ning millised tõekspidamised ja uskumused on loodusobjektide ja protsessidega kaasnenud.

Teabekeskond. See läbiv teema leiab käsitlemist eelkõige seoses probleemide lahendamise ja uurimuslike töödega, kus tuleb koguda, kriitiliselt analüüsida ja kasutada erinevaid infoallikaid ning teatud töödes kõrvutada olemasolevat infot enda läbiviidud uuringutest saadud tulemustega.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tehnoloogia ja innovatsioon rakendub bioloogia õppimisel, kui tutvustatakse looduse ja tehnoloogia omavahelisi seoseid ning õppetöös (näiteks uurimuslike tööde tegemiseks) kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid.

Tervis ja ohutus. See läbiv teema leiab käsitlemist kõigis III kooliastme klassides nn inimeseõpetuse ainetsükli (waldorfkooli traditsioonis), kus tutvutakse erinevatel elundkondadel enam levinud terviseprobleemide bioloogiliste alustega, kuid ka treenimise mõjuga elundkondadele. Teatud määral on tervise ja ohutuse teemad integreeritud ka 7. ja 8. klassi materjali, kui õpitakse selgroogsete ja selgrootute loomade, taimede, seente ja mikroorganismide mitmekesisust ja eluprotsesse. Ohutusnõuete järgimisel on oluline koht uurimuslike praktiliste tööde läbiviimisel.

Väärtused ja kõlblus. Bioloogias pööratakse põhitähelepanu bioloogilise mitmekesisuse väärtustamisele ning sellega seonduvalt vastutustundliku ja säästva eluviisi kujundamisele.

Hindamine

III kooliastmes saavad õpilased pidevat suulist tagasisidet õppetundides või mõne muu õppe-tegevuse käigus, nende vanemad aga õppeaasta jooksul toimuvatel vanemateõhtutel, kokkuleppel vanemaga toimuvad individuaalsed arenguvestlused. Õpilased ja lapsevanemad saavad lisaks suulisele tagasisidele iga õppeveerandi lõpus kirjaliku sõnalise tunnistuse, milles antakse ülevaade tunniaktiivsusest, teadmistest, õppevahendite korrashoiust, koduste tööde tegemisest, kirjalikest töödest ning suulisest vastamisest ja üldistest hoiakutest. 9. klassis võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist. Kokkuvõttev hinne lisatakse kirjeldavale tunnistusele

7. klass

Õppesisu

Inimeseõpetus

Inimese elundkonnad. Inimese elundkondade põhiülesanded.

Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.

Nahk. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga. Naha eritamisesanne. Isiklik hügieen.

Seedimine. Toiduainete tee inimeseni: taimekasvatus ja teraviljade aretamine; kartulikasvatus; loomakasvatus; põllumajanduse tööstuslikkus. Põhitoitained – valgud, rasvad, süsivesikud. Mikrotoitained. Emapiim kui toitainete tasakaalustatuse näide. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Seedeelundkond. Toitumisprotsessid seedekulglas. Valkude, rasvade ja süsivesikute erinev seedimine. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Kolmeliikmeline taim ja kolmeliikmeline inimene. Toidupüramiid. Söömiskultuur, söömise sotsiaalne aspekt.

Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool.

Praktilised tööd: Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga. Isikliku toitumisharjumuse analüüs.

Hingamine. Hingamiselundkond, selle töö põhimõte. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.

Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, raku hingamine.

Praktiline töö: Praktilise tööga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.

Vereringe. Südamel ja suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Erinevate veresoonte ehituslik ja talituslik seos. Vere koostisosade ülesanded. Õhu kvaliteedi ja vere kvaliteedi seos. Toidu ja vere kvaliteedi seos. Liikumise ja südamel jõudluse seos.

Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

Põhimõisted: veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine.

Praktiline töö: Praktiline töö füüsilise koormuse mõju uurimiseks pulsile või vererõhule.

Immuunsus. Lümfiringe. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Ülevaade bakter- ja viirusnakkustesse nakatumisest. Erinevad nakatumisviisid ja isikliku hügieeni tähtsus. Immuunsüsteemi ja vaksineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.

Põhimõisted: lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.

Eritamine. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteemid.

Põhimõisted: neer, uriin.

Suguelundkond. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid.

Põhimõisted: emakas, munasari, seemnesari, munand.

Talitluste regulatsioon. Kesk- ja piiridenärvüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja raku osade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis. Mõnu- ning sõltuvusained. Kehaline ja hingeline hügieen.

Põhimõisted: peaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon, sõltuvus.

Praktilised tööd: Praktiline töö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruste võrdlemiseks.

Üldbioloogia

Bioloogia uurimisvaldkond. Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.

Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.

Praktiline töö: Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või pildimaterjali alusel.

Selgroogsete loomade tunnused. Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.

Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik.

Praktiline töö: Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.

Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus. Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiseldite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhukeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Inimese ja

selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.

Praktiline töö: Valikuliselt uurimuslik töö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

Taimede tunnused ja eluprotsessid. Taimede peamised ehituslikud ja talitluslikud erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

Põhimõisted: anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmukas, emakas, tolmlamine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.

Praktiline töö: Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähikümbruses

Õpitulemused:

7. klassi lõpetaja

- Tunneb huvi looduse vastu;
- Seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;
- Tunneb õpitud elundkondade ehitust ja talitlust;
- Suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi;
- Tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid rühmitada ja omavahel võrrelda nende välis- ja siseehitust;
- Oskab välja tuua õpitud bioloogiliste liikide kohastumusi elukeskkonnaga;
- Võrdleb püsi- ja kõigusoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;
- Hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel;
- Mõistab õpitud organismide kohta looduses ja inimese elus;
- Oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- Oskab kasutada luupi;
- Tunneb bioloogiaalast sõnavara;
- Oskab töötada teksti ja joonistega ning kasutada usaldusväärseid allikaid.

Lõiming teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimub eesti keelega. Toitumisõpetuse osa lõimub tihedalt varem loodusõpetuses taimede kohta õpituga, tähtsate toidukultuuride levikust rääkides tuginetakse ajaloo- ja geograafiateadmistele. Arvandmete võrdlemist ja analüüsi, samuti mõõtmisi toetab matemaatika. Ainevahetuse teemad seostuvad keemiaga, organismide kohastumused elukeskkonnaga on seletatavad füüsika mõistete abil. Ainesiseselt luuakse

elusorganisme vaadeldes pidevalt seoseid ja võrdlusi inimesega. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses omandatule. Bioloogia pakub ainest joonistamiseks ning maalimiseks.

8. klass

Õppesisu

Inimeseõpetus

Tugi-liikumiselundkond. Kolju, selle osad. Vertikaalne näokolju ja kerakujuline ajukolju. Inimese kolju võrdlus imetajate omadega. Selgroog, selle osad. Erinevate selgroolülide vormid. Selgroo kuju ja liikuvus eri osades. Selgroo kujunemine koos lihastega püstasendi saavutamisel lapse arengu aspektist. Rinnakorv, selle ehitus. Jäsemed. Ülajäse koos õlavöötmega. Käsivarre alaosa luude asendi muutus käelaba sisse- ja väljapööramisel kui inimesele ainuomane nähtus. Alajäse koos vaagnavöötmega. Pöiavõlv kui vertikaalasendi võimaldaja (ainuomane inimesele). Jäsemete ülesanded. Kuldlõike printsiip inimese luustikus.

Põhimõisted: toes, luu, lihas.

Meeled. Silm ja kõrv, nende ehitus ning ülesanded. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasa-kaalumeelega. Nägemis- ja kuulmishäirete vältimine ning korrigeerimine. Inimese keha ja neli elementi.

Põhimõisted:; pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.

Praktiline töö: Uurimuslik töö meelelundite tundlikkuse määramiseks.

Inimese paljunemine ja areng. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid.

Põhimõisted: ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.

Üldbioloogia

Selgroogsete loomade paljunemine ja areng. Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.

Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväliline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.

Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid. Selgrootute loomade üldisloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnaade, ainuõssete, usside, limuste, lüliljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüliljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused. Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lüliljalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoonodega areng, vaegmoonodega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.

Praktilised tööd: Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine. Lüliljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga. Praktiline töö keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

Seente tunnused ja eluprotsessid. Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa.

Praktilised tööd: Seente välistunnuste võrdlemine. Seente ehituse uurimine mikroskoobiga. Uurimuslik töö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks. Õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid. Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituslik ja talitluslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed.

Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, pulseeriv vakuool, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.

Praktilised tööd: Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatamisega. Märkpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga.

Õpitulemused:

8. klassi lõpetaja

klassi lõpetaja:

- armastab loodust
- tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- väärtustab tervislikke eluviise;
- tunneb ära ja oskab nimetada konkreetseid luid, lihaseid, elundeid, elundkondi;
- tunneb õpitud elundkondade ehitust;
- tunneb õpitud elundkondade talitlust;
- võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;
- suhtub lugupidavalt elu jätkamisega seotud teemadesse;
- omab ülevaadet inimese arengust viljastumisest surmani;
- teab elundkondade enam levinud haigusi, nendest hoidumise ja nende ravi võtteid;

- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid omavahel võrrelda;
- oskab hinnata erinevate paljunemisviiside ja arengutüüpide eeliseid ning puudusi;
- oskab hinnata lõimetishoolde olulisust
- oskab välja tuua õpitud bioloogiliste liikide kohastumusi elukeskkonnaga;
- mõistab parasitismi ja sümbioosi olemust;
- mõistab õpitud organismirühmade kohta looduses ja inimese elus;
- oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- oskab kasutada luupi, mikroskoopi jt bioloogias enamkasutatavaid vahendeid;
- kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- orienteerub teatmeteostes, oskab töötada teksti ja joonistega, kasutada usaldusväärseid allikaid

Lõiming teiste ainetega

Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimub eesti keelega. Arvandmete võrdlemist ja analüüsi, samuti mõõtmisi toetab matemaatika. Ainevahetuse teemad seostuvad keemiaga, organismide kohastumused elukeskkonnaga on sageli seletatavad füüsika mõistete abil. Inimese silma ja kõrva ehitust võib klassiõpetaja käsitleda ka füüsikaperioodi (optika, akustika) ajal. Skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsikalised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele lisab must-valge joonistamine kunstiõpetuses (nt inimese kolju, labakäe luud vms) või savist modelleerimine (nt jäsemete peenenevad luud või selgroolülid) tunnetusliku tahu. Ainesisene lõiming väljendub inimese võrdlemises teiste elusorganismidega. Eurütmiaharjutused meeltele toetavad meeleanorganite töö paremat mõistmist. Tugi-liikumiselundkonda tundma õppides on väärtuslikud kehalise kasvatuse tundides saadud liikumiskogemused. Luude koostise käsitlemine lõimub loodusõpetuses ja keemias õpituga. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses õpitule. Mikroorganismide avastamislugu seostub ajalooga

9. klass

Õppesisu

Inimeseõpetus.

Tugi-liikumiselundkond. Vertikaalasendis kõnd kui inimskeleti keskne printsiip. Linnu ja mao ning teiste selgroogsete loomade luustiku võrdlus inimese luustikuga. Lülisammas, selgroolülid, nende ehitus ja ülesanded. Kolju ja jäsemete skeleti polaarsus. Sfäärilised ja radiaalsed vormiprintsiibid ja nende avaldumine rindkere skeletis. Inimese tervikkuju kordumine kolju ja rinnakorvi üksikosades. Luustiku areng. Luude koostis, ehitus, tüübid. Luude vahelised ühendused – liigesed, liidused ja õmblused. Liigete ehitus, tüübid ja funktsioonid. Lihaskond – selle jaotus, ülesanded. Erinevad lihaskoe liigid. Tahtele alluvad ja allumatud lihased. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Luude ja lihaste osa inimese ning

selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkpõhjused.

Põhimõisted: toes, luu, lihas, liiges.

Praktilised tööd: Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga. Uurimuslik töö lihasväsimumise tekke ja treenituse seosest.

Meeled. Hääle tekkega seotud organid. Inimese kõri anatoomiline ehitus, hääle tekkiminekeel- ja puhkpilliprintsiip. Hääleulatus, häälemurre. Pneumaatilised peaõõnsused, nende tähtsus resonantsi alusena. Müra, heli, sõna, kõne. Inimese hammastik, selle ehitus ja universaal-sus toitumisel ning kõnelemisel. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja, talitluse seosed. Meeleelundid, nende ehitus ja ülesanded. Meeleelundi ja meeletegevuse eris-tamine (tajumisprotsessi kehalise ja hingelise aspekti vastastikune sõltuvussuhe).

Põhimõisted: meeleelund, kõri, häälepaelad, hambad, haistmine, maitsmine.

Üldbioloogia

Taimede tunnused ja eluprotsessid. Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus. Öistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes.

Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokonder, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees.

Praktiline töö: Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga.

Ökoloogia ja keskkonnakaitse. Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal. Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.

Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär.

Praktilised tööd: Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest. Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine.

Pärilikkus ja muutlikkus. Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus. Mittepäriliku muutlikkuse tekkpõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.

Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantus, retsessiivsus, geenitehnoloogia.

Praktiline töö: Uurimuslik töö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal

Evolutsioon. Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.

Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil.

Lõiming teiste ainetega

Skeleti ja lihaskonna koostoimes nähtuvad füüsilised mehaanikaseadused. Inimese skeleti uurimisele lisab must-valge joonistamine kunstiõpetuses või savist modelleerimine tunnetusliku tahu. Ainesisene lõiming väljendub inimese võrdlemises teiste elusorganismidega. Eürütmiatõhjutused meeltele toetavad meelegrganite töö paremat mõistmist. Tugiliikumiselundkonda tundma õppides on väärtuslikud kehalise kasvatusetundides saadud liikumiskõgemused. Luude ja lihaste tervishõiu kohta inimeseõpetusetundides saadud teadmised aitavad teadvustada traumadeõhtu kehalise kasvatusetundides. Luude koostise käsitlemine lõimub loodusõpetuses ja keemias õpituga. Kirjelduste kirjutamine ja teabetekstidest info leidmine lõimub eesti keelega. Biomassi püramiidi ülesannete ja geneetikaülesannete lahendamise ning diagrammide analüüsimine seostub matemaatikaga. Organismide elukeskkonda kirjeldades tuginetakse geograafias ja loodusõpetuses õpitule. Evolutsioonitemaatika lõimub

ajalooga, ökoloogia ja keskkonnakaitse geograafia, keemia ning füüsikaga. Bioloogia pakub ainetest joonistamiseks ja maalimiseks.

Erinevused riiklikust õppekavast

III kooliastmes näeb riiklik õppekava ette 5 bioloogia tundi. Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekavas on III kooliastmes 6 bioloogia tundi. Õppesisu on klasside lõikes jaotatud waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt. Kooliastme jooksul käsitletakse kõiki riikliku õppekava teemasid. Pedagoogilistel kaalutlustel on aine jagatud kaheks – inimeseõpetuseks ja üldbioloogiaks. Tunnistusele kirjutatakse need valdkonnad eraldi. Kumbagi valdkonda hinnatakse 9. klassis eraldi ja lõputunnistusele pannakse nende koondhinne. Lähtuvalt waldorfpedagoogika põhimõtetest ei kasutata tundides üldiselt IKT vahendeid, küll aga suunatakse õpilasi iseseisvalt otsima teavet erinevatest, sh elektroonilistest infoallikatest.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja

- armastab loodust;
- tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
- omab ettekujutust inimese anatoomiast ja füsioloogiast;
- tunneb ära ja oskab nimetada konkreetseid luid, lihaseid, elundeid, elundkondi;
- võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku;
- selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;
- võrdleb sile-, võõt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- tunneb ära ja oskab nimetada elundeid ja elundkondi;
- mõistab, et kogu organism on tihedas omavahelises seoses;
- selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjusi;
- analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;
- teab, kuidas hoolitseda oma tervise eest;

- omab ülevaadet elusloodusest, selle olulisematest protsessidest, organismide omava-helistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga;
- tunneb õpitud bioloogilisi liike, oskab neid omavahel võrrelda;
- tunneb raku üldist ehitust, teab taime- ja loomaraku erinevusi;
- mõistab organismi terviklikkust;
- teab pärilikkuse aluseid;
- teab erinevusi bioloogilise ja sotsiaalse evolutsiooni vahel;
- seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga;
- suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- kasutab bioloogiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit, lahendades eluslooduse ja igapäevaelu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
- oskab teha vaatlusi, vormistada tulemusi, esitada neid suuliselt ja kirjalikult;
- oskab kasutada luupi, mikroskoopi jt bioloogias enamkasutatavaid vahendeid;
- kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- orienteerub teatmeteostes jt infoallikates, oskab töötada teksti ja joonistega, kasutada usaldusväärseid allikaid.

FÜÜSIKA

Füüsikatunnid toimuvad perioodõppena 6. – 9. klassini. 6. – 8. klassini käsitleb ainet võimaluste piires klassiõpetaja, 9. klassis vastava aine spetsialist.

Füüsikakursus põhikoolis annab ettekujutuse füüsikast kui loodusteadusest. Seni loodusõpetuse tunnist ja igapäevaelust tuttavatele nähtustele antakse seletus füüsika mõisteid kasutades. Põhimõistete ja seaduspärasustega tutvutakse valdavalt vaatluste ning katsete teel. Õpetuses domineerib fenomenoloogiline lähenemine füüsikalistele nähtustele. 6. klassi vanuses omandab laps kausaalse mõtlemise võime ja loodusteadused saavad aidata neid mõtlemisjõudusid kasutada. See toimub kvalitatiivse mõtlemise läbi, mis arvestab pidevalt inimese ja maailma vastastikust suhet. Tuntust tundmatu nähtuse poole.

Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaeluga seostatult. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgsusest arendamisest, suurt tähelepanu pööratakse õpilaste õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike jne. Õpet plaanides võib õpetaja muuta käsitletavate teemade järjekorda, pidades meeles, et muudetud teemade järjestus jälgiks õpilaste arengu iseärasusi ning õpetamine toimuks abstraktsuse kasvamise printsiibi kohaselt. Teemade järjekorda muutes tuleb tagada motivatsioon füüsikat õppida ja seeläbi parem õpitulemus saavutada.

Füüsika õppimine toimub aktiivses õpikeskkonnas. Olulise tähtsusega on füüsikaliste nähtuste emotsionaalne läbielamine, kirjeldamine, seletamine ja prognoosimine. Fenomenide

süvendatud uurimine võimaldab nad vabastada subjektiivsusest, mis tekib emotsionaalse läbielamise kaudu esimesel etapil. Järgneb mõtteseoste loov kujundamine. Fenomenoloogilises lähenemisviisis saavad kokku tajumine ja mõtlemine.

Füüsikaõpetust iseloomustab suunatud avastamine. Katsete abil õpitakse märkama ja kirjeldama nähtuste olulisi tunnuseid ja seaduspärasusi, avastama erinevate nähtuste põhjuseks olevaid ühtesid ja samu looduseaduseid.

Katsete kirjeldused vormistavad õpilased iseseisvalt ainevihikusse. Õpetaja juhib tähelepanu sellele, kuidas muuta jutustavas stiilis kirjeldused süstematiseeritumaks ning kasutada füüsikale omast keelt. Katse kirjeldustele lisanduvad vastavad illustatsioonid või skeemid. Järeldused pannakse kirja järgmisel päeval peale ühisarutelu ja kogetu analüüsi.

Matemaatikat õpitakse kasutama lihtsamate füüsikaülesannete lahendamisel. Tutvustatakse mõõtmist ja mõõtühikuid, samuti katsetulemuste ja ülesannete lahenduskäigu vormistamist, andmete ja seoste väljendamist füüsika keeles.

Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga areneb objektiivne loodusteaduslik mõtlemisviis.

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Eesmärkidega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi füüsika ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- 2) on omandanud argielus toimimiseks ja elukestvaks õppimiseks vajalikke füüsikateadmisi ning protsessioskusi;
- 3) oskab probleeme lahendades rakendada loodusteaduslikku meetodit;
- 4) on omandanud ülevaate füüsika keelest ja oskab seda lihtsamatel juhtudel kasutada;
- 5) arendab loodusteadusteksti lugemise ja mõistmise oskust, õpib teatmeteostest ning internetist leidma füüsikateavet;
- 6) on omandanud ülevaate füüsika seosest tehnika ja tehnoloogiaga ning vastavatest elukutsetest, hindab füüsikas omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides;
- 7) arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.
- 8) kasutab füüsikamõisteid, füüsikalisi suurusi, seoseid ning rakendusi loodus- ja tehnikanähtusi kirjeldades, selgitades ning prognoosides
- 9) lahendab situatsioon-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid, mille lahenduse üksikosa sisaldab kuni kaks valemiga esitatud seost, ning hindab saadud tulemuse tõepärasust;
- 10) teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid mega-, kilo-, detsi-, senti-, milli-, mikro- ja nano-;
- 11) sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimuse või -küsimusi, kavandab ja korraldab eksperimendi, töötleb katseandmeid (tabel, aritmeetiline keskmine, mõõtemääramatuse hindamine, graafik) ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 12) leiab füüsikaalast infot käsiraamatutest ja tabelitest ning kasutab leitud teavet ülesandeid lahendades;
- 13) visandab füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- 14) lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid;
- 15) tunneb ära füüsikateemasid, -probleeme ja -küsimusi erinevates olukordades (loodusteaduslikud tekstid, isiklikud kogemused) ning pakub neile võimalikke selgitusi;

16) väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonnasse.

6.klass

Teisel kooliastmel suureneb õpilase distants suhetes looduse ja inimestega. „Kaasilmast” saab „ümbritsev maailm”. 12. eluaasta paiku saabub ajahetk, mil laps mitte ainult ei küsi põhjuste kohta, vaid neid ise ka otsib ja luua tahab. Seda püüdlust ning kausaalset mõtlemist toetab 6. klassis läbiviidav esimene füüsikaperiood.

Füüsika õppimine toimub aktiivses õppekeskkonnas. Esimese füüsikaperioodi käigus käsitletakse võimalikult lihtsate vahenditega mitmekülgset viisil katseid akustika, optika, soojusõpetuse, magnetismi ja elektri fenomenide uurimiseks. Toimub n.ö. suunatud avastamine. Katsed on piisavalt lihtsad, et neid soovi korral koduski korrata. Rakendub waldorfpedagoogika põhimõtte, mille kohaselt enne puberteedia läbimist peab õpetus kaasama kõiki hingeosi – nii mõtlemist, tunnet kui tahet. Fenomenoloogilise lähenemisviisi esmane ülesanne selles eas on tekitada tundeelamus – imestus, üllatus vms. Õpilase tahe rakendub, kui ta nähtut–kogetut meenutab, etapiviisiliselt kirjeldab ning illustreerib. Järgmisel päeval luuakse mõtteseosed ning töötatakse õpetaja juhendamisel analüütiliselt. Selliselt kujundatud õpetus seob õpilast nii tunde- kui mõttetasandil maailmaga uuel viisil.

Paljusid füüsikalisi katseid saavad õpilased läbi viia kas individuaalselt või grupiga koos. Füüsikaperioodi käigus võib läbi viia mõne väiksema projekti, nt akustika raames pudelipilli valmistamise. Klassiõpetaja võib valida, kas käsitleda 6. ja 7. klassi astronoomiat eraldi õppeperioodina või füüsika raames.

Õppesisu:

Võnkumine ja laine (akustika). Helid ja heliallikad, helide tekitamine erinevate materjalidega, võnkumist iseloomustavad suurused, infra - ja ultraheli, helide levimine, kuulmine. Võnkumine. Tuntud muusikainstrumendid. Helihark. Chladni helifiguurid. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valgus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. (lõimumine inimeseõpetusega) Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas. Heli töötlus. Reaalse ja salvestatud heli võrdlus (lõimumine muusikaõpetusega).

Mõisted: võnkumine, heli, laine, võnkesagedus, võnkeamplituud, heli kõrgus, resonants, kõlakast, heli kiirus, infra - ja ultraheli.

Praktilised tööd:

- 1) heli tekkimise uurimine
- 2) heli kõrguse uurimine
- 3) pendli võnkumise uurimine

Õpitulemused:

Õpilane

- kirjeldab nähtuste *võnkumine*, *heli* ja *laine* olulisi tunnuseid ning seost teiste nähtustega;
- selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;

- nimetab mõistete *võnkeamplituud*, *heli valjus*, *heli kõrgus* ja *heli kiirus* olulisi tunnuseid;
- korraldab eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.

Valgusõpetus (optika)

Valgusallikas. Valgus kui liitvalgus. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valguse spektraalne koostis.

Valguse sirgjooneline levimine. Valgus ja vari. Värvid ja nende järelpilt silmas. Vastandvärvid. Värviring (lõimumine kunstiõpetusega). Prisma. Värvide tekkimine prisma. Valguse murdumine. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Silm. Luup. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kumer- ja nõguspeegel.

Mõisted: valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus

Praktilised tööd:

- 1) valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine;
- 2) värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.

Õpitulemused:

Õpilane

- selgitab Päikese kui valgusallika tähtsaid tunnuseid;
- selgitab mõistete *valgusallikas*, *valgusallikate liigid* ja *liitvalgus* olulisi tunnuseid;
- teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.
- teab peegeldumise ja valguse neeldumise tähtsaid tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.
- kirjeldab valguse murdumise tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades.

Valgusõpetus (optika)

Valgusallikas. Valgus kui liitvalgus. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valguse spektraalne koostis.

Valguse sirgjooneline levimine. Valgus ja vari. Värvid ja nende järelpilt silmas. Vastandvärvid. Värviring (lõimumine kunstiõpetusega). Prisma. Värvide tekkimine prisma. Valguse murdumine. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Silm. Luup. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kumer- ja nõguspeegel.

Mõisted: valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus

Praktilised tööd:

- 3) valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine;
- 4) värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.

Õpitulemused:

Õpilane

- selgitab Päikese kui valgusallika tähtsaid tunnuseid;
- selgitab mõistete *valgusallikas*, *valgusallikate liigid* ja *liitvalgus* olulisi tunnuseid;

- teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.
- teab peegeldumise ja valguse neeldumise tähtsaid tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.
- kirjeldab valguse murdumise tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades.

Elektriõpetus. Staatiline elekter. Elektrostaatilisid tõmbe- ja tõukejõud, kehade elektriseerimine, elektrilaeng. Elektroskoop. Äike, virmalised atmosfääris. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.

Õpitulemused:

Õpilane:

- kirjeldab nähtuste *kehade elektriseerimine* ja *elektriline vastastikmõju* tähtsaid tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;
- loetleb mõistete *elektriseeritud keha*, *elektrilaeng*, *keha elektrilaeng* ja *elektriväli* olulisi tunnuseid;
- selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinevate elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ning seoste õigsust kinnitavat katset;
- korraldab eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nende vahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.

Astronoomia. Päikesesüsteem, selle ehitus, tähed, planeedid, kaaslased. Kuu, selle faasid. Aasta, aastaegade vaheldumine. Ööpäev. Päikesekiirguse peegeldumine ja neeldumine. Gravitatsioon. Päikesekella valmistamine.

Mõisted: Päikesesüsteem, planeet, gravitatsioon.

Õpitulemused:

Õpilane:

- selgitab Päikesesüsteemi ehitust;
- oskab selgitada aastaegade ja ööpäeva vaheldumise põhjuseid;
- kirjeldab käsitletavaid mõisteid ning neile omaseid olulisi tunnuseid.

Füüsika ainekava 7.- 9. klassile

Füüsilise ja hingelise arengu kõrval toimub lapses noorukiikka üleminekul ka vaimne teadvusemuutus. Tugevamini hakkab arenema mõisteline mõtlemine, mis püüab avastada seoseid üksiknähtuste vahel ja seeläbi jõuda uue terviklikkuse tajumiseni.

Füüsika põhimõistete ja seaduspärasustega tutvutakse endiselt valdavalt vaatluste ja katsetuste teel. Domineerib fenomenoloogiline lähenemine füüsikalistele nähtustele, aine induktiivne käsitlus. Uurimistee algab nähtuse või objekti kirjeldamisest, jätkub oluliste tunnuste eristamisega ning seaduse või seaduspärasuse väljatoomisega. Protsessi käigus õpitakse uuritavat füüsika keeles väljendama. 9. klassis läbiviidavad fenomenoloogilised vaatlused võivad olla suunatud ka meeltekogemuste diferentseerimisvõimele: vaatluste jaoks võib olla virtuaalse ja reaalse pildi võrdlus arvuti baasil, salvestatud ja naturaalse heli kvaliteetide võrdlemine.

Lisaks aktiivõppe meetoditele tuleb molekulaarfüüsika käsitlemisel kasutusele võtta seletavtõlgendav meetod, jäädes siiski võimalikult elava kirjelduse juurde ning luues seoseid kogemuslikult tajutavaga.

7. klassi füüsika raskuspunkt on mehaanikal. Lähtutakse mehaanika praktilisest osast maailmas, selle rollist praktikas. Iseseisva tööna on oluline katsetav harjutamine, et tundma õppida mehaanika teaduslikku süstemaatikat või järele proovida mõtteliste hüpoteeside paikapidavust.

8. klassis tehakse tutvust valemite ja nende rakendamisega, nt helikiiruse, rõhu jms arvutamiseks. Füüsikaliste suurustega opereerimisel kasutatakse matemaatilisi teadmisi. Õpitakse kasutama füüsikaliste suuruste tabelleid. Sõnastatakse peamised reeglid. Kolmandal kooliastmel saab üha diferentseeritumalt arendada erinevaid mõtlemisprotsesse – võrdlemist, liigitamist, klassifitseerimist, analüüsi ja sünteesi.

8. ja 9. klassis on olulisel kohal inimese tegevus teadlase ja leiutajana: aurumasin, sisepõlemismootor, elektrimootor, telefon. Õpitakse tundma väljapaistvaid füüsikuid, nende ideid ja plaane, mis viisid leiutisteni. Tutvustatakse füüsikaideede ajaloolist arengut ja mõju elukeskkonnale, kõneldakse teadusliku tunnetuse loomingulisest iseloomust. Teadust saab tutvustada kui teatud isikute tööd, kes on teaduse läbi seotud nii ühiskonna kui kultuuriga. Tutvustatakse üldkultuurilise tähenduse omandanud ideid ja printsiipe, mille juured on füüsikas.

Astronoomias viib tähistaeva vaatlus päikesesüsteemist edasi. Tähtede evolutsiooni tundmaõppimine murdeas annab teravdatud tunnetuse suurtest kosmilistest muutustest. Õpilasi võib innustada mõte, et erinevalt läbiuuritud ja turvalisest lähiümbrusest on maailmaruumis veel palju avastamisvõimalusi. Õpitakse tundma nii füüsika võimalusi kui ka piire tegelikkuse tunnetamisel. Soovitav on õppekäik observatooriumi.

Lisaks igapäevastele katsevahenditele 6. klassis lisanduvad kolmandal kooliastmel spetsiaalsed füüsika katsevahendid. Õpitakse tundma mõõteriistade ja seadmete otstarvet, tööpõhimõtteid, kasutamise näiteid ja reegleid, ohutusnõudeid.

Koostöös bioloogia, geograafia ja keemiaga arendatakse loodusteaduslikku mõtlemisviisi. Areneb arusaam, et igal nähtusel on põhjus ja iga muutus looduses kutsub esile teisi muutusi, mis võivad põhjustada keskkonnas soovitud või soovimatuid tagajärgi. Areneb keskkonnateadlikkus. Soovitavad on õppekäigud, nt seoses Eesti energiavarude käsitlemisega.

7.klass

Õppesisu ja õpitulemused

Valgusõpetus (optika). Camera obscura. Ümberpööratud kujutis. Läätsed, fookuskaugus ja optiline tugevus. Prillid, pikksilm, fotoaparaat, mikroskoop (valikul). Inimese silma ehitus (lõimumine inimeseõpetusega), kaug- ja lühinägelikkus. Poolvari, täisvari (lõimumine kunstiõpetusega). Peegeldumisseadus, nõgus- ja kumerpeegel. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Valguse peegeldumisenähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke.

Mõisted: täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisenurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid.Praktilised tööd:

- 1) täis- ja poolvarju uurimine;
- 2) läätsede ja kujutiste uurimine;

3) läätsede optilise tugevuse määramine;

Õpitulemused:

Õpilane

- nimetab mõistete *langemisnurk*, *peegeldumisnurk* ja *mattpind* olulisi tunnuseid;
- selgitab peegeldumisest (s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga) ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;
- kirjeldab mõistete *murdamisnurk*, *fookus*, *tõeline kujutis* ja *näiv kujutis* olulisi tunnuseid;
- selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavat mõõtühikut;
- selgitab valguse murdamise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole

$$D = \frac{1}{f}$$

või pinna ristsirgest eemale; selgitab seose tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;

- kirjeldab kumerläätsed, nõgusläätsed, prillide ja valgusfiltrite otstarvet ning toob nende kasutamise näiteid;
- teeb eksperimendi, mõõtes kumerläätsed fookuskaugust või tekitades kumerläätses esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätsed ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.

Soojusõpetus. Keha soojenemine ja jahtumine. Soojuse levik erinevates keskkondades: soojusjuhtivus, konvektsioon vedelikes, soojuskiirgus, soojuslik tasakaal. Päikesekiirgus. Soojuse praktiline kasutamine. Päikesepatarei. Termospudel. Gaas, vedelik, tahkis.. Temperatuuriskaalad. Keha soojenemine ja jahtumine. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikesekütte. Aastaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.

Õpitulemused:

Õpilane

- loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;
- selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid.

Mehaanika. Mõõdud ja kaalud. Kehade vastastikune mõju, lihtmehhanismid. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Maa külgetõmbejõud, keha mass ja selle mõõtmine. Kaalud. Dünamomeeter, selle tööpõhimõte. Kaldpind. Ühe ja kahe õlaga kang. Plokk ja tali. Pöör. Hammasratasülekanne. Mehaanika kuldreegel.

Mõisted: koormus, mass, jõud, kang, plokk, pöör, tali, kaalumise, mõõtmine, massiühikud, pikkusühikud.

Õpitulemused:

Õpilane selgitab (seoseid):

- selgitab pikkuse, massi ja jõu tähendust ning mõõtmise viise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- mõõteriistade *mõõtejoonlaud, dünamomeeter ja kaalud* otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
- ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral e mehaanika kuldreegel);
- lihtmehhanismide *kang, kaldpind, pöör ja hammasülekanne* otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

Elektriõpetus. Elektrivool, voolu olemasolu tingimused, vooluallikad, elektrivoolu toimed. Erinevate materjalide elektrijuhtivus. Elektrivoolu soojustoime, keemiline toime, magnetiline toime. Juht. Isolaator. Galvani ja Volta elemendid. Patarei. Voolu magnetilise toime kasutamine: morseaparaat, releed, elektrimootor, dünamo (generaator), transformaator. Elektrivool looduses ja tehnikas. Elektriõhutus. Energia säästmine.

Mõisted: vooluring, elektrivool, patarei, aku, juht, isolaator.

Õpitulemused:

Õpilane

- loetleb mõistete *elektrivool, vooluring, elektrijuht ja isolaator* olulisi tunnuseid;
- selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet, ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.
- selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti näitel.
- korraldab eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.

Praktilised tööd:

- 1) erinevate materjalide elektrijuhtivuse uurimine;
- 2) elektromagneti valmistamine ja uurimine.

Astronoomia. Päike kui täht. Tähtede liigitus suuruse, spektriskaala järgi. Tähe evolutsioon. Termotuumareaktsioonid tähtedel. Tulevikuenergia küsimused. Tähistaeva kaart. Universumi mõistatused.

Mõisted: täht, universum.

Õpitulemused:

Õpilane:

- kirjeldab universumi ehitust;
- kirjeldab mõistete universum ja täht olulisi tunnuseid.

8.klass

Õppesisu ja õpitulemused

Liikumine ja jõud. Mass kui keha inertsuse mõõt. Ühikute teisendamine. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

Mõisted: liikumine, nihik, mõõtesilinder, tihedus

Õpitulemused:

Õpilane:

- kirjeldab nähtuse *liikumine* olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmise viise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- teab seose $l=vt$ tähendust ja kasutab seost probleeme lahendades;
- kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;
- teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass;
- teab $\rho = \frac{m}{V}$ seose tähendust, ning kasutab seost probleeme lahendades.
- selgitab mõõteriistade *nihik* ja *mõõtesilinder* otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- korraldab eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb tabeliandmete põhjal järelduse proovikeha materjali kohta;
- teab, et kui kehale mõjuvad jõud tasakaalustavad üksteist, siis on keha paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;
- teab jõudude tasakaalu kehade ühtlase liikumise korral.

Kehade vastastikmõju. Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

Õpitulemused:

Õpilane

- kirjeldab nähtuste *vastastikmõju*, *gravitatsioon*, *hõõrdumine* ja *deformatsioon* tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleeme lahendades;
- selgitab Päikesesüsteemi ehitust;
- nimetab mõistete *raskusjõud*, *hõõrdejõud* ja *elastsusjõud* olulisi tunnuseid;
- teab seose $F = mg$ tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;
- selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit jõude mõõtes;
- korraldab eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumise korral, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- toob näiteid jõudude kohta looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.

Rõhumisjõud looduses ja tehnikas. Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär (lõimumine geograafiaga). Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Archimedese seadus. Rakendusvõimalused. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Vaakum- ja survepump. Ühendatud anumad. Rakendusvõimalused. Ülesanded rõhu arvutamiseks koos joonistega. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas. Vaakum. Õhu kaal. Õhurõhk ja õhu liikumine. Õhurõhu muutumine sõltuvalt kõrgusest. Ülesanded õhurõhu arvutamiseks. Meteoroloogia. Kõrg- ja

madalrõhkkonnad. Tsüklonid, nende teke, areng. Luidete tekkimine. Lennuk. Aerodünaamiline paradoks. Tuule mõju looduses.

Mõisted: tihedus, vaakum, rõhk, üleslükkejõud, ujumine, õhurõhk, kõrg- ja madalrõhkkond, tsüklon.

Õpitulemused:

Õpilane:

- nimetab nähtuse *ujumine* olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;
- selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;
- kirjeldab mõisteid *õhurõhk* ja *üleslükkejõud*;
- sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühtviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;
- selgitab neid $p = \frac{F}{S}$; $p = \rho \cdot g \cdot h$; $F_{\text{ü}} = \rho \cdot V \cdot g$ seoste tähendust ja kasutab probleeme lahendades;
- selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- teeb eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuvat üleslükkejõudu.

Praktilised tööd:

1. üleslükkejõu uurimine
2. lendamiseks vajalike tingimuste uurimine

Elektriõpetus. Elektrivoolu ja veevoolu analoogia, elektrivoolu iseloomustavad suurused. Vooluringi osad. Pinge, takistus, voolutugevus; ülesanded. Voltmeeter. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Ohmi seadus. Rööp- ja jadaühendus. Ampermeeter. Voltmeeter. Takisti.

Mõisted: elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektrijuht, isolator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, ampermeeter, voltmeeter, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus.

Õpitulemused:

Õpilane:

- selgitab füüsikaliste suuruste *pinge*, *elektritakistus* ja *eritakistus* tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- selgitab mõiste *voolutugevus* tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- selgitab seoseid, et:
 - a) voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi $I = \frac{U}{R}$ seadus) ;
 - b) jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa ;
 - c) rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$;
 - d) juhi $R = \rho \frac{l}{S}$ takistus ;

- kasutab eelnimetatud seoseid probleeme lahendades;
- selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;
- selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta;
- leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ning takistuse;
- korraldab eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinget vahelise seose kohta.
- selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- loetleb mõistete *elektrienergia tarviti, lühis, kaitse* ja *kaitsemaandus* olulisi tunnuseid;

Praktilised tööd:

- 1) kehade elektriseerimise nähtuse uurimine;
- 2) juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine;
- 3) voolutugevuse ja pinget mõõtmine ning takistuse arvutamine;

9.klass

Õpitulemused ja õppesisu

Mehaaniline töö ja energia. Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

Õpitulemused:

Õpilane:

- selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- selgitab mõisteid *potentsiaalne energia, kineetiline energia* ja *kasutegur*;
- selgitab seoseid, et:
 - a) keha saab tööd teha ainult siis, kui tal on energiat;
 - b) tehtud töö on võrdne energia muutusega;
 - c) keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib ainult muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);
 - d) kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
- selgitab seoste $A = F \cdot s$ ja $N = \frac{A}{t}$ ja tähendust ning kasutab neid probleeme lahendades;
- selgitab lihtmehhanismide *kang, kaldpind, pöör* ja *hammasülekanne* otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

Aine ehituse mudel. Soojusõpetus. Gaas, vedelik, tahkis. Aine agregaatoleku muutused. Sulamissoojus, keemissoojus. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused. Aurumasin, ajalooline areng. Auruturbiin. Aineosakeste kiiruse

ja temperatuuri seos. Soojusülekanne, soojushulk, faasisiirded, soojuse ja töö vastastikune muutumine, protsesside pöördumatus looduses. Sisepõlemismootorid. Temperatuuriskaalad. *Mõisted*: absoluutne null; erisoojus, sulamissoojus, aurustumissoojus, kütteväärtus, siseenergia, siseenergia, temperatuurimuut, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus.

Õpitulemused:

Õpilane:

- kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid;
- selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;
- selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;
- selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid; selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;
- nimetab mõistete *siseenergia*, *temperatuurimuut*, *soojusjuhtivus*, *konvektsioon* ja *soojuskiirgus* tähtsaid tunnuseid;
- sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtusi selgitades:
 - soojusülekanne korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale;
 - keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekanne teel;
 - kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui läheneb teise keha siseenergia;
 - mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab;
 - mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab;
- selgitab $Q = c m (t_2 - t_1)$ ja $Q = c m \Delta t$ seose või , kus $\Delta t = t_2 - t_1$ tähendust ja seost soojusnähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- korraldab eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.
- selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- selgitab seoste $Q = m \cdot \lambda$, $Q = L \cdot m$ ja $Q = m \cdot r$ tähendust, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades;
- lahendab rakendussisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.

Praktilised tööd:

1) kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.

Aine ehitus ja tuumaenergia. Molekulaarfüüsika põhialused ja nende kaudsed tõestused, aine ehitus, osakeste soojusliikumine, aine agregaatolekud, osakeste mõõtmed ja mass, gaasi rõhk, absoluutne temperatuur. Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektriijaam. Tuumareaktsioonid: tuumajõud, siseenergia vabanemine. Radioaktiivsus looduses. Radioaktiivne saaste.

Mõisted: molekul, aatom, ainehulk, molaarmass, Avogadro arv, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α -, β - ja γ -kiirgus, tuumareaktsioon.

Õpitulemused:

Õpilane:

- nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;
- selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega;
- iseloomustab α -, β - ja γ -kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;
- selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Elektriõpetus

Elementaarlaeng. Elektriväli. Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektriline induktsioon. Pool. Elektriskeemide koostamine ja lugemine, elektrilised mõõtmised. Ohmi seaduse rakendamine. Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus.

Elektrisoojendusriist. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid.

Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus. Elektrilaeng. Biograafiad. Nt J. Watt, O.v. Guericke, D. Papin, S. Morse, M. Faraday jt. (ka iseseisvate referaatidena)

Mõisted: elementaarlaeng, elektriväli, vabad laengukandjad.

Õpitulemused:

Õpilane:

- loetleb mõistete *vabad laengukandjad, elementaarlaeng ja elektriväli* olulisi tunnuseid;
 - nimetab nähtuste *elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses* tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgita

- nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;
- selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega;
- iseloomustab α -, β - ja γ -kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;
- selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Elektriõpetus

Elementaarlaeng. Elektriväli. Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektriline induktsioon. Pool. Elektriskeemide koostamine ja lugemine, elektrilised mõõtmised. Ohmi seaduse rakendamine. Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus.

Elektrisoojendusriist. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid.

Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus. Elektrilaeng. Biograafiad. Nt J. Watt, O.v. Guericke, D. Papin, S. Morse, M. Faraday jt. (ka iseseisvate referaatidena)

Mõisted: elementaarlaeng, elektriväli, vabad laengukandjad.

Õpitulemused:

Õpilane:

- loetleb mõistete *vabad laengukandjad, elementaarlaeng ja elektriväli* olulisi tunnuseid;

- nimetab nähtuste *elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses* tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid neid seadmeid kasutades;
- selgitab valemite $A = I \cdot U \cdot t$, $N = I \cdot U$ ja $A = N \cdot t$ tähendust ja seost vastavate nähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;
- leiab kasutatavate elektritarvite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.

Taotletavad õpitulemused III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja

teab:

- loodusnähtuste põhjuslikke seoseid;
- füüsikaliste nähtuste iseloomulikke tunnuseid, nähtuste ilmumise tingimusi, seost teiste nähtustega;
- füüsika mõisteid, sh. füüsikalisi suurusid, nähtusi või omadusi, mida mõiste iseloomustab; suuruste seoseid teiste füüsikaliste suurustega;
- õpitud seoste sõnastust, seost väljendavat valemit, seose õigsust kinnitavaid katseid, seoste kasutamist praktikas;
- mõõteriistade ja seadmete otstarvet, tööpõhimõtet, kasutamise näiteid ja reegleid, ohutusnõudeid;
- inimtegevuse otsesest mõju keskkonnale;
- keskkonnahoiu ja energiasäästu vajalikkust;

oskab:

- täpselt vaadelda ja vaatlusi formuleerida;
- seletada kirjeldatud nähtusi füüsika seisukohalt;
- kasutada mõisteid ja seoseid loodus - ja tehnikanähtuste seletamisel;
- märgata erinevusi tehniliste abivahenditega vahendatud maailmapildi ja meeltega otseselt kogetava tegelikkuse vahel;
- lahendada ülesandeid, kasutades õpitud valemiteid ja seoseid;
- leida infot teatmeteostest;
- kasutada füüsikaliste suuruste tabelleid;
- koostada skeemi järgi katseseadet;
- kasutada joonlauda, malli, mõõtesilindrit, dünamomeetrit, kella, termomeetrit, kaalusid, elektroskoopi, ampermeetrit, voltmeetrit, kompassi;
- ohutult läbi viia lihtsamaid katseid;

- töödelda mõõtmistulemusi ja teha katsetulemuste põhjal järeldusi.

KEEMIA

Keemia kuulub loodusainete valdkonda ning sellel on oluline koht õpilaste loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemisel. Keemiaõpetus tugineb teistes õppeainetes (loodusõpetuses, füüsikas, bioloogias, matemaatikas jt) omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele, toetades samas teiste ainete õpetamist. Keemia õppimise kaudu kujunevad õpilastel olulised pädevused, õpitakse väärtustama elukeskkonda säästvate ühiskonna arengut ning vastutustundlikku ja tervislikku eluviisi.

Keemiaõppega omandavad õpilased lihtsa, kuid tervikliku arusaama looduses ja tehiskeskkonnas kulgevatest ning inimtegevuses kasutatavatest keemilistest protsessidest, nende vastastikustest seostest ja mõjust elukeskkonnale. Tähtsad on igapäevaelu probleemide lahendamise ja asjatundlike otsuste tegemise oskused, mis on aluseks toimetulekule looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Keemias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud, mis on lõimitud teistes õppeainetes omandatuga, on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvate õppimisele.

Üks keemiaõppe olulisi eesmärke on loodusteaduslikule meetodile tuginevate probleem- ja uurimuslike ülesannete lahendamise kaudu omandada ülevaade keemiliste protsesside rollist looduses ning tehiskeskkonnas, tänapäevastest tehnoloogia- ja energeetikaprobleemidest ning keemia tulevikusuundumustest, mis ühtlasi abistab õpilasi tulevases elukutsevalikus. Samuti arendab keemiaõppe oskust mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust organismis toimuvate keemiliste protsesside seisukohalt, mõista puhta looduskeskkonna ja tervise seoseid.

Keemia õppimine kujundab õpilaste väärtushinnanguid, vastutustunnet ja austust looduse vastu ning arendab oskust hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid või kaudseid tagajärgi. Õppetegevus lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest ja ealistest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Õppetegevuses rakendatakse loodusteaduslikule meetodile tuginevat uurimuslikku lähenemist, lahendades looduslikust, tehnoloogilisest ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevaid probleeme. Õppega arendatakse loomingulise lähenemise, loogilise mõtlemise, põhjuslike seoste mõistmise ning analüüsi- ja üldistamisoskust. Niiviisi kujundatakse ühtlasi positiivne hoiak keemia kui loodusteaduse suhtes. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, vaatluste ning katsete planeerimise ja tegemise, nende tulemuste analüüsi ning tõlgendamise oskused. Tähtsal kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kasutades erinevaid verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Õpilased omandavad oskuse mõista ja koostada keemiaalast teksti, lahti mõtestada ja korrektselt kasutada keemiasõnavara ning märksüsteemi, esitada keemiainfot erinevates vormides (verbaalselt, diagrammide ja graafikutena, mudelitena, valemite kujul) ning kasutada erinevaid, sh elektroonseid teabeallikaid.

Praktiliste tööde tegemise kaudu omandavad õpilased vajalikud praktilise töö oskused: õpivad ohutult kasutama laboris ja argielus vajalikke katsevahendeid ning kemikaale,

hindama olmekemikaalide ja igapäevaelus ning tehnoloogias kasutatavate materjalide ohtlikkust inimeste tervisele ja looduskeskkonna seisundile. Keemia arvutusülesannete lahendamine süvendab õpilaste arusaama keemiaprobleemidest ning arendab loogilise mõtlemise ja matemaatika rakendamise oskust, õpetab mõistma keemiliste nähtuste vahelisi kvantitatiivseid seoseid ning tegema nende põhjal järeldusi ja otsustusi.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele. Selle suurendamiseks rakendatakse mitmekesiseid aktiivõppevorme ja -võtteid: probleem- ja uurimuslikku õpet, rühmatööd, projektõpet, diskussioone, mõistekaartide koostamist, õppekäike jne, kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ning IKT võimalusi.

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu ning mõistab keemia rolli inimühiskonna ajaloolises arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus;

suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades säästva arengu põhimõtteid, märkab, analüüsib ja hindab inimtegevuse tagajärgi ning hindab ja arvestab inimtegevuses kasutatavate materjalide ohtlikkust;

kujundab erinevates loodusainetes õpitu põhjal seostatud maailmapildi, mõistab keemiliste nähtuste füüsikalist olemust ning looduslike protsesside keemilist tagapõhja;

kasutab erinevaid keemiateabeallikaid, analüüsib kogutud teavet ja hindab seda kriitiliselt;

omandab põhikooli tasemele vastava loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse, sh funktsionaalse kirjaoskuse keemias;

rakendab probleeme lahendades loodusteaduslikku meetodit ning langetab otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;

tunneb keemiaga seotud elukutseid ning hindab keemiateadmisi ja -oskusi karjääri planeerides;

suhtub probleemide lahendamisse süsteemselt ja loovalt ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;

võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;

kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;

laiendatakse õpikeskkonda: looduskeskkond, arvutiklass, kooliõu, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;

kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, diskussioonid, väitlused, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine, praktilised ja uurimuslikud tööd (nt molekulide ja keemiliste reaktsioonide modelleerimine mudelite abil, vaatlused, katsed) jne.

Hindamine

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Keemias jagunevad õpitulemused kahte valdkonda:

- 1) mõtlemistasandite arendamine keemia kontekstis;
- 2) uurimuslikud ja otsuste langetamise oskused.

Uurimisoskusi arendatakse ja hinnatakse uurimuslikku käsitlust nõudvate praktiliste tööde ning ka terviklike uurimistöödega. Peamised uurimisoskused, mida põhikoolis arendatakse, on probleemi sõnastamine, info kogumine, uurimisküsimuste sõnastamine, töövahendite käsitlemine, katse hoolikas ja eesmärgipärane tegemine, ohutusnõuete järgimine, katsetulemuste analüüs, järelduste tegemine ning tulemuste esitamine.

Füüsiline õpikeskkond

Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on tõmbekapp, soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud, spetsiaalse kattega töölaud ning vajalikud info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised demonstratsioonivahendid õpetajale.

Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.

Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide tegemiseks ning vajalike reaktiivide jm materjalide hoidmiseks.

Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt korra õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis, keemialaboris vmt). Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas nimetatud töid.

7. klass

Õpitulemused

Õpilane:

Järgib põhilisi ohutusnõudeid kasutades kemikaale nii igapäevaelus kui katsetes;

Teab, oskab nimetada ja kasutada tähtsamaid laborivahendeid;
Eristab keemilisi aineid ja tunneb aineklasse;
Saab aru ja oskab kasutada perioodilisustabelit – metallilised ja mittemetallilised keemilised elemendid;
Aatomiehitus ja seos asukohaga perioodilises tabelis;
Teab perioodilisustabeli seost elektronstruktuuriga;
Teab peamiste keemiliste elementide nimetusi;
Teeb vahet liht- ja liitainetel;
Oskab lugeda ja koostada ainete valemit;
Teab hapniku, vesiniku ja süsiniku põhiomadusi ja esinemist looduses ning keemilistes protsessides;
Viib läbi katseid õpitud ainete tuvastamiseks või eraldamiseks;
Määrab aine valemi põhjal koostisosade oksüdatsiooniastmeid;
Teab õhu koostisosi ja õhusaaste tekkimisprotsesse;
Oskab koostada okside, hapete, hüdroksiidide, soolade valemeid ja nimetusi;
Teab vee koostist, omadusi, esinemist looduses;
Teab ja oskab kasutada vee toimet lahustina ning vee toimet erinevatesse ainetesse;
Teab aluse ja happe vastandlikkust ja iskab läbi viia neutraliseerimist;
Oskab kasutada indikaatorit ja ise teha indikaatorlahust;
Oskab kirja panna ja tasakaalustada lihtsamate hapete ja aluste vahelist reaktsioonivõrrandit;
On teadlik metallide tähtsusest ja kasutuselevõtust inimkonna ajaloos;
Eristab õpitu piires erineva aktiivsusega metalle ja teab nende iseloomulikke omadusi;
Teeb katseid õpitud metallide reageerimisega, redoksreaktsioon ja korrosioon.

Õppesisu

Sissejuhatus keemiliste ainete olekutesse, keemilised elemendid, aineklassid.

Põlemine. Hapniku olulisus (õhk) põlemisreaktsioonides ja eluslooduses.

Õhk. Õhu koostis. Hingamine kui oksüdatsioon. Fotosüntees kui reduktsioon (löiming bioloogiaga). Süsinikdioksiidi moodustumine. Oksüdatsioon ja reduktsioon. Õhusaaste.

Tuli erinevates ilminguvormides, olenevalt põlevast ainest. Põlemisjääkide uurimine (tuhk, süsi, süsinikdioksiid), looduslikud indikaatorid.

Molekulid. Liht- ja liitained. Ettekujutus keemilisest sidemest. Metallid ja mittemetallid.

Aine keemiline valem. Ühinemisreaktsioon. Reaktsioonivõrrand. Keemiliste elementide perioodilisussüsteem.

Süsinik. Vesinik. Hapnik

Õhuvoolud tule ümber: hapniku tähtsus põlemisel. O_2 – CO_2 – ringkäik.

Lubi ja lubjapõletamine, lubjapõletamise protsessis tekkivad saadused.

Alus ja hape. Aluse ja happe määramine (eelkõige tuntud vedelikes, ka olmekeemias). Aluste ja hapete omadused.

Metallid. Metallide omadused, sulamid, kasutamine. Metallikasutuse ajaloost. Ladinakeelsed tähised.

Ohutusnõuded. Neutralisatsioon. Soolad, nende saamisvõimalused.

Tähtsamad aineklassid: alused, happed, soolad, oksiidid, hüdroksiidid.

Vesi. Vesi lahustina erinevates katsetes. Vee tähtsus, vee füüsikalised omadused.

Tähtsamad laborivahendid ja nende kasutamine praktilistes töodes.

8. klass

Õpitulemused

Õpilane:

Saab aru ja oskab kirjeldada toidu keemilist koostist;

Uurib erinevate toitainete mõju organismile, saab aru toitumise keemilisest protsessist üldiselt;

Tunneb tuntumate keemikute nimesid, avastusi ja biograafiaid;

Oskab liigitada ja rühmitada aineid keemilise valemi järgi;

Teab süsiniku omadusi ja süsinikühendite paljususe põhjust;

Teab süsivesinike esinemis-ja kasutusvorme inimtegevusest ja –toitumisest lähtuvalt;

Teab suhkru kasutamisega seonduvaid riske ja ajaloolist tausta;

Oskab läbi viia erinevaid süsinikühendite põlemisreakstioone;

Teab metanooli ja etanooli erinevusi;

Oskab hinnata alkoholi toimet inimorganismile ja teab sellega seonduvaid probleeme;

Kirjeldab käärimisprotsessi ja selle saadusi, soojuse eraldumist protsessis;

Teab sahhariidide, rasvade ja valkude rolli elusorganismis ja muundumisprotsessi ja lõppsaadusi;

Teab ja oskab kirjeldada erinevate rasvade päritolu, kasutusala, omadusi ja tähtsust elusorganismis;

Oskab erinevaid rasvühendusi kasutada katsetes;

Teab ja tunneb ära erinevaid rasvhappeid ja etreid ning on kursis nende kasutusvõimalustega;

Teab valkude rolli ja osatähtsust elusorganismides;

Teab paberi- ja seebivalmistamise protsessi, oskab neid kirjeldada ja tunneb ära valemitega.

Õppesisu

Toiduained ja keemia.

Ülevaade süsinikust, peamistest omadustest ja süsinikühendid.

Tärklis. Tärglise tekkimine taimedes. Ülevaade fotosünteesist (lõimumine bioloogiaga).

Erinevad teraviljad. Jahust ja kartulist tärglise saamine. Tärglise kvaliteetidid.

Tärglise joodireaktsioon.

Suhkur. Suhkur looduses. Suhkru kultuuriajalooline taust.

Suhkru ja tärglise üksteiseks muutumise protsessid. Suhkrud - glükoos, fruktoos, sahharoos, laktoos. Monosahhariidid, disahhariidid ja polüsahhariidid. Erinevate suhkruühikute võrdlemine, saamine, määramine. Suhkru keemiline moodustumine tärglisest. Fehlingi lahus.

Käärimisprotsess. Suhkru liigtarbimine kui tsivilisatsiooni probleem. Alkoholid omadused ja liigid. Metanooli mürgisus. Alkoholi kuritarvitamisega seotud probleemid. (lõimumine inimese- ja terviseõpetusega).

Tselluloos, paberi valmistamine (lõimumine Eesti geograafiaga).

Valk. Jahu liimaine kui valgukomponent (söestamisproov). Valkude koostis ja ehitus.

Loomsed toiduained: piim, muna, liha. Valgu lagundamine organismis. Inimese kehaomase valgu ülesehitus.

Rasvad. Rasvad ja õlid. Õlitaimed. Rasva seos vee, soojuse ja tulega.

Rasvade üldised omadused, tähtsus. Lipofii, hüdrofiil. Seebi keetmine (naatriumleelis, rasv, kuumus). Seepide puhastav toime. Rasvhapped. Estrite moodustumine glütseriiniga. Rasvade ainevahetus. Rasv kui kütus.

Tervislik toitumine organismis toimuvate keemiliste protsesside seisukohalt (lõimumine inimeseõpetusega)

Keemikute biograafiad.

9.klass

Õpitulemused

Õpilane:

oskab kirjeldada ja selgitada katseid;

teab õpitu piires keemikute elu- ja avastuslugusid ning nende tähtsust keemia ja inimtegevuse arengule;

kordab ja süvendab arusaamist perioodilisussüsteemist;

oskab koostada ja lahendada ülesandeid reakstioonivõrrandite põhjal;

teeb lähemalt tutvust erinevate metallidega ja nende sulamitega, oskab kirja panna ja võrranditena tasakaalustada metallide reageerimist erinevate ainete ja lahustega;

hindab tuntud metallide (Fe, Al, Cu) ja nende sulamite rakendamise võimalusi argielus;

oskab kasutada aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades;

tunneb ära ja määratleb laiemalt süsinikühendeid, teab süsinikühendeid energiaallikatena ja eristab taastuv ja taastumatuid energiaallikaid;

eristab ja tunneb ära valemite põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;

mõistab eluleskkonna säästav suhtumise vajalikkust ja oskab säästvalt kasutada erinevaid energiaallikaid ning olmekeemiat;

tunneb keemia põhimõisteid ja käsitletud keemiliste protsesside seaduspärasusi;

tunneb tarbekeemia saadusi, tehismaterjale;

kasutab ainete lahustuvuse graafikut ning oskab selgitada temperatuuri mõju ainete lahustuvusele;

eristab lahuseid ja pihuseid ning toob näiteid loodusest ja argielust;

oskab kirjeldada soojusefekti lahustuvusel;

lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid;

teab keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavaid tegureid;

tunneb aine hulga; massi ja gaasi ruumala ühikuid ning oskab teisendada;

saab aru keemilistes reaktsioonides ja oskab kasutada reaktsioonivõrrandites ainete massi jäävuse seadust;

oskab lahendada reaktsioonivõrranditel põhinevaid ülesandeid lähtuvalt ainete moolsuhetest ja reaktsioonis osalevate moolide arvust;

lahendab arvutusülesandeid lahuse ja lahustunud aine massi ja massiprotsendi seose põhjal;

oskab ära tunda keemilisi protsesse ja nende tagajärgi igapäevaelus;

teadvustab tervislikku toitumist organismis toimuvate keemiliste protsesside seisukohalt;

teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumiseks vajalikke tingimusi;

teab peamisi laborivahendeid;

oskab ohutult kasutada katsevahendeid ja kemikaale;

teab keemilise reaktsiooni iseloomulikke tunnuseid;

kasutab korrektset ainekavakohast terminoloogiat, keemiasümboleid ja suudab leida vajalikku infot keemiaalastest tekstidest;

kasutab vajaliku info saamiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida;

teab aine koostisosakesi ning aatomi ehituse seoseid elemendi asukohaga perioodilisustabelis;

tunneb tähtsamaid anorgaanilisi ja orgaanilisi ühendeid, nende põhiklasse ning omadusi;

teab tähtsamate keemiliste elementide tähiseid ja nimetusi;

mõistab keemiliste nähtuste füüsikalist olemust ja looduses toimuvate protsesside keemilist tagapõhja;

mõistab füüsikaliste ja keemiliste nähtuste erinevust;

mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning oskab koostada reaktsioonivõrrandit;

oskab lahendada õppesisule vastavaid probleem-ja arvutusülesandeid, s.h. sooritada arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala seoste abil ning lahuste massiprotsendi alusel;

teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite, reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel ning hindab tulemuste vastavust reaalsusele;

oskab selgitada tähtsamate keemiliste ainete ja protsesside rakendusi argielus;

oskab iseloomustada peamisi keemilise saaste allikaid ja nende mõju keskkonnale: happesademed, osoonikihi hõrenemine, kasvuhooneefekt, üleväetamine;

teeb järeldusi ja üldistusi õpitud materjali põhjal;

oskab leida ja kasutada ainealast teabematerjali.

Õppesisu

Metallide käsitus 7.klassi õppesisu kordamise ja laiendamisenä: Metallid. Oksüdatsioon raua ja vase näitel. Metallid redutseerijana; jaotus aktiivseteks, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseteks metallideks. Jätkub ülevaade tähtsamatest metallidest. Metallid argielus. Metallide sulamid. Lahustuvustabel.

Aine hulk ja mass. Mool, molaarmass, molaarruumala.

Probleem-ja arvutusülesanded aine hulgast ja massist/ruumalast lähtuvalt.

Süsinik ja süsinikuühendid.

Süsinikuühendite käsitus 8.klassis õpitu kordamine, sidumine ja laiendamine. Süsinik meis ja meie ümber. Süsiniku aatomi eripära. Süsinik lihtainena – teemant, grafiit, fullereenid. Süsiniku hapnikuühendid. Süsivesinikud. Polümeerid ja nende rakendused. Alkoholid. Karboksüülhapped. Eluks vajalikud süsinikuühendid – süsivesikud (glükoos, sahharoos, tärklis, tselluloos), rasvad, valgus. Fossiilsete kütuste tekkimine. Kütused energiaallikana.

Lahused ja lahuste omadused. Ainete lahustumise protsess. Ekto-ja endotermilised reaktsioonid. Ainete lahustuvus. Lahuste koostise arvutused. Lahused igapäevaelus.

Lahuse massi ja ruumala vaheline seos. Mahuprotsent.

Pihused, pihuste alaliigid, tarded. Pihused argielus.

Aatomi ehitus. Keemiliste elementide perioodilisussüsteem. Tabeli seos aatomite elektronstruktuuriga. Ülesanded reaktsioonivõrrandite põhjal.

Keemiliste reaktsioonide kiirus ja kiirust mõjutavad tegurid.

Keemia argielus. Looduslikud tehismatejalid. Tarbekeemia. Keskkonna keemilised reostusallikad. Keskkonna puhastamine keemia toel.

Keemikute biograafiad.

Lõimumine

Keemia kolmandas kooliastmes on orgaaniliselt seotud teiste loodusainete (bioloogia, geograafia, füüsika) õpetamisega aga ka inimõpetusega bioloogilises tähenduses ja toitumisõpetusga. Keemia ülesannete lahendamine eeldab matemaatikas ja füüsikas

omandatud oskuste rakendamist. Erinevate nähtuste avastamine ja rakendamine ning kuulsate keemikute biograafiad lõimuvad ajalooa. Keemia laiemalt on seotud igapäevaelu mõtestamise ja protsessidest arusaamisega, ainete muundumiste ja reaktsioonidega, kus seostuvad nii ainetundides omandatud teadmised kui igapäevaelus kogetu.

Erinevused riiklikust õppekavast

7.klassis ei õpetata loodusõpetust ühtse ainenähtuse, vaid keemiat ning füüsikat õpetatakse eraldi õppeainena. Õpetuse lähtekohaks on vaadeldavad protsessid. 8.klassis käsitletakse põhjalikumalt orgaanilist keemiat. 9.klassi lõpuks saavutatakse põhikooli riikliku õppekavaga ettenähtud õpitulemused.

AJALUGU

Ajalugu õpetab waldorfkoolis üldjuhul klassiõpetaja 5.- 9. klassini. Tunnid toimuvad perioodõppe vormis, lisaks võib kasutada regulaarseid nädalatunde.

Loodusainete ja koduloo käigus on laps kodunenud oma lähima ümbruse maastiku ja ajalooa. Põllutööd ja vanade ametite tutvustamine 3. klassis seob õpilasi Eesti ajaloo ja esiisade-emade praktilise argipäevaga. Nooremates klassides kuulud muinasjuttudes on samuti lapsepärases vormis esitatud ennemuistset elu-olu. 5. klassis algab tõeline ajalugu. Lapse pilk juhitakse nii ajalisel kui ruumilisel tema elukeskkonnast kaugemale. 5.- 8. klassini käiakse läbi inimkonnaarengu tee müütiliselt, eelajalooliselt kultuuriastmelt üle klassikalise antiikaja ja keskaja kuni materiaalse kultuuri arenguni ja selle kultuuriliste, religioossete, sotsiaalsete, poliitiliste ning ökoloogiliste mõjudeni.

Õpetus on kultuuriajalooliselt orienteeritud. Tee viib müüdit aurumasinani, aatomijõu avastamiseni ja selle tagajärgedeni. 9. klass hõlmab uusima aja käsitlust kuni käesoleva sajandini. Ajaloo kultuurilooline põhimotiiv on: igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Seeläbi pannakse alus arusaamale, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühise arengu vil.

Ajaloo õppimine põhikoolis pole entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o. ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Seejuures kehtib eelnimetatud kronoloogiline põhimõte. Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajalooilte. Pildiline õpetus, mõtet ja tunnet hõlmav käsitlus võimaldab lapsele kaasaalamist ja kaasatundmist ajalooliste tegelaste tegudele ja kannatustele. Seega mõjustab ajalooõpetus inimese eetika kujunemist. Kaasaalamist võimaldavast jutustusest tehakse hiljem ainevihikusse kokkuvõte koos vastavate ajalooilte ning terminitega, kas tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustatsioonid. Pildiline õpetus on keskne meetod 1. – 8. klassini. Mõisteid, mida teisel kooliastmel omandatakse valdavalt jutustavas kontekstis ja mäluväliselt, hakatakse alates 6. klassist rohkem teadvustama. Suunavate küsimuste ning vestlusega arendatakse analüüsivat ja kausaalset mõtlemist.

9. klassi õpilasele on jõukohane seoste avastamine ja protsesside lahtimõtestamine. Õpilane hakkab mõistma kaasaja kujunemist ja muutusi kultuurilis-teaduslikus, majanduslik-tehnilises

ja ühiskondlik-sotsiaalses vallas. Diskuteerimisainet annavad kõik tänapäevaprobleemid. Kolmandal kooliastmel lisandub õppeainena ühiskonnaõpetus.

Ajalugu arendab ja süvendab maailmahuvi. Ajalooliselt tekkinud vaadeldakse millenagi, mis vajab edasiarengut ja ergutab järelemõtlemist tuleviku ideaalsete ja reaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Ajaloo ainetunnid lõimuvad muusikaõpetuse, kunstiõpetuse, sporditundidega (5.-ndate klasside olümpiamängude projekt).

Õppe-eesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- hakkab tundma huvi mineviku vastu;
- õpib tundma kodukoha ja Eesti ajalugu süstemaatiliselt, Euroopa ja maailma ajalugu nii ülevaatlilikult (oriendruvalt) kui ka detailselt (vastavat ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja protsesside kaudu);
- õpib mõistma kaasaja sündmusi;
- õpib omandama, tõlgendama, hindama, talletama ja edastama ajalooalast informatsiooni;
- oskab eristada ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamuselt;
- mõistab põhjuse - tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse ja tõenduse olemust ajaloo sündmuste ja - protsesside käsitlemisel.

Lõimumine teiste õppeainetega

Ajaloo ainetunnid lõimuvad :

Eesti keelega – teosed, luule, elulood vastavalt ajaloo perioodile;

Muusikaga – erinevate rahvaste muusika (tantsud, laulu

Kunstiõpetusega - eposhivihikute kujundamine, motiivide läbi joonistamine (vana – kreeka mustriid) ja voolimine (nt.dooria ja joonia sambad, jne), arhitektuur, kiri, Egiptuse hieroglüüfid.

Draamaõpetusega – erinevatel ajaloolistel teemadel lavastatakse väikesi näitemänge, tavaliselt Vana – Kreeka mütoloogia põhjal

Kehalise kasvatusesga – kreeka olümpiamängude korraldamine Eesti waldorfkoolide 5-datele klassidele (alad: kettaheide, odavise, kaugus-ja kõrgushüpe, maadlus, kilbijooks, maraton)

Käsitööga – rõivaste kavandamine valmistamine olümpiamängudeks

Hindamine (vt. ptk. 1.10.3)

Seosed läbivate teemadega

Kultuuriline identiteet – läbi ajalooepohhide käistletakse erinevaid kultuure ning nende muutumist ajaloos vältel, nende kuldaegu ja langusi. Läbi ajalooliste biograafiate tekivad seosed ühe inimese elu ja teda ümbritseva kultuurikonteksti koosmõjust. Seeläbi tekib austus omakultuuri ja kultuurilise mitmekesisuse vastu.

Teabekeskond – töö erinevate ajalooallikatega, arvamuse ja fakti eristamine, erinevate allikate võrdlemine

Väärtused ja kõlblus - tutvutakse väärtuste ja moraalnormide muutumisega ajaloos vältel, tuuakse välja pöörded ja eredad näited

Keskond ja jätkusuutlik areng - vaadeldakse vanade tsivilisatsioonide ja kultuuride toimimise aluseid ja jätkusuutlikkust võrdluses tänapäevaga

5. – 6. klass

Juhtmotiivid

Ajalugu on jutustav aine, mida 5.-6. klassi vanuses õpetatakse pildilise õpetusmeetodi kaudu. Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajalooilte. See nn elav pilt tõstetakse järgmisel päeval õpetajapoolse suunamise ja õpilaste jutustamise läbi taas teadvusesse. Läbitöötatud materjali põhjal tehakse ainevihikusse kokkuvõtte. Tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid.

Metoodiliselt on tähtis, et lapsed säilitavad konkreetse-piltliku esituse kaudu elava aja- ja ruumimõiste, milles on tajutavad varasematele aegadele omane olustik ja kauge paigade maastik. Teisest küljest saab paljude näidete varal selgeks, kuidas kaasaeg rajaneb varasemate kultuuride saavutustel. Sel viisil saab lastes juurduda tunnetus: maailma eri rahvastes puhkevad inimkultuuri erinevad õied, igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Nii avardub selles eas kasvava lapse sisemine silmapiir kaugemale geograafilistest piiridest ja tekib arusaam, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühine asi. Õpetaja juhib tähelepanu kreeka-roma ajaloo järeldajatele kuni tänaseni, samuti tagajärgedele, mis olid ristsõjadel Kesk-Euroopa arengule.

6. klassist alates suudavad õpilased kausaalse mõtlemise arengu läbi tajuda ajalugu ka põhjuslikkuse aspektist. See võimaldab õpetajale uut metoodilist ainekäsitlust, probleemide püstitamist ja vastuste otsimist, grupitöö vorme, põhjendatud otsusteni jõudmist.

Lastega retsiteeritakse tekste erinevatest kultuuriajastutest. 5. klassis valmistab klass ette Kreeka–ainelise näidendi. Materjalina saab kasutada nii mütoloogiat kui katkendeid eepostest. Koos kreeka ajalooaga võib teha sissejuhatuse ka kreeka keelde ja kirja, roma ajalooaga seoses tutvustada ladina keelt.

Suurimaks waldorfkoolide 5. klasside õpilasi hõlmavaks projektiks on Vana–Kreeka olümpiamängud (integratsioon sporditundide, draamaõpetuse, muusikaõpetusega).

5. klass

Õppesisu

- Kultuuriepohhid: India, Pärsia, Egiptus, Vana-Kreeka.
- Ajatelg piltlikult.
- Vana-India veedade, upanišaadide, Bhagavadgita mütoloogiline sisu. Kastisüsteemi tekkimine. Buddha elu. Vanairaani kultuur, paikseks jäämine, põlluharimise ja karjakasvatuse algus. Zarathustra elu, tekstid Avestast ja Bundehehist.
- Mesopotaamia linnkultuurid. Gilgameši eepos. Kiilkiri.
- Vana - Egiptuse mütoloogia. Egiptuse suurte kultuurisaavutuste näited. Riigi tekkimine. Geograafia ja ajaloo seos.
- Hiina, Kesk- ja Ladina-Ameerika ajalugu legendides.
- Vana – Kreeka. Kreeka mütoloogia. Eeposed: Ilias ja Odüsseia. Homeros.
- Kreeka polise tekkimine. Kreeka – Pärsia sõjad. Vana – Kreeka kultuur. Hellenism. Aleksander
- Suur. Filosoofia ja ajalooteaduse tekkimine. Herodotos.

Projektid:

- Vana – Kreeka aineiline näidend, Olümpiamängud.

6. klass

Õppesisu

- Vana–Rooma. Romulus ja Remus. Seitse müütilist kuningat. Patriitsid ja plebeid. Rooma riigi tekkimine, ülesehitus, funktsioneerimine. Rooma õigus. Rooma Vabariik. Rooma Keisririik. Eluolu ja kultuur. Insenerikunst. Eesti Rooma rauaajal.
- Rooma impeerium ajalookaardil.
- Kristluse tekkimine ja levik. Varakristlik kirik, tagakiusamine. Muhamed ja islami levik.
- Võitlus Rooma ja Kartaago vahel. Impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine.
- Rahvasterändamine, hunnid ja goodid. Ajalookaart. Iisraeli ja Juuda riik.
- Feodaalsuhted. Läänisüsteem. Linnade teke. Frangi riik. Karl Suur. Saksa–Rooma Keisririik. Keskaja kultuur. Kloostrikultuur. Paavst ja keiser.
- Kristluse levik, katoliku kirik. Ristisõjad, rüütliid ja rüütliordud. Bütsants. Venemaa ristiusustamine.
- Ajaloo kandumine Vahemere äärest Loode- ja Kesk–Euroopasse. Ida ja Lääne kohtumine.

- Eesti ajalugu muistsest vabadusvõitlusest Jüriöö ülestõusuni. Vabad linnad. Hansa teke.

Taotletavad õpitulemused II kooliastmes

6.klassi lõpetaja:

- omab ettekujutust inimkultuuri arengust keskaja lõpuni;
- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, e.Kr , p.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- tunneb mõnda olulist sündmust kodukoha ja Eesti ajaloost, seostab neid omavahel;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, loob lihtsamaid põhjuslikke seoseid (näiteks analüüsib mõnda sündmust);
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, mõistab ajalooallika tähtsust ning erineva tõlgendamise võimalikkust, oskab töötada lihtsamate allikatega;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada kava, kasutab ajalookaarti.

7. – 8. klass

Juhtmotiivid

Jätkub pildiline õpetus kui jutustava aine keskne õpetamismeetod, lähtuvalt õpilaste hingelisvaimsest arengust suureneb individuaalse töö osakaal, rakendatakse diskussioone, grupitööd.

Alates 7. klassist on kesksel kohal uusaeg. Oluline on renessansiaja inimese täiesti uus suhe maailmaga - kõik praktiline, mehaaniline, tehniline haarab inimteadvust üha suurema jõuga, vastukaaluks kahaneb suhe imepärase, religioosse ja pühaga. Sarnased muutused toimuvad murdealase hinges. Uusaja leiutiste käsitlemisel on taas oluline kausaalne aspekt, leiutiste sotsiaalsed tagajärjed ja prognoositavad arengusuunad.

Iseseisvaks läbitöötamiseks sobivad mitmesugused lisamaterjalid raamatumaterjalide või artiklite põhjal. Õpilased kirjutavad esimesi ajaloolaseid lühiuurimusi.

Õpilase kujunevat isiksust toetavad sel ajal ka õpetaja poolt jutustatavad elulood. Tähtsad pole tingimata suurmeeste biograafiad. Iga inimese lugu, kes on ennast või ümbritsevaid olusid ületades midagi saavutanud, vahendab elujulgust.

7. klass

Õppesisu

- Keskaeg. Periodiseering. Ühiskonnakorraldus.
- Keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.
- Araabia. Islam. Muhamed.
- 100 aastane sõda, Jeanne d`Arc. Uusaeg.
- Maadeavastuste ajalugu koos nende tagajärgedega põlisrahvastele. Koloniseerimine. Kolumbus. Tähtsamad leiutised: kompass, püssirohi, pikksilm, paber, trükikunst.
- Suur katk. Inglise–Hispaania võimuvõitlus. Võitmatu Armaada. Feodaalkorra lagunemine. Jüriöö ülestõus.
- Renessanss.
- Uued majandusvormid, tootmise spetsialiseerumine, tootmisettevõtted. Kaasaegsete loodusteaduste tekkimine. Galilei, Kepler, Kopernik. jt. Reformatsioon. Mõju kultuurile. Martin Luther. Vastureformatsioon. Ususõjad Euroopas. Liivi sõda. 30-aastane sõda.
- Eesti keskajal. Muinasmaakonnad.
- Keskaja ühiskonnad Euroopas, elu-olu keskajal.

Õpitulemused:

- iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;

- teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadevastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadevastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

8. klass

Õppesisu

- Absolutismi teke Prantsusmaal. Absolutismiajastu kultuur. Valgustusajastu.
- Suur Prantsuse revolutsioon. Napoleon. Rootsi ja Vene aeg Eestis.
- Põhjasõda. Peeter I.
- Ajalookaart.
- Võitlus absolutism vastu. Madalmaad. Inglismaa. Cromwell.
- Tööstusrevolutsioon. Aurumasina areng. Vabrikute tekkimine. Sotsiaalsed tagajärjed. Ärkav kodanlus.
- Kaasaegse tehnoloogia tekkimine – elekter, aatomienergia. Elulood: nt Edison, Liebig, Curie. Majanduse rahvusvaheline põimumine, üksteisest sõltumise negatiivseid ja positiivseid aspekte: sõltuvus ja ekspluateerimine. Kolooniad, orjandus.
- Ameerika iseseisvussõda. Iseseisvusdeklaratsioon. Ameerika kodusõda.
- 19. sajandi töölisliikumine. Karl Marx. Eesti 19. sajandi talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine.
- 1905. a ülestõus Eestis.
- Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, rõivastus, toit, traditsioonid.
- Elulood: Mahatma Gandhi, Albert Schweitzer, Martin Luther King. Kodanikuinitsiatiivid kui märgid isiklike initsiatiivjõudude võimalusest.
- Silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning mujal.
- Ajalookaart. Kartoskeemide koostamine.

Õpitulemused:

- iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud; absolutism, parlamentarism;
- teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.

9. klass

Juhtmotiivid

Esiplaanil on seoste avastamine, protsesside lahtimõtestamine, maailmahuvi äratamine. Jälgitakse ajaloos toimivaid ideid ja nende teostumise määra. Õpitakse ülevaatlilikult mõistma kaasaja kujunemist ja muutusi kultuurilis-teaduslikus, majanduslik-tehnilises ja ühiskondlik-sotsiaalses vallas. Ergutatakse arutelu tuleviku reaalsete ja ideaalsete kujundamisvõimaluste üle.

20. sajandi motiivina võib käsitleda maailmapildi globaliseerumist. Nii kultuuri, majanduse, tehnika, poliitika kui kultuuri valdkonnas hakkab tekkima kõikehõlmav teadvus. Oluline on, et õpilased õpivad ühelt poolt tundma selle sajandi haigekstegevaid tendentse ja katastroofe, teisalt on samavõrra tähtis, et nad kogevad ajalooõpetuses ka positiivseid jõude, mis püüdlevad ja jõuavad sotsiaalse idee ja selle kujundamise ning tervendava ümberkäimiseni loodusega.

Kasutatakse erinevaid grupi- ja individuaalse töö vorme.

Õppesisu

- Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus. Eesti muinasaeg. Pulli, Kunda.
- Ajaloo periodiseerimine ja erinevad ajastud.
- Esimene maailmasõda.
- Veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal.
- Maailm kahe maailmasõja vahel: poliitika, majandus ja kultuur Euroopas.
- Eesti Vabadussõda. Eesti Vabariigi süünd. Eesti Vabariik 1920-1930.aastatel: sise-, välispoliitika, majandus, kultuur.
- Rahvuslus ja rahvusriigid.

- 20. saj. poliitiline areng. Suur majanduskriis. Demokraatia kriis. Totalitarismi levik. Natsionaalsotsialism. Stalinism.
- Teine Maailmasõda. Eesti Teises Maailmasõjas.
- MRP. Holokaust. Küüditamine. Baaside leping.
- Külma sõda: arenenud tööstusriigid ja kommunistlikud riigid. Vasakpoolse totalitarismi laienemine. Raudne eesriie. Amerikanismi tugevnemine.
- ÜRO. Eesti Teise Maailmasõja ajal.
- Eesti Nõukogude Liidu koosseisus.
- Nõukogude ja Saksa okupatsioon.
- Idabloki lagunemine ja Eesti taasiseseisvumine. Laulev revolutsioon.
- Kommunistliku süsteemi kokkuvarisemine.
- Eesti liitumine NATO ja Euroopa Liiduga.
- 20. sajandi kultuur.
- Rahvusvahelised organisatsioonid ja globaalprobleemid. Ajalookaart.
- Inimindiviid ja ajaloo protsess. Valikud ja vastutus. Indiviidi emantsipatsioon.
- Ideede ajalugu. Rahvuse idee areng. Utopistid. Locke. Valgustajad. Inimõiguslased. Adam Smith.
- Smith. Sotsiaalne kolmeliikmelisus. Koostöö. Kaasaegne ühiskonnakord.
- Kaasaegse demokraatia probleemid. Totalitarismi uued vormid. Terrorismi põhjused.
- Ajalooallikad, nende tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

Taotletavad õpitulemused III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja:

- on omandanud kronoloogilise raamistiku maailma ajaloo põhietappidest, suudab asetada sinna uut informatsiooni, teab tähtsamaid sündmusi;
- mõistab vana-, kesk-, uus- ja uusima ajaloo kultuuripanust, iseloomustab tähtsamaid sündmusi, isikuid, kultuurinähtusi;
- omab ettekujutust juhtivate ideede arenguloost, analüüsib nende teostumise või mitteteostumise põhjuseid;
- teab Eesti ühiskonna arengujärke, oskab neid suhestada kodukoha, naabermaade ja Euroopa ajaloo, teab tähtsamaid sündmusi;
- selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;

- näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- selgitab Eesti iseseisvumist iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust;
- iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi; teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;
- iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- analüüsib ajalooüldmõiste ja- nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajalooüldmõiste tõlgendamise kohta on alati erinevaid versioone; töötab mitmesuguste ajalooallikatega;
- osaleb diskussioonis, põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- töötab kaardiga, suudab ise koostada lihtsamaid kartoskeeme;
- oskab koostada ajalooalast lühiuurimust;
- suudab rekonstrueerida minevikku.

ÜHISKONNAÕPETUS

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;

4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;

5) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises.

Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Esimesel kooliastmel käsitletakse ühiskonnaga seotut integreeritult teiste õppeainetega (emakeel, loodusõpetus, kodulugu), tähtpäevade ja pühade puhul kuulub vastav vestlusteema põhitunni raamidesse. Kogemuslikult õpitakse ühiskonnaelu korraldust selle põhjal, kuidas on korraldatud klassi ja kooli elu, kuidas jaotuvad ülesanded ja kohustused, kuidas toimub vastastikuste suhete reguleerimine. Teisel kooliastmel käsitletakse ühiskonnaga seotud teemasid emakeeles (infoallikad, nende kasutamine; raamatukogu), ajaloos ning sündmuste ja tähtpäevadega seotud vestlustes (ühiskonna, sh Eesti ühiskonna kujunemislugu; rahvas, isamaa, kodumaa, rahvussümboolika; inimõigused, põhiseadus, valimised) koolielu igapäevasisituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana (lapse õigused ja kohustused, kooli eeskirjad, erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, vääriskus jne)

Kolmandal kooliastmel moodustab ühiskonnaõpetus ajaloo kõrval eraldiseisva osa. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele. Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koeksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler.

Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasäräkimine, e-teenuste tarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõtte,

ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult. Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealastepõhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme. Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises). Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne. Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, alates kolmandast kooliastmest sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e35 teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;

- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid, näitused, muuseumid.

Kooliastme spetsiifilised õppetegevused esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Hindamine

Ühiskonnaõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekavas kehtestatud korrast.

Hinnatakse nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistes küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastmele vastavalt võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid, 9.klassis sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid. Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

Sotsiaalsed suhted

Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus, riik, võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus*;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.

Noorteorganisatsioonid.

Eakohased kodanikualgatused võimalused.

Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.

Demokraatia

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;
- 2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
- 3) nimetab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

Töö ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;

- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- 2) oskab eristada fakti ja arvamust;
- 3) oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme internetis;
- 5) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppesisu

Raamatukogu, internet. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.

Teadlik infotarbimine ja -edastamine. Autoriõiguste kaitse.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöe koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Hindamine

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), informatsiooni leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)*;

2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;

3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitlevate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;

4) teab reklaami funktsioone ja liike;

5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur. Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias). Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;

- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidususe. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus*;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

Ühiskonnaliikmete õigused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused*;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;
- 3) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.

Riik ja valitsemine

Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;

2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;

3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;

4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;

5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

Eesti valitsemiskord

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;

2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;

3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);

4) teab riigi- ja omavalitsuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi;

5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;

6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;

7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;

8) nimetab Eesti parlamendierakondi;

9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond*, *vabaühendus*, *kodanikuosalus*, *kodanikualgatus*;
- 2) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsmise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.

Majandus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus*, *turg* ja *turusuhted*, *nõudmine*, *pakkumine*, *konkurents*, *tootlikkus*, *kasum*, *riigieelarve*, *riiklikud ja kohalikud maksud*, *ühishüve*, *sotsiaalne turvalisus*, *vaesus*, *sotsiaalkindlustus*, *sotsiaaltoetus*, *tööturg*, *bruto- ja netopalk*, *laen*, *investeering*, *tarbijakaitse*;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, töandja, töövõtja, töötu;

- 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ja karjääri plaaanides;;
- 4) teab eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;
- 5) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum.

Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistuseda inimesed tööturul.

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistö, aramusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad probleemküsimuste avamine, aramuslugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatüüri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), informatsiooni rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, teostamise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õpe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.
2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis „Eesti Vabariigi põhiseadust“, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.
3. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale (seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

INIMESEÕPETUS

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane väärtustab isiksuse arenemist ja sotsialiseerumise vajalikkust ja nende oskuste kujunemist järgmistes valdkondades:

1. eakohased ja sotsiaalsed oskused;
2. füüsiline, vaimne, hingeline ja sotsiaalne areng;
3. tervis ja tervislik eluviis;
4. turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
5. üldinimlikud väärtused: ausus, aukartus, hoolivus, vastutustunne, kohusetundlikkus ja õiglus.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmes. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt.

Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusteavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Esimesel kooliastmel tajub laps oma ümbrust – kodu, kooli, õpetajat, ema-isa, loomi, linde, päikest ja tähti- tervikliku enesestmõistetavusega. Kui tal õnnestub neid ikka ja jälle läbi elada, saab sellelt pinnalt areneda usaldus, tänulikkus ja kindlustunne.

Lapse arengupsühholoogiast lähtuvalt ei ole veel 1.ja 2.klassis vajadust lahutada „mina“ ja maailma. Ka ümbritseva objektides ja nähtustes pole veel teravat piiri elutu ja elava ja hingestatu vahel.

Klassiõpetaja juhib lapsi päeva sissejuhatuseks vestlema oma tähelepanekutest: muljed kooliteel, ilm, aastaegade vahetus, elamused ühistel retkede.

Teemade lõiming

eesti keelde – peresuhted ja kodu, viisakas käitumine, Eesti sümbolid, vabandamine, ausus ja õiglus, käitumisreeglid, sõprus, minu hea ja halb käitumine, muredest rääkimine, kohusetunne, vastutus, minu välimus, huvitegevus, poisid ja tüdrukud, nende erinevused, rahvakalendri tähtpäevad, liiklemine tänaval, liikluseeskirjad, esmaabi

võõrkeeleõpetusse – viisakas käitumine

loodusõpetusse – koolitee, kodukoha väärtustamine, tervislik toit, uni puhkus

koduloosse – vanavanemad, pühade tähistamine

religiooniõpetusse – traditsioonid, armastus, südametunnistus, tähtpäevad

muusikasse – tähtpäevad, pühad

matkadesse – koduümbrus, naabrid

näidenditesse – pühad

1.-2.klass

Õppesisu

- Koolitee. Peresuhted ja kodu, vanavanemad. Kohustused peres, traditsioonid. Pühade tähistamine. Koduümbrus, naabrid. Viisakas käitumine. Eesti, minu kodumaa, sümbolid.

3.klass

Õppesisu

- Armastus. Vabandamine. Ausus ja õiglus. Käitumisreeglid. Sõbrad, sõpruse hoidmine. Minu hea ja halb käitumine, selle mõju. Südametunnistus. Enda väärtustamine. Kohusetunne ja vastutus. Õigused ja kohustused. Muredest rääkimine, nende väljendamine. Minu välimus, huvitegevus. Poisid ja tüdrukud, nende erinevused. Kodukoha väärtustamine. Rahvakalendri tähtpäevad. Sallivus, üksteise eest hoolitsemine. Teiste abistamine. Tervis, nakkuslikud haigused. Tervislik toit, uni ja puhkus. Ravimite võtmine. Esmaabi, hädaabi number. Aeg, tegevuse kavandamine. Liiklusreegid, meeskonnatöö. Käitumine tänaval. Keeldumine kahjulikust tegevusest.

I kooliastme õpitulemused

Inimene

Mina

Õpilane:

- 1) kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha

- 2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled
- 3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest
- 4) väärtustab iseennast ja teisi

Mina ja tervis

- 1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda;
- 2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige;
- 5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abisaamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;

Mina ja minu pere

- 1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 2) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu;
- 3) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 4) teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl;
- 5) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 6) jutustab oma pere traditsioonidest;
- 7) ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 8) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

Mina ja kodumaa

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad;
- 6) kirjeldab rahvakombeid;
- 7) teab Eestis elavate rahvaste tavasid ja kombeid ning austab neid.

Mina: aeg ja asjad

- 1) eristab, mis on aja kulg ja seis
- 2) oskab koostada oma päevakava;
- 3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 4) selgitab asjade väärtust;
- 5) oskab eristada oma võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 6)väärtustab ausust asjade jagamisel.

Meie

Mina

- 1) teab ja väärtustab igapäevase individuaalsust seoses väärtuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev;
- 2) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 3) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 4)teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Mina ja tervis

- 1) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 2) kirjeldab, kuidas tervise eest hoolitseda
- 3) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud
- 5) eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- 6) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevustest, mis ohustab tervist;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 8) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- 9) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;
- 10)väärtustab tervislikku eluviisi.

Mina ja meie

- 1) nimetab eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teise omadega;
- 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi;
- 3) väärtustab sõprust ja koostööd;
- 4) eristab enda head ja halba käitumist; kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 5) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- 6) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 7) demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest;
- 8) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivald korral;
- 9) kirjeldab sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- 10) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- 11) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust;
- 12) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 13) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- 14) eristab tööd ja mängu;
- 15) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada.
- 16) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.

Mina: teave ja asjad

- 1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- 2) selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas;
- 3) teab, et raha eest saab osat asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- 4) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine
- 5) kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

II kooliaste

Teisel kooliastmel jõuavad õpilased eelpuberteeti. Nad huvituvad ümbritseva maailma nähtustest. Seoses õpilaste omavaheliste suhetega saab õpetaja ikka ja jälle kasutada situatsioonist lähtuvaid moraalilugusid, mis kaudse kasvatusvahendina hästi toimivad. Arutletakse ja mängitakse läbi olulisi teemasid sotsiaalvaldkonnas, mis võimaldavad kogeda „mina“ ja grupisuhet, vastas-ja koostoimet. Luuakse dramatiseeringuid, retsiteeritakse ballaade.

Teemade lõiming

eesti keelde – kohusetuune, võõraga kaasamine, soolised erinevused, päevakava, suguline küpsus, turvaline ning ohutu käitumine koolis, eneseväljendamine, sõprussuhted, konfliktide olemused ja põhjused, verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine

matemaatikasse – abivalmidus, täpsus, lubadused, vastutus, raha, raha kulutamine ja laenamine, oma kulutuste planeerimine,

geograafiasse – küla, vald, maakond, Eesti teiste riikide seas, erinevate rahvaste tavad ja kombed,

loodusõpetusse – soolised erinevused,

religiooniõpetusse – igaühe väärtuslikkus, sallivus,

kehalisse kasvatusse – soolised erinevused, kehaline aktiivsus, täpsus

käsitöösse – asja väärtus ja hind

4.klass

Õppesisu

Vanemate ja teiste inimeste töö. Abivalmidus, kohuse-ja vastutustunne. Võõras ümbrus ja võõraga kaasamine. Täpsus, lubadused, vastutus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Lapse õigused ja kohustused. Sõprussuhted. Kaaslaste mõju ja surve. Soolised erinevused.

5.klass

Õppesisu

Küla, vald, linn maakond. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus. Üksteise aitamine, jagamine, hoolitsemine. Päevakava. Kehaline aktiivsus. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suguline küpsus ja soo jätkamine. Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus, õues. Sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Tubaka ja alkoholi tarvitamisega seotud riskid. Meedia käitumine tervisele.

6.klass

Õppesisu

Raha. Raha teenimine. Raha kulutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine. Murdeiga. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Tervise olemus. Tervist mõjutavad tegurid. Tervisliku toitumise põhimõtted. Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Levinumad laste ja noorte haigused. Käitumine õnnetusjuhtumi korral. Tervislik elu-ja õpikeskkond. Aktiivne kuulamine, eelarvamused. Eneseväljendamine. Sõprussuhted. Vastutus suhetes: kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuste väärtustamine. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Erivajadustega inimesed. Konfliktide olemused ja põhjused. Otsustamine ja probleemide lahendamine. Vastutus probleemide lahendamisel. Positiivne mõtlemine. Enesesse uskumine. Enesehinnang, eneseanalüüs.

II kooliastme õpitulemused

Tervis

Tervis

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
- 2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust;
- 3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.
- 4) kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.

Tervislik eluviis

- 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 2) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid;
- 3) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- 4) oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- 5) väärtustab tervislikku eluviisi.

Murdeiga ja kehalised muutused

- 1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
- 2) aktseptib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas ima keha eest hoolitseda;
- 3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igapähele on oma arengutempo;
- 4) teab sugukõpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Turvaalisus ja riskikäitumine

- 1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
- 2) selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab kuidas seda järgida;
- 3) teab, et õnnetuse korral ei tohi elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda;
- 4) mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus.
- 6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 7) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist

Haigused ja esmaabi

- 1) oskab kirjeldada, kuidas ära hoida levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;
- 2) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIVga nakatumise eest;
- 3) kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korra;
- 4) teab, kuidas ohuolukorras turvaliselt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepaiste jm);
- 5) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.

Keskkond ja tervis

- 1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- 2) toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna tervelisust ja tervislikkust;
- 3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Suhtlemine

Mina ja suhtlemine

- 1) analüüsib enda iseloomujooni ja –omadusi, väärtustades endas positiivset;
- 2) mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- 3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.

Suhtlemine teistega

- 1) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- 2) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- 4) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 5) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- 6) eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- 7) teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

Suhted teistega

- 1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- 2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- 3) väärtustab hoolivust, saalivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- 4) demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatiliselt suhtlemist;
- 5) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- 6) kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- 7) mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;
- 8) nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Otsustamine ja konfliktid ning problemlahendused

- 1) teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- 2) kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;
- 3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonides se sobiva parima käitumisviisi valikut;
- 4) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
- 5) teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.

Positiivne mõtlemine

- 1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi:

2) väärtustab positiivset mõtlemist.

III kooliaste

Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese-ja sotsiaalsetele oskustele. Inimeseõpetus on tihedalt seotud bioloogiaga – inimese anatoomia ja füsioloogia annavad heitlikule tundeelule tasakaaluks objektiivseid teadmisi inimesest. Inimese skeleti, lihaste meeleelundite ja elundkondade käsitlemine seostatakse alati tervisega ning sellega, kuidas nii keskkond kui inimese enda käitumine oma tervist mõjutavad. Leiab käsitlemist ka mõnu- ja sõltuvusainete temaatika. Oma keha uuel mõistmisel saavutavad õpilased samaaegselt teadlikuma suhte sellesse ning saavad praktilist abi puberteediproblemaatikas toimetulekuks.

Sotsiaalsete suhete tervendamiseks käiakse palju matkadel, ekskursioonidel, teatris ja näitustel.

Teemade lõiming

terviseõpetusse – areng ja kasvamine, inimese elukaar, murdeiga, varane ja hiline küpsemine, muutunud välimus, suguküpsus, lähedus suhetes, naiselikkus ja mehelikkus, tervis, kui heaoluseisund, toitumise mõju tervisele, tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus, uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile, sõltuvuse kujunemine, seksuaalsuse olemus, seksuaalvahekord, rasestumisvastased vahendid, HIV, AIDS, tervisealased nfoallikad ja teenused

eesti keelde – minapilt ja enesehinnang, rühma kuulumine, inimsuhteid toetavad reeglid ja normid, autoriteet, soorollid, stereotüübid, õnn, toimetulek oma eluga, hakkamasaamine kiusamisega

7.klass

Õppesisu

Areng ja kasvamine. Inimese elukaar, murdeiga. Minapilt ja enesehinnang. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet. Varane ja hiline küpsemine. Muutunud välimus. Suguküpsus. Soorollid ja stereotüübid. Lähedus suhtes.

8.klass

Õppesisu

Suhtlusoskus. Emotsioonidega toimetulek. Enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine. Hakkamasaamine kiusamisega. Naiselikkus ja mehelikkus. Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga. Tervis kui heaoluseisund. Tervislik eluviis ning valikute tegemine, vastutus. Kehaline aktiivsus. Toitumise mõju tervisele. Vaimne heaolu. Stressiga toimetulek. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Sõltuvuse kujunemine. Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud.

9.klass

Õppesisu

Sotsiaalne tervis ja suhted. Seksuaalsuse olemus. Seksuaalvahekord. Rasestumisvastased vahendid. HIV ja AIDS. Tervisealased infoallikad ja teenused. Eesti rahvastiku tervisenäitajad

Õpitulemused III kooliastme lõpuks

Inimene

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpilane:

- 1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka;
- 2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- 3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;
- 4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Inimese mina

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
- 4) väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtete kohta;
- 5) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Inimene ja rühm

- 1) iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse;
- 2) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;
- 4) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;

5) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;

6) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.

Turvalisus ja riskikäitumine

1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;

2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral;

3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;

4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

Inimese mina ja murdeea muutused

1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;

2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;

3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;

4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;

5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;

6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;

7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Tervis

Tervis

1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;

2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;

3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise, kuidas langetada otsuseid tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;

4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärset;

5) e seisundit ning teab, mis tegurid ja analüüsib enda tervis toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;

6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;

- 7) analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- 8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 9) oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;
- 10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- 11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi;
- 12) kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Suhted ja seksuaalsus

- 1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- 2) demonstreerib õpitu olukorras oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- 3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- 5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- 6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
- 8) kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid;
- 9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- 10) teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi;
- 11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- 12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- 13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaalrõiguste küsimustes.

Turvalisus ja riskikäitumine

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;

- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- 3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- 5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotus, südameseisk ne).umine, uppumine jne).

Inimene, valikud ja õnn

- 1) analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- 2) mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ja rahulolu.

RELIGIOONIÕPETUS

Juhtmotiivid

Waldorfkoolis toimub religiooniõpetus kõigis klassides. Õpetuse põhialus on üldnimlik, ilma konfessionaalse sidemeta. Kuna religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimumine mitmete teiste perioodõppe ainetega – emakeele, kirjanduse, ajaloo, geograafia, inimeseõpetusega - on koolidel vabadsus otsustada, kas klassiõpetaja on pädev vastavaid teemasid käsitlema läbiva ainenä vii on selleks vaja eraldi ainetunde.

Õppe-eesmärgid

Religiooniõpetus waldorfkoolis lähtub järgnevatest printsiipidest, mis on orienteeritud vastavalt lapse arengule:

religioosete tunnete arendamine kõigi maailma ilmingute vastu ja nende tunnete hooldamine;

aukartuse äratamine jumaliku, inimliku ja loodusliku ees;

aastaringi ja –pühade läbielamine;

tutvumine kristliku pärimusega, Vana Testamendi ja Uue Testamendi legendivaramuga, kristluse arenguga;

ülevaade maailmareligioonidest, maailma religioosete uskumuste ja kultuste tundmaõppimine ning mõistmine;

fenomenoloogiline printsiip: meeltekoolitus-harjutused, loodusvaatlused, enesevaatlus, kunstiteoste vaatlus;

tegevuslik printsiip: illustratsioonid ainevihikus, sotsiaalsed mängud, tekstide retsiteerimine, näidendid.

Religioonil on määrav osa inimkonna kultuuriloos. Jättes selle kooliajal käsitlemata, jäetakse tähtsas elu- ja kultuurivaldkonnas haridusse lünk, mida hiljem on tunduvalt raskem täita. Religioosse kasvatusega inimestel jääb täiskasvanuna vajaka alusest vabaks otsuseks religioosse kuuluvuse ja muude maailmavaatelistel seisukohtade üle.

Religiooniõpetuse kaudu juhitakse laste tähelepanu maailmas realselt toimivale vaimsele jõule, mis loovalt tegutseb loodusnähtustes, olendeis, inimsaatuses. Nooremal kooliastmel on kõige olulisem selle jumaliku elemendi tundepärane kogemine ja aukartuse äratamine nii loova kui ka loodu suhtes. Vastavat sisu vahendavad kõige sobivamalt loodus ning inimkonna vaimuvara – muinasjutud ja legendid. Järgnevatel kooliastmetel õpitakse tundma kristliku kultuuri religioosset, pärimuslikku ja religiooniloolist sisu, õpitakse mõistma kristliku impulsi kaugeleulatuvat mõju inimkultuuri arengusse. Oluline on seejuures märgata, et tähtsam osa sellest mõjust peab seisma veel ees.

Õppides mõistma kaugemate kultuuride religioosseid pürgimusi (lõimumine ajaloo, geograafiaga), avardatakse eelkõige enese sisemisi religioosse arengu võimalusi. Sellelt pinnalt kasvab mõistmine erinevate vaadete ja kultuste suhtes. Tänapäevaseks teemaks on võimalused religioosel pinnal tekkivate vastasseisude ületamiseks.

Valdavaks õppemeetodiks on jutustavale ainele kohane pildiline õpetus, mis jutustuste kaudu vahendab eakohast sisu. Kolmandal kooliastmel lisanduvad iseseisvad uurimused, referaadid, arutelud. Igal kooliastmel on sobiv teha käsitletava teemaga seotud näidend (koostöö klassi- ja aineõpetajatega, nt käsiöö, muusika).

Õppides tundma välismaailma, kogeb noor inimene samal ajal ka iseennast. Enesetajumisprotsessi võimaldavad religiooniõpetuses eakohased meeltekoolitus-harjutused, vaatlused, sh enesevaatlus, mõtlemisele, tunnetele ja tahtele suunatud harjutused, sotsiaalsed mängud. Kaudse teemana võimaldab enesekogemist teiste inimestega aset leidnud lugude ja biograafiade käsitlemine.

Kaasaegse inimese eetilised probleemid on teravamad kui ühelgi teisel ajajärgul. Neid probleeme saab läbi elada, tunnetada ja analüüsida eriti religioonitundides. Jutustused ja arutelud vastavatel teemadel võivad pakkuda rikkalikku materjali südametunnistuse ja vastutustunde arenemiseks. Religiooniõpetus aitab kaasa noore inimese ettevalmistamisel printsiipialseteks eluotsusteks.

Religiooniõpetuse tundides valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel joonistatakse käsitletava teemaga seotud pilte. Teisest kooliastmest lisanduvad tsitaadid, tekstide kokkuvõtted, ajaloolised pidepunktid, ülestähendused biograafiatest; kolmandal kooliastmel iseseisvad tööd.

1. - 2. klass

Juhtmotiivid

Seitsme-kaheksaastased lapsed on oma hinges usaldavalt ja tihedalt seotud kõige ümbritsevaga. Nad tajuvad maailma veel tundepäraselt jumalikuna, seepärast pole selles eas vaja spetsiaalset õpetust, vaid ainult tuge laste loomupärasele religioossusele. Nimetatud vanuses on tähtis, et õpetaja annaks lastele ikka ja jälle mõista: kõiges, mis meid ümbritseb ja mis me ise oleme, elab ja mõjub jumalik.

Muinasjutud on hingeliseks toiduks, mis lasevad lastel läbi elada maailmasündmuste ja inimeste elu vaimset sügavust. Neis peegeldub inimeste päritolu, sünd, saatus, saatusekatsumuste hea eesmärk, püüd moraalsete tegude ja omaduste poole, surm, mis viib meid tagasi meie taevalikku koju. Lapsed ei mõista muinasjutte nagu tavalisi jutustusi, vaid kui sügavaid põhitõelusi, milles peegelduvad maailmasündmused, inimeste ja inimkonna elu. Lapsed võtavad muinasjutte kui allegoorilisi pilte, mida ei saa mõõta realistlike mõõdupuudega. Nende kaudu on selles eas võimalik äratada austust ja tänulikkust kõige loodu ja Looja enese vastu.

Teises klassis lisanduvate legendide tegelasteks on religioossed isiksused, inimesed, kes teisi aitavad. Ettetulevaid sügavasisulisi mõisteid nagu "sünd", "surm", "saatus" ei seletata, vaid mõistetakse üldkonteksti läbielamise teel.

Esimestele klassidele on kohased erinevad harjutused meelte arendamiseks ning mängud. Religiooniõpetuses valmivasse ainevihikusse joonistatakse teemakohaseid pilte.

Õppesisu

- Muinasjutud.
- Legendid religioosetest isiksustest, kes teisi aitavad. Moraalsed lood. Loodusmuistendid lilledest, loomadest, tähtedest, kividest jne. Meeltekoolitus-harjutused, mängud.

3. klass

Juhtmotiiv

9. eluaasta kriisis muutuv enese ja ümbritseva kogemine toob kaasa uut moodi küsimused maailma ja inimese kohta. Muutub kogu lapse olemus: ta ei ole enam ainult järeleaimaja, vaid hakkab nüüd oma sisemuses eristama seda, mis kuulub tema juurde ja mis mitte, tekib sisemaailm. Nüüd on sobiv rääkida ka “heast ja kurjast”, lastele on see mõistetav.

Kolmandas klassis on sobiv käsitleda maailma kultuurivaramusse kuuluvaid Vana Testamendi lugusid. Maailma ja inimese sündimise ning arenemise vaimne dimensioon vanatestamentlikus mõttes (loomislugu) aitab lastel leida austava ja inimliku suhte võõraks muutavas maailmas. Evangeeliumeid puudutatakse selles eas veel vaid põgusalt – Jõulusündmus ja legendid Jeesuse lapsepõlvest.

Õppesisu

- Vana Testamendi lood – loomislood, lood patriarhidest, Mooses ja 10 käsku. Jõulusündmus.
- Legendid Jeesuse lapsepõlvest.
- Vaatlusharjutused koos kaasneva kirjeldamisega.

Taotletavad õpitulemused

3. klassi õpilane

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte, legende, Vana Testamendi pärimusi;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- oskab iseseisvalt või suunavate küsimuste abil meenutada kuuldut;
- omandab usalduse maailmas ja inimelus toimivate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

4.-6. klass

Juhtmotiivid

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale. Vana Testamendi muinasjutuliste prohvetite ja kuningate (4. klass) asemele astuvad reaalsed inimesed lähemast ja kaugemast minevikust (5., 6. klass).

Käsitletakse mõisteid “saatus”, “inimsaatus”. Saatusest, inimsaatusest rääkides otsitakse näiteid ajaloost, kus üksikisikute puhul on näha, kuidas inimene kujundab loovalt oma saatust. Olulised on selliste inimeste elulood, kes hilisemates elusituatsioonides võivad saada eeskujuks või anda inspiratsiooni: Florence Nightingale, Mahatma Gandhi, Martin Luther King.

Saatusest räägitakse nii, et noor inimene tõeliselt tunneks – inimesel on saatus. Otsitakse erinevusi: mis toimub juhuslikult ja mis on saatus. Näiteid võib leida ajaloost, kirjandusest ja igapäevaelust. Üksikute kirjelduste juures tõstetakse esile nende erilisust ja ainulaadsust, nt: Orleansi neitsi, Schiller. Vaadeldakse ka isiksusi, kelle saatuseks on olnud elada kehalise puudega, nt Jacques Lusseyran, Helen Keller, Ludvig van Beethoven.

Kui on piisavalt tegeldud saatuseküsimustega, vaadeldakse 6. klassis seda, mis inimeses on päritud vanematelt kõrvuti sellega, mida ta ise sündides kaasa toob. Seda tehakse biograafiliste näidete varal.

Kuigi õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, on kesksel kohal üks siht, töö kristliku sõnumiga, armastuse sõnumiga.

Teise kooliastme teemaks religiooniõpetuses võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäevadega seotud pidudel. Ainevihikud täienevad kokkuvõtete ja tsitaatidega jutustustest, ajalooliste pidepunktidega.

4. klass

Õppesisu

- 3. klassi teemade arendus: lood Vana Testamendi prohvetitest ja kuningatest, psalmide aineistik. Retsiteerimiseks: 4. klassi põhitunni teemadega sobivad tekstilõigud Vanast Testamendist (nt
- psalmidest, Ülemlaulust või Õpetussõnadest).
- Sotsiaalsed mängud.

5. klass

Õppesisu

Uue Testamendi pärimus: teemad, mis on seotud Ristija Johannese, Jeesuse, Maria sünni- ja lapsepõlvelugudega; samuti teemadega Ristija Johannes elust ja Jordani sündmusest.

Jutustused inimeste eludest, kogemustest, mälestustest. Sotsiaalsed mängud.

6. klass

Õppesisu

- Uue Testamendi pärimus: lood Jeesuse Kristuse elust, tema mõjust inimestele, 12 jüngrist ja nende elusaatustest, tähendamissõnadest.
- Jeesus Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma riigis. Biograafiad või lühemad jutustused inimsaatustest. Retsiteerimiseks tekstilõigud Uuest Testamendist, luuleklassikast. Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja

- tunneb läbitud temaatika piires Vana ja Uut Testamenti;
- teab olulisemaid erinevusi Vana ja Uue Testamendi vahel;
- tunneb Jeesuse elu evangeeliumite põhjal ning selle ajaloolist konteksti;
- tunneb käsitletud temade põhimõisteid ja nende kasutamist;

7.- 9. klass

Juhtmotiivid

Kolmandal kooliastmel töötatakse evangeeliumide ja Jeesuse elulooga. Evangeeliumide sisu käsitletakse nii, et 8. klassi lõpuks tekiks võimalikult ühtne pilt Jeesus Kristuse mõjust ja tegevusest. Kristuse maapealse elu sisemine draama, tema hingeline võitlus vaenulike jõudude ja võimudega, tema ohvrijõud, kannatus, surm ja ülestõusmine muutuvad õpilaste jaoks objektiivseteks sündmusteks inimajaloos. Vaadeldakse kristluse mõju kogu tänapäeva humanistlikule kultuurile.

Ajaloo ning geograafiaga lõimuvalt käsitletakse teiste kultuuride religioosseid tõekspidamisi ning nende mõju igapäevaelule. Käsitletakse arusaamu sünnieelsest ning surmajärgsest eksistentsist ja nende suhet inimese tegudega erinevates kultuuritraditsioonides.

Õppides tundma välismaailma kogeb noor inimene samal ajal ka ennast. Koos õpetajaga tõstatatakse küsimus inimloomusest, selle olemusest ja erinevatest osadest. Murdeeaga kaasneb intensiivne isikliku sisemaailma läbielamine ning religioossuse otsingud hingelisel tasandil. Religioonitundides saab nii vestluste kui jutustuste kaudu käsitleda tugevaid

üldinimlikke tundeid: hirmu, viha, armastust. Diskuteerimisainet pakuvad noori isiklikult puudutavad teemad: sõltuvus, grupipsühholoogia, vägivald. Religioonitundides leiab käsitlust eelkõige nähtuste hingelis-vaimne aspekt. Tervise ja tervistkahjustava käitumise käsitlemisel täiendatakse inimeseõpetuse füsioloogilist aspekti hingelis-vaimse aspektiga.

Selles eas on oluline näidata inimelu seost laiemaga tervikuga. Tähtis on anda noortele inimestele sel ajal, kus on läbitud puberteet, praktiline kogemus ja arusaamine sellest, kuidas on üksikisik seotud jumalikkuga ja kuidas võib seda jumalikku lasta abistavalt mõjuda oma enese praktilises elus. Uuritakse, kuidas mõjub jumalik inimene tähtsates otsustustes, tasakaalu leidmises. Kehalise hügieeni käsitlemisele inimeseõpetuses lisatakse hingelise hügieeni aspekt.

Jätkatakse biograafiate käsitlust. Need võivad olla nüüd ka dramaatilisemad, tõelisest eluvõitlusest ja eksimustestki kantud. Lood võitlevatest ja eksivatest inimestest aitavad leida noorukil tee oma tervikolemuseni.

7. klass

Juhtmotiivid

- Evangeeliumitekstid.
- Uue Testamendi legendivaramu: lood 12 jüngril elusaatustest, tähendamissõnad.
- Reinkarnatsiooni ja karma vanades kultuurides (Vana India, Vana Egiptus, Tiibet). Kaasaegsete jutustused.
- Hingeline hügieen.
- Tunded, nende teadvustamine, töö tunnetega. Biograafiad.
- Retsiteerimiseks: tekste kirikuisadelt, palved (nt Ave Maria, Pater Noster), luuletused (soovitavalt ka algkeeles).

9. klass

Juhtmotiivid

- Kolgata sündmus, tema mõju maailmaprotsessidele ja üksikinimesele (südametunnistuse areng, üldinimliku eetika kujunemine, inimisiksuse väärtustamine jne).
- Surma mõiste, selle ja surmajärgse elu käsitlus erinevatel rahvastel (nt egiptlased, tiibetlased, indiaanlased, keldid, eestlaste esivanemad). Surmahirm, mäng surmaga, suitsiidid. Inimeste kogemused kliinilisest surmast.

- Retsiteerimiseks: palved, tekstid, luule (soovitavalt algkeeles, võib ka eesti keeles või paralleelselt eesti keeles).
- Sotsiaalsed mängud.

Õppesisu

- Apostlite lood (Uus Testament) – lood halvatu ravimisest, maagide võitmisest, lood Peetrusest ja
- Paulusest. Biograafiad: tänapäeva suuremad või väiksemad “apostlid”. Maailmavaade, eetika.
- Võib käsitleda Augustinuse “Confessiones” ja Thomas a Kempise “Kristuse jälgedes”. Kristluse levik (jüngrid, märtrid).
- Religiooniga seonduvad probleemid.
- Globaalprobleemid kui inimkonna hingelis-vaimse kriisi väljendus. Sotsiaalsed mängud, tahte-, tunde- ja mõtteharjutused.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- tunneb elu, surma ja surmajärgse elu käsitlusi erinevates kultuurides;
- teab reinkarnatsiooni ja karma mõisteid, nende käsitlusi erinevates kultuurides; püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära; oskab käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- oskab esitada läbitöötatud tekste ja palveid.

KUNSTIAINED

Kunstipädevus

Kunstipädevus seostub kultuurilise teadlikkusega, hõlmates põhiteadmisi Eesti ja Euroopa kultuurisaavutustest ning maailma kultuurilise mitmekesisuse mõistmist. Kunstipädevus hõlmab oskust väljendada enda ideid mitmekesiste kunstiliste vahenditega ning väärtustada loomingulisi saavutusi visuaalsetes kunstides ja muusikas. Kunstipädevusse kuulub eneseväljendusoskus, isikupära teadvustamine, oskus uurida varasema kultuuripärandi varasalvi ning valmisolek leida uusi lahendusi muutuvates oludes.

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab oma loomingulisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid ja keskkonnasäästlikke lahendusi;
- 2) kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid, arutleb kultuuriliste sõnumite ja väärtushinnangute üle; oskab kujundada oma arvamust ning väljendada oma emotsioone;
- 3) väärtustab kultuuri ja inimese loovust, osaleb kunstide individuaal- ja koostööprojektides ning hindab lahenduste otsimist ja loovat mõtlemist;
- 4) märkab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust, mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib kultuurinähtusi ning oskab kriitilis-loominguliselt hinnata massi- ja süvakultuuri;
- 5) väärtustab, hoiab ning arendab Eesti kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, väärtustab maailmakultuuri mitmekesisust, otsib kultuurinähtuste seoseid teaduse, tehnoloogia ja majandusega nii minevikus kui ka tänapäeval.

Ainevaldkonna õppeained

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kunst ja muusika, mis on kohustuslikud kõigis põhikooliastmetes.

Kunsti ja muusikat õpitakse 1.–9. klassini.

Kunstiainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Kunst – 4,5 nädalatundi

Muusika – 6 nädalatundi

II kooliaste

Kunst – 5 nädalatundi

Muusika – 6 nädalatundi

III kooliaste

Kunst – 6 nädalatundi

Muusika – 6 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Kunstide valdkonna aineid ühendab tähelepanu pööramine loovuse ja eneseväljendusoskuse arenemisele ning tervikliku maailmapildi kujunemisele. Kunstidega tegelemise kaudu saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas.

Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Oluline on mõtlemise paindlikkus ning avatus kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetavad toimetulekut kiiresti muutuv ja mitmekultuurilises maailmas.

Praktiline kunstidega tegelemine arendab tundemaailma, intuiitvset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstitegevused tasakaalustavad teiste ainete valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuiitvse poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab loovalt läheneda probleemidele, väärtustab erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- 1) teadmised kunstidest (analüüs);
- 2) erinevate kunstide seostamine (süntees);
- 3) ainealane (verbaalne) keel;
- 4) loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- 5) kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- 6) oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- 7) kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

Üldpädevuste kujundamine kunstiainetes

Kunstide valdkond võimaldab kõiki üldpädevusi loomulikult lõimida igapäevasesse õppetöösse nii teooria kui ka praktika kaudu.

Väärtuspädevus. Kunstid rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi identiteedi osana. Kõigis tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitlevate teemade, analüüsivate kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguine tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunste eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne pädevus. Kunstiainete uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, arutlused ja esitlused, ühismuuseumitserimine ja ühistes kunstiprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ja üksteise toetamise väärtustamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist üksustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamustest lugupidamist. Kunstiained teadvustavad inimese kui kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

Enesemääratluspädevus. Loovülesannetes saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainek ja sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Sihiks on integreerida noori nüüdisühiskonda ja toetada oma identiteedi väljendamist loomingus.

Õpipädevus. Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Kunstides saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus. Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest, jms rääkimine, ulatudes lihtsast argikeelsest kirjeldusest ainespetsiifilise keelekasutuseni. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunstides referatiivsete ja uurimistöde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning juhib kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (teksti, joonist, skeemi, tabelit, graafikut). Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides“ sõnumeid ühest keelest teise.

Matemaatikapädevuse arengut toetavad kunstides rakendatavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi; samuti analüüsida kunstikategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutada sümboleid.

Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist toetavad kunstides individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ja probleemipõhised ülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Kunstide valdkonnas on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, leidlikult valides sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Nüüdisaegsele kultuurile on olemuslik interdistsiplinaarsus. Kunstid on tihedalt seotud kõigi inimtegevuse valdkondade ning oma ajastu mõtteviisidega. Inimeseks olemine, sotsiaalsed suhted ja maailm on oma erinevates avaldumisvormides kunstide aines, seega teiste ainevaldkondadega suhestumine on kunstide loomulik osa.

Kunstiainete ja teiste ainevaldkondade seostamiseks on palju võimalusi.

1. Väärtushoiakute kujundamine ja maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine. Paljudes ainetes tutvutakse erinevate kultuuridega ning toetatakse kultuurilise ja sotsiaalse identiteedi kujunemist (kunstid, eesti keel ja kirjandus, võõrkeeled, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, geograafia, käsitöö ja tehnoloogia, kehaline kasvatus). Kunstide kaudu saab eriti hästi teadvustada kultuuridevahelist dialoogi ja loovust nüüdisühiskonna innovatsiooni allikana.

2. Kattuvate või lähedaste mõistete kasutamine (kompositsioon, struktuur, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, liikumine, dünaamika jm): kunstid, keeled ja kirjandus, tehnoloogia, kehaline kasvatus.

3. Ainete sisust lähtuvate seoste esiletoomine:

1) sotsiaalainetest lähtudes vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega;

2) emakeelest ja võõrkeeltest lähtudes arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; kirjandusest lähtudes vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ja kunstis, teatri- ja filmikunstis;

3) loodusainetest lähtudes teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi;

- 4) matemaatikast lähtudes arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid);
 - 5) käsitööst ja tehnoloogiast lähtudes arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist (loomise protsess, tehnoloogiad ja tehnikad);
 - 6) kehalisest kasvatuses lähtudes arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, mootorikat, reageerimiskiirust ja koordineerimist.
4. Ainevaldkondade piire ületavad õppeprojektid.

Läbivad teemad

Kunstiainetes on võimalik kaasata kõiki läbivaid teemasid, kuigi mõnega on seotus tugevam.

Teemad „Väärtused ja kõlblus“ ning „Kultuuriline identiteet“ on kunstiainetele eriomased. Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka kaasaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusikaüritustel ja õpilastööde näitustel.

Teemaga „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ seondub kunstides oma võimete ja huvide teadvustamine, nii ainespetsiifiliste kui ka üldisemate mõtlemis- ja tegutsemisstrateegiate, sh õpioskuste omandamine. Tutvutakse kunstide mitmekülgsede väljunditega igapäevaelus ning kunstidega seotud elukutsetega.

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ on seotud kunstidele omaste praktiliste loovtegevustega, mille vältel kasutatakse erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toimetuleva inimese kujunemist. Eelnevaga haakub samuti läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ lõimimine kunstide õppesse. Kunstides julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist. Kunstiainetes teadvustatakse kunstitegevuste emotsionaalselt tasakaalustavat mõju, neist võivad alguse saada elu jooksul püsivad harrastused. See lõimub nii elukestva õppe põhimõtte teadvustamise kui ka läbiva teemaga „Tervis ja ohutus“. Kunstides kasutatakse paljusid materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe. Jälgitakse enda tervise ja ohutuse nõudeid tööprotsessis, suurt tähelepanu pööratakse erinevatele keskkondadele ja nende teadlikule kasutamisele. Kunstide eriline panus teemade „Keskkonna jätkusuutlik areng“ ning „Teabekeskond“ käsitlemisel on valdkondliku vaatenurga lisamine. See hõlmab mitmekülgsed oskusi nagu informatsiooni leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ja heliline kujundamine.

Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse küsimustega.

Muusikaõpetus

Muusikaõpetus toimub waldorfkoolis regulaarsete nädalatundidena. Muusikaõpetust viib reeglina läbi vastava erialase ettevalmistusega spetsialist. Muusikaõpetust toetavad klassiõpetaja poolt põhitunni rütmilises osas läbiviidavad rütmilised ja koordinatsiooniharjutused, laulu- ja liikumismängud, flöödimängu harjutamine. Lisaks muusikaõpetusele leiab muusika ja sellega seostuvad teemad erineval viisil koha ka teistes õppeainetes. Muusikaõpetust toetab ja täiendab otseselt eurütmia (helieurütmia). Muusikaõpetuse olulisteks väljunditeks on waldorfkoolis regulaarselt toimuvad kuupeod ja aastaringi pühade tähistamine.

Muusikaharidus on oluline osa hingeharidusest - vaid hingega on võimalik tajuda muusika keelt. Vastukaaluna tänapäeva tarbijaühiskonnale peab iga kunstiõpetus, s.h. muusika, keskenduma eelkõige kunsti praktilis-tegevuslikule aspektile. Kui kunstiõpetus tahab anda arusaamist kaasaegsest kunstiloomest, peab ta kasvatama kaaskunstnikke, sest ainult sellisena on võimalik tänapäeva kunsti elamuslikult mõista. Muusikaõpetuse põhitegevused on kuulamine, laulmine, pillimäng, liikumine. Peale hingeosa on muusikas, sarnaselt inimkeelele, ka arusaamis- ehk tunnetuslik osa, mida mõistame muusikateooria, helikeele jms-na. Muusikalise kirjaoskuse põhialused omandatakse muusikalise tegevuse kaudu. Muusikateooria ja muusikaajaloo käsitlemine lisanduvad teisel kooliastmel.

Muusika ilu sünnib valdavalt koostegemise tulemusena. Seega on muusikaõpetusel tähtis sotsiaalne ülesanne. Musitseerimine eeldab järjepidevat harjutamist, millel on oluline roll tahtekasvatuses. Harjutamise tulemusena on võimalik kogeda ilu ja harmooniat.

Muusikaõpetuse metoodilis-didaktiliseks printsiibiks on inimeseõpetus ja lapse arengupsühholoogia. Kuni 9. eluaastani moodustavad lapse hingejõud – mõte, tunne, tahe - veel terviku, üks toimib teises. Muusikalise vastavuse lapse hinge konfiguratsiooniga leiame kvindimeeleolu, milles domineerib vabalt voolav meloodia. Harmoonilisi akordielemente veel pole, samuti põhitooni või meetrumit. Vabaltvõnkuv rütm seostub sisse- ja väljahingamisrütmidega. Kvindimeeleolu kogemine on oluliseks lähtepunktiks hilisemale modernse muusika mõistmisele. Tunni ülesehituse märksõnadeks on mäng, loomingulisus, improvisatsioon. Liikumine, mäng ja laul põimuvad omavahel, moodustades veel struktureerimata terviku. Kogu muusikalist tegevust saadab õpetaja jutustusega loodud kujutluspilt.

Pärast 9. eluaasta murrangut otsitakse traditsioonilist, maisemat muusikavormi. Meloodiast olulisemaks muutub harmoonia. Diatooniline, klassikalisel kadentsil põhinev harmoonia ja

sellest lähtuv meloodia ning meetrumile tuginev rütm saavad didaktika sisuks. Kui enne töötab muusikaõpetaja lapsest lähtudes, siis nüüd juhib ta last nn valmis muusika juurde. Algab noodikirja õpetus.

Murdeea lähenedes ja selle ajal omandab üha suurema tähtsuse rütm. Oluliseks saab muusikaliste vormide teadvustamine, meetrumist sõltuvuse tugev läbielamine ning sellest vabanemine vasturütmide läbi. Võimalikuks saab muusikalise otsustus- ja hindamisvõime laiendamine ja edasiarendamine. Käsitletakse stiiliküsimusi ja karakteristikaid. Muusikaõpetuses domineerivat tunnetusele pööratud subjektiiv-hingelist meeleolu tasakaalustab objektiivne muusikaajalugu koos tuntud heliloojate biograafiatega.

Pillimäng

Kõikides vanuseastmes on oluline pillidel musitseerimine. Instrumentidel mängimine võimaldab tajuda muusikat objektiivsena. Instrumendi kõlavärv ja heliline diapason peavad vastama eeltoodud metoodilis-didaktilistele printsiipidele.

Igast waldorfkooli klassist moodustub kõikidest õpilastest koosnev klassiansambel, mis ühiselt õpitud laule ja instrumentaalpalu nii kooli kuupidudel kui muudel üritustel ette kannab. See võimaldab ühelt poolt muusikalise harjutamise loomuliku protsessi kogemist – pala valik, harjutamine, koosmäng, ettekanne, - teiselt poolt mitte vähemolulist empaatilist teiste kuulamist. Ansamblitöö eeldab õpetaja leidlikkust ja professionaalsust, et leida ka vähemvõimekaile jõukohane tegevus koosmusitseerimisel. Vastavalt kooli võimalustele võib organiseerida erinevaid vanuseastmeid ühendavaid koore, orkestreid ja ansambleid, pakkuda õpilastele individuaaltunde.

Instrumentidena kasutatakse põhiliselt pentatoonilist ja diatoonilist sopranplokklööti. Pentatooniline plokklööti on kasutusel 1. ja 2. klassis, diatooniline alates 3. klassist. Flöödid on valmistatud Rootsist Choroy flööditehases, on sobilikud just ansamblimänguks, sest on valmistatud puidust ja on maheda kõlaga. Vanemates klassides lisanduvad instrumentidena alt- ja tenorplokklööti. Lisaks toob muusikaõpetaja või klassiõpetaja juurde pille, mida saab ansamblimänguks kasutada – akustiline kitarr, väikekannel, klaver, parmupill, suupill, erinevad rütmi- ja kõlapillid jne. Lapsed, kes õpivad lisaks mõnd pilli muusikakoolis (viiul, tšello jne), saavad oma instrumendil mängides ansamblimängu kõla rikastada.

Flöödimängu õpitakse alguses õpetaja mängu kuulates ja matkides. Flöödimängu abil tehakse ka esimesed sammud noodikirja tundmise ja üldise muusikalise kirjaoskuse poole. Vanemates klassides mängivad õpilased flööti noodikirja järgi.

Laulmine ja hääle arendamine

Laulmisel pööratakse kolmele põhilisele valdkonnale: hingamine, häälikute moodustamine ja kuulamine (sks k das Lauschen).

Esimesel kooliastmel on suur roll hääle arendamisel just nimelt kuulamisel. Rudolf Steiner vaatles kõrva ja kõrisõlme kui seostatud organit, mille osad üksteist mõjutavad ja üksteisega ühendust peavad. Sel põhimõttel loodi lauluteraapia kurtidele lastele, mille käigus kasutatakse tervet osa – kõrisõlme ning see hakkab mõjuma haigele osale – kõrvale. Selle alusel on võimalik mõista, et ka viisipidamatus on puudujääk kõrva ja kõrisõlme ühenduse vahel. Hääle vabastamise koolis saab see seotus kahe lahutatud ja samas kokkukuuluva organi vahel kiiresti selgeks. Peen kvalitatiivne töö, mida häälepaelte ja kõla kallal tehakse, avaldab mõju meie meelegaorganile – kõrvale. Kuulamine muutetakse aktiivseks – see areneb ja muutub loovaks. Ka vastupidi – arendatud kuulamine suudab esitada suuremaid nõudmisi kõlatöele.

Sageli on alla 10-aastaste laste viisipidamatuse põhjuseks nn “laisk kõrv”. Kui lapse ümber on pingevabavaba muusikaline keskkond – talle antakse piisavalt võimalusi laulmiseks, lauldakse *a capella*, suurt tähelepanu pööratakse kuulamisele - siis enamasti kaob probleem hiljemalt 10-nda eluaasta lõpuks. Seetõttu osalevad waldorfkoolide mudilas- ning lastekooris eranditult kõik õpilased. Hääle lahtilaulmiseks kooris sobivad hästi häälikuharjutused jutustuse saateks ning väikese ulatusega regilaulud.

Teisel kooliastmel jätkub *a capella* laulmine, toetudes õpetaja häälele. Tähelepanu pööratakse õigele kehahoiule ning aktiivsele kuulamisele. Oluline on, et laps õpiks oma häält usaldama, seetõttu on soovitatav vältida klaverit saateinstrumendina.

12-13-nda eluaasta paiku hakatakse tähelepanu pöörama teadlikumale häälekoolile:

hingamisharjutused, töö erinevate häälikutega – eelkõige lauldavate kaashäälikutega.

Kaashäälikute abil pannakse kehas liikuma need lihased, mida tänapäeva inimene enam laulmisel ei kasuta. Kehaga töötades, või ka siis, kui lapsed ennast liigutada ja takistamata mängida tohivad, juhtub see loomulikult teel. Tendentside puhul, mis valitsevad praegu laste- ja noortekultuuris, läheb see kõik kaduma. Liikumisvaese elustiili juures lihased ei arene, emotsioonid stagneeruvad ja kõne- ning arusaamisvõime kahaneb. Selmet ise laulda, ainult kuulatakse muusikat ja tervis halveneb.

Puberteedieas (7.-9.kl), kus noorel on soov “endasse tõmbuda”, pööratakse laulmisel järjest suuremat tähelepanu selgele, ilusale ja korrektsele eesti keelele ning õigele kehahoiule. Töö tekstiga, nii vormiliselt kui sisuliselt, tagab aktiivse ning emotsionaalse laulmise.

Rütmid

Murdeea lähenedes ja selle ajal omandab üha suurema tähtsuse rütm. Oluliseks saab muusikaliste vormide teadvustamine, meetrumist sõltuvuse tugev läbielamine ning sellest vabanemine vasturütmide läbi. Rütmidega tegeletakse I ja II kooliastmel palju nii muusika tunnis kui ka teistes tundides (põhitunni rütmiline osa, emakeel, võõrkeeled). Rütmide läbi elamisega ja rütmilise liikumisega on seotud temepremendikasvatus ja ka näiteks arvuridade õppimine I kooliastme matemaatikatundides.

Muusika kuulamine

Muusika kuulamise oskust arendab pilliõpetus, mis I kooliastmes toimub õpetaja eeskujul ja matkimisel eelnevalt õpetaja mängu kuulates. Kuupidudel ja suurtel aastapidudel kuulatakse kogu kooli kõikide klasside muusikalisi etteasteid. Lisaks korraldatakse koolis elava muusika kontserte, kuhu on oodatud olenevalt muusika stiilist vastava vanuseastme õpilased. Korraldatakse ka heategevuskontserte, kuhu on oodatud kogu koolipere.

Vanemates klassides kuulatakse helinäiteid ka erinevatelt helikandjatelt ning see on seotud muusikaloo õppimisega ja konkreetsete autorite heliloomingu tutvustamisega.

Õppe-eesmärgid põhikoolis

Põhikooli muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- oskab muusikat kuulata ja seda nautida;
- on muusikaliselt loov, algatusvõimeline ja julgeb katsetada;
- rikastatud tundeeluga erineva karakteri ja laadiga muusika kaudu;
- saab improvisatsioonikogemusi laulmise, rütmilise tegevuse ja pillimängu kaudu;
- arendab enda vokaalseid võimeid ja suudab koos teistega laulda kooli kooris või klassiansambelis ühe või mitmehäälselt;
- oskab mängida vähemalt üht muusikainstrumenti ja oskab koos teistega ansambelis musitseerida;
- arendab muusikalist mõtlemist ja eneseväljendusoskust ning analüüsivõimet;
- oskab muusikale anda oma hinnangu ning oma arvamust põhjendada;
- tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- tunneb huvi muusika kui kunsti vastu ning kujundab enda esteetilist maitset;
- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt muusikaliste tegevuste kaudu;
- kasutab muusikalistes tegevustes omandatud muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
- teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises ning mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;
- teadvustab ja väärtustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda.

Hindamine

Pillidel musitseerimist ja laulmist waldorfkoolis ei hinnata, sest see võib pigem pärssida loomingulisust ja huvi muusika vastu. Kõiki lapsi suunatakse muusikaga tegelema ja kõik saavad võimetekohaselt panustada ühisesse muusikaelamusse.

Integratsioonid teistesse ainetesse

Pillide meisterdamine on integreeritud käsitöö ja puidutöö ainesse. Jutustused on integreeritud eesti keele ainesse. Rütmid on integreeritud eurütmia ja kehalise kasvatuse ainesse. Rütmilisi kaasmänge kehapillil rakendatakse igal koolipäeva hommikul põhitunnis rütmilise osa ühe osana, põhitunni aineks on vastavalt õpetaja poolt kavandatud tsüklile kas eesti keel, matemaatika ja vormijoonistus. Taktimõõdu olemus on integreeritud matemaatika ainesse. Eesti regivärsiline rahvalaul on integreeritud geograafia ainesse.

Muusikaõpetuse seosed läbivate teemadega

Keskkond ja säästev areng - looduslikust materjalist pillide meisterdamine

Töölane karjäär ja selle kujundamine - pillimehe ja koorijuhi ning dirigendi ametiga tutvumine

Turvalisus – oskab käsitseda olemeelektronikat, oskab panna CD-mängijasse plaadi ja kuulata tasakaalu saavutamiseks oma lemmik muusikat.

Infotehnoloogia ja meedia – laulusõnade leidmine internetist ja elava pillimehega koos musitseerimine

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – heategevuskontsertide korraldamine koolis

Kultuuriline identiteet – rahvakalendri tähtpäevade tähistamine (mardipäev, kadripäev, vastlapäev) koos sinna juurde kuuluvate rahvalaulude laulmisega. Laulupidudel osalemine. Rahvuspillidel mängimine ja nende tutvustamine õpilastele.

1. – 2. klass

Juhtmotiivid

Kogu tegevus tunnis toimub õpetaja jutustuse läbi loodud muusikalises pildis. Omavahel põimuvad liikumine, mäng, pillimäng, laul, improvisatsioon. Lauldakse õpetaja häälele tuginedes ning õpetaja kehahoidu, hingamist ja diktsiooni järele aimates. Meloodia liikumisi, kõrgeid ja madalaid helisid jälgivad lapsed kuulates ja järele lauldes. Lauldud laule mängitakse ka flöödil või mõnel muul instrumendil. Erinevates mängulistest harjutustes tajutakse ja jäljendatakse kõlatugevust.

Kuulatakse muusikalisi üksikheliseid ja erineva kõlavärviga objektide heli.

Pillimängu õppimine toimub õpetaja mängu järeleaimamise teel. Arendatakse peenmotoorikat, kuulamisoskust, koosmusitseerimist.

Harjutatakse improviseerimist erinevatel looduslikest materjalidest rütmipillidel. Muusikavormide alguse ja lõpu kogemisega omandatakse algne muusikaline vormitunnetus.

Muusikaliste elementide tajumist arendatakse läbi praktilise musitseerimise, mõistetele ei juhita veel eraldi tähelepanu.

Õppesisu

- Laulmine ja hääle arendamine:
- Laulumängud, ringmängud.
- Aastaringiga seotud pentatoonilised laulud, laste- ja rahvalaulud.
- 2. klassis lisanduvad vaprustega seotud lood ja laulud (lõimumine põhitunni ja religiooniga - legendid) ning loomalaulud (lõimumine emakeelega – valmid).
- Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused: Õpetaja jutustusega seotud vaba muusikaline mäng. Peenmotoorika harjutused: sõrmesalmid, -laulud, -mängud.
- Mäng lasteharfil, pentatoonilisel plokkflöödil. Koosmusitseerimine. Liikumismängud.
- Kuulamismängud.
- Rütmiharjutused ja -mängud, rütmiline liikumine, rütmilised kaasmängud erinevatel rütmi- ja kõlapillidel.

3. klass

Juhtmotiivid

Mänguline tegevus läheb üle suunatud muusikaliseks tegevuseks. Muusikaline „grammatika” ehk noodikirja õpetus algab siis, kui kolmandas klassis minnakse üle põhitooniga seotud diatoonilisele musitseerimisele. Lauluvarasse lisanduvad diatoonilised ühehäälsed laulud mitmehäälsed lõikudega (kvart- ja kvintkihistused lühemates lõikudes). Lihtsamad kaanonid. Raskuspunkt kirikutonaalse värvinguga lauluvaral (seos Vana Testamendiga). Lihtsamaid laule lauldakse ka noodist, proovitakse noodinimedega laulmist. Õpitakse helikõrguste märkimist noodijoonestikul.

Taktimõõtu õpitakse tundma rütmide kasutamisel ja praktilisel musitseerimisel. Tehakse lihtsamaid rütmidiktaate.

Muusikainstrumentidest võetakse kasutusele diatooniline plokkflööt. Musitseeritakse C-duuris nii noodist kui kuulmise järgi.

Mažoorset ja minoorset meloodiat kogetakse nii laulus kui flöödimängus. Dünaamikat pianost fortenti kogetakse samuti praktilisel musitseerimisel. Lauludes ilmneb üha tugevamini põhitoon e. toonika.

Jätkub vaba improvisatsioon looduslikest materjalidest rütmipillidel.

Õppesisu

- Laulmine ja hääle arendamine:
- Diatoonilised laste- ja rahvalaulud. Kirikutonaalse värvinguga lauluvara (lõimumine põhitunni ja religioonitunni teemaga – Vana-Testament). Töölaulud (lõimumine emakeele, kodulooga - vanade ametid). Kaanonid.
- Muusikalised teadmised:
- Noodinimetused. Noodijoonestik. Rütmimängud, rütmidiktaadid. Rütmid: Algne vormiõpetus praktilisel musitseerimisel.
- Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused: Mäng diatoonilisel plokkflöödil, koosmusitseerimine. Meetrumi tunnetamine praktilisel musitseerimisel.
- Luuletuse või muinasjutu heliline saade: sõna – heli – liikumiskompositsioon. Vaba improvisatsioon. Kuulamisharjutused.
- Lauluvara: Peter Appenzeller“Francisi Assiscuse laulud“

Taotletavad õpitulemused

3. klassi õpilane

- armastab ja naudib muusikalist tegevust;
- laulab peast ühehäälseid diatoonilisi laule ja lihtsaid kaanoneid;
- oskab märkida helikõrgusi noodijoonestikul tunneb rütme:
- mängib diatoonilisel plokkflöödil lihtsamaid lugusid kuulumise järgi;
- oskab iseloomustada kuulatud elavat muusikat;
- omab algset muusikalist vormitunnetust, rakendab seda improviseerimisel;
- laulab peast kooliastme ühislaule – „Eesti hümn“ (F Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“.

4.- 6. klass

Juhtmotiivid

Arenguperioodil, mil toimub distantseerumine ümbritsevast maailmast, on väga tähtis, et maailma ja lapse vaheline seos ei puruneks, vaid hoopis tugevneks sügavama ja diferentseerituma läbielamise ja mõistmise kaudu. Siin on oluline roll nii praktilisel musitseerimisel kui muusikateoreetiliste teadmiste järkjärgulisel süvendamisel. Klassiansamblid ja –orkestrid ning keskastme koorid arendavad praktilise musitseerimise oskust ning loovad ühtsustunnet.

Muusikateooriast on 4. klassis kesksel kohal taktimõõdu kasutuselevõtt seoses murdarvutamise (lõimumine matemaatikaga), rütmiliste noodiväärtuste fikseerimine. 3. klassis alustatud kõrgusi tähistavatele nootidele hakatakse lisama ajalisi väärtusi. Harjutatakse õpitud lugude üleskirjutamist. Lapse muusikaline tunnetus leiab kindla pideme diatoonikas. Sellega seostuvalt omandab põhitoon väärilise koha. 4. klassi lõpuks peaks iga laps lihtsamat meloodiat ka noodilehelt laulda suutma.

4. klassi muusikas toetatakse ka põhitunni teemat – põhjamaade mütoloogiat, rahvuseeposeid. Koostöös klassiõpetajaga valmistatakse ette ning esitatakse kuupeol või iseseisva etendusena lühemaid või pikemaid katkendeid mõnest eeposest.

Algne mitmehäälsus laulmisel viib samm-sammult polüfoonilise laulmiseni, mitmehäälsuste kaanoniteni. Kui polüfoonilist kahe- ja kolmehäälsust on piisavalt harjutatud, võib üle minna harmoonial põhinevatele muusikalistele lausetele. Uus harmooniavajadus ja selle otsimine tingivad, et lauldakse palju, teadlikku tähelepanu pööratakse tooni ilule – see loob väärtusliku aluse kogu hilisemale muusikalisele tegevusele. Harjutades õpivad lapsed kohanema muusika nõuetega. Laps jõuab üha lähemale suure ja väikese tertsi (duur ja moll) tunnetamisele. Kujundatakse välja ühine laulurepertuaar, seda võib teha ka koostöös klassiõpetajaga. Nii laulurepertuaarist kui harjutatud instrumentaalpaladest kujundatakse vastavas klassis kasutatav laulik – noodivihik.

5. klassi muusikatunnis toetatakse põhitunni teemasid: Vana-Kreeka ning Läänemere maad.

6. klassis võib toimuda esimene kokkupuude muusikadramatikaga laulumängu tasandil (nt Mozart).

4. klass

Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

- Rahvalaulud, rännulaulud. Üleminek algselt mitmehäälsuselt polüfooniliste kaanoniteni. Noodist laulmine.

- Laulmine koos saatega: flöödid, keelpillid, basspillid.

Muusikalised teadmised:

- Meetrum ja rütm. Uued rütmid:
- Taktimõõdu tähistamine kahe numbriga (käsitletakse koos murdude õppimisega matemaatikas). Taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4
- Meetrumi harjutused (rütmirondod).
- Rütmidiktaat, -improvisatsioon, -kaasmäng. Noodivältused kirja pildis.
- Meloodia ja helilaad. Duur helilaad. C-duur, G-duur, F-duur. Alteratsioonimärgid - diees, bemoll, bekaar - nende mõiste ja praktiline kasutamine.
- Lihtsamate laulude üleskirjutamine noodijoonestikule. Algne intervalliõpetus (kvart, kvint, oktav).
- Teadmised muusikaloost. Jutustused - väiksemad episoodid õpitud muusikapalade ja laulude autoritest. Rahvapillid. Polka, marss, valss.

Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused:

- Musitseerimine sopranplokklöödil C-, F-, G-duuris ning a-, d-, e-mollis. Mitmehäälsed palad ja kaanonid. Ansambli mäng, -tunnetus. Noodist mängimise oskuse süvendamine.
- Kaasmängud lauludele rütmi- ja meloodiapillidega.
- Põhjamaade mütoloogiast valitud katkendite esituse muusikaline kujundamine (lõimumine emakeelega).

5.klass

Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

- Ühe- ja kahehäälsed laulud, mitmehäälsed kaanonid. Eelistatud on mittepüsivad kaanonid
- (homofoonilised, akordsed, vertikaalmeeleolus) – harmoonia elamus.
- Eesti regivärsiline ja uuem rahvalaul. F. Pacius "Eesti hümn"
- Läänemere rahvaste laulud (lõimumine looduslooga – Läänemere maad). Vana-Kreeka muusika (lõimumine emakeele ja ajaloo – Vana-Kreeka).
- Nii tänapäeva eesti heliloojate kui ka maailma muusikakultuuri suurkujude laululooming. Koorilaul - kolmehäälne koor.
- Noodist laulmine.

Muusikalised teadmised:

- Meetrum ja rütm. Taktimõõt: 3/8, 6/8. Liittaktimõõt (5/4, 7/4) – Kreeka muusika näidete varal. Erinevate rütmifiguratsioonidega praktilised rütmiharjutused.
- Meloodia ja helilaad. Duuri ja molli olemus ja polaarsus. Paralleelsed helistikud C-a, F-d, G-e. Intervalliõpetus (terts).
- Modulatsioon.
- Dünaamika ja agoogika - pp, p, mp, mf, f, ff, ritenuto, accelerando. Harmoonia. Harmooniaelamuse kogemine läbi praktilise musitseerimise.
- Teadmised muusikaloost. Orkestripillid. Lühiülevaated õpitud muusikapalade ja laulude autoritest.

Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused

- Mäng sopranplokklöödil C-, F-, G- ja D-duuris; a-, d- ja e-mollis.
- Kuni 3-häälsed palad sopranflöödile. Võimaluse korral tenor- ja altflöötide kasutuselevõtt. Klassiansambel (flöödid, rütmipillid, harmooniapill) Koosmängu vilumuste süvendamine ja
- ansamblitunnetuse arendamine.
- Improvisatsiooniharjutused erinevatel rütm- ja meloodiapillidel. Rahvaste tantsud.
- Lauluvara: Kreeka laulud, eesti rahvalaulud

6. klass

Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

- Teadlikum töö häälega – lauldavad kaashäälikud.
- Ühe- ja kahehäälseid laulud, mitmehäälsed kaanonid. Eesti ja Euroopa rahvaste lauluvara ja tantsud (lõimumine geograafiaga - Euroopa). Muusikakultuuri suurkujude (nt. W.A.Mozarti, L. van Beethoveni, J. Haydni, F. Schuberti jt.) laululooming.
- 3 – häälnelise koorilaul.

Muusikalised teadmised:

- Meetrum ja rütm. Õpitud taktimõõtude ja rütmifiguratsioonide kordav ja süvendav käsitlemine.
- Uued rütmid: pide, nende kasutamine musitseerimisel.

- Meloodia ja helilaad. Duur- ja moll-helilaadi süvendatud tunnetamine. Paralleelsed helistikud: C- a, F-d, G-e, D-h praktiline kasutamine. Kvindiringi kogemine.
- Intervalliõpetus (lõimumimne füüsikaga - akustika).
- Meloodiate leidmine ja noteerimine improvisatsioonilisest elemendist lähtuvalt. Meloodia transponeerimine.
- Harmoonia. Toonika ja dominandi tunnetamine praktilisel musitseerimisel. Dünaamika ja agoogika mõistete praktiline kasutamine musitseerimisel.
- Teadmised muusikaloost. Õpitud muusikapalade ja laulude autorite tutvustamine. Orkestriliigid. Hääle- ja kooriliigid.
- Praktiline musitseerimine ja muusikalised tegevused: Sopranplokkflöödi mängimine erinevates helistikes. Improviseerimine paralleelsetes helistikes.
- Klassiorkester - plokkflöödid, olemasolevad harmooniapillid, rütmipillid. Muusikakoolis õppivate laste kaasamine – kõlavärvi rikastamine, esinemisvõimaluse andmine.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi õpilane:

- Tunneb rõõmu musitseerimisest
- Laulab klassi ansamblis loomulikult ja pingevabalt ühe- ja kahehääelseid laule, kaanoneid (Eesti rahvalaulud, Euroopa rahvaste laulud, maailmakuulsate heliloojate looming, laulab peast F. Paciuse “Eesti hümn”).
- Tunneb taktimõõte: 2/4, 3/4, 4/4, 5/4, 7/4, 3/8, 6/8
- Tunneb rütme:
- Tunneb noodikirja ja oskab seda kasutada.
- Tunneb helistikke C-a, F-d, G-e, D-h.
- Tunneb intervale: terts, kvart, kvint, sekst, oktav
- Tunneb dünaamika ja agoogikamärke: pp, p, mp, mf, f, ff, ritenuto, accelerando.
- Musitseerib sopranplokkflöödil õpitud helistikes, nii noodist kui ka kuulmise järgi.
- Omab ettekujutust harmooniast läbi praktilise musitseerimise.
- Tunneb rahva- ja orkestripille, orkestriliike, hääle- ja kooriliike.
- Tunneb ära ja oskab iseloomustada polkat, valssi ja marssi.
- Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Vörk), „Kas tunned maad“ (J. Berat), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul) „Püha öö“ (F. Gruber).

- On tutvunud Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatradiitsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt.

7.- 9. klass

Juhtmotiivid

Murdeea perioodil on muusikaõpetusel suured sotsiaalsed ja teraapilised võimalused, kuna see vabastab nooruki üksildusest ja võimaldab ühtsustunde kogemist teistega.

Rõõm muusikast on ka murdeas väga oluline – õpilased tahavad ja peavad saama seda nautida omaette eesmärgina. Selle kogemiseks on suur osa muusikaõpetusest endiselt praktilise iseloomuga – musitseerimine erinevatel instrumentidel, erinevates koosseisudes, laulmine. Meetrumiga seotud rütm etendab üha suuremat osa.. Oluliseks saab muusikaliste vormide teadvustamine, meetrumist sõltuvuse tugev läbielamine ja sellest vabanemine vasturütmide läbi. Laulmisel arvestatakse häälemurdega.

Kolmanda kooliastme jooksul laiendatakse ning arendatakse muusikalist otsustus- ja hindamisvõimet. Harjutades muusikaliste hinnangute andmist, (alustades lihtsatest vormidest) arendatakse kujunevaid otsustusjõude. Võimalik on käsitleda stiiliküsimusi ja karakteristikaid. Ühe teose (nt sümfoonia, sonaat jne) iseloomu eristamisvõimet arendatakse erinevate autorite, näiteks Beethoveni ja Haydni põhjal. Õpilasi suunatakse vokaal- ja instrumentaalpalasid mitte ainult tundepäraselt, vaid ka "muusikalise keele grammatikast" lähtudes kuulama ja taasesitama.

Murdeea tõeotsimise, üksilduse ja individualiseerumistundele saab vastu tulla romantiliste ballaadide ja soololauludega. Eksistentsiaalsete küsimuste ajal on toeks suurte muusikute elulood, mis omakorda võivad äratada huvi nende teoste vastu.

9. klass elab baroki meeleolus – kriitikas väljendub egotsentriline-eksistentsiaalne küsiv hoiak, puudub teadvustatud sihipärasus. Avatud motiiv ja motoorne liikumine baroki ajastu heliloojate loomingus ning selle praktiline kogemine musitseerimisel ei lase tundeil jäigastuda rock-popi maailma šabloonides, mis õpilasi eriti ligi meelitavad. Õpilased arendavad muusikalisi võimeid lihtsate instrumentaal- ja vokaalpalade stiilikohasel esitamisel ja mõistmisel. Analüüsides erinevaid teoseid hakatakse mõistma muusikaloo põhilisi arengusuundi.

7. klass

Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine:

- Mitmehäälse laulmise ja noodilugemise oskuste harjutamine lihtsate renessanss-, barokk- ja klassikalise muusika näidete abil (nt Corelli, Telemann, Bach, Händel, Mozart). Ballaadid.
- Erinevate rahvaste laulud-tantsud, rahvushümnid (lõimumine ajaloo, geograafiaga, vt ka spordi õppekava). Kaanonid ja levilaulud.
- Koorilaul.

Muusikalised teadmised:

- Harmooniaõpetus. Intervalliõpetus (sekund, septim) Harmooniaõpetuse algus (toonika, subdominant, dominant). Kvindiring - dieesidega helistikud.
- Vormiõpetus. Ballaadivorm.
- Teadmised muusikaloost. Pillirühmad ja pillide ehitus. Kontsertide külastamine ja analüüs. Muusikalise otsustusvõime kujundamine erinevate stiilinäidete abil.
- Tuntud heliloojate biograafiad (Bach, Händel, Mozart).

Praktiline musitseerimine:

- Lihtsamad mitmehäälsed instrumentaalpalad (nt Corelli, Telemann, Bach, Händel). Flöödid meloodiapillidena. Võimalusel kitarride kasutamine lugude saatmisel. Rütmiimprovisatsioonid.
- Klassi- või kooliorkester.
- Improviseerimine erinevatel instrumentidel.

8. klass

Õppesisu

Laulmine ja häälearendamine:

- Kahe- kuni neljahäälsed laulud nii a'cappella kui instrumentaalsaatega, laulud surmast, ajastukriitilise tekstiga laulud.
- Rõhutatud rütmiga laulud. Duur – moll kontrast.
- Romantismiajastu teosed - soololaulud ja ballaadid klassi esituses (nt F. Schuberti). Koorilaul.
- Laulud muusikateatri repertuaarist.

Muusikalised teadmised:

- Vormiõpetus. Muusikaline lauseehitus - motiiv, fraas, lause, periood (nt. Mozarti loomingu näitel). Variatsioonivorm.
- Harmooniaõpetus. Kvindiring - bemollidega helistikud. Praktiline harmooniaõpetus (kadents). Bassivõti.
- Teadmised muusikaloost. Referaadid heliloojate elulugudest. Ülevaade instrumendiliikidest, hääle- ja kooriliikidest.
- Muusikaliste vormide ja žanrite eristamine ja iseloomustamine. Erinevad muusikanäited stiiliküsimuste põhjalikumal käsitlemisel.
- Ülevaade muusikateatrist.

Praktiline musitseerimine:

- Mitmehäälne flöödimäng (sopran-, alt-, tenor-, bassflöödid). Keerukamad rütmiringid, rütmikaanonid löökpillidel. Rütmiline improvisatsioon, kadentsimprovisatsioon. Musitseerimine klassi- või kooliorkestris.
- Klassinäidendi muusikaline kujundamine (koostöös klassiõpetajaga).

9. klass

Õppesisu

Laulmine:

- Mitmehäälne laulmine nii *a cappella* kui ka instrumendi saatel. Koorilaul.
- Laulurepertuaari laiendamine: rahva- ja kunstlaulud, näited meelelahutusmuusikast, poliitiline laul, isamaalised laulud. Laulud õpitud võõrkeeltes.

Muusikalised teadmised:

- Muusikateooria aluste kordamine (noodikiri, helistikud, põhikolmkõlad, intervallid, kvindiring, rütmid).
- Täielik kvindiring.
- Vormiõpetus: kaanon, fuuga, süit, kantaat ja oratoorium. Kaasaegse muusika näited.
- Heliteoste iseloomustamine, võrdlemine, liigitamine. Seoste otsimine ajaloo ning kunstiõpetusega.
- Tuntud heliteoste kuulamine ja äratundmine.

- Kontsertide ja muusikaetenduste külastamine, ettevalmistavad selgitused ja järeларutelud. Biograafiad, võimalik võrdlev moment: Mozart – Beethoven, Bach – Händel.

Praktiline musitseerimine:

- Improvisatsioonid erinevatel instrumentidel. Rütmiiringid löökpillidel. Musitseerimine kooliorkestris, klassiorkestris (suurvormid).

14.1.2. Taotletavad õpitulemused põhikoolis

Põhikooli lõpetaja

- Laulab emotsionaalselt, pingevabalt ja õige hingamisega nii üksinda kui ka kooris, ansamblis.
- Omab praktilist kogemust meloodiainstrumendi (flööt), harmooniainstrumendi (nt kitarr, plaatpillid), rütmiinstrumendi (trummid, rütmipillid) mängimisest.
- Teab agoogika ja dünaamika märke ja kasutab neid musitseerimisel.
- Tunneb muusikateooria aluseid (noodikiri, intervallid, kadents, kvindiring).
- Tunneb rütme:
- Tunneb erinevaid pilli- ja orkestriliike, hääle- ja kooriliike.
- Tunneb muusikalisi vorme (ballaad, variatsioon, kaanon, fuuga, süit, kantaat ja oratoorium) ja žanre, suudab muusikateoseid iseloomustada ja võrrelda.
- Improviseerib erinevatel instrumentidel.
- Laulab peast kooliastme ühislaule – „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).
- On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt.

KUNSTIÕPETUS

Kunstiõpetus toimub waldorfkoolis regulaarselt iganädalaste ainetundide vormis. Samas on kunstiõpetus läbiv õppeaine, millele klassiõpetaja pühendab erinevates ainetundides ainevihikuid kujundades piisavalt aega ja tähelepanu. Valdavalt on kunstiõpetus klassiõpetaja ülesanne, kuid õpetajate kolleegiumi ühisotsusel võib kunstiõpetaja vastavad tunnid üle võtta ka enne 9. klassi.

Waldorfõpetaja ettevalmistuse ja enesetäienduse hulka kuulub alati ka kunstilise eneseväljenduse arendamine. Kunst on kõige otsesemalt seotud inimese olemuse ühe osaga, tunnetega. Kunstilise tegevuse läbi kogeb õpilane kõige paremini kunsti mõju, arendab hinge tundlikkust ning silma ja kätt. Laiemas plaanis soodustab kunstiga tegelemine pedagoogika kui kasvatuskunsti arengut.

Kunstiõpetuse aine suuremad alateemad põhikoolis on maalimine, joonistamine ja voolimine. Eristatakse jutustavat või joonistavat maalimist, mis toimub alguses vahaplokkide või -kriitide, hiljem värviliste pliiatsitega ning akvarellidega maalimist. Esimest kasutatakse pidevalt kõigis ainetes seoses vastavate teemade ning ainevihikutega. Illustratsioonid ainevihiku tekstide juurde, pildid loodusõpetuse, ajaloo ja geograafia teemadel, samuti füüsika- ja keemiakatsete esteetiline kujutamine nõuavad pidevat kunstilist tegevust ja tehnika edasiarendamist. Akvarellidega maalimine toimub reeglina kunstitunni ajal. Voltimine ning muud meisterdamistööd kuuluvad käsitöö valdkonda.

Maalimisõpetuse lähtekoht on Goethe värviõpetus, milles uuritakse ja kirjeldatakse värvide meelelis-kõlbelisi mõjusid. Laps õpib tajuma objektiivset hingelist muljet, mille värvitajumus esile kutsub. Seetõttu hakatakse lastega akvarellidega maalima viisil, mis on väga lähedane abstraktsele maalimisele. Samas peab värvist lähtuv maalimine olema lapse jaoks hingeliselt konkreetne. Õpetaja jutustatud värvilood, mis iseloomustavad värve enne nende paberile ilmumist, on juhiseks ja abiks sel viisil värvidega ümberkäimisel. Kui laps on piisavalt kaua ja intensiivselt värve tundma õppinud ja läbi elanud, leitakse õpetaja juhendamisel tee värvist mineraalsete vormideni (mäestikud, kivid), atmosfääriliste nähtusteni, taimede ja loomadeni. Väline vorm tuletatakse värvide sisemisest läbielamisest. Akvarellitehnikat harjutatakse põhjalikult märgtehnikast (1. –6. klass) kuni kihttehnikani (alates 7. klassist). Viimane nõuab diferentseeritumat, äraootav-vaatlevat töövormi.

Jutustava või joonistava maalimisega tegeldakse õpetaja juhendamisel kogu kooliaja. Algimpulsiks on siin õpetaja joonistatud tahvlipildid. Lähtekohaks on värvipind, mitte joon. Piirjooned tekivad erivärviliste pindade kokkupuutel.

Voolimine arendab eelkõige vormi tunnetamist. Voolimises on mõttekas kasutada alguses pehmemat materjali – voolimisvaha, hiljem savi. Savitöös äratakse algselt lihtsat vormi, kera, ning selle edasiarendusi voolides laste vormitunnetus. Hilisem ühest tükist figuuride voolimine võib samuti lähtuda kerast. Sarnaselt maalimisele annavad voolimistööks ainst paljud perioodõppe ained, nt loomaõpetus, inimeseõpetus, geomeetria (ruumilised kehad).

Kunstiõpetus on meeltekooolitus, mille kaudu lapse hing toitu saab. Kunstiloomingus kogeb laps oma hingelisust. Samaaegselt meelelisega toimib värvi- ja vormitajumises mittemeeleline kogemus, mis viib väljapoole iseenda piire, objektiivsete kvaliteetide maailma. Värviaistingutest omandab laps paindlikud kujutlused, paindlikud tunded ja tahteaktsioonid. Kogu hingelisus muutub paindlikumaks. Kunstiõpetuses arendatakse õpilase tajumisvõimet ja loovust, tasakaalustatakse emotsioone, kujundatakse maitseotsustusi ja üldist huvi kunsti vastu.

Tööde valmimisele järgneb õpetaja poolt juhendatud tööde vaatlus. Võimalusel toimub see järgmisel päeval. Õpetaja juhhib tähelepanu töödes avalduvatele erinevatele kunstilistele parameetritele. Õpetaja suunamisel harjutatakse vaatlusel objektiivset pilku. Kõik tööd väärivad esitlemist klassitoa või kooli seintel. Klassi tööde esitlemine grupina loob vaatlusel teistsuguse kogemuse kui üksiktööde puhul.

Kunstiõpetuses on väga olulised kvaliteetsed, looduslikud töövahendid: akvarellid, vahakriidid, pliiatsid, savi. Reeglina hangib need kool tunnustatud ja looduslikke tooraineid kasutatavalt firmadelt.

Tänapäeval omab kunstiga tegelemine üha rohkem ka profülaktilis- teraapilist iseloomu. Oma kogemustest lähtuvalt saavad klassiõpetaja ja kunstiõpetaja seda klassiga koos või õpilasega individuaalselt töötades mitmekülgset rakendada. Kui klassi on hommikuti raske koondada või ilmnevad tugevad probleemid tahtesfääris, võib klassiõpetaja mõne aja jooksul põhitunni rütmilises osas rakendada voolimist. Kunstiõpetuse profülaktilis-terapeutiline kasutusala on väga paindlik ning lähtub alati konkreetsetest oludest, õpilastest ning õpetajast.

Õppe-eesmärgid

- o vaatlemisoskuse arendamine;
- o elava värvitunnetuse arendamine;
- o kujutlusvõime ja ruumitunnetuse arendamine;
- o loovuse arendamine;
- o oskuste arendamine erinevatel kunstialadel;
- o erinevate materjalide ja töövõtete tundmaõppimine ja kasutamine;
- o kunsteose ilu ja isikupära märkamine ja hindamine.

Põhikooli kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunnetab ja arendab oma loominguulist potentsiaali, õpib tundma visuaalsete kunstide

väljendusvahendeid ning suudab luua erinevaid kunstiteoseid, rakendades loovalt õpitud teadmisi ja tehnikaid;

2) kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise nii loometegevuses kui ka igapäevases elus;

3) analüüsib kunstiteoseid ja visuaalset keskkonda, kasutades põhikoolis omandatud ainealast terminoloogiat, ning põhjendab oma arvamust;

4) märkab esemelise keskkonna ja visuaalse meedia esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;

5) õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;

6) seostab omavahel kunsti ning kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut ning mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt; teadvustab kultuurilist mitmekesisust. Põhikooli lõpuks teadvustab kunsti rolli nii oma elus kui ka ühiskonnas ja orienteerub visuaalses keskkonnas.

Õppeaine kirjeldus

Kunstiõppe siht on omandada visuaalne haridus ning arendada mõtlemis-, koostöö- ja eneseväljendusoskusi, et toetada isiksuslikku arengut ning toimetulekut tänapäevases mitmekultuurilises muutuvmas maailmas. Kunst võimaldab õpilasel tunnetada endas loojat ning toetab seeläbi aktiivse maailmavaate omaksvõttu ja ettevõtlikku ellusuhtumist.

Aine õppimise osad on:

1) uurimine ja oma ideede arendamine;

2) väljendusvahendite loov rakendamine;

3) mõtestamine ja refleksioon.

Ülalnimetatud õppimise osad on omavahel orgaaniliselt ja tihedalt põimunud – õpilase loova ning iseseisva mõtlemisoscuse arenemine ja uute teadmiste omandamine kinnistuvad praktilise loovtegevuse kaudu. Oskuste kujunemine on järjepidev protsess ja oma kogemustega seostatakse teadmisi nüüdisaegsest maailmast: kunstiajaloo ja tänapäeva kunsti sidemetest, ruumilise keskkonna disaini ja visuaalkultuuri arengusuundadest. Oluline on avastada ja luua seoseid teistes õppeainetes käsitletavate ajastute ja teemadega. Kunsti käsitletakse nii omaette väärtussüsteemi kui ka võtmelise ümbritseva elu mõtestamiseks, mõistmiseks ja tunnetamiseks.

Nii ajaloo kui ka nüüdiskunsti mõistmisele annavad aluse õppekäigud muuseumidesse ja galeriidesse. Kunstiajaloo näidete valikul lähtutakse üldisematest teemadest ega taotleta kronoloogilise ülevaate andmist. Peamine on luua sild mineviku ja nüüdisaja nähtuste vahel.

Kõigi teemade käsitlemisel tuuakse võimalikult palju näiteid kunstist ja visuaalsest kultuurist Eestis.

Õppetegevused

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) võimaldatakse õppida üksi ja rühmas, kasutades erinevaid õppemeetodeid ning arvestades õpilaste erinevaid õpistiile;
- 3) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad õpilaste huvisid ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 4) kasutatakse mitmekesist õpikeskkonda: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseumid, näitused, jne; seostatakse õppesisu näidetega nii Eesti kui ka maailma kunstist ja rahvakultuurist.

Tunni alguses on väga tähtis häälestus, meeleolu viimine kunsti lainele. Akvarellidega maalimisele eelneb rahulik ja põhjalik töökooha ettevalmistus, paberi niisutamine ja silumine, õpetaja värviloo kuulamine, mis omakorda äratav sisemise kujutluspildi. Värvilood pole subjektiivsed – suvalised, vaid tuletatud värvide enda loomusest. Kui lapsed pole värvidega ümberkäimisel veel kogenenud, maalib õpetaja pildi kõigepealt ette. Hiljem võib lähtuda ka tekkinud kujutluspildist. Värvimeeleolu maalimine.

Vahakriitidega maalimine toimub õpetaja jutustatud muinasjuttude põhjal. Motiivi võib laps valida vabalt, õpetaja juhendab kriitidega maalimise tehnika osas – värvipinnast, mitte joonest lähtuv maalimine.

Kujutava kunsti valdavalt individuaalsele iseloomule lisaks võib alustada sotsiaalse maalimisega. Koostöömaalid valmivad sõltuvalt klassi suurusest grupiti või kogu klassiga.

Joonistamisõpetus erineb oluliselt maalimisõpetusest. Joonistatud vorm on alati resultaat, miski, mis on rahunenud. Joonistamisõpetuses pole aga primaarne resultaat, vaid eelkõige protsess, vilumus ja tegevuse läbi tekkiv tunne. Tunne on aga seotud vormiga, vallandub ja kujuneb seeläbi. See on nagu maalimiselgi vormide meelelis – kõlbeline valdkond. Elementaarse, algse joonistamisega ei pöördu õpetaja lapse poole mitte nii, et laseb maha joonistada midagi välist, vaid et joonistamisel peab kogema kvalitatiivset liikumiselementi. Kui lapsi õpetatakse esimestes klassides joonistama lihtsaid vorme ja vormimuutusi ja nende kvaliteete tajuma, areneb sisemiselt erksa vormikäsitluse võime. Seeläbi saab laps ja hiljem nooruk vormides, mis esinevad nii looduses kui ka inimese loodud asjades, mõista vormiliigutust.

Projektsiooni - ja varjuõpetus. Joonistamisõpetus, mis 7. klassis läbis perspektiivi, lõpeb 8.klassis valguse ja varju studiumitega seoses perspektiiviga. Need võivad olla nii vaikeluks üles seatud geomeetrilised kehad kui ka vanade meistrite vase- või puulõigete koopiad, kes samuti nende teemadega tegelesid ja oma tehnikaid edasi arendasid.

Rahulik töömeeleolu juhatamine eelneb ka voolimisele. Töö voolimisvahaga eeldab vaha eelnevat pihkude vahel soojendamist. Savi muutub plastilisemaks, kui materjal enne töö alustamist väikeste tükkidena läbi näppida. Meetodiks on õpetaja poolt ette tegemine, ühine töötamine, vahevaatlused, lühikesed verbaalsed juhendid, tunnetust arendav silmad kinni voolimise faas (kera voolimisel). Maalimisele järgneb hiljem vaatlus, savitöö võimaldab lisaks vormitunnetuslikku meelte kogemust – voolitud kerad või kera edasiarendused antakse käest kätte. Võimalik on kogeda ja arendada erinevaid puutemele aistinguid.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on 500 lux päevavalgusspektriga valgustus tööpinnal, vesi/kanalisatsioon, reguleeritava kõrgusega molbertid koos joonistusalustega, tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalused ning projektsioonitehnika. Voolimistundideks vajalikud voolimisalused. Kool tagab kooli õppekava järgi kunstitundideks vajalikud kunstivahendid ja -materjalid.

1. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

1.klassi maaliharjutustega algab meelte koolitus, mille kaudu lapse hing toitu saab. Kuna värvitajumises toimib samaaegselt mittemeeline, viib see väljapoole iseenda piire ja objektiivselt kõlbeliste kvaliteetide maailma. Esimese kooliaasta siht on tundma õppida ja iseloomustada värvide poolt vallandatud “hingelisi liikumisi”. Esimest tehakse maalimisel, teist igale maalimispäevale järgneval piltide üle kõnelemisel. “...Neist värviaistingutest omandab laps paindlikud kujutlused, paindlikud tunded ja tahteaktsioonid. Kogu hingelisus muutub paindlikumaks...”

Õppesisu

- Vahakriitidega maalimise värvipindadest lähtuv tehnika. Vahakriitidega maalitud muinasjutupildid.
- Põhjalik sissejuhatus akvarellidega maalimisse märgtehnikas koos vastavate ettevalmistustega. (paberi niisutamine, silumine)
- Akvarellidega maalitud värvimeeleolud – algselt ühe, siis kahe ja kolme põhivärviga.

- Lähtudes polaarsusest sinine – kollane, õppida tundma pingestatud ja pingevabu värvikõlasid (kollane – roheline)
- Maalimine põhivarvidega kollane, punane, sinine
- * värvipindade kujunduse valivad lapsed vabalt seoses õpetaja jutustatud värvi looga
- * värviskaala laiendamine kolme põhivarvi ümber
- * maalimine värvilisele paberile
- Voolimise ettevalmistus.
- Figuuride voolimine voolimisvahast. Tööde vaatlus

Joonistamine

Vt "Vormijoonistamine 1.-4. klass"

2. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Teise klassi teema kohaselt võib maalimises harjutada kõike, mis on seotud täiendamise, sümmeetria või duaalsusega. Sihiks on sellesuunaline hingeline aktiviseerumine. Õpetaja jaoks on tähtis, et värvilood ei oleks subjektiivsed- suvalised, vaid tuletatud värvidest endast. Ainult nii saab ta last juhendada, et värvikõlad puudutaksid tema siseelu.

Õppesisu

- Harjutused sihiga kogeda
- **karakteristlikke värvikõlasid**, (punane – kollane, kollane – sinine, sinine – punane, oranž –roheline, roheline ja violett, violett ja oranž),
- **komplementaarseid**, (punane – roheline, kollane – violett, oranž – sinine,)
- **karakterita värvikõlasid** (kollane – oranž, oranž – punane, punane – violett, violett – sinine, kollane – roheline, sinine – roheline).
- Vahetusharjutused: keskne värv vahetatakse näiteks välja komplementaarse vastu, ümbrusvärvid jäävad samaks. See toimub laste konkreetsete piltide najal, st. et isiklik pilt saab harjutamise aineseks.

- Muinasjutu- ja legendi piltide maalimine vahakriitidega. Värvide iseloomu tundmaõppimine.
- Sekundaarvärvide saamine põhivärvide baasil (nt roheline).
- Figuuride voolimine voolimisvahast.
- Vormiharjutused saviga. Kera, selle edasiarendused. Tööde vaatlus.

Joonistamine

Vt "Vormijoonistamine 1-4 klass."

3. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

3. klassi raskuspunkt seisneb lapse distantseeritud maailmatajumises, **maailma tekkimise** "suures loomisteoses" (genees) ja väiksemas plaanis **maakujundamises** (põlluharimine, majaehitus). Sellega võib olla seotud ka maalimine. Üritakse käsitleda mitte ainult pildi loomist värvide abil, vaid ka värvide tekkeprotsessi ennast.

Õppesisu

- Põhivärvide (kollane, punane, sinine) ilmumine valgusest ja pimedusest
- liikumine värviringi pluss- ja miinuspoolele, kuuevärviring.
- Külmad ja soojad toonid. Vastandvärvid
- segatud värvide — roheline, oranž, violett — saamine
- seitse loomispäeva kui värvidest lähtuv maalimisülesanne
- Vahakriitidega maalimine: muinasjutupildid, koduloo temaatika,
- Akvarellidega maalimine: värvimeeleolud, Koostöömaalid.

Voolimine saviga. Vormiharjutused. Tööde vaatlus.

Joonistamine

Vt "Vormijoonistamine 1.-4. klass"

I Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- o tunneb rõõmu kunstilisest tegevusest; tunneb põhivärve;
- o oskab põhivärvide abil segada vajaminevaid toone;
- o tajub ja oskab kasutada värvide hele - tumedust;
- o maalib konkreetsel teemal;
- o vahakriitidega maalides oskab maalida nii suuri pindu kui joonistada loomi, inimesi, loodust, elu-olu;
- o oskab kasutada pildiruumi;
- o oskab voolida savist keravormi ning selle arendusi õpetaja suunamisel;
- o tunneb õpitud kunstitehnikaid.

4. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Kuni 4. klassini on lapsed vesivärvidega maalides andnud värvikõladele ja "värvimuinasjuttudele" vaba vormi. Seoses loomaõpetuse ja Põhja mütoloogiaga tuleb maaliharjutusi nii teha, et värvid hakkavad tihenema vormideks või kujunevad iseloomulikeks. Maalimine "värvilaikudest" lähtudes nõuab lapselt tugevat tähelepanu, kuna tegu pole mitte mahajoonistamise või järelemaalimisega, mis pärineb kujutlusest. Vastavalt teemale tuleb leida värv ja värvist vorm.

Samu teemasid saab kasutada ka vahakriitidega maalides. Vahakriitidega harjutatakse värvide segamist. Jätkatakse sotsiaalse maalimise harjutusi.

Õppesisu

- Maalimine akvarellide ja vahakriitidega. Kihttehnika vahakriitidega maalimisel.
- Heledus – tumedus.

- Lasta värvidest tekkida loomavormidel.
- maalimine seoses loodusõpetusega
- värvidünaamika tundmaõppimine ja kasutamine
- jutustamisaine teemad (põhja mütoloogia) algsel kujul nagu näiteks Niflheim, Muspelheim, Midgard, Asgard ja maailmapuu (saar), Heli riik, Ragnarök vm.
- maalimine värvilisele paberile loob uusi ja laiendatud väimalusi värvikälade ja värvimeeleolude kujutamiseks.

Voolimine

- Käte vahel lihtsate kehade nagu kera, püramiid ja kuup, voolimine.
- Kerast lähtudes seoses loomaõpetusega “vihjamisi” loomoplastika.
- Savist voolimine - “magav kass”, “puhkav hirm”, “lamav lehm”, karu jms.

Joonistamine

Vt ”Vormijoonistamine 1.-4. klass”

5. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

“Pidevalt muutuvad värviprotsessid looduses väljendavad taimes toimivaid jõudusid: päike ja maa, valgus ja pimedus. Esimesed maalimisülesanded on seotud nende polaarsete jõududega.”

Maalimisõpetus võib kasutada põhitunni teemasid. Tegemist pole sugugi mitte lihtsa esteetilise illustreerimisega, vaid kujundamisega, antud juhul looduse värvidest. Nii on maalimine samas põhitunnis räägitu süvendamine kvalitatiivsest- olemuslikust küljest. Teisest küljest pakuvad taimeõpetuse teemad võimalust kuuldu ja tajutu maalimises väljendada.

Jätkuvad kvalitatiivsed otsingud värvidemaailmas, sellesuunalised vaatlused, töötatakse teadlikumalt peenemate nüanssidega. Vormijoonistuse põimitud motiive saab kunstiõpetuses veelkord süvendatult käsitleda.

Õppesisu

- Maalimises põhitunni teemad, aastaajad. Ühe värvi erinevad toonid. III astme värvid.
- Taimemeeleolud rohelise ja kollasega
- “roosipunane” ja “liiliavalge” erinevalt “vesiroosivalgest”, “samblarohelise” ja “kaserohelise” kvalitatiivne otsimine
- üldse saab siitpeale teadlikumalt töötada peenemate nüanssidega
- erilist tähelepanu tööde vaatlemisel ei pöörata enam tihti geniaalsele-juhuslikule tulemusele nagu vesivärvipildi puhul, vaid teadlikule, kompivale, värvide poolest diferentseeritud harjutamisele.
- Koostöömaolid.

Voolimine

- Taimeõpetusega seoses kerast või munavormist pungad, viljad ja taimevormid, kusjuures mitte naturalistlikult, vaid tunnetades kasvuliikumist, mis “ainet” kujundab (kasvujõud). Savist loomafiguurid, taimevormid: pung, vili.
- Joonistamises töö pliiaatsite, vahakriitidega.
- Joonistamine ühendatud matemaatikaga. Vt ”Matemaatika- vabakäegeomeetria”

6. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

12. eluaasta iseloomulikud hingelised arengusammud sunnivad ka maalimisõpetust nendega sihiparaselt arvestama. Selle ea kunstiõpetuse õppeplaan kõlab nii: “Projektsioon ja varjuõpetus”. Õpilane peab omandama selge ettekujutuse sellest, kuidas tekib vari ja tegema vastavaid vaatlusi. Hele- tumeduse ja varjuõpetuse käsitlemiseks on palju võimalusi; siinkohal nimetame neist kahte:

1. Üks harjutustee jätab kõrvale värvid ning töötab söega või kriidiga. See tähendab, et selles eas muutub maalimine joonistamiseks (vt. “Joonistamine”, 6.klass).

2. Teine harjutustee jätab ruumi ka maalimisele ja käsitleb nimetatud teemasid maalimise seisukohast. Seoses esimese füüsikaperioodi optiliste vaatlustega käsitletakse valguse -varju, komplementaarvärvide, värviringi teemat. Valguse ja varju, hele-tumeduse vaatlused. Käsitletakse projektsiooniõpetust.

Õppesisu

- Maalimises põhitunni teemad, aastaajad, loodus.
- Valgus – poolvari - vari. Ruumiline keha valguses ja varjus. Vaikelu varjudega.
- Harjutustee maalimisega:
- põhivärvidest ja segatud värvidest lastakse tekkida hallil ja mustal. See on pikk maalimisprotsess, mis tuleb metoodiliselt sammhaaval üles ehitada.
- Taimeõpetuse (puud) või mineraloogia motiividest saab proovida värvidest saadud varjuhalli või musta. Kui joonistamises tegeldi puudega varjuaspektist lähtudes, võib nüüd seda teha ka värvidega.
- Komplementaarvärvid. Värviring.
- Proportsioonide ja värvide optiline tasakaal.

Joonistamine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

12. eluaastaga, algava murdeea kasvuhüppega, lihaste- ja kõõlustekasvuga, tekib lastel teistsugune suhe gravitatsioonijõududega. Ka joonistamises tuleneb siit uus teemapüstitus: juba põimornamentide puhul (4. klass) oli joonistamisel vajalik ruumiteadvus. See avardub veelgi, kui nüüd joonistamisel loobutakse joontest ja minnakse üle pinnakujundusel **hele-tumedale**. Siin puutume kokku valguse ja pimedusega, lahustumise ja tihenemisega, kõrguse ja sügavusega, ka kerguse ja raskusega. Kokkupuudet heleda ja tumedaga ei harjutata abstraktselt, seda seostatakse esemete maailmaga. **Projektsiooni- ja varjuõpetusena** on see seotud ühe loodusteadusliku aine, näit. fuusikaga. Õpilane peab omandama selge ettekujutuse sellest, missugune on keha valgustatud pindade vahekord varjudega. Varjud tungivad ruumi ja lasevad sellel lehele tekkida. Põhjuse ning tagajarje probleem, mis selles eas tekib ja mida tuleb mõista, on nüüd ka joonistamisel kesksel kohal.

Õppesisu

- vabad joonistusharjutused söega pinna hele- tumeduse kujutamiseks erinevates viirutustehnikates
- ruumiliste kehadena joonistatakse kera, silindrit, koonust ja kuupi. Siinjuures tuleb arvestada erinevat valguse langemist ja muutuvaid varje. Heitvari seinal, aluspinnal ja teistel pindadel. Kombinatsioonid varjeheitevatest kehast (“Vaikelu varjudega”).
- Joonistamine kriidi või söega.

Voolimine

Lihtsamate tarbevormide voolimine; mäestikuvormide plastiline vormimine (paaris- või grupitöö).

Geograafiaõpetust saab täiendada erinevate mäestikuvormide plastilise vormimisega (graniit-, lubjakivimäestikud, mineraalsed kandilised ruumivormid, kristallide vormiküllus).

II kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- oskab maalida õpetaja jutustusega loodud kujutluspildi põhjal;
- tunneb õppekavas kasutatavaid visuaalse kunsti mõisteid ja oskab neid vähemalt kõnes kasutada;
- oskab teostada töid õppekavas nimetatud tehnikates;
- oskab kasutada õpitud tehnikaid ja kujutamiskiise loominguliseks eneseväljenduseks;
- oskab ilmutada oma isikupära kunstiliste vahendite kaudu;
- on harjutanud objektiivset pilku kunstitööde vaatlusel.

7. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Uue maalimistehnika kasutuselevõtt — kihttehnika — nõuab õpilastelt tagasihoidmist, oodata suutmist (kuni värvikiht paberil on kuivanud) ja püsivust: ei saa lihtsalt kuidagimoodi ära maalida. Ka värvid ise ei lase eelnenud aastate elementaarsetel värviaistingutel mitte otsemaid esile kerkida, kuid ometi peab neid väga õrnalt puudutama. See tehnika võimaldab uusi mitmekesiseid võimalusi värvidiferentseerimisel ja värvisügavuses.

Nii saab joonistamisteemat: “Perspektiiv” ka maalimisel läbi elada ja kasutada. Perspektiiviõpetus seostub füüsika ja inimeseõpetusega – silm kui meeleeelund. Perspektiivi ja tuumpunkti otsingutega tegeleb õpilane ülekantud tähenduses ka noorukiea lävel, otsides

omaenda keskpunkti. Jätkatakse valguse- ja varjuharjutusi, perspektiivist lähtuvalt konstrueeritakse nüüd täpsemalt.

Maalimist laiendatakse seoses põhitundide temaatikaga, näiteks geograafiaga: kui 7.klassis käsitletakse Aasiat, võib lastega harjutada tušijoonistamist. Hiina pintslijoonistus nõuab niipalju kontsentratsiooni ja enesevalitsemist, et töö teraapiline iseloom pole mitte ainult üksikutele õpilastele, vaid üldse selleealistele kasulik. Lisaks võib see enesedistsipliini osas aidata kihttehnikas maalimist ette valmistada.

Õppesisu

- Laseeriv akvarellkihttehnika
- harjutused ühe värviga
- värviperspektiivi teadlik kasutamine
- tähelepanu juhtimine sellele, mida värv maalikompositsioonis nõuab
- paberi õige ettevalmistamine
- kunstniku sisemine ettevalmistus pintsliga harjutamiseks
- tušijoonistused pintsliga seoses geograafiaõpetusega
- töö tušikiviga, pintsli ja sulega
- Projektsioon- ja varjuõpetus. Monokroomsed värviharjutused. Maalimine akvarellidega..

Joonistamine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

7. klassis jätkatakse valguse ja varjuharjutusi ning konstrueeritakse perspektiivse joonistamise abil täpsemalt. Perspektiiv ja tuumpunkt on need, mida õpilane noorukiea lävel ka ülekantud tähenduses otsib: ta tahab leida oma ümberlökkamatut seisukohta. Kui tihti ja meelsasti tõmbub ta “põgenedes” tagasi oma sisemisse “hingepunkti”! See salaparane punkt — ühest küljest väikseim, intiimseim, mis on üldse olemas —, teisest küljest peites endas aga uut algust ja lõpmatust. Selle õpetuse siht on graafilis- ruumiliste konstruktsiooniseaduste kõrval pidevalt seda punkti uurida.

Õppesisu:

- projektsiooni- ja varjuõpetus: kehade läbistamine: kepp (silindriline või kandiline) läbi koonuse, koonus läbi kuubi, koonus läbi kera jne. Arvestades eriti tekkivaid löikepindasid ja heitvarje erineva aluspinna ning ees ja taga olevat tausta: tasapinnalised, nurga all ja kumerpinnad.
- Perspektiiv ja tuumpunkt.

- perspektiiv: tsentraalperspektiiv, “linnu-, konnaperspektiiv”, joonistused paljude tuumpunktidega. Siinjuures peab alati arvestama ka valguse ja varjude jaotumisega.
- reaalse objektide studiumid nagu näit. hooned ja siseruumid.
- Joonistamine pliiatsite, kriitide, sõega. Graafilise faktuuri loomine punkti ja joone abil.
- Vaatlused ruumis ja väliskeskkonnas

Voolimine

- Jätkatakse voolimist saviga. Savist geomeetrilised kehad.
- Seoses projektsiooni- ja varjuõpetusega või geomeetriaga saab voolida ruumilisi kehasid nagu koonus, kuup, pentagondodekaeder jne. Eelkõige viimane sobib kätega kerast väljavoolimiseks.

8. klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Kiitmistehnikat jätkatakse ja täiustatakse tehniliselt. Kiitmistehnika rakendamine nõuab õpilastelt püsivust ja võimaldab uusi sügavusi värvide diferentseerimisel. Võib püüda sooritada erinevaid ülesandeid kord märg- ja siis kihttehnikas. Selliste harjutuste eesmärk on muuta õpilased maalimise ja kunsti alal otsustusvõimeliseks ja asjatundlikuks: mida tähendab töötada ühe värviga teatud tehnikas ühel teemal ja mida tähendab töötada värvi **vastu** ja seega ka teema vastu. Siin saab harjutada hädavajalikkust, opositsiooni ja vabadust ühel kunstilisel alal.

Jätkata saab selliste otsimisharjutustega, mis on seotud noorte eneseleidmise protsessiga. Vajadusel võib 13.–14. aastastega käsitleda Düreri “Melanhooliat”, näiteks seda, kui imeliselt jagunevad valgus ja vari. Valgus aknal, valguse langemine polüeedrile ja kerale. Must-valge muuta värvifantaasiateks. Sellise harjutuse puhul saab oluline olla ainult võimaliku, “asjakohase” otsimine. Sellega kirjeldame maalimistee jätku, mille eesmärgiks on tunda õppida ja tunnetada värvide sisemist kvaliteeti — nende meelelis- kõlbelist mõju.

8. klassi draamaõpetuse raames võib kunstitundides käsitleda lavakujundust ning valmistada sobivad dekoratsioonid.

Eelnevates klassides harjutatud täpne tehniline konstrueerimine ühendatakse joonistuskompositsioonides iluga. Õpitakse funktsionaalsuse esteetilist väärtustamist. Alustatakse suurte meistrite stuudiumitega.

Inimeseõpetusega seoses käsitletakse proportsiooniõpetust.

Õppesisu

- Kihtimise jätkamine. Loodusstuudiumid lähtudes puhastest värvidest erinevates tehnikates.
- Harjutustes käsitledes ühte teemat vaheldumisi märgtehnikas ja kihtimistehnikas
- Hele- tumedate või must-valgete kompositsioonide muundamine värvifantaasiateks, näit. Düreri “Melanhoolia” või “Hieronymus kijas” (ka 9.klassi maalimisõpetuses), sama teha F. Marci pliiatsijoonistustega või tema värviliste loomastuudiumitega.
- Tutvumine tuntumate Euroopa ja Eesti kunstnikega. Koopia valmistamine.
- Proportsiooniõpetus. Näo- ja tervikfiguuri proportsioon. Kuldlõige.
- Teatrikunst. Lavakujundus. Dekoratsioonide valmistamine. Muuseumi või näituste külastamine.

Joonistamine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Nii nagu 4. klass kujutab endast kokkuvõtet vormijoonistamisest ja samaaegselt kasvu, nii võtab ka joonistamisõpetuse teine osa geomeetria, projektsiooni- ja varjuõpetuse ning perspektiivi 8. klassis erinevate ülesannetega kokku ja arendab edasi. ” Ühendada tehniline iluga” (Rudolf Steiner). See tähendab geomeetria- ja perspektiiviseaduste “vabastamist” kunsti kaudu või funktsionaalsuse esteetilist väärtustamist ja kujutamist. 14–15 aastasel on raske jõuda esteetilise hinnanguni, kuna subjektiivne tunne on tihti mõjustatud ajavooludest, moe hetkesuundadest, massitrendist või siis on selle kõige eitamise küüsis. Kehtivust aktsepteeritakse enamasti ainult õiges ja tõeses. Niisiis on ka joonistamises oluline kasutada graafilise kujutamise seadusi õigseti ja mitte ainult tingimata vabades joonistuskompositsioonides, vaid ka selliste meistrite stuudiumites nagu Dürer ja Leonardo da Vinci. Seda temaatikat jätkatakse ülaastmes ja täiustatakse ka tehniliselt, näit. radeerimisega (etsimisega).

Õppesisu:

- Pikemat aega võib töötada näiteks Dureri “Melanhoolia” koopiaga. See tähendab: pildidetailide uurimine: kera, polüeeder, tööriistad ja anumad.
- *Loodusstudium: öö, päev, maa, meri, taevast; arhitektuuri studiumid, loomastudiumid jne.
- proportsiooniõpetuse algus. Kuldlõige kui kompositsioonisaladus.
- Lõpetuseks Düreri vaselõike koopia.
- Kunstikasvatus
- Ülaloodud detailstudiumite ettepanekud lubavad laienemist igas suunas. Nii võib loodusstudiumite teemat ulatuslikult laiendada ja täiendada, vaadeldes Rembrandti selleteemalisi radeeringuid.

Voolimine

Kui emakeeleõpetuses tegeldakse stiilivaatlustega temperamentide seisukohast, saab seda ka plastiliselt teha ja süvendada:

- maise- tahke plastilised studiumid (melanhoolik), tuline- leegitsev (koleerik), vesine- pehme (flegmaatik) ja õhuline- haihtuv (sangviinik).
- Inimfiguuride voolimine temperamendist lähtuvalt, seoses draamaõpetusega. Inimese skeleti luude voolimine, seoses inimeseõpetusega.

9.klass

Maalimine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Kunstiõpetus arvestab, et lapselik fantaasia ja loovus hääbuvad, andes koha teistele kvaliteetidele. Ühelt poolt saab oluliseks seotus praktilis- – konkreetse tähendusega, teiselt poolt peab kaasnema kunstiline püüe vabastada konkreetne sisu ainult eesmärgipärasusest ja viia edasi kunstilisuseni. Need kaks poolust on suurepäraselt tasakaalus rahvakunstis, mida nüüd on põhjust teadlikumalt uurida.

Täpne ja põhjalik vaatlus on aluseks joonistusmaterjalide ja –tehnikate asjalikule kasutamisele. Võimalusel õpitakse kasutama linoollõiget ja erinevaid trükitehnikaid, võetakse kasutusele uusi materjale.

Kunstiajaloo meenutatakse ajalootundides läbitud kultuuriajalugu ja seostatakse see valikuliselt ühe või mitme kunstiliigi arenguga. Kunstiajaloo käsitlemist saab seostada praktiliste töödega kunstitundides.

Õppesisu :

- Maalimises erinevad tehnikad Värv maalikompositsioonis, monokroomsed värviharjutused. Värviopetus: värvide vastastikused mõjud, tasakaal, kooskõlad, värviperspektiiv.
- Eesti rahvakunst. Seos Põhjamaade, soome-ugri, maailma etnograafiaga.
- Maali ja graafika areng ajaloolises seoses, renessansi suurmeistrid. Etüüdid: meistrite teoste baasil, loodus, arhitektuur, rahvakunst, loomad jne.

Joonistamine

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

9.klassi õpilane pole mitte ainult oma individuaalsete võimete hoolde jäetud, vaid peab ka läbi elama, et lapselikud fantaasiajõud hakkavad kahanema. Kui enne oli ideedepagas, geniaalsus nagu varnast võtta, siis nüüd nõuab see üha enam “võtit”, et taas neile aladele pääseda. Õpetaja ei saa mitte vahetult jätkata seda, mis oli õpilase jaoks võimalik algastmes. Lähtepunktiks peavad saama 8.klassis kogetud impulsid, mis tekkisid joonistamisel, ja teiseks tuleb toetuda huvile kõige praktilise vastu.

Siit paistavadki selgesti kunstiõpetuse ülesanded:

9.klassis on väliselt konkreetse kõrval ka heleda ja tumeda, valguse ja varju tajumine hingeliselt konkreetne kogemus. Tajumisvõime koolitamine kunstiliste ja looduslike vormide suhtes. Tahtetegevuse lisandamine meeletajumustele.

Tugevasti tuleb harjutada ümberkäimist joonistusmaterjalidega – süsi, sangviin, seepia, tušisulg .

Õpilane peab suutma iseseisvalt kasutada tehnikaid ja kujunduslikke kogemusi tööprotsessis. Ta peab eelvisandi, visandi ja lõppjoonistuse suutma iseseisvalt töökäiguna teostada.

Õppesisu

- Joonistamise (süsi, grafiit, seepia, must kriit, sulejoonis ja pintslijoonis tušiga) . Modelleerimine valguse ja varju abil. Joonperspektiiv . Punkt ja joon ühe ja sama kompositsiooni teisendamiseks; graafilise faktuuri loomine punkti ja joone abil (pliiats, tušš). Tušijooned lihtsates projektsioonides.
- Esematud põhiharjutused hele- tumeda väljendusvõimaluste mõistmiseks
- kõigi harjutuste puhul pinnatasakaalu loomine

- liikumissuunad (näit. tõusev – langev), liikumine ja vastandliikumine (näit. valjakiirgav – sissetungiv)
- raskuspunktid kujutatavate elementide jaotuses pinnal
- pinnaloomise erinevad liigid: pehme – modelleeriv, selge – piiritletud, läbipaistev – kihiline
- harjutused esemetega, mis tulenevad eelnenud harjutustest
- kasutatud orgaanilised ja kubistlikud vormid, erinevad valgusmõjud maastikumeeleoludes
- looduse joonistamine pärast ekskursioone. Visandite kasutamine vabas kompositsioonis
- joonistuse ülesehitamine väikestest elementidest viirutustehnikas, mis võimaldab aeglaste arenguprotsesside intensiivset vaatlemist, või üksteise peal asetsevatest kriidi küljega loodud pindadest.
- plakatikujundus

Voolimine

- Plastilise kunsti ajalooline areng. Skulptuur, selle vaatlus ja arutelud.
- Ruumiliste kehade voolimine; terviku kujundamine. Täisplastika (loomad, inimesed). Keraamiline voolimine ja kujutamine.

Õppetulemused

9. klassi lõpetaja: tunneb õppekavas olevaid visuaalse kunsti põhimõisteid ning oskab neid kasutada;

- oskab käsitseda õppekavas olevaid töömaterjale, -vahendeid, -tehnikaid ning kujutamise ja kujundamise viise kunstiliseks eneseväljendamiseks;
- tunneb lihtsamaid kompositsioonireegleid;
- tunneb värviringi mõistet ja kasutamist, komplementaar- ja vastandvärve;
- oskab üldjoontes iseloomustada visuaalse kunsti arenguetappe.

Kunstiajalugu

9. klass

Õpetuse lähtekohad ja juhtmotiivid:

Kunstiajalugu: kultuuriloo meenutamine, kunstiiliikide areng, tänapäeva kunst. Vestlused kunstiajaloo teemadel (ka eraldi aineperioodina).

Ajalootundides läbitava kultuuriloo meenutamine ja seostamine vestlustega ehituskunstist, stiilidest ja disaini ja kunsti arenguloost (valikuliselt).

Leitakse kokkupuutepunkte lähimas ümbruses olemasolevaga.

Kunstiajaloo ülesanne on äratada nii huvi kui arusaamist kunstist. Oluline on, et sellega seostub praktiliselt kunstiga tegeledes hingeliste võimete harjutamine ja arendamine.

Kunstiajaloo õpetamise peamised aspektid on: meeletajumuste sensibiliseerimine, esteetilise otsustusvõime kujundamine, kunsti- ja kultuuriajalooliste arengusammude tundmaõppimine.

Vastukaaluks maailmale, milles valitsevad kõigutamatud loodusseadused, avab kohtumine kunstimaailmga pilgu inimeksistentsi vabaduse ruumi, selles on võimalik kogeda kergust. Suured kunstiteosed võivad saada vastuseks täiusepüüdele.

9. klassi teemadeks on kujutavad kunstid, maalikunst, plastika ja arhitektuur. Suurte meistriteoste vaatlemisega püütakse noores inimeses äratada rõõmu ja vaimustust ilust. Vaatluste eesmärk on tunde sensibiliseerimine ja peenemaks muutmine vaatlemisärksuse ja nägemaõppimisega. Esteetiliste otsustuste kujunemist koolitatakse suurte meistriteoste tundmaõppimise ja läbielamisega. Vormi- ja kompositsiooniküsimustest kõneldakse alguses ainult lihtsal viisil ja pigem vihjamisi.

Oluline vaatlusaspekt seisneb ka selles, et juhtida pilk valitud kultuuriepohhide iseloomulikele erinevustele: mis oli ilus egiptlase jaoks? Kuidas tajus ilu kreeklane? Missugune iluideaal valitses renessansi ajal? Kunsti arengust võib välja lugeda ka inimkonna hingelis-vaimse arenguloo erinevad astmed: Egiptus – Kreeka – renessanss esindavad inimese teadvuse arengusamme ning on 9. klassis sellises seoses ka käsitletavad.

Õppesisu

- Muinasaeg: esimesed leiud, asulad, elukeskkond. Megaliitsed ehitised, koopamaalid.

- Egiptus: maa erilise iseloomu (Niiluse org, kõrb), selle ärkamise ja suremise kirjeldamine läbi aastaegade annab aluse egiptuse kultuuri mõistmiseks. Kunsti seos surnutekultusega.
- Inimese kujutamine. Arhitektoonika kui raamistik, millesse maalid ja plastika on kätketud.
- Kreeka: maastikuelamuste edasiandmine, jumalate austamise ja loodusläheduse seos. Plastika areng: arhailine, klassikaline, hellenistlik. Arhitektuur ei ole veel temaatiline, vaid tausta loov.
- Egeuse kunst, etruski kunst.
- Renessanss: kristliku kunsti alged (katakombid, Ravenna mosaiigid jms), ehituskunst (palazzod, kirikud), üleminek hiliskeskaegselt kunstilt renessansile. Uue maailmanägemise esindajad: Ghiberti, Brunelleschi, Masaccio, Donatello jt. Kõrgpunkti esindajad: Leonardo, Michelangelo, Raffael. Renessansskunsti näited Eestis.
- Inimteadvuse arengu ilmingud kunstis erinevatel kultuuriperioodidel.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- oskab kunstiteoseid erinevatest aspektidest vaadelda ning kirjeldada;
- teab õpitu põhjal olulisemaid kunstimõisteid;
- oskab määratleda ja näidete põhjal ära tunda kunstiajaloo käsitletud perioode;
- oskab kirjeldada vastavale perioodile omaseid kunstiilminguid;
- tunneb peamisi renessansiaja kunstimeistreid;
- oskab leida seoseid inimteadvuse arengu ja kunstiajaloo erinevate ilmingute vahel

TÖÖÕPETUS

Tööõpetuse põhikooli ainekava koosneb neljast erinevast ainekavast: käsitööõpetusest 1.- 9. klassile; kodundusest, aiandusest ning puidutöö- ja tehnoloogiaõpetusest II ja III kooliastmele.

Tööõpetuse üldiseks eesmärgiks on õpilaste loovuse ja käeliste oskuste võimalikult mitmekülgne arendamine, planeerimis- ja mõtlemisoskuse koolitamine ning tahtekasvatus. Käsitöö kaudu toimiv peenmotoorika arendamine mõjutab otseselt inimese aju erinevate poolkeradega seotud mõtlemisvõimet, nii loomingulist kui ratsionaalset. Tööõpetusega seostuvad ühelt poolt käeliste oskuste kujundamine ja erinevate töövõtete valdamine, teiselt poolt inimese otsustusvõime, loogilise mõtlemise võime ja intelligentsuse areng. Loogilised operatsioonid on tegude sisemiseks muutumine ja koordineerumine. Erinevalt intellektist pole intelligentsus suunatud olemasolevale, vaid kujunevale, liikuvale, arenevale. Seda võimet koolitatakse käelise tegevusega ja tõise tegevusega üldiselt.

Kõiki töid teevad poisid ja tüdrukud võrdväärselt. Tööde teostamisel on kõige olulisem protsess - kogemine, et millegi valmistamine nõuab aega, tähelepanu, keskendumist ning erinevate raskuste ületamist. Tööde valikul peetakse silmas, et need arendaksid edasi laste eeldusi ja võimeid, oleksid praktiliselt kasutatavad ja ärataksid teiste inimeste töö mõistmise ja hindamise. Töö käigus õpitakse ilu nägema ja ise looma.

Vastavalt õpilaste arengule puutuvad nad tööõpetuse käigus kokku erinevate kvaliteetidega materjalidega. Eesmärgiks on jõukohane liikumine pehmematelt materjalidelt kõvemateni, õppides neid erinevate töövõtete abil töötleva. Sellises protsessis on õpilane materiaalse kultuuri kaaslooja. Käsitöö pehmed materjalid seostavad käelise tegevuse tundekasvatusega, puidutöö kõva materjal otseselt tahtekasvatusega. Aiatöö pakub otsest kokkupuudet maa ja loodusseadustega, kodundusetunnid õpetavad aiasaadusi inimesele kasulikult käsitlema.

Õppetöö toimub integreeritult teiste ainetega ja pakub paljudel juhtudel võimaluse õpitut praktilises elus kasutada. Sageli valmistatakse tööõpetuse tundides teistes ainetes vajaminevaid õppevahendeid – flöödikotti, võimlemissaua, vihikutekasti jne. Loodusõpetuse ained leiavad praktilise väljundi aiatöös. Mehaanika 7. klassi füüsika osana seostub puutöös valmistatavate mehaaniliste mänguasjadega, 7. klassi inimeseõpetus kodunduse praktilise teemakäsitlusega.

Kogu tööõpetust waldorfkoolis läbib sotsiaalsete võimete arendamine. Õpilasele endale jäävate tööde kõrval viiakse läbi projekte, mille käigus oma töö loovutatakse kas lasteaiale või näiteks heategevuslikuks müügiks. Aianduse saadusi saab kasutada kooli köök. Sellistel puhkudel saab töö teistmoodi lisaväärtuse.

KÄSITÖÖ

Käsitöötunnid toimuvad waldorfkoolis iganädalaste ainetundidena, mida valdavalt viib läbi vastava ettevalmistusega ainespetsialist. Vähemalt esimesel kooliastmel on individuaalse abistajana vajalik klassiõpetaja osalemine tundides. Käsitöötunnid annavad klassiõpetajale väärtuslikku informatsiooni õpilaste peenmotoorika, keskendumisvõime ja tahteomaduste eripära kohta.

Esimese kooliastme ülesandeks on minna üle mängult tööle, kujundada iseseisva töö harjumust. Õpetus sisaldab mängulisi elemente. Tööd ja tunni struktureerimist saadavad laul ja tööga seostuvad salmid. Kõik peenmotoorika harjutused viivad I klassis ainetuumani – kudumiseni. Nii kudumine kui järgnevates klassides väljatoodud ainetuumad lähtuvad õpilaste arenevatest füüsilistest eeldustest ja eakohase mõtlemisvõime toetamisest erinevate praktiliste tegevuste läbi.

Käsitööesemete valmistamine koos samaaegse tehnika harjutamisega on aja- ja töömahukas. Kõige olulisem on tööprotsessi ja sellest sündiva väärtuse loomise kogemine.

Lisaks pikaajsetele töödele võimaldab käsitöö kogeda loomiserõõmu väiksemate meisterdamisülesannetega. Meisterdatakse seoses aastaringi pühade ja muude tähtpäevadega.

Käsitöö jätkab 3. ja 4. klassi koduloos alanud rahvakunsti tutvustamist.

Käsitööd teevad poiss- ja tütarlapsed koos. Väga spetsiifilisi eeldusi ja oskusi nõudvates tööliikides (pilutikand, äärepits) võib moodustada eraldi töögrupe, lähtuvalt õpilaste huvist.

Õppe-eesmärgid:

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused eluks, tööks ja harrastusteks;
- õpib kavandama ja teostama oma ideid, endale ülesandeid võtma ning neid loovalt lahendama, töid lõpule viima;
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama erinevaid materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- omandab erialase terminoloogia ja elementaarse tehnilise kirjaoskuse;
- õpib töötama nii suulise juhendamise ja matkimise kui teksti ja tööjooniste toel;
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõudeid;
- arendab loovust ja esteetilist maitset, õpib väärtustama loomingulise eneseteostuse võimalusi, mida pakub käeline tegevus;
- õpib väärtustama ja hoidma rahvuskultuuri;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuse omadusi: tahet, vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt; õpib hindama tööd, töö tegijat ning iseennast.

1. – 3. klass

Juhtmotiivid

Esimesel kooliastmel õpib laps eelkõige matkimise läbi. Õpetaja suulistest juhistest on olulisemad ettenäitamine ja individuaalne jõukohane abistamine. Ülesandeks on üleminek mänguliselt praktilis-tõisele. Tunni struktuuri aitavad kujundada laulud ja salmid.

Praktiliste käsitöövõtete kõrval omandavad õpilased tööks vajalikud harjumused: teisi arvestav käitumine, tähelepanu suunamine, keskendumine, töövahendite ja töökoha eest hoolitsemine.

Kodulooga lõimuvaid projektitöid teostab käsitööõpetaja koostöös klassiõpetajaga kas talumajapidamises või muuseumide temaatilistel päevadel.

1. klass

Õppesisu

Kudumine

- Kudumise eelharjutused: kassikangas, näpunöör.
- Lõnga kerimine. Varrastel kudumise eelharjutus: sõrmedel kudumine. Silmuste loomine kahe lõngaga.
- Parempidised silmused. Ääresilmuste kudumine. Ripskude. Kudumi lõpetamine. Lõngaotste peitmine.
- Lihtsate, ristkülikukujulisest lapist valmistatavate mänguasjade kudumine: päkapikud, pallid, väikesed loomad jne.
- Flöödikoti kavandamine ja kudumine.

Õmblemine

- Käsitöökoti kujundamine.
- Nõela niiditamine. Sõlme tegemine niidile. Niidi lõikamine ja jätkamine.
- Pistete õmblemine. Eelpiste. Üleloomispiste. Töö käeshoidmine õmblemisel. Käsitöökoti valmistamine.

Punumine

- Keerunööri valmistamine.

Meisterdamine

- Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.

- Paberi rebimine, voltimine. Liimimine. Paberitööde kaunistamine. Tuti ja tupsu valmistamine.
- Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

2. klass

Õppesisu

Heegeldamine.

- Sõrmedega heegeldamine. Heegelnõel. Heegelnõela hoidmine töötamisel.
- Alg-, ahel- ja kinnissilmus. Ringselt heegeldamine. Edasi-tagasi ridade heegeldamine. Töö lõpetamine.
- Lihtsate esemete valmistamine: palli- või sibulavõrk, pajalapid, pinal, kotid, vööd, jms. Silmuste kasvatamine ja kahandamine.
- Käpiknukkude heegeldamine. Pisidetailide heegeldamine. Poolsammas. Ühekordne sammas.
- Salli või susside heegeldamine.

Punumine

- Punutud nõörid ja paelad: kolmeharuline palmik, näpunöör, keerunöör.

Õmblemine ja tikkimine

- Erinevate lihtsamate pistete tikkimine, esemete kaunistamine traagelpistega, eelpiste põimimine. Nööbi õmblemine.

Meisterdamine

- Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.
- Paberi rebimine, voltimine. Liimimine. Paberitööde kaunistamine. Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

3. klass

Õppesisu

Kudumine /heegeldamine

- Parempidine kude.
- Töö kavandamine. Mütsi vms kudumine või heegeldamine.
- Pahempidine kude.

- Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Silmuste arvestamine. Mütsi, vesti vms. riietuseseme kudumine või heegeldamine. Mänguloomade või nukkude heegeldamine või kahel vardal kudumine.

Villatööd

- Vill, villa ettevalmistamine: pesemine ja kraasimine käsikraasidega. Lõnga valmistamine sõrmede vahel ja kedervarre abil.
- Karjasekoti punumine. Palli valmistamine.

Punumine

- Punutud nõõrid ja paelad: kolmeharuline palmik, näpunöör, keerunöör, makramee.

Tikkimine

- Alusmaterjali valik ja ettevalmistus.
- Kaunistuspisted: ahelpiste, varspiste. Niidi kinnitamine tikkimisel.

Meisterdamine

- Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.
- Paberi rebimine, lõikamine, voltimine. Liimimine. Aastapühadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Kodulooga lõimuvad projektitööd

- Lamba pügamine, villa pesemine, värtnaga ketramine. Linatööd: lõugutamine, kraasimine jt.
- Vokiga ketramine.

Taotletavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja oskab:

- eristada erinevaid materjale;
- käsitseda ja hooldada erinevaid töövahendeid;
- kasutada õigesti lihtsamaid töövõtteid materjalide töötlemisel;
- töid kavandada ja teostada;
- töötada suulise ja näitlikustatud tööjuhendi järgi õpetaja kaasabil;
- hoida korras oma õppevahendeid ja töökoha.

4. – 6. klass

Juhtmotiivid

Teisel kooliastmel omab õpilane töö kavandamisel märgatavalt suuremat loomingulist iseseisvust. Olulised on määratud tuumteemad – ristpistes tikkimine, ringselt kudumine ja mänguasja õmblemine, - kuid valmiv ese ja selle muster on õpilase loova fantaasia vili. Esemee esteetilise väärtuse kujundamisel on nõuandjaks ja suunajaks õpetaja.

Õpilased õpivad tööd kavandama, konkreetseid tööjooniseid tegema, materjale ning töövahendeid valima ja kasutama, tööjuhendite järgi töötama, omandavad terminoloogia. Tööde teostamisel muutub üha olulisemaks täpsus ja ühtlane tööviis. 6. klassi õmblustöös on oluline alustada õpilase joonistatud pildist ning seejärel kavandada sammud tasapinnalisest pildist ruumilise kehani. Sarnast ruumilisust kogeb õpilane ka 6. klassi geomeetrias ja must-valges joonistamises.

4. klass

Õppesisu

Tikkimine.

- Ristpiste. Töö kavandamine. Alusmaterjali valik ja ettevalmistamine. Tikandi kavandamine. Tööjoonise tegemine. Niidi kinnitamine tikkimisel. Töö viimistlemine.
- Üleloomispiste. Tikkpiste.

Õmblemine

- Esemee kokkuõmblemine (seostub tikkimistööga). Lihtõmblus, kahekordne palistus. Nööbi, haagi, truki õmblemine. Töö viimistlemine.

Lisatööd

- Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.
- Kanga ja paberi lõikamine.
- Meisterdamine looduslikest materjalidest. Aastapäevadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

5. klass

Õppesisu

Kudumine.

- Ringselt kudumine. Soki, kinda kudumine. Soonikkude. Poolpatentkude. Õhksilmus.
- Kudumise tingmärgid.
- Kahe lõngaga lihtsa mustri kudumine. Lihtsate geomeetriliste mustrite kujundamine. Kudumi viimistlemine. Kudumid Eesti rahvakunstis.

Õmblemine

- Nõelumis- ja parandustööd.

Meisterdamine

- Vabad vormi- ja värviharjutused erinevate materjalidega: vahakriidid, värviline vill, siidpaber, värviline paber, kangas, jms.
- Aastapäevadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

6. klass

Õppesisu

Õmblemine

- Käsitsi õmblemine.
- Mänguasja kavandamine. Mänguasja joonistamine. Lõigete koostamine, proportsioonid. Lõigete paigutamine riidele, väljalõikamine.
- Detailide kokkupanek, traageldamine, käsitsi õmblemine. Kaarjad ja nurksed õmblused. Töö ümberpööramine, villaga täitmine, õige vormi kujundamine.
- Nööpnõelte, sõrmkübara kasutamine. Lisadetailid: sabad, lakad jms.
- Nukuriiete valmistamine, võib ka heegeldada või kududa.

Viltimine

- Villa kraasimine mehaanilisel kraasimismasinal. Nõelviltimine. Märkviltimine.
- Ruumilise eseme viltimine. Toasussid. Kavandamine. Lõike valmistamine.

Heegeldamine

- Heegeldamise tingmärgid.
- Motiivide heegeldamine, ühendamine.

Meisterdamine

- Aastapäevadeks kaunistuste ja kingituste valmistamine.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja oskab:

- kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid;

- töötada iseseisvalt tööjuhendi ja/või joonise järgi;
- tikkida ristpistes;
- heegeldada ja kududa põhisilmuseid;
- kududa sokke või kindaid;
- lugeda heegeldamise ja kudumise tingmärkides skeeme;
- tikkida ühe ja kaherealisi pisteid;
- õmmelda käsitsi lihtõmblust ja palistust;
- viimistleda erinevates tehnikates töid;
- rakendada ohutustehnika nõudeid.

7. – 9. klass

Juhtmotiivid

Kolmandal kooliastmel süvendatakse juba omandatud tehnikaid ja liigutakse käsitöölise meisterlikkuse suunas. Õpitakse üha iseseisvamalt tööprotsessi kujundama – kavandama – teostama (tegevuspädevus). Töö teemad alates jalanõude (sussid) valmistamisega, seostuvad otseselt inimesega. See on kogu murdeiga läbiva õpetuse põhiteema.

Laiendatakse tehnilisi oskusi. Kasutusele võetakse õmblusmasinad. Koordinatsiooni arendamise huvides on soovitatav alustada jalaga õmblusmasinast.

7. klass

Õppesisu

- Susside meisterdamine (õmblemine või viltimine).
- Kavandamine, jalatsivormi ja lõike valmistamine. Erinevate materjalidega tutvumine.
- Töö valmistamise tehnoloogiline järjekord. Viimistlemine. Kingsepatöökoja külastamine.

Õmblemine.

- Lihtsamate riietusesemete või koti õmblemine.
- Kangamaterjalidega tutvumine, töö kavandamine, õmblemise tehnoloogiline järjekord. Lõigete paigutus, väljalõikamine, traageldamine.
- Õmblemine käsitsi või jalaga õmblusmasinal. Viimistlemine. Riiete parandamine, triikimine ja lappimine.

Lapitöö

- Erinevad lapitöö tehnikad. Töö kavandamine. Tükkide käsitsi ühendamine. Viimistlemine.

8. klass

Õppesisu

Õmblemine

- Lihtsama õmblustöö (T-särk, põll, voodipesu jms) valmistamine.
- Õmblusmasina niiditamine, niidi poolimine. Õmblemise alustamine ja lõpetamine.
- Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine. Nõela vahetamine. Õmblusmasina hooldamine. Lihtõmblus. Kahekordne õmblus. Äärestamine. Palistused. Kandid. Krooked.
- Erinevad tekstiilmaterjalid. Materjalide tundmaõppimine. Koed.
- Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Traageldamine. Esemee õmblemise tehnoloogiline järjekord.

Täiendavad tööd

- Lapitööd. Lihtsad nahatööd. Riidenöör. Telgedel kudumine.
- Tütarlastele pilutikand. Ühesuunalised pilud. Pilupalistus ja nurgad. Erinevad koekirjad: nupp, palmik, patentkude jne.

8. klassi lõputööna võib teha ulatuslikuma õmblus-, kudumis- või heegeldamistöö.

9. klass

Õppesisu

- Eelnevatel aastatel õpitud tehnikate kasutamine.

Rätsepatööd

- Lõigete joonistamine ja kohandamine. Materjali valik: kangaliik, kvaliteet, struktuur. Mõõtude võtmine. Lõigete kasutamine, Kohandamine.
- Juurdelõikamine, markeerimine, traageldamine, proovimine, õmblemine. Lukud, palistused, äärised, kaelaaugud. Nööpaugud.
- Tütarlastele: Tikkimine. Erinevad pisted. Rahvuslik tikand. Heegeldamine. Võrgulised heegelpinnad. Rahvuslikud pitsid.

Meistrikojad

- Meistrikodadega tutvumine.

- Võimalusel kursus käsitöömeistri juhendamisel: korvipunumine, vasetöö, paberi valmistamine, rahvuslikud võöd jne.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja tunneb

- kaasaegseid käsitöömaterjale ja nende omadusi;
- tänapäevaste käsitöövahendite otstarvet ja kasutusvõimalusi;
- eesti rahvuslikke käsitööliike;
- õmblusmasinat, lisaseadmete otstarvet ja kasutusalasid.

9. klassi lõpetaja oskab

- õmmelda seotud peaga nukku ja nukuriideid;
- õmmelda õmblusmasinal;
- võtta lõikelehelst lõiget ja seda kohendada; kujundada ja õmmelda lihtsamaid rõivaid; kasutada ainealast kirjandust;
- kavandada iseseisvalt käsitööeset, valida valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.

Tütarlapsed oskavad

- Erinevaid tikkimisvõtteid;
- Tunnevad rahvuslikke tikandeid ja pitse.

KODUNDUS

Kodunduse õpetus algastmes toimub integreerituna muusse koolitegevusse. Klassi ühisürituste tarbeks valmistatakse võileibu ja lihtsamaid küpsetisi, õpitakse lauakatmist ning elementaarseid lauakombeid. Kooli ühisüritusteks valmistatakse koostöös lapsevanematega ette kohvikut. See eeldab menüü planeerimist, tööjaotust, kulude ja tulude arvestust.

Seoses vanaaegsete töövõtete tundmaõppimisega 3. klassi koduloos küpsetavad lapsed omakasvatatud viljast valmistatud jahust saia või karaskit. Võimalusel proovitakse ise või ja kohupiima valmistamist.

Igapäevane klassi korrashoid ja pühadeks kaunistamine seostuvad kodukultuuriga.

Teisel kooliastmel omandavad õpilased kodunduse tundides teadmisi toitumisest ja toitlustamisest, hügieeni ja etiketireeglitest, teadlikust ja säästlikust tarbimisest. Rahvuslikud toitumistavad seostatakse toitumise nüüdisaegsete põhimõtetega.

Kodunduse tunnid lisab kool kas käsitöö raames või eraldi tunnijaotuskavva teisel või kolmandal kooliastmel. Kolmanda kooliastme teoreetilisi teemasid käsitletakse seoses 7. ja 8. klassi inimeseõpetuse ja 7. klassi toiduainekeemia ainetega.

Õppe-eesmärgid

Kodunduse õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab tervisliku toitumise põhimõtted;
- õpib tundma erinevaid toiduaineid, nende toiteväärtust, maitseomadusi ja kasutamise võimalusi; omandab toiduainete töötlemise (toiduvalmistamise) põhiviisid, arvestades seejuures hügieeni, töötervishoiu ning ohutustehnika nõudeid;
- õpib tundma säästliku majandamise põhimõtteid, arendab tarbija- ja keskkonnateadlikkust; omandab oskusi töötada kodutehnikaga ja kasutada korrastustöödel sobivaid hooldusvahendeid; omandab üldtunnustatud etiketinormid.

4. – 6. klass

Õppetöö toimub integreerituna või ainetundidena.

Õppesisu

- Tervislik toitumine. Toiduained.
- Isikliku hügieeni nõuded. Majapidamistarbed köögis.
- Etikett. Lauakatmise põhinõuded. Käitumine lauas.
- Menüü koostamine. Lõunasöögi valmistamine. Maitsestamine. Laua katmine, toidu serveerimine.
- Puhastus- ja korrastustööde abivahendid.
- Energia säästlik kasutamine. Prügi sorteerimine.

7. – 8. klass

Juhtmotiivid

Kodundustundides omandatakse praktilisi oskusi toitlustamisest, kodu korrashoiust, etiketist. Teoreetiline osa seostub praktilise tegevusega. Kodumasinat ja korrastusvahendite tundmaõppimisel lähtutakse kaasaegsest tehnoloogiast.

Õppesisu

- Toiduained. Toiduainete säilitamine, riknemistunnused, töötlemise viisid. Kõõgiviljatoidud, piima- ja teraviljatoidud, munatoidud, lihatoitud, kalatoidud. Kuumtöödeldud järelroad.
- Taignatooted. Kuumad joogid. Menüü koostamine.
- Kodu korrashoid. Ruumide kujundamine ja kaunistamine. Kodumasinad. Suurpuhastus ruumides.
- Teadlik ja säästlik majandamine.

Taotletavad õpitulemused

- Põhikooli lõpetaja teab põhitoiduaineid;
- toiduainete kuumtöötlemise põhiviise; toiduainete säilitamise nõudeid; etiketinõudeid;
- säästliku majandamise võimalusi. Põhikooli lõpetaja oskab
- koostada menüüd;
- valmistada kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;
- kujundada, kaunistada, korrastada ruume.

AIANDUS

Waldorfkoolis käsitletakse aiandust eraldi aina II ja III kooliastmel. Mõttekas on kasutada periood- või projektõppe vormi, erinevate tööde teostamiseks peaks paigutama tunnid nii sügisesse kui kevadesse. Klassiõpetaja ajal (1.- 8. klass) võivad aiandustunde juhtida nii klassiõpetaja kui aednik, vanemates klassides toimuvad tööd aedniku juhendamisel.

Aiandusõpetuse võimalused ja maht on seotud iga kooli kohalike tingimustega. Kooliaia suurus, mitmekesisus ja korraldus peavad seisma õpetuseesmärkide teenistuses. Reeglina on olemas järgmised objektid:

- aiamaja teoreetiliste ja praktiliste tööde tööruumina,
- tööriistade hoiuruum,
- kasvuhoone koos pikeerimisalaga,
- puukool, ravimtaimeaed, viljapuud- ja põõsad, lillepeenrad, murulapp,

- peenramaa üheaastastele köögiviljadele,
- rohttaimed, lõikelilled,
- kompostihunnik.

Aiandustundide väärtus süveneva võõrandustundega maailmas (urbaniseerumine, massimeedia, interneti levik jne) üha suureneb.

Aiandus pakub noorele inimesele võimaluse jõuda looduseaduste tõelise, praktilise mõistmiseni. Ühises töös omandatakse põhilised aiatöövõtted. Otsus - tegevus - tagajärg - vastutus saavad silmaga nähtavaks. Aktiivne kokkupuude maaga mõjub tasakaalustavalt puberteedia hingelises ärrituvuses ja tasakaalutuses. Ai töö võimaldab "terve väsimuse" kogemist.

Paralleelselt praktiliste töödega kirjutavad-kujundavad õpilased õpetaja juhendamisel vastavate illustratsioonide ja tööjoonistega ainevihiku.

Õppe- eesmärgid

aednikuoskuste ja -teadmiste tundma- ja hindamaõppimine füüsilise töö väärtustamine, tahtekasvatus

kausaalse mõtlemise areng praktilise vastutustunde areng keskkonnateadlikkuse areng

6. klass

Õppetegevus

- Praktiliste põhitegevuste teostamine ja tundmaõppimine. Mulla ja komposti sõelumine.
- Peenarde valmistamine. Hooldus- ja lõikustööd. Kõplatööd.
- Vikatiga rohu niitmine.
- Lille- ja taimekimpude sidumine. Rohimine.

Õppesisu

- Muld. Mulla koostis, omadused. Kompost. Orgaanilise aine muundumine. Köögiviljad.

7. klass

Õppesisu

- Tehniliselt keerukate kultuuride harimine, seemikute pikeerimine. Komposti valmistamine ja kasutamine.
- Erimuldade segamine.

- Teadmised pinnasehooldamisest, ümberkaevamine. Peenarde rajamine, peenranööri ja vaotegija kasutamine.
- Köögivilja koristamine ja turukõlblikuks puhastamine. Ravimtaimede ja teetaimede korjamine ning töötlemine. Advendipärgade sidumine.
- Õlg- ja roomattide tegemine.
- Köögiviljad, lilled, maitsetaimed. Kompost. Biodünaamiline aiandus. Ravimtaimed.

8. klass

Õppesisu

- Üldiste aiatööde tegemine, mis nõuavad osavust, vastupidavust ja kehalist jõudu. Vikatiga heinaniitmine, heinategemine.
- Tööriistade ja seadmete parandamine.
- Produktide töötlemine (hapukapsas, taimesool, viljade konserveerimine, mee ja vaha töötlemine). Kultuurtaim ja nende kasvuks vajalik pinnas. Lihtsustatud külvikorra plaan.
- Aiatööriistad. Hoidistamine.
- Külvikord.

9. klass

Õppesisu

- 9. klassis, kus toimub enamasti üks pikem aiandusperiood, õpitakse tundma maastikukujundust, teederajamist, trepiehitust, taraehitust ja muud.
- Vegetatiivne paljundamisviis praktiliselt ja vaadeldes. Marjapõõsaste hooldus, viljapuud ja ilupuud ning –põõsad. Maastikukujundus.
- Vegetatiivne paljunemine. Marjapõõsad, viljapuud. Hooldus. Ilupuud ja -põõsad. Maastikukujundus.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- tunneb põhilisi aiakultuure, puid ja põõsaid
- teab, millal tuleb põhilisi köögivilju ja lilli külvata oskab valida sobiva külvimulla
- oskab istikuid pikeerida oskab valmistada peenraid
- teab, mis on mulla viljakuse aluseks

- oskab valmistada komposti ja seda kasutada oskab põhilisi hooldustöid aias
- tunneb kodumaiseid ravimtaimi ja teab nende kasutusalasid teab, millal on põhiliste aiakultuuride koristusaeg
- oskab põhilisi hoiustamisvõtteid (hapendamise, konserveerimine, kuivatamine)
- oskab valmistada adventipärga või punuda matti
- teab, mis on mahe- ja biodünaamiline põllumajandus

PUIDUTÖÖ

Puidutöö tunnid toimuvad waldorfkoolis regulaarsete nädala- või perioodõppe tundidena alates

5. klassist. Sarnaselt käsitööle saavad puidutöö õpetust nii poiss- kui tütarlapsed. Puidutööd kui tööõpetuse osa valmistavad ette kõik praktilise eluga seotud ülesanded algklassides. Kodulooperioodides 4. ja 5. klassis tegeletakse nii põllutööde kui väiksemamahulise ehitusega, kus klassiõpetaja võib vajada tööõpetuse õpetaja tuge. Õpilased puutuvad kokku palkide koorimise, saagimise ja muude töödega. Vanu ameteid õppides tutvutakse traditsiooniliste rahvuslike käsitööaladega. Kõige selle kaudu õpivad õpilased käte jõukohast sihipärast kasutamist. Tee kulgeb mängult tööle ja käsitöölis-praktilisele tegevusele. Õpilaste füüsiline areng on 12. eluaastaks jõudnud nii kaugemale, et proovida jõudu tõeliselt kõva materjali, puiduga. Noaga voolimise eelduseks on randmeluude väljaarenemine. Kogu tugiskelett võtab osa tööst kirvega või seisvast tööst hõõvelpingi juures.

Puidutöö on eelkõige tahtekasvatus. Tahet koolitavad korduvad tegevused, pikemaajalises tööprotsessis viibimine ja enda vastandamine materjalile. Tahe seostatakse mõtlemisega töid planeerides ja kavandades, tööjooniseid valmistades. Puidutöö tehnoloogiaõpetuse mõistes koos elektriliste käsimasinate kasutamisega on teemaks 9. klassis ja ülaastmes. 9. klassi tööõpetusse võib kool vastavalt võimalustele lisada ka erinevaid projektitöid, nt vitspunumist, vase- või sepatööd.

Õppe-eesmärgid

- Puidutöö õpetusega taotletakse, et õpilane omandab puidu kui materjali tunnetuse; tugevdab tahet ja usku oma võimetesse;
- õpib tundma ja rakendama ratsionaalseid töövõtteid;
- õpib valima ja töötleva mitmesuguseid materjale, kasutades sobivaid töövahendeid;
- omandab oskuse kavandada ja teostada oma ideid;
- tunnetab töö esteetilist väärtust;
- suhtub vastutustundlikult tööriistadesse, oskab neid töökorras hoida;

- kasutab materjali säästlikult;
- vastutab oma töökoha ja klassi korra eest;
- õpib töötama üksi ja rühmas, vastutab oma töö eest; arendab tehnilist taipu, omandab üldtehnilisi teadmisi; oskab väärtustada enda ja teiste tööd;
- juhindub praktilises tegevuses töötervishoiu ja tööohutuse nõuetest.

5. klass

Õppesisu

- Õigete töövõtete omandamine voolimisnoa, peitli, saega, puuride, haamrite jms töötamisel. Erinevate puiduliikide tundmaõppimine ja eristamine. Puu erinevate lõigete vaatlemine. Metsa ülestöötamine. Metsamajandus. Taasmetsastamine.
- Puidu tähtsus vanas rahvakultuuris.
- Pulga kujundamine (voolimine ja koorelõikus) mänguasjaks, riidepuuks, lilletoeks.
- Lihtsamate tarbeesemete valmistamine erinevatest puiduliikidest: võtmehoidja, lihtne küünlajalg, võinuga, pannilabidas, väikesest lõhestatud pakust alus.
- Ühine töö kooli tarbeks.

6. klass

Õppesisu

- Erinevate puuliikidega tutvumine. Puidunäidiste tahvli valmistamine.
- Liikuvate mänguasjade meisterdamine. Lihtsamate puidust mehhanismide valmistamine:
- tuuleveski, karussell, kiik, auto.
- Tööjooniste tegemine, eesmärgiks töö läbimõtlemine paberil. Ühine töö kooli tarbeks.

7. klass

Õppesisu

- Õõnesvormi (kausi, lusika, vaagna) valmistamine. Höõveldamine.
- Liimpuidu valmistamine. Sellest omal valikul mingi eseme valmistamine. Eskiis, tööjoonis.
- Lihtsama mööblieseme valmistamine: riiul, taburet. Üldtuntud tähiste kasutamine, jooniste lugemine. Intarsiatehnikaga tutvumine.

- Puidu kasutamine rahvakunstis. Mõne väiksema eseme valmistamine. Ühine töö kooli tarbeks.

8. klass

Õppesisu

- Töö kujundamine lähtuvalt funktsioonist.
- Jooniste koostamine ja lugemine. Materjali valik, arvestus. Töökäigu planeerimine. Mitmesugused esemed: pildiraam, tööriist, lindude pesakast või söögimaja jne. Projektitöö: ülekandemehhanismid.
- Kunstiliste ja rahvakunstiesemete valmistamine. Ühine töö kooli tarbeks.
- Õpilase valikul 8. klassi lõputöö (aastatöö).

9. klass

Õppesisu

Tööriistaõpetus, -hooldus.

- Puidutöö tehnoloogia. Lihtsamad elektrilised tööriistad. Märkimine, saagimine, hõõveldamine, puiduliited. Pealispinna töötlus, lõppviimistlus.
- Tappidega tarbeesemete valmistamine: karp, riiul, sahtel, kandik.

Vitspunumine

- Punumismaterjal. Paju punumismaterjalina. Vitste varumine ja töötlemine. Tööriistad ja vahendid.
- Ilukorvid ja tarbekorvid.
- Puitpõhjaga punutised. Vitspõhjaga punutised. Korvi põhja punumine. Paelpõime. Kaldpõime.
- Äärte ja rantide punumine. Kaaräär. Pisiesemete ja ehete punumine. Tööjooniste ja kirjelduste koostamine.

Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- tunneb ja oskab rakendada erinevaid puidutöötlemise võtteid;

- tunneb puidu liike ja kasutusalasid;
- oskab oma tööd planeerida, töö tehnilist käiku kavandada, materjalikulu arvestada, koostada tööjooniseid;
- tunneb levinumaid puidutöö riistu, oskab neid hooldada ning õigesti ja ohutult kasutada;
- tunneb ja oskab kasutada lihtsamaid elektrikäsitööriistu;
- omab esteetilist tunnetust töö tulemuse suhtes, oskab tehtut analüüsida

KEHALINE KASVATUS

Kehakultuuripädevus

Kehakultuuripädevus väljendub kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamises elustiili osana. See hõlmab oskust anda hinnangut kehalise vormisoleku tasemele, samuti valmisolekut sobiva spordiala või liikumisviisi harrastamiseks. Oluline on salliv suhtumine kaaslastesse, ausa mängu reeglite järgimine ning koostöö väärtustamine sportimisel ja liikumisel.

Liikumiskasvatus on põhikoolis kõiki aineid läbiv printsiip. Inimese taatele alluvad lihased on elundsüsteem, mis võimaldab nii edasi liikuda, tegutseda, töötada kui ka rääkida. Liikumist käsitlevate konkreetsete ainetena on tunniplaanis esindatud eurütmia ja kehaline kasvatus. Mõlema aine läbi on võimalik luua sild inimese kehalise olemuse ning hingelis – vaimse osapoole vahele. See tähendab, et lähtuvalt lapse arengust kaasab ka kehaline kasvatus kahel esimesel kooliastmel rütmide ning rütmilise kordamise läbi tahte- ning mänguliste kujutluspiltide kaudu tundeelu. Teise kooliastme lõpul ja kolmandal kooliastmel kujuneb kehaline kasvatus vastavalt lapse arengule selleks, mida antud nimetuse all tavamõistes tunneme – kehale endale suunatud teadvustatud tegevuseks.

Algastmel saadavad liikumisharjutusi fantaasiarikkad kujutluspildid ja rütmiline sõna koos korduvate liikumiserütmidega. Seeläbi seostub lapse hingeline osapool füüsilise liikumisega, laps osaleb liikumises tervikuna. Elamuspoole tugevdamine soodustab otseselt füüsilise olemasolevate nõrkade külgede tasakaalustamist ning elundi- ja hoiakukahjustuste ärahoidmist. Sellist tundepärast ergutust vajavad õpilased veel 12. eluaastani, murdeea alguseni.

6. klassi õpilane on arengus niikaugel, et ta hakkab järk-järgult tajuma jäsmeid ning keha mehaanikat (lihased, kõõlused, luud) diferentseeritult, objektiivselt ning sellest lähtuvalt muutub ka õpetuse laad. Kehaline kasvatus muutub keha loomulikust liikumisest rütmis või kujutluspildis kehale endale suunatud teadvustatud tegevuseks. Mängulised soojendusharjutused, pinge ja lõdvestuse vahelduv tunnetamine, kehaliikumiste teadvustatud tajumine ning tunni lõpetamine venitus- ja lõdvestusharjutustega (Bothmer – võimlemine) vastavad noore inimese füsioloogilisele ja vaimsele arengule. **Võimlemises** on esiplaanil liikumiselamus ja ruumis orienteerumine, **kergejõustikus** kogeb noor inimene eelkõige hüppamise, jooksmise ja heitmise (viskamise) loomuliku liikumise arengut. Metoodiliselt on suurem tähtsus individuaalsel panusel. See kehtib ka **riistvõimlemise** kohta, kus eelkõige proovitakse kohanemist väliste esemetega ja harjutatakse erilisi liikumiskaike. **Mängus** peab õpilane liikumiskäiku “nagu muuseas” valitsema, et ta saaks tähelepanu täielikult mängusundmustele pühendada. **Ujumises** õpib inimene ennast hoopis teises elemendis maksma panema. Kõiges on oluline tajuda vastavat liikumiserütmi.

Ühised liikumis- ja sportmängud arendavad koostööd ning suurendavad interaktsioonivõimet. Lapsed harjuvad sotsiaalsest aspektist lähtuvalt teistega arvestama ja nende isikupära tähele panema, tundma oma osa ning vastutust tervikus. Etteantud mängureeglite kasutajaist algastmel muutuvad õpilased hiljem reeglite kaasloojaiks, need ei ole alati ette antud. Sel viisil saadakse kogemus vabaduse ja vastutuse koostoimest ning oskus lähtuda konkreetsest mängusituatsioonist. Ka täpselt reglementeeritud klassikaliste sportmängude reeglistikuni jõutakse aste-astmelt, lähtuvalt füüsiliste oskuste ning teadvustamisvõime kasvust. Nimetatud oskusi on võimalik igal vanuseastmel arendada vastavate eakohaste mängudega.

Esimesel kahel kooliaastal tegeldakse **mänguõpetuses** vana kultuuripärandiga: laulu-, ring- ja liikumismängud. Kehalise liikumise seostamine piltidega, mida antakse edasi laulmise ja rütmilise kõnega, loob koolialustaja silla siseelamuse ja välise liikumise vahel.

3.–5.klassini algab tõeline õpetus **kehaharjutustega**. Nüüd on esiplaanil rohkem liikumise laad ja kvaliteet ise. Sellest hoolimata vajab laps veel 12. eluaastani ergutust fantaasiarikaste piltide ja ka rütmilise sõna läbi. See avab hinge oma liikumise läbielamisele ja loob hingelise ja fantaasiarikka sideme harjutustega võimlemisriistadel. 6. klassist alates on laps oma arengus nii kaugel, et ta võib tajuda jäsemete (lihased, kõõlused, luud) mängu ennast.

Kehalise kasvatuspeamine eesmärk on vahendada õpilastele armastust liikumise vastu, anda neile vajalikud oskused ja teadmised kehaliseks aktiivsuseks. Mida rohkem ja mitmekesisemalt saab õpilane erinevaid liigutuslikke kogemusi, seda teadlikumaks muutub ta oma keha ja sallivamaks iseenda suhtes. Kujuneb motivatsioon elukestvaks tervise liikumise – harjumuseks.

Kehalise kasvatus tundides saavad õpilased teavet ja kogemusi kehaliste harjutuste ohutu sooritamise kohta – õpitakse käituma nii, et mitte kahjustada teisi või iseennast. Kujundatakse kehalise aktiivsusega kaasnevaid hügieeniharjumusi.

Õppe-eesmärgid põhikoolis

Põhikooli lõpetaja:

- 1) on terve ja hea rühiga, mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust tervisele ja töövõimele;
- 2) naudib liikumist selle erinevates vormides, valdab põhiteadmisi ja -oskusi, omanb motivatsiooni ja huvi et harrastada liikumist iseseisvalt sise- ja välistingimustes;
- 3) liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates olukordades;
- 4) arendab tahtemadusi, kujundab eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi, tunneb ausa mängu põhimõtteid, omandab suhtlemisoskuse ja koostööharjumuse ning liigub/spordib oma kaaslaste austades ja keskkonda säilitades;

- 5) arendab mitmekülgset oma kehalisi võimeid ja liigutusoskusi, oskab kasutada kehalise võimekuse lihtsamaid enesekontrollimeetodeid ning jälgib oma kehalise vormisoleku taset;
- 6) tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja tantsusündmuste vastu;
- 7) tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis liikumist/sportimist iseseisvalt harrastama.

Kehalise kasvatusena nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste – 6 nädalatundi (2 integreeritud eurütmia- ja põhiõppetundidesse)

II kooliaste – 6 nädalatundi (2 integreeritud eurütmia- ja põhiõppetundidesse)

III kooliaste – 6 nädalatundi.

Ainevaldkonna kirjeldus

Ainevaldkonda kuuluv kehaline kasvatus toetab õpilast oma tervist väärtustava eluviisi kujunemisel. Kehalise kasvatusena tundides omandatud teadmised, oskused ja kogemused on aluseks õpilase iseseisvale liikumisharrastusele. Koolis kogetud liikumisrõõm soodustab huvi spordi- ja tantsusündmuste vastu, innustab õpilast neid jälgima ning neis osalema. Kehalise kasvatusena õppekorraldus, mis tagab õpilase kehalise/liigutusliku, kõlbelise, sotsiaalse ja esteetilise arengu, toetab tema kujunemist terviklikuks isiksuseks.

Üldpädevuste kujundamine

Kehalises kasvatuses toetatakse väärtuspädevuse kujunemist tervist ning jätkusuutlikku eluviisi tähtsustava õppega. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete tähtsustamine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Õpipädevuse arengut soodustab õpilase oskus analüüsida ja hinnata oma liigutusoskuste ja kehaliste võimete taset ning kavandada meetmeid nende täiustamiseks. Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse õppida uusi ja sobivaid liikumisviise.

Sotsiaalne pädevus tähendab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse. Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama. Enesemääratluspädevus on oskus hinnata oma kehalisi võimeid ning valmisolek neid arendada, samuti suutlikkus jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida terveid eluviise ning vältida ohuolukordi.

Ettevõtlikkuspädevust kujundab õpilase oskus näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärged, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid nende teostamiseks. Kehalises kasvatuses õpib õpilane analüüsima oma kehaliste võimete ja liigutusoskuste taset, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt tervise tugevdamise ja töövõime parandamise nimel. Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskeerimisjulgust. Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilaselt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamise oskust ning toetavad matemaatikapädevuse kujunemist. Suhtluspädevus on seotud spordi ja tantsu oskussõnavara kasutamisega, eneseväljendusoskuse arendamisega ning teabe- ja tarbetekstide lugemisega/mõistmisega.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Kehalise kasvatuselõimimisel teiste valdkondadega on palju võimalusi.

Emakeelepädevust kujundatakse kehalises kasvatuses teksti mõistmise, suulise ja kirjaliku teksti loomise ning eneseväljendusoskuse kaudu.

Õpilaste võõrkeeltepädevuse kujunemisele aitab kaasa erinevatest võõrkeelsetest teabeallikatest vajaliku info leidmine. Eri spordialades/liikumisviisides kasutatakse võõrsõnu, mille tähendust on vaja selgitada.

Kunstipädevuse kujunemist toetab spordialade/liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskus märgata ümbritsevas ilu.

Sotsiaalne pädevus. Kehalises kasvatuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilase silmaringi. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks.

Tehnoloogiline pädevus võimaldab rakendada teaduse ja tehnika saavutusi erinevates spordialades/liikumisviisides (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning järgida tervisliku toitumise põhitõdesid.

Loodusteaduslikku pädevust toetab keskkonna väärtustamine liikumisel/sportimisel. Kehalise kasvatuselõimimise kaudu kinnistuvad teadmised ja oskused, mis on omandatud inimeseõpetuses, bioloogias, füüsikas ja geograafias.

Läbivad teemad

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ puhul on kehalisel kasvatusel kanda oluline osa. Tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, arusaamade, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui ka tunnivälises tegevuses, samuti füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu.

Läbivat teemat „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ toetatakse kehalises kasvatuses õpilaste innustamisega olema terve ning kandma muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas hoolt oma töövõime suurendamise eest. Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordi- ja/või liikumisharrastuse vastu juhitakse õpilast selle alaga süvendatult tegelema.

Läbivat teemat „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ aitab kehalises kasvatuses ellu viia väljas (looduses) harrastatavate spordialadega tegelemine, mis väärtustab ümbritsevat ning soodustab õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks liikumise harrastajaks.

Läbivat teemat „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ toetatakse õpilaste organiseeritud tunnivälise liikumisharrastuse kaudu (omalgatuslikud spordi- ja tantsuüritused, võistlused, õpilaste juhendamisel tegutsevad liikumis- ja treeningrühmad jms).

Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ kajastub kehalise kasvatuses tundides õpitavates

spordialades/liikumisviisides, mis tutvustavad rahvuslikku ja teiste maade liikumiskultuuri ning aitavad õpilasel kujuneda kultuuriteadlikuks (omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavaks) ühiskonnaliikmeks.

Läbiv teema „Teabe keskkond“ toetab õpilast vajaliku info leidmisel.

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ rakendamine kehalises kasvatuses seostub antud ülesande jaoks õpilase poolse sobiva lahenduse leidmisega.

Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“ seostub spordi ülimalt aate – ausa mängu põhimõtete – järgimisega kehalises kasvatuses ning tunnivälises sportlikus tegevuses. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite mõistmine ja nende järgimine toetab õpilase kujunemist kõlbeliseks isiksuseks.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitusi ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;

6) laiendatakse õpikeskkonda: looduskeskkond, kooliõu jne;

7) kasutatakse mitmekesisist õppemetoodikat, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine jne.

Hindamine

Õpitulemusi hinnates vastavalt Aruküla Vaba Waldorfkooli õppekava üldosas äratoodud korrale. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi, aktiivsust ja kaasatõttamist tunnis, tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud pingutust ning püüdlikkust kirjalike ja/või praktiliste tööde ning tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava eesmärkidele ning õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse 1.-8. klassini sõnaliste hinnangutega, 9.klassi lisandub sõnalisele hinnangule numbriline hinne. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilasi hinnates arvestatakse nende osavõttu kehalise kasvatus tundidest. Hinnatakse õpilase teadmisi spordist, liikumisest ja kehaliste harjutuste tegemisest. Praktilisi oskusi hinnates lähtutakse õpilase tervislikust seisundist – õpilane sooritab kontrollharjutuste lihtsustatud variante või oma raviarsti määratud harjutusi. Juhul kui õpilase tervislik seisund ei võimalda kehalise kasvatus ainekava täita, koostatakse talle individuaalne õppekava, milles fikseeritakse kehalise kasvatus õppe eesmärk, õppesisu, õpitulemused ning nende hindamise vormid.

I kooliastmes hinnatakse õpilase tegevust tundides (aktiivsus, kaasatõttamine, püüdlikkus, reeglite, hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine jms). Õpitulemust hinnates arvestatakse nii koostõvvamidust kui ka õpilase poolt tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud tööd.

II kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist, teadmiste rakendamist ning õpilaste koostõooskust. Kehalistele võimetele hinnangut andes peab tulemuse kõrval arvestama õpilase arengut ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Hinnata tuleb ka õpilase tunnivälisest kehalist aktiivsust ning oma klassi ja/või kooli esindamist spordivõistlustel, tantsuõritustel jm.

III kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist ning nende seostamist kehalise aktiivsusega kehalise kasvatus tundides ja tunnivälises tegevuses. Õpilase teadmiste hinnangut andes tuleks eelkõige arvestada õpilase võimet rakendada omandatud teadmisi reaalses praktilises tegevuses. Kehalistele võimetele hinnangut andes peab tulemuse kõrval arvestama õpilase arengut ning õpilase tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Kehalisele võimekusele hinnangut andes rakendatakse ka õpilase enesehindamist.

I kooliaste

1.- 2. klass

Juhtmotiivid

Esimesel kahel kooliaastal võib kehaline kasvatus tunniplaanis esineda veel mängutunnina. Esikohal on eelkõige Eesti vana kultuuripärand: laulu-, ring-, liikumis- ja osavusmängud. Õpetaja seostab kehalise liikumise fantaasiaküllaste kujutluspiltidega, mida antakse edasi juttude, laulmise ja rütmilise kõnega. Selline tegevus loob silla siseelamuse ja välise liikumise vahel. Põhielemendiks ning liikumiste alg- ning lõpp-punktiks on ring. Tundide ülesandeks on toetada laste loomupärast liikumisaktiivsust, andes sellele eakohase vormi.

Võimalikult palju liigutakse vabas looduses, ronitakse, hüpatakse, ületatakse takistusi. Talvel on loomulikeks õuesoleku-tegevusteks kelgutamine, suusatamine, uisutamine, mängud lumega.

Jutustava aine piltidest õpib laps kõikvõimalikesse osadesse sisse elama. Sealjuures omandab ta palju kehalist osavust.

Õppesisu

- Laulu- ja ringmängud. Liikumismängud. Osavusmängud.
- Rütmi- ja koordineerimisharjutused (parem – vasak pool). Jutustuse või muu tekstiga kaasnevad rollimängud. Tagaajamismängud.
- Jooksmine, hüppamine, viskamine, balansseerimine, hüpitsaga hüppamine, karkudel kõndimine jms.
- Suusatamine, kelgutamine, uisutamine.

3. klass

Juhtmotiivid

9. eluaasta paiku muutub ümbritseva maailma tunnetus – maailmast, mida varem endastmõistetavalt kogeti “kaasilmana”, saab nüüd “ümbritsev maailm”. Kehaline kasvatus saab selles eas vahendada julgust ümbritseva uurimiseks. Sobivad mängud, kus saab nõ laia maailma joosta ning hiljem turvalisse “koju” naasta. Hinge- ja fantaasiaseosed liikumisega on endiselt olulised. Jätkuvad fantaasiarikas mäng ning osavusharjutused. Ei tehta veel individuaalset tööd mingi kindla harjutusega.

Mängudele ringjoonel lisanduvad paarisharjutused ja meeskonnamängud. Suureneb üksiku mängija osatähtsus grupimängudes. Oluline on koostöö harjutamine, teistega arvestamine, kaaslaste abistamine.

Esimese kahe klassi tegevusele lisandub rakendusvõimlemine ehk mäng võimlemisriistadest maastikul. Ruumi paigutatud võimlemisriistad on vahendiks fantaasiamaastiku läbimisel, nt varbseinal tuleb ronida läbi džunglipuude latvade, rõngaste abil ületada ohtlik jõgi jne.

Seeläbi rakendub waldorfpedagoogika tundeid ja tahet ühendav printsiip. Konkreetseid võimlemisriistadega seotud tehnikaid veel ei õpetata.

Õppesisu

- Väikeste lugudega seotud harjutused ja mängud.
- Vaba jooksmine ja hüppamine lihtsate kõneliste rütmide järgi. Ringvõimlemine (Bothmer – võimlemine).
- Ringtantsud (rahvatantsud).
- Mäng võimlemisriistadega maastikul (rakendusvõimlemine). Ring-, jooksu- ja tagaajamismängud.
- Tired, tiritamm, turiseis jms akrobaatilised harjutused. Hüprintsaga hüppamine.
- Kelgutamine, suusatamine vastavalt võimalusele.
- Ujumine -ohutusnõuded ja kord basseinides ning ujumispaiades; ujumise hügieeninõuded. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine.

I kooliastme õpitulemused

3. klassi õpilane:

1) kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele; nimetab põhjusi, miks õpilane peab olema kehaliselt aktiivne;

2) omandab kooliastme ainekavva kuuluvad liikumisviisid ja harjutused; oskab: täita vormiharjutusi; liikuda kõne ja laulurütmis; sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi mänguliselt; sooritada hüplemisharjutusi hüprintsaga; kasutada võimlemisriistu etteantud mängusituatsioonist lähtuvalt; mängida liikumismänge erinevate variantidega.

3) teab (kirjeldab), kuidas tuleb käituda kehalise kasvatuses tunnis (võimlas, staadionil, maastikul jne), täidab õpetaja seatud ohutusnõudeid ja hügieenireegleid; loetleb ohuallikaid liikumis-/sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu liikumise/sportimise/liiklemise võimalusi;

4) teab, kuidas käituda kehalise harjutuse sooritamisel: on viisakas, sõbralik ja abivalmis; täidab kokkulepituid (mängu)reegleid; kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja -inventari;

5) harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides; oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult mängida liikumismänge; tahab õppida uusi kehalise harjutuse ja liikumisviise.

II kooliaste

4.- 6. klass

Juhtmotiivid

Teine kooliaste hõlmab suurt arengusammu lapseast eelpuberteeti. Kuni 5. klassini on rütmilisel sõnal endiselt tähtis, harmoniseeriv roll. Laps peab saama kogu oma olemusega liikumises osaleda. Jätkub mäng võimlemisriistadest maastikul. 5. klassis toimub samm-sammult üleminek mängult harjutustele, tekstiga saadetud rütmiliselt võimlemiselt nn hääletule võimlemisele. Välise rütmi asemel kerkib esiplaanile liikumiserütmi sisemine kogemine.

Varasemast meie-kogemusest liigutakse samm-sammult mina-kogemuseni. Jõutakse individuaalse harjutamiseni. Kuigi kergejõustiku ja riistvõimlemise süstematiseeritud harjutamine algab 6. klassist, on selle alged seoses Vana-Kreeka ning olümpiamängude teemaga ajaloos juba 5. klassis olemas. Vanu olümpiaalaseid harjutatakse mänguliselt, ajaloolist pilti kaasates. Märksõnaks on ideaalne, ilus liikumine. Klassikalise kergejõustiku alad sisaldavad endas algena kõiki kehalist kasvatust läbivaid teemasid. Spordivahendid – odad, kettad – ei pea 5. klassis olema veel “päris”, soovitav on need olümpiamängude projektiks lastega ise puust valmistada. Spordivahendeid õpitakse korrektselt transportima, kasutama ja hooldama.

Teisel kooliastmel harjutatakse ühist reeglite kujundamist vabas mängus. Nii ei kujune vastutus millegi väljastpoolt antuna, vaid ühise situatsiooni reguleeriva protsessi tulemusena. Etteantud reeglitega lihtsad sportmängud on õpetuse sisuks 6. klassis.

Lihaste kasv hakkab alates 6. klassist liikumises üha rohkem väljenduma. Kasvavad lihased vajavad teistmoodi käsitlemist kui varasemal aastail – korralik soojendus mängudega ning venitused – lõdvestusharjutused on osa tervishoiust.

Võimalusel jätkuvad talvised sporditunnid värskes õhus, suusatamises täiustatakse sõidustiile, harjutatakse erinevaid tõusu- ja laskumistehnikaid, pöördeid. Õpitakse suusahoolduse põhitõdesid.

4. klass

Juhtmotiivid:

Liikuda “meie” juurest “minani”. Laps tunneb ennast vabalt ringi joostes kõige paremini. Siit minna vahehaaval individuaalse harjutamiseni. Rütmiliselt öeldud sõna etendab edaspidigi tähtsat, harmoniseerivat osa. Laps peab kogu olemusega liikumises olema.

Õppesisu

- Ringvõimlemine (Bothmer – võimlemine). Kerged rütmilised hüpped.
- Harjutused palli, hüpitsa, hoonööri, kummidega. Vaba mäng.

- Mäng võimlemisriistadega maastikul (redelid, köied, nööriredelid, rõngad, hobune, kits, hüppelaud, tasakaalupalk jne).
- Ronimine köiel.
- Edaspidi – tagurpidi tirel. Tagaajamis-, jooksu-, rollimängud
- Rahvalikud ringtantsud (krakovjakk, storni polka, nõianeitsi jt).
- Suusatamine.
- Orienteerumine.

5. klass

Juhtmotiivid:

Ruumilist maailma ei saa mõista veel mõisteliselt. See pakub aga võimaluse jõudusid välja arendada ning kujundada. Nii nagu veri soontes ringleb, tahab ka laps liikuda. Mitte liiga kiiresti, mitte liiga aeglaselt. Tal on seos ringliikumisega.

Õppesisu

- Aeglaselt minna tekstiga saadetud võimlemiselt ja lauluvõimlemiselt üle hääletule võimlemisele, liikumisrütmi enda läbielamisele. Rütmiline jooksmine ja hüppamine; esimene, veel fantaasiaga seotud teatejooks(võistlus).
- Harjutused võimlemisriistadest maastikul, mängu üleminek harjutusteks. Hundiratas, sild selililamangust, kätelseis (abistamisega), peapealseis. Liikumismängud.
- Rütmilised palliharjutused, visked. Rahvalikud seltskonnatantsud.
- Ettevalmistus Vana-Kreeka stiilis olümpiamängudeks: jooks, käsikutega kaugushüpe, kõrgushüpe (käärhüpe), odavise, kettaheide, kahevõitlus.
- Võimalusel ujumine - ujumisõpetus, lihtsad hüpped, sukeldumine (veel mänglevalt).
- Mängimisel eelistada ikka veel fantaasiataustaga mängu.
- Orienteerumine.
- Suusatamine.

6. klass

Juhtmotiivid:

Sugunäärmete algav talitus viib tugevnevale soolisele diferentseerumisele ja otsese seoseni liikumise ning lihaskasvu vahel. Pinge ja lõdvestumine kui lihaskasvatamise põhielement on

nüüd kesksel kohal. Eriti tajutav on see sörkjooksu puhul. Osavus kui kõigi lihasgruppide optimaalne koostegevus ja julgus on kõigi distsipliinide raskuspunktiks. Süstemaatilise harjutamise algus kergejõustikus ja riistvõimlemises.

Õppesisu

- Võimlemine (sirutus, üleval-all suunad).
- Riistvõimlemine: hooglemine, hoogtõus, harkiste, mahahüpe, kätelseis, tiritamm, kägarhüpped, kükid, külghüpped, kukerpallid.
- Kitsehüpped hoolaualt.
- Sauaharjutused (Bothmer-võimlemine).
- Kergejõustik: jooksuharjutused, kaugushüpe, pallivise, tõkkejooks. Sportmängud: pioneerpall, rahvastepall, hoki.
- Osavusharjutused: žongleerimine. Rahvalikud seltskonnatantsud, polka.
- Võimalusel ujumine: võimete edasiarendamine, uued ujumisstiilid, vettehüpped
- Suusatamine.
- Orienteerumine.

II kooliastme õpitulemused

6. klassi õpilane:

1) selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele ning kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis; kirjeldab oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust;

2) omandab kooliastme ainekavva kuuluvate kehaliste harjutuste (spordialade/liikumisviiside) tehnika, teab, kuidas õpitud alasiseselt sooritada; sooritab põhiliikumisviise liigutusvilumuste tasemel;

3) selgitab kehalise kasvatus tundides kehtivate ohutus- ja hügieeninõuete ning iseseisva ohutu liikumisharrastuse/liiklemise vajalikkust; järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatus tundides ning tunnivälistes spordiüritustes;

4) Võrdleb saavutatud tulemusi oma varasemate tulemustega; valib õpetaja juhendamisel oma rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi ja sooritab neid;

5) mõistab hea käitumise, reeglite järgimise, keskkonda säästva suhtumise ja koostöö tegemise vajalikkust sportimisel/liikumisel; täidab reegleid ja võistlusmäärusi kehalisi harjutusi õppides ning liikudes; on valmis tegema koostööd (sooritama koos harjutusi,

kuuluma ühte võistkonda jne) kõigi kaaslastega; kirjeldab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja teistes tegevustes;

6) kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades nähtud spordivõistlust ja/või tantsuüritust ning oma muljeid sellest; nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi; valdab teadmisi maailmas toimuvatest suurvõistlustest ja antiikolümpiamängudest;

7) harjutab aktiivselt kehalise kasvatuse tundides; tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja või pealtvaatajana; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada teadmisi iseseisvaks sportimiseks/liikumiseks; osaleb tervisespordiüritustel.

III kooliaste

7.- 9. klass

Juhtmotiiv

Kolmandal kooliastmel jõuavad õpilased läbi murdeea n.ö. „maa peale”. Seda tunnet iseloomustab raskuse ja kindluse kehaline kogemine. Vastavate harjutustega luuakse tasakaal tunnetatava raskuse ning liikumise kerguse vahel. Noor inimene peab õppima raskusest oma jõudu pingutades üle saama. Harjutusi kasutatakse individualiseerimisvahendina.

Sooline diferentseerumine nõuab ka kehalise kasvatuse tundide sisu diferentseerimist poistel ja tütarlastel. Noormeestel tõuseb esiplaanile jõu harjutamine, tütarlapsed tegelevad rohkem vormitud, ka tantsuliste liikumistega. Tantsuharjutuste puhul otsustab õpetaja, lähtuvalt tantsude iseloomust, erinevate sugupoolte kaasamise.

7. klassi õpilastel on ülekaalus kõõluste, 8. klassi õpilastel luude areng. Lähtuvalt füüsilisest arengust tajuvad õpilased tugevamalt elastsust ja pinget, kõõluste tööd. Hüppamine, vetrumine, võnkumine viivad 7. klassis eamaste liikumiskogemusteni. Luude ja liigeste koostoime mehaaniline element peab olema harjutuste valiku läbi tajutav. 8. klassi põhimotiiv on võitlus kehalise raskusega. Abstraktsed liikumisharjutused ja tahteimpulsist juhitud liikumine toetavad ärkavat isiksuse teadvustamist. Ülesandeks on õppida liikuma loomulikult ja osavalt. Harjutada tuleb parimas mõttes artistlikkust.

Kolmandal kooliastmel, kui mängud lähevad üle sportmängudeks, on sobiv aeg spordieetika teadvustamiseks: aus võistlus, vastase, kohtunike, vaatajate austamine, määrustikust kinnipidamine, spordirituaalide sooritamine. Omandatakse spordialade oskussõnavara. Ka vaba mäng jääb endiselt tundide koostisosaks, nüüd rohkem soojendusena tunni alguses või lõdvestust pakkuva osana tunni lõpetuseks.

9. klassile omase hingelise individuaal-eksistentsiaalse kogemuse ärkamisega peab avastama hingejõudude toimimise ka liikumises. Esiplaanil on tahteareng. Surnud punktist ülesaamine või plahvatuslik liikumine rahu ning keskendatuse seisundist aktiivsusele (nt kuulitõuge) viivad vahetult tahte kogemiseni.

7. klass

Juhtmotiivid

Õpilane tajub elastsust ja pinget, kõõluste tööd. Hüppamine, vetrumine ja võnkumine viivad peamiste liikumiskogemusteni. Ülesandeks on õppida liikuma loomulikult ja osaval viisil. Harjutatakse kõige paremas mõttes artistlikkust.

Õppesisu

- Võimlemine: tsentrum – perifeeria, sees- väljas, liikumise rütmid. Tirelid, sild, tõusmine kätelseisu, sammhüpped.
- Aeroobika- harjutused muusika saatel (pöörded, hüpped, keerutused).
- Kergetõustik: kaugushüpe, kõrgushüpe, heitealadega tutvumine
- Mängud: pioneerpall, saalihoki, harjutused korvpalliga ja võrkpalliga.
- Suusatamine. Uisutamine
- Tants: vt. "Tantsuline liikumine III kooliastmes"
- Orienteerumine.

8. klass

Juhtmotiivid

Selles vanuses ollakse "maa peale jõudnud". Raskus ja kindlus iseloomustavad selles vanuses õpilast. Noor inimene peab õppima raskusest oma jõudu pingutades üle saama. Eriti tüdrukud peavad õppima võitlema oma massiga, mida tuleb vormida. Abstraktne liikumine ja tahteline liikumine toetavad isiksuse teadvustamist. Hoiak ja pingelolek pakuvad esimest kindlamat tuge.

Õppesisu

- Võimlemine: Poiste ja tüdrukute tugev diferentseerumine. Harjutused lihtsustuvad, jäsemete mehaanikat peab saama kogeda. Esiplaanil on võitlus raskusega. Muutused tüdrukute ja poiste harjutustes: poistel saavad tähtsamateks jõuharjutused ja hoiakuharjutused, tüdrukutel aga vormitud liikumine.
- Tants: "Tantsuline liikumine III kooliastmes"
- Kergetõustik: jooksu- ja hüppetehnika edasiarendamine, tõkke- ja takistusjooks, heitealade tehnika täiustamine

- Mängud: korvpall, käsipall, hoki
- Suusatamine. Uisutamine (pöörded, tagurpidisõit)
- Orienteerumine.

9. klass

Juhtmotiivid

Hingelise individuaal- eksistentsiaalse kogemuse ärkamisega peab avastama hingejõudude toimumise ka liikumise koolitamises. Esiplaanil on tahe. Surnud punktist ülesaamine, plahvatuslik liikumine rahuseisundist (kuulitõuge) viivad vahetult tahte kogemiseni. Poistel jõu rõhutamine, tüdrukutel vormi kujundamine.

Õppesisu

- Võimlemine: raskusest, langemisest jagusaamine, rütmilise osa teadlik haaramine ja läbivormimine laseb tekkida hooga uuel suhtel.
- Poisid: poisid: edasi rõhutada jõudu ning hoiakut, nüüd aga juhtida liikumist teadlikult, jõuharjutused kangil, varbseinal.
- Tüdrukud: vähem atleetlikud ja rohkem kunstilised, aeroobika ja iluvõimlemiselemendid.
- Tants: vt. ”Tantsuline liikumine III kooliastmes”
- Kergejõustik: kuulitõuge, kerge ja raskete kuulidega, madalstardi õppimine, hüppetehnikate täiustamine
- Mängud. Sportmängude reeglite õppimine ja mäng reeglite järgi (korvpall, käsipall, võrkpall) Uisutamine: kiiruse arendamine, võistlusmängud uiskudel, hüpped.
- Suusatamine
- Orienteerumine.

Tantsuline liikumine III kooliastmes

Õppesisu

- Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega, moderntantsu seaded. Eakohased tantsuvõtted ja -sammud; 4–8-taktilised liikumis- ja

tantsukombinatsioonid; ruumitaju ülesanded, põimumine liikudes, pöörded ja pöörlemine.

- Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis.
- Tantsuürituste külastamine ja arutelu.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh Eesti ja teiste rahvaste tantse;
- 2) kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.

Õpitulemused põhikoolis

Põhikooli lõpetaja:

- 1) kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; analüüsib oma igapäevast kehalist aktiivsust, sh liikumisharrastust, ning annab sellele hinnangu;
- 2) omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika; suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- 3) järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuses tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- 4) järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi; liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslasi austades ja nendega koostööd tehes; selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimistspordis ja elus;
- 5) kirjeldab oskussõnu kasutades nähtud võistlusi erinevatel spordialadel ja/või nähtud tantsuüritusi ning oma muljeid nendest; kirjeldab oma lemmikspordiala (või tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas; valdab teadmisi antiik- ja nüüdisolümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel;
- 6) harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides; tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja (osaleja), pealtvaataja või kohtuniku/korraldajate abilisenä; harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega; soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab alates II kooliastmest poiste ja tüdrukute kehalise kasvatuses tunde eraldi.
2. Kool korraldab õppe spordirajatistes, kus on vajalik sisseseade ainekavakohasteks õppetevusteks.
3. Saab kasutada suusarada ja/või uisuväljakut, terviserada ja ujulat.
4. Hügieeniharjumuste kujundamiseks on olemas rõivistud ning pesemisruumid.

EURÜTMIA

Eurütmiaõpetus toimub põhikoolis 1. kuni 9. klassini regulaarsete nädalatundidena, mida viib läbi vastava ettevalmistusega ainespetsialist. Vanemas kooliastmes on mõeldav ka eurütmiaperiood, mille tulemusena valmib kunstiküps etteaste.

Vanades kultuurides olid kõne, laul ja liikumine tervik. Tänapäeval on neist kujunenud iseseisvad kunstiliigid. Kõne ja laulmist saatev sisemine liikumine jääb silmale märkamatuks. Kui inimene kuuleb öeldud sõnu või muusikalist meloodiat, reageerivad nii tema hing kui füüsilised kõneorganid liikumisega. Ka ise kõneldes liigub inimene oma seesmuses kaasa. Sisemised liikumisintensioonid, mis tekivad kõnelevas ja kuulavas inimeses, panid aluse liikumiskunstile nimega eurütmia. Sisemine liikumine leiab eurütmias välise objektiivse vormi. Eurütmia eod on inimeses endas, keha kujundatakse kui väljendusvahendit, instrumenti.

Eakohane eurütmia on oluliseks abiks inimese harimisel. Eurütmiat võib nimetada hingestatud kehakultuuriks. See kaasab keha hingelise liikumise impulsid ja viib hingelisvaimse harmoonilisse suhtesse kehalisusega. Erinevalt võimlemisest, mis peab keha juures täitma teisi funktsioone, on eurütmias ühest küljest tähtis hingeline osavõtlikkus, teisest küljest tõsiasi, et eurütmilise liikumise aluseks on objektiivsed seaduspärasused.

Kõige laiemalt võib eristada vormi-, kõne- ja muusikalist eurütmiat. Sellest lähtub eurütmia integreeriv ja paljusid õppeaineid toetav iseloom. Algklasside vormijoonistamises liigub õpetaja koos lastega vihikus väikselt kujutatud vormi pörandal võimalikult suurelt läbi. Vanemates kooliastmetes on võimalik anda liikumisvorm luuletusele või muusikapalale. Kõneeurütmia põhineb nende mikroliigutuste väljendamisel, mida meie kõneorganid häälikuid hääldades teevad. Muusikalise eurütmia põhja loovad muusikateose vorm ning kehaliselt väljendatavad helikõrgused ja intervallid.

Sarnaselt teistele kunstiliikidele on ka eurütmial tänapäeval teraapiline tähendus. Vastava lisaettevalmistuse saanud eurütmiaõpetaja võib ravieurütmiaga toetada erinevate arengu- või konstitutsionaalsete puudustega õpilasi.

Õppe-eesmärgid põhikoolis

- õpilaste sisemise ja välise vormi- ning ruumitunnetuse arendamine;
- ruumitunnetuse arendamine liikumisjoonistes;
- tahte- ja hingeelu seoste loomine;
- muusika- ja keeleteadmiste kogemuslik süvendamine;
- kontsentreeritud kuulamisoskuse – nii kõnes kui muusikas – arendamine;
- põhiliste eurütmiliste žestide tundmine nii kõnes kui muusikas; keha liikumise tähelepanelik ja diferentseeritud tundmaõppimine; eurütmilise liikumise objektiivsete seaduspärasuste tunnetamine; sotsiaalse tunnetuse arendamine ühisharjutuste kaudu.

1. – 3. klass

Juhtmotiivid

1. klassis on õpetus korraldatud täielikult muinasjutumeeleolust lähtuvalt. Kõiki vorme ruumis ja käte liikumist arendatakse vastavalt lapse pildipärasele läbielamisvõimele (vt pildiline õpetusmeetod üldosas). Liikumiste lähte- ning lõppvormiks on ring. Ühist ringi tajutakse “päikese” või “lossiaiana”, sirget “kuldsillana”, “võluredeli” või muuna. Tugevdatakse ning korrastatakse loomulikke matkimis- ja liikumisjõude.

Põhitunni jutustava osa sisule toetudes saavad 2. klassis harjutuste lähtepunktiks väikesed loomajutud. Võib harjutada erinevaid sammuliike. Lapsed tulevad toime raskemate vormide ruumilise kujutamiseega. Muusikaliselt säilib kvindimeeleolu (vt muusikaõpetuse ainekava), esimestes klassides rohkem saateks ja mitte üksikuid elemente määratledes.

9. eluaastast tajub laps tugevamat eraldatust ümbrusest. Sellest lähtuvalt kujundatakse edasi eurütmia vorme ja liikumisi. Lapsed peavad suutma ruumis orienteeruda iseseisvamalt. Koduloo ainst lisandub vanade ametite teema. Luuletuste ja muusikaga töötatakse rütmiliselt. Kooliaasta lõpu poole käsitletakse väikest ja suurt tertsi. Kõneeurütmias tunnetatakse häälikute olemust, tuletades neid sõnadest või tekstidest. See protsess võib jätkuda kuni 4. klassini.

1. klass

Õppesisu

- Sirge ja kõver liikumisjoon, ring, spiraal, lemniskaat (ilma ristumiseta). Vokaalide ja konsonantide žestid (matkivalt muinasjutumängudes). Väikesed pentatoonilised meloodiad, intervalliikumine kvindis. Jämemotoorika: käimine, jooksmine, hüppamine, trampimine jms. Peenmotoorika, parema ja vasaku poole tunnetamine.
- Kirjeldatud muinasjutu- ja looduspiltides liikumine.

2. klass

Õppesisu

- klassi materjali süvendatud käsitlus. Ring ja sirge, kaks ringi.
- Erinevad sammuliigid.
- Vorme harjutatakse punktist punktini liikumisega mööda sirgjoont või kõverjoont. Paarisharjutused, näit. “mina ja sina”, “meie”.
- Sama muusikaliselt: väikesed tantsud kahes ringis nägudega vastastikku. Häälikužestid matkivalt.
- Osavusharjutused.

- Etüüdid lookeste või luuletuste põhjal: loomad, taimed, värvid. Aastaringi läbielamine luuletustes.

3. klass

Õppesisu

- Etüüdid: lood, luuletused käsitöolistest.
- Rütmiline liikumine värsside ja muusikaga, mängulisel kujul esinevad geomeetrilised kujundid nagu kolmnurk ja nelinurk.
- Harmooniline kaheksa.
- Muusikalistel motiividel ja nende vaheldumisel põhinevad liikumised. Kokkutõmbumine – avanemine liikumises.
- Küsimuse ja vastuse äratundmine ning väljendamine muusikas ja keeles (spiraallikumised). Esmane iseseisev häälikužestide äratundmine.
- Häälikužestide harjutamine, eelistades vokaale. Osavus- ja kontsentratsiooniharjutused.
- Suure ja väikese tertsi meeleolu tunnetamine, žestid.

Taotletavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- tunneb eurütmilisi häälikužeste,
- liigub üksi ja grupis lihtsamates geomeetrilistes vormides,
- tunneb ja kasutab erinevaid liikumisviise ning samme,
- jälgib grupi tempot grupiliikumistes,
- väljendab eurütmiliselt õpitud keele- ja muusikaelemente.

4. – 6. klass

Juhtmotiivid

Arenevaid hingejõudusid – mõtlemist, tundmist, tahet - tuleb pärast lapsepõlve keskosa läve ületamist teadlikult arendada ja hooldada.

Keeleõpetuses puutuvad lapsed kokku grammatikaga. Eurütmia väljendab grammatikaelemente erinevate liikumiste läbi. Nii haarab laps grammatikat mitte ainult mõistusejõudude, vaid ka oma tunde- ja tahteolemusega. Esimeses kooliastmes lähtusid

liikumised ringi vormist. Teisel kooliastmel vabanetakse ringist, ruumivorme õpitakse liikuma frontaalselt, ettepoole suunatult. Terve hulk osavusharjutusi, kontsentratsiooni- ja intervallharjutusi (duur – moll – tertsid) saadavad arenevat iseseisvust. Nagu teisteski oskusainetes eelneb eurütmiaõpetuses tegemine arusaamisele: nii käsitletakse liikumisena kogetud grammatikaelemente järgmisel õppeaastal, niisamuti ka duuri ja molli muusikaõpetuses. Tõeline helieurütmia algab “inimese kui instrumendi” tunnetamise kaudu.

Grammatiliste vormielementidega edasitegemise kõrval omistatakse erilist väärtust hääliku- ja sõnaliigutuste kujundamisele. Keele ilu, rütmi ja vormi võib harjutada, läbi elada ja mõista kui liigendatud tervikut. Uudsenä avastatakse inimkuju geomeetria: viieharuline täht. Seda liigutakse ka ruumis läbi. Ajalooõpetusega seoses võib eurütmiliselt kujutada tekste vanadest kultuuridest. Ka võõrkeelseid luuletusi võib esmakordselt eurütmiseerida. Helieurütmias töötatakse kahehäälsel meloodiatega. Kontsentratsiooni- ja osavusharjutused (näit. kiire orienteerumine ruumis erinevate vormielementide abil) mõjuvad ergutavalt.

Paralleelselt geomeetria algusega harjutatakse ruumis geomeetrilisi vormimuutumisi ja -nihkeid (kolmnurk, nelinurk). Need harjutused toetavad elementaarsel viisil kasvavat abstraktsiooni- ja orienteerumisvõimet ning pakuvad lapsele kindlust. Selles eas hakkab siiani veel enesestmõistetav liikumistarve vähehaaval tasakaalust välja langema. Rütmi- ja sümmeetriaharjutusi, muusikalisi tooni- ja intervalliharjutusi — eriti oktaavi — võib koordineeritult kasutada. Häälikueurütmias algab seos draamatikaga, seeläbi saab hingeelamusi rikastada ja süvendada. Oktaav peab tervikliikumimpulsina väljenduma nii käimises, hüppamises kui ka hääldamises. Kõiki harjutusi läbib iseseisev liikumiskäikude teadvustamine ja täpsuse jälgimine.

4. klass

Õppesisu

- Keele grammatilised elemendid ruumi- ja liikumisvormidena (nimi- ja tegusõna, aktiivsed ja passiivsed tegusõnad).
- Peegelpildivormid.
- Kiirus- ja osavusharjutused sauaga. Kontsentratsiooniharjutused. Erinevate rütmide täpne järgimine. Alliteratsioonid (näit “Vanem Edda”). Vanagermaani saagad.
- Duur- ja molltertsid.
- Intervall- kuulamisharjutused.
- Muusikaliste toonide žestid, C– duur helistikus.

5. klass

Õppesisu

- Kreeka mütoloogia, tekstid vanadest kultuuridest.

- Keerulisemad vormiharjutused (erinevad lemniskaadid, tähevormid). Grammatilised liikumisvormid.
- Geomeetrilised liikumisvormid. Frontaalne suund vormide läbitegemisel. Tekstid vanadest kultuuridest.
- Võõrkeele eripärad eurütmilises väljendusvormis. Kontsentratsiooni- ja osavusharjutused.
- Erinevad duur-helistikud. Kahehäälsed meloodiad ja kaanonid. Põimumisvormid.
- Helikõrguste järgimine liigutustega.

6. klass

Õppesisu

- Geomeetrilised vormimuutused. Grammatilised vormielemendid. Sauaharjutused.
- Alliteratsioonid.
- Intervallid — eriti oktaav — koos vastavate ruumivormidega. Kuulamisharjutused.
- Hüppearjutused.
- Helikõrguste diferentseeritum järgimine.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- tunneb ja kasutab eurütmiseerides õpitud keele- ja muusikaelemente,
- oskab eurütmiliselt väljendada õpitavate võõrkeelte mõningaid omapärasid,
- liigub üksi ja grupis erinevates geomeetrilistes liikumisvormides,
- liigub grupiga tekstist tuletatud liikumisvormides,
- liigub koos grupiga erinevates põimvormides,
- oskab lihtsamates liikumisvormides frontaalselt liikuda,
- järgib liigutustega helikõrgusi.

7. – 9. klass

Juhtmotiivid

Ajal, mil valitseb füüsiline kohmakus, hingeline ujedus ja vaikimissoov, harjutatakse ühisel eurütmiseerimisel vajalikke oskusi ja võimeid – ruumi kasutamine, kokku ja lahku liikumine, seismine, sammumine, liigutused jne – nii üksinda kui grupis.

Seoses emakeeleõpetusega tegeldakse peenemate keeleliste varjundite ja inimese hingemeeleoludega nagu kurbus, rõõm, tõsidus ja lõbusus. Komplitseeritud geomeetrilised vormimuutused korrastavad ja pakuvad tuge väljastpoolt. Erinevad vormiharjutused omandavad kontsentratsiooni- ja enesevalitsemisharjutuste iseloomu ning nende mõju ulatub sügavamale. Teadlikult kasutatakse sirge hoiaku harjutusi.

Kõik hingelised ja ruumilised väljendusvõimalused võetakse kokku dramaatilises luules (näit. ballaadid). Pannakse alus põhilistele eurütmilistele liikumisseadustele, et ülaastmes saaks uuel kujul nende alusel jätkata. Tugevate hingeliste kontrastide ja polaarsustega ballaadid ning humoreskid vastavad lapse sisemisele seisundile. Helieurütmias võib töötada suuremates grupivormides, et innustada sotsiaalset ühistegevust. Sellele eale on sobiv duuri ja molli pinget pakkuv vaheldumine.

9. klassis toimub metoodikas otsustav pööre. See, mida enne harjutati ja teadvustati, võetakse nüüd uuesti läbi tunnetuslikumalt ja kujunduslikult. Tekste või muusikapalasi esitatakse korrapärastes vormides või vabas koreograafias. Üha rohkem seostuvad liikumis- ja tunnetuslik printsiip mõtlemisega. Püütakse kahte asja: ühest küljest peab liikumiskoolitus valitsema liikumise individuaalset väljendust. Teisalt peab noor inimene eurütmia tehes kogema ka “ekspressionistlikku” kunsti, vaba hingeväljendust. Mõlemad pooled on võimalik omavahel siduda.

Pedagoogilised harjutused lähevad kontsentratsiooniharjutustelt üle dünaamiliseks liikumiseks. Ruumis liikumine muutub rangelt geomeetriselt kunstiliselt vabalt kujundatud vormideks. Õpetaja poolt ettetehtav osa peab paljuski taanduma, et anda võimalust õpilase sisemisele pingutusele ja kujundusvõimele. Õpilane õpib ärksalt ja iseseisvalt eurütmia elementidega ümber käima.

7. klass

Õppesisu

- Grammatiliste vormielementide laiendamine dramaatiliste žestidega (hingežestid kätega, jalaasendi fikseerimine).
- Keerulises vormis viis-, kuus-, seitse- ja kaheksanurkliikumised. Kontsentratsiooni- ja kehavalitsemisharjutused (sauaharjutused). Humoreskid.
- Duur- ja mollhelistikud.

8. klass

Õppesisu

- Ballaadide, humoreskide eurütmiline esitamine. Muusikapalad intervallivormides.
- Intensiivne töö duuri ja molliga. Geomeetrised vormimuutus-harjutused. Sauaharjutused.
- Hüppeharjutused erinevates variatsioonides.

9. klass

Õppesisu

- Dünaamika kõnes, muusikas, ruumiliikumises. Vastandite tundmaõppimine, eurütmiline väljendamine.
- Erinevate sisudega luuletuste, erineva stiiliga autorite loominguga eurütmiseerimine.
- Inimese füüsilise vormi ülesehituse ja geomeetria tundmaõppimine ning eurütmiline käsitlemine.
- Liikumise iseseisev teostamine ja kujundamine.
- Lihtne koreograafia: vormivisandite ise- ning kaasakujundamine. Isiklikul tunnetusel põhinev lähenemine põhielementidele. Intensiivne töö kõnnakuga, voolav ning kandev kõnnak.
- Üldised vabad rütmid, hele–tume, forte–piano jne. Akordid.
- Tugevad meloodialiikumised. Mitmehäälsus.
- Takt, rütm.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- tunneb ja kasutab eurütmiseerides õpitud liikumis-, keele- ja muusikaelemente;
- teostab eurütmilisi harjutusi ning liikumisi nii individuaalselt kui grupis;
- tunneb eurütmia termineid ning oskab tegutseda korraldustest lähtuvalt;
- oskab iseseisvalt eurütmia elementidega ümber käia;
- teostab eurütmiaharjutusi, kaasates nii keha- kui hingeolemuse;
- omab liikumisel grupitunnetust.

DRAAMAÕPETUS

Juhtmotiivid

Draamaõpetust eraldiseisva ainenäena on soovitatav kasutada kolmandal kooliastmel. Esimesel ja teisel kooliastmel on draamaõpetuse elemendid olemas nii õppemetoodikas kui erinevate ainete (nt emakeel, muusikaõpetus, eurütmia) sisudes: mängud, suhtlemis- ja rollimängud, kirjeldatavast pildist lähtuv mäng, luuletuste-lugude esitamine koos lavastuslike elementidega, ühisretsitatsioonid koos individuaalse osa suurenemisega vanuseastmeti jne.

Vastavalt klassiõpetaja võimetele ja valikule võib klassi näidendeid lavastada igal aastal. Tavaliselt toimub see integreerituna emakeele ainesse, kuna arendab kõige rohkem keelelisi võimeid ja oskusi: kirjutamine (rolli kirjapanek nooremates klassides), hääldus, teksti selge ja ilmikas esitus. Klassi näidendid on olulised klassi meie-tunde kujundamisel ning sotsiaalse koostöö harjutamisel. Sagedamini esitatakse muinasjutt-näidend 3. klassis, Vana-Kreeka ainele näidend 5. klassis ja Eesti või maailmakirjanduse klassikal põhinev näidend 8. klassis. Dramatiseeritud ja kunstiliste väljendusvahenditega läbi töötatud kirjandusteos jätab õpilaste mällu kustumatu jälje. Kõikides klassides osalevad õpilased jõudumööda näidendi kogu ettevalmistusprotsessis; 8. klassis kaasneb sellega näidendi tegevuslik analüüs ning hilisema tagasisaate käigus protsessi kirjeldamine ning analüüs.

8. klassis moodustavad draamatunnid ja töö konkreetse näidendiga ühe tervikprojekti, kuhu osaliselt võib liita ka emakeele ja kirjanduse aineperioodi. Suurem projekt, koos lavakujunduse, helitausta ja kostüümide ühise kavandamise ning valmistamisega hõlmab ka tööõpetuse ja muusikaõpetuse tunde. Esitamisküpsset näidendit on soovitatav etendada mitmeid kordi, see võimaldab kogeda teose ja lavalise enesekindluse küpsemisest etenduste käigus. Ringreis näidendiga võimaldab kogeda erinevaid esinemispaiku ja publikut, distsipliini ja ülesannete jaotamisega kaasnevat vastutust.

Draamaõpetuse juurde kuulub vastavalt võimalustele kutselise teatri etenduste külastamine koos eelneva sissejuhatuse (näidendi žanr, ajalooline taust, näitekirjanik, lavastaja, näitlejad jms) ning hilisema analüüsiga.

8. klassi draamaprojekt kaasab kõiki põhipädevusi ning kannab neid võrdselt väärtustades võimalikku laiemat haridusuuenduslikku impulssi.

Õppe-eesmärgid

- Emakeele väärtustamine: emakeele rikkus, ilmekus ja ilu; oskus emakeeles oma mõtteid ja tundeid väljendada; sõnade väärtuse ja jõu kogemus.
- Elav täiendus Eesti ja maailmakirjanduse tundmaõppimisele.
- Erinevate kunstide – sõna, muusika, kujutav kunst, liikumine – sünteesi kogemus. Loovuse arendamine: suhtlemis- ja rollimängud, etüüdid.
- Sotsiaalse koostöö ja ühise vastutuse kogemine. Näitlejakoolituse algelementidega tutvumine.

8. klass

Juhtmotiivid

Draamaõpetus on kohane õppeaine murdeas, mil õpilane otsib uut suhet iseenda ja maailmaga. Draamaharjutused võimaldavad kogeda senisest erinevaid eneseavaldusi, näha nii ennast kui kaaslasi uues valguses. Draamatunnid ja töö konkreetse näidendiga aitavad normaliseerida olukorda klassides, kus on omavahelisi suhtlemisprobleeme. Õpetaja ülesandeks on luua usaldusväärne ja katsetamistele avatud õhkkond. See nõuab nii õpetaja autoriteeti kui kindlaksmääratud põhireegleid.

Draamatunnid algavad soojendusega. Selleks sobivad mitmesugused mängud või liikumisülesanded. Põhirõhk draamatundides on tegevusel: harjutustel, mängudel, etüüdidel. Harjutustee kulgeb grupiharjutustelt paaris- ja üksiketteasteteni, arvestades alati konkreetsete õpilaste esinemisvalmidusega. Peale harjutusi või tunni kokkuvõtvast osas tegeldakse õpetaja juhendamisel tehtu analüüsiga ning seatakse sellest lähtuvalt järgnevaid sihte.

Õppesisu

- Ruumitunnetus: isiklik ruum, suhtlemisruum, lavaruum. Lavaruumis liikumine, lavaruumis rääkimine.
- Liikumine: vaba liikumine ruumis, suunatud liikumine. Erinevad liikumisviisid. Aeglane – kiire – väga kiire, tempo-rütmi vaheldumine. Grupiliikumine ettemääratud ülesandega; „dirigendi” juhendamisel; liikumine paaris juhtrollide vahetumisega. Seisaku või muu fikseeritud asendi üleminek liikumiseks; vastupidi. Erinevate liikumisviiside üleminekud. Lõdvestusharjutused.
- Kontakt: pilkkontakt, kaudne kontakt, verbaalne kontakt, kehaline kontakt. Peegeldusharjutus. Etüüdid.
- Kõne: igapäeva-kõne, lavaline kõne. Diktsioon, diktsiooniharjutused. Kõneharjutused. Dialoog. Väikesed kuuldemängud.
- Žest: isiklik žest, lavaline (dramaatiline) žest. Žest ja kõne. Repliigile sobiva žesti leidmine. Etüüdid žesti rakendamiseks.
- Temperament: neli põhitüüpi, iseloomulik hoiak, liikumine, kõnežest. Temperamendi-etüüdid grupis, paaris. Etüüdid vastandtemperamentidele. Tuntud loo mängimine selgelt väljendunud temperamenditüüpide kasutamisega.
- Teooria: draamakunsti, etendusega seotud mõisted. Lühike näitekunsti ajalugu (lõimudes kirjanduse õpetamisega).
- Töö näidendiga: näidendi valik, sündmuste ümberjutustamine, tegevuslik analüüs. Rollide valik, rollis tegutsemise harjutamine. Etteütleva roll. Etüüdid valitud näidendi teemadel. Keskendumisharjutused. Iseseisev töö rolliga. Harjutamine repliikide, tegevuste, stseenide kaupa. Üleminekud. Lavakujunduse, helitausta, kostüümide

kavandamine. Etenduste, ringreisi planeerimine. Abijõudude (nt projekti kirjutamiseks) kaasamine. Tehtu analüüs.

Taotletavad õpitulemused

Draamaõpetuse tulemusena õpilane:

- valdab erinevaid eneseväljendusvahendeid;
- oskab kasutada lavalist ruumi ja arvestab selle eripäradega; on arendanud suulist ja kehalist eneseväljendusoskust; omab grupitunnetust;
- oskab töötada rolliga, oma tööd analüüsida;
- on kaasloojana saanud kogemuse näidendi valmimise protsessist;
- oskab väärtustada teiste kunstilist eneseväljendust.